HERKES İÇİN EKONOMİ

GENEL OLARAK, BÜYÜME HİSSE SENETLERİ EN İYİ PERFORMANSLARINI PİYASALAR YÜKSELİRKEN SERGİLER, DEĞER HİSSE SENETLERİ İSE PİYASALAR İNİŞE GEÇTİĞİNDE POTANSİYELLERİNİ ORTAYA KOYAR.

YATIRIM 101

MEVDUAT VE DÖVİZDEN TAHVİL VE HİSSE SENETLERİNE, YATIRIM HAKKINDA BİLMENİZ GEREKEN HER ŞEY

BİR ÇIRPIDA KÂRLI YATIRIM PORTFÖYÜ

1940'TAN BERİ TEK BİR YATIRIM FONU BİLE İFLAS ETMEDİ.

ÖZEL YATIRIM FONLARININ RİSKİ YÜKSEKTİR AMA GETİRİSİ DE YÜKSEKTİR.

MICHELE CAGAN

Çeviren: Mihriban Doğan

SAY

Michele Cagan Finansal planlama, muhasebe ve vergi konularında kişi ve kuruluşlara danışmanlık hizmeti sunmaktadır. *The Everything Accounting Book*, *Streetwise Structuring Your Business*, *Streetwise Business Plans with CD* ve *Streetwise Incorporating Your Business* başlıklarını taşıyan finans ve işletme kitapları kaleme almıştır.

Mihriban Doğan Denizli'de doğdu. Bornova Anadolu Lisesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. Özel sektörde çeşitli firmalarda çalıştı. 2010 yılından beri çeviri yapmaktadır. Carl Sagan'ın *Cennetin Ejderleri*, Robert Winston'un *Baş Belası İcatlar*, Susan Wise Bauer'in *Dünya Tarihi* adlı eserlerini dilimize kazandırmıştır.

Michele Cagan

YATIRIM 101

MEVDUAT VE DÖVİZDEN TAHVİL VE HİSSE SENETLERİNE, YATIRIM HAKKINDA BİLMENİZ GEREKEN HER ŞEY

İngilizceden çeviren:
Mihriban Doğan

SAY

Say Yayınları
Herkes İçin *Ekonomi*

Yatırım 101: Mevduat ve Dövizden Tahvil ve Hisse Senetlerine, Yatırım Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey / Michele Cagan
Özgün adı: *Investing 101: From Stocks and Bonds to ETFs and IPOs, an Essential Primer on Building a Profitable Portfolio*

© 2016 F+W Media, Inc. Her hakkı saklıdır.
Bu kitap Adams Media'nın izniyle yayımlanmıştır. Adams Media bir F+W Media Inc. kuruluşudur ve 57 Littlefield Street, Avon, MA 02322, USA adresinde bulunmaktadır.

Türkçe yayın hakları Kesim Ajans aracılığıyla © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılan kısa alıntılar hariç yayınevinden yazılı izin alınmaksızın alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0618-0
Sertifika no: 10962

İngilizceden çeviren: Mihriban Doğan
Yayın koordinatörü: Levent Çeviker
Editör: Sinan Köseoğlu
Kapak uygulama ve sayfa düzeni: Artemis İren

Baskı: Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık
Topkapı-İstanbul
Tel.: (0212) 674 93 54
Matbaa sertifika no: 45501

1. baskı: Say Yayınları, 2017
6. baskı: Say Yayınları, 2020

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari
www.instagram.com/sayyayincilik

Genel dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Giriş 9

BÖLÜM 1: TEMEL EKONOMİ 11

Alım ve Satım 12
Faiz Oranları 15
Ekonomik Göstergeler 17
Sektörler 22
Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) 26
Küresel Ekonomi 28
Şirketle İlgili Temel Bilgiler 30

BÖLÜM 2: HİSSE SENEDİ NEDİR? 36

Bir Şirketin Hisse Senedini Almak 37
Borsa 40
Kâr Payı 43
Hisse Senedi Türleri 45
Döngüsel, Koruyucu, Küçük Hisseler ve Değer Hisseleri 49

BÖLÜM 3: TAHVİL, YATIRIM FONU VE BYF'LER 52

Tahvil Nedir? 53
Neden Tahvil Alınmalı? 57
Tahvil Derecelendirmeleri ve Getiriler 61
Hazine ve Belediye Tahvilleri 68
Şirket Tahvilleri 74
Yatırım Fonları 79
Fonlar Nasıl İş Görür? 87
Fon Çeşitleri 95

Borsa Yatırım Fonları (BYF) 108
Fon Yönetimi 117

BÖLÜM 4: YATIRIM TÜRLERİ 131

Değer Yatırımı 132
Büyüme Amaçlı Yatırım ve Teknik Yatırım 136
Gün İçi İşlem ve Kısa Dönemli İşlem 139

BÖLÜM 5: GAYRİMENKULE YATIRIM YAPMAK 142

Borçlanma Yoluyla Yatırım 143
Kısa Dönemde Kâr Amaçlı Konut Alım-Satımı 145
Kiralık Mülkler 149
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları 153

BÖLÜM 6: DÖVİZ VE EMTİA TİCARETİ 157

Döviz ve Türevlerinin Ticareti 158
Emtia ve Kıymetli Madenler 161
Opsiyonlar 164
Açığa Satış 168

BÖLÜM 7: EĞİTİM VE EMEKLİLİK PLANLAMASI 172

Eğitim İçin Yatırım Yapmak 173
Emeklilik Planlaması 183

BÖLÜM 8: SOSYAL YÖNDEN SORUMLU YATIRIMCILIK 194

Yeşil Yatırım 195
Sürdürülebilir Kaynak Fonları 201

BÖLÜM 9: YATIRIM PORTFÖYÜNÜZ 206

Yatırım Hedefleri 207
Risk Değerlendirme 210
Çeşitlendirme 218
Yatırımcı Profiliniz 224
Aracılar 227

BÖLÜM 10: PROFESYONELLERDEN TAVSİYELER 233
Benjamin Graham (1894–1976) 234
Warren Buffett (1930–) 237
Peter Lynch (1944–) 239
Jack Bogle (1929–) 241

Dizin 243

GİRİŞ

"Yatırım" kelimesini duyduğunuzda, aklınıza ilk gelenler büyük olasılıkla hisse senedi, tahvil ve yatırım fonudur. Bunlar kuşkusuz yatırımın aldığı en yaygın formlar arasındadır, fakat yatırım bunlarla sınırlı değildir.

Yatırım, paranızla daha çok para kazanmak demektir. En basit tanımı budur. Bunu yapmanın çok çeşitli yöntemleri vardır. Bunlar arasında aşağıdakileri sayabiliriz:

- Hisse senedi
- Tahvil
- Yatırım fonu
- Kıymetli madenler
- Borsa yatırım fonu
- Gayrimenkul
- Ticari mal
- Döviz

Bu kitapta, tüm bunları ve daha fazlasını öğreneceksiniz. Farklı yatırım stratejilerini inceleyecek ve Nebraska'lı dâhi Warren Buffett ve milyarder Peter Lynch gibi bazı ünlü yatırımcılardan tavsiyeler alacaksınız. Kimi zaman televizyonda duyduğunuz veya internette gördüğünüz şu terimlerin ardındaki gizemleri çözeceksiniz: açığa satış, küçük hisseler ve ekonomik göstergeler. New York Borsası ve NASDAQ gibi çeşitli borsaların yanı sıra Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurumu gibi kurumlar ve bunların yatırımcıların yatırım tercihlerini nasıl etkiledikleri hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

Eğitim ve emeklilik yatırımı hakkında tavsiyeler alacaksınız. Risk toleransınızı değerlendirmeyi öğreneceksiniz. En iyi yatırımcılardan bazı temel bilgileri öğreneceksiniz.

Yatırım, ister sizin veya çocuklarınızın eğitim masraflarını ödemeye, ister seyahat edip yeni ve heyecan verici deneyimler edinmenize, ister güvenli bir emekliliği finanse etmeye yarasın, hedeflerinize ulaşmanıza yardım eden bir yöntemdir. Akıllıca ve dikkatli bir şekilde yatırım yaparak birikimlerinizi artırabilir ve parayla ilgili hayallerinizi gerçekleştirebilirsiniz. Bu para kazanma fırsatlarıyla dolu heyecan verici dünya sizin kendisinden yararlanmanızı bekliyor.

Yatırım 101'e hoş geldiniz.

BÖLÜM 1

TEMEL EKONOMİ

Yatırım, eldeki parayı çoğaltmak için yapılır. Bu da ancak sizin yatırım yaptığınız menkul değerler büyüyüp kazanç sağlarsa mümkün olabilir. Bu da yine doğrudan ekonominin sağlam olmasına bağlıdır.

Ekonominin en temel öncülü şudur: Tüketiciler para harcarsa ekonomi büyüyebilir, harcamazlarsa büyüyemez. Ekonomi durgun olduğunda tüketici harcamaları düşer, genel olarak şirketlerin büyümesi durur ve yatırımcılar düşük getiriler elde eder. Ekonomi geliştiğinde insanlar para harcar, şirketlerin işleri iyi gider ve yatırımlar artar. Aslına bakarsanız, gayrisafi yurtiçi hâsılanın (GSYİH) çoğunu oluşturan tüketici harcamalarıdır ve ekonominin akışını sağlayan da budur.

Ekonominin nasıl işlediğini, girdiği döngüleri ve piyasalardaki etkilerini anlamak sizin daha başarılı bir yatırımcı olmanıza katkıda bulunabilir. Aslına bakarsanız, ekonomiyle ilgilenen yatırımcılar daha başarılı olabilir çünkü yaklaşan değişikliklerden yararlanabilirler. Başkaları şu an olanlara odaklanırken, ekonomik yönden bilgili ve sezgili yatırımcılar geleceğe odaklanabilir ve kârlı yatırım da tamamen gelecekteki büyümeyle alakalıdır.

ALIM VE SATIM

Ekonominin Can Damarı

Günümüzdeki ekonominin çok karmaşık, hızlı hareket eden bir mekanizma olduğu kesindir. Zaten aksi nasıl mümkün olabilirdi? Öyle bir dünyada yaşıyoruz ki yaklaşık yedi buçuk milyar olan nüfusu birbirleriyle hiç bitmeyen bir etkileşim halinde. Bazıları alıyor bazıları satıyor, bazıları üretiyor bazıları tüketiyor. Bir sistem olarak ekonomi, yaşamak için ihtiyaç duyduğumuz şeyleri tahsis eder.

Özetle, yatırım yapacaksanız, ekonominin işleyişi veya güç anlaşılır incelikleri konusunda çok şey bilmenize gerek yok. Gelgelelim hakkındaki bazı temel noktaları anlamanız gerek.

> "Akıllı yatırımcı iyimserlere satan ve kötümserlerden satın alan bir realisttir."
>
> — Jason Zweig

Değer ve Fiyat

İnsanlar bir şeyler alıp satar çünkü alıp sattıklarının bir değeri vardır. Bu değer kısmen o şeyleri ne amaçla kullandığımıza bağlı olarak (örneğin yemeği hayatta kalmak, arabayı bir yerden bir yere gitmek, sinema biletlerini de eğlenmek için kullanırız), kısmen de bizim tarafımızdan belirlenir (fiyat).

Gelgelelim değer sabit değildir. Bazı şeylerin değeri hızla değişir. Örneğin benzinin fiyatının birkaç yıl önceki kadar yüksek olmadığını büyük olasılıkla fark etmişsinizdir. Bunun nedenlerinden biri insanların genellikle daha az benzin kullanmalarıdır. Bu demektir ki benzine daha az talep var ve buna bağlı olarak da fiyat düşüyor. Ayrıca birçok benzin üreticisi ülke üretimlerini artırdı ki bu da üretimin aşırı olduğu ve bunun da fiyatların düşmesine yol açtığı anlamına gelir. Benzin fiyatları arz ve talebe bağlı olarak inip çıkar. Arz artarsa fiyatlar düşer. Talep artarsa fiyatlar yükselir.

Aklınızda tutmanız gereken diğer temel kavramlardan bazıları şunlardır.

Gelir

Gelir ihtiyacınız olan şeyleri satın almak için farklı kaynaklardan (işiniz, hediyeler, miras, yatırımlar) elde ettiğiniz paradır. Gelirinizi bilmeniz önemlidir, böylece imkânlarınız ölçüsünde yaşar ve elinize geçenden fazla harcamazsınız. Ekonomistler çeşitli gelir türlerini hesaba katarlar. Bunlar arasında ulusal gelir, kişi başı milli gelir (yani bir kişinin ortalama geliri) ve harcanabilir kişisel gelir (vergilerinizi ödedikten sonra sizin ve ailenizin harcayabileceği para miktarı) vardır.

Genellikle yaşamınızdaki büyük değişimler gelirinizi etkiler. En büyük değişimlerden biri işinizden (veya işlerinizden) emekli olduğunuzda gerçekleşir. Bu noktada ana gelir kaynağınızı kaybedersiniz ve hepsini veya bir kısmını telafi etmeniz gerekir. Bu noktada sosyal güvenliğin katkısı olur fakat aynı zamanda yatırımlarınız da yaşam tarzınızı sürdürebilmenizde anahtar bir rol oynayabilir.

Tüketim

Bu, sizin ve ailenizin tükettikleri, yani mal ve hizmetlere harcadığınız paradır. Yine bu da takibini iyi yapmanız gereken çok önemli bir şeydir. Eğer tüketiminiz yükseliyor fakat geliriniz aynı kalıyor veya düşüyorsa, sorununuz var demektir. Öte yandan, tüketiminiz aşağı yukarı sabitse ve gelirinizle aynı çizgideyse tuzunuz kuru demektir.

Birikim ve Yatırım

Son olarak, birikim ve yatırım konusunda ailelerin yapması ve yapmaması gereken şeylere geliyoruz.

Amerikalılar eskiden birikim yapmada oldukça iyiydi; 1960'larda ortalama Amerikalı, gelirinin yüzde 6 ila 10'unu biriktirirdi. Bu oran 1990'larda düştü. Günümüzde ise sıfır civarındadır.

Kuşkusuz, çoğumuz ayın sonunu getirmeyi başarmaktan daha fazlasını yapmaya çalışıyoruz; birikim yapmanın ve paramızı çoğaltmanın yollarını bulmak için uğraşıyoruz. Yatırımların önemi bu noktada ortaya çıkar. Gelirinizin bir kısmını biriktirmeniz yeterli değildir, bu parayı kendiniz için çalıştırmanız gerekir.

FAİZ ORANLARI

Borç Alma ve Verme

Faiz, borç para alanların borç verenlere ödedikleri ücretlerdir. Hisse senetlerinden, tahvil ve gayrimenkullere kadar her yatırım farklı bir derecede de olsa bir şekilde faiz oranlarından etkilenir. Bu etkiyi anlamanız için ilk önce faiz oranlarının nasıl işlediğini anlamanız gerekir. Çoğumuz için, faiz tasarruf hesaplarımızdan kazandığımız veya (daha sıklıkla) kredi kartı şirketlerine ödemek zorunda olduğumuz ekstra paradır. Bazıları için, ipotek kredi ödemeleriyle bağlantılı gizemli bir rakamdır. Ve bizim açımızdan en önemli nokta, faiz oranlarının yaşamımız üzerindeki direkt etkisidir.

Aslında faiz oranı Merkez Bankası'yla başlar.

Fed

1913 yılında kurulan Merkez Bankası'nın amacı faiz oranlarını oluşturmak, sürdürmek ve Birleşik Devletler para politikasını idare etmekti. Günümüzde bunlara ilaveten, bankaları denetler, düzenler ve devlete ve borç para veren çeşitli kurumlara finansal hizmet sağlar.

Merkez Bankası'nın federal fon oranlarını manipüle etme yetkisi vardır. Bu, Merkez Bankası'nın başka bankaların alacakları borç para için belirlediği faiz oranıdır. Bu oran, araba krediniz, ev krediniz ve kredi kartınızla yaptığınız harcamaların tabi olduğu diğer bütün faiz oranlarının seyrini belirler. Merkez Bankası bu oranı enflasyonu kontrol etmek için kullanır. Enflasyonun kontrolden çıkmasını önlemek için kredi faizlerini yükseltir ki bu da tüketici harcamaları için elverişli olan para miktarını sınırlamada etkili olur. Faiz oranlarının artması faiz ödemelerine giden paranın artması ve alışverişe giden paranın azalması anlamına gelir.

İnsanlar ve iş kolları faize daha çok para ödemek zorunda kaldıklarında ellerinde kalan para azalır, yatırımcılar da bundan etkilenebilirler. Federal fon oranındaki bir değişiklik piyasaları hemen doğrudan etkilemez ancak hem tüketici harcamaları hem de şirketlerin kâr zarar haneleri vasıtasıyla dolaylı olarak etkiler. Şirketler borç para almak için daha çok ödeme yapmak zorunda kaldıklarında, kâr payı havuzu için ve gelecekteki büyüme için bir kenara ayıracakları para azalır. Ayrıca, kârları azalmakta olan şirketler genellikle, kazançlarını kaybetmelerinin yanı sıra hisse senedi fiyatlarının da düştüğüne tanık olurlar. Böylece, hiçbir şey değişmese bile, faiz oranının artması hisse senedi fiyatlarını aşağı çekebilir.

Düşük Oranların Etkileri

Merkez Bankası faiz oranlarını düşürdüğünde para arzı artar. Düşük faiz oranları hisse senetlerinin risk/getiri ölçeğinde daha cazip görünmelerine yol açtığı için, bu durum genellikle yatırımcıların hisse senedi almalarına yol açar. Düşük oranlar ekonomik genişlemeye de yardım eder ki bu da şirketlerin büyümesine ve dolayısıyla şirket hisselerinin değerinin artmasına neden olur.

Ancak madalyonun bir de öbür yüzü vardır. Yüksek federal fon oranı aynı zamanda yeni çıkarılan hazine kâğıtlarına da daha yüksek faiz oranları ödenmesi anlamına gelir. Bu risksiz yatırımlar size sabit bir getiri garantiler ve faizler yükseldiğinde bu tahvillere daha çok faiz ödenir. Bu aynı zamanda yeni çıkarılan belediye ve özel sektör tahvillerinin faiz oranlarının yükselmesine de sebep olur.

EKONOMİK GÖSTERGELER

Piyasadaki Kılavuzlar

Ekonominin yeni bir dönemece mi gireceği yoksa aynı yolda mı kalacağına dair bize ipuçları veren özel ekonomi istatistikleri vardır. Bu ipuçlarına öncü göstergeler denir ve isimlerinin de gösterdiği gibi, ekonominin yöneldiği şeyin tahmininde rehber olurlar. Daha sonra, ilişkili olduğu, ekonominin şu anda ve geçmişte nerede bulunduğunu gösteren uyum göstergeleri ve gecikmeli göstergeler de ekonomik trendleri doğrulamada kullanılırlar.

> "Yatırımcıların piyasaya ne zaman girip ne zaman çıkması gerektiğini bir zilin çalarak haber vermesi fikri inandırıcı değildir. Bu işte yaklaşık elli yıl geçirdikten sonra, bunu başarıyla ve istikrarlı bir biçimde yapan birini tanımıyorum. Hatta bunu başarıyla ve istikrarlı bir biçimde yapan birini tanıyan birini dahi tanımıyorum."
>
> —John C. Bogle

Ekonomik göstergeler genellikle enflasyonla bağlantılıdır. Bunun nedenlerinden biri enflasyonun, ekonominin istikrarına etki eden faiz oranları seviyesini çok etkilemesidir. Bazı nedenler de üretimle veya dış ticaretle bağlantılıdır ki bunların her ikisi de nihayetinde tüketim maddeleri fiyatlarını etkiler.

Göstergeler ve Siz

İyi bir yatırımcı olmak için ekonomiyle ilgili bir fakülteden mezun olmanız gerekmez ancak ekonominin portföyünüzü nasıl ve ne zaman etkileyebileceğini anlamanız gerekir. Yatırımcıların ekonominin nasıl işlediğini ve ekonomik faaliyetlerin nasıl ölçüldüğünü çok iyi anlamaları kendi yararlarına olur.

Öncü Göstergeler

Ekonomistler aynı zamanda uyum göstergeleri ve gecikmeli göstergelere de bakmalarına rağmen, yatırımcılar genellikle öncü göstergelere yoğunlaşırlar. Bir yatırımcı için kârlar sıklıkla gelecekteki faaliyet ve beklentilerden gelir. Ekonominin nereye yöneldiğini bilmek yatırımcıların (özellikle de borsa simsarlarının) en elverişli zamanlarda daha kârlı yatırım tercihleri yapmalarına yardımcı olabilir.

En önemli ekonomik göstergelerden sekizini burada ele alacağız. GSYİH, tüketici fiyatları endeksi (TFE), işsizlik endeksi, ücretli iş olanaklarının artması ve yeni konut inşaatlarının başlaması gibi bazılarını muhtemelen duymuşsunuzdur. Üretici fiyatları endeksi, tüketici güven endeksi ve işletme stokları gibi bazıları o kadar bilinmez fakat bunlar da aynı şekilde önemlidir.

Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla

GSYİH yayımlanan en önemli ekonomik göstergedir. Ekonomik faaliyetlerin en geniş ölçümünü sağlayan GSYİH ülkenin karnesi kabul edilir. GSYİH'nın dört ana öğesi tüketim, yatırım, devlet alımları ve net ihracatlardır. Bu gecikmeli endeksin hesaplanması aylar alır, sonuçlandırılması ise daha da uzun sürer. GSYİH sayesinde ekonominin büyümekte mi yoksa daralmakta mı olduğunu öğreniriz.

Tüketici Fiyatları Endeksi

İşgücü İstatistikleri Bürosunun (BLS) çıkardığı TFE enflasyon oranıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu endeks, belirli ürün ve hizmetlerden oluşan sepeti baz dönem fiyatlarıyla karşılaştırarak perakende seviyedeki fiyat değişikliklerini takip eder. Diğer bazı enflasyon ölçümlerinin aksine, TFE hem yurtiçinde üretilen hem de ithal edilen malları kapsar. Bazı kişiler, TFE'nin, dolayısıyla da ölçülen enflasyon oranının, sosyal güvenlik ödemelerini artırmak için kul-

lanılan faktör olmasından ötürü, kasten, olduğundan az gösterildiğini söyler.

Tüketici Güven Endeksi

Tüketici güven endeksi, binlerce aileyle yapılan aylık mülakatlara dayanan tüketici duyarlılıklarını izler. Tüketici güven endeksi 11 Eylül 2001'deki terörist saldırılardan sonra çarpıcı biçimde düştü. Sonra birkaç yıl boyunca istikrarını korudu. Tüketiciler artan benzin fiyatları ve faiz oranlarına rağmen satın alma kalıplarını sürdürdüler. 2008 sonbaharında endeks yine düştü çünkü evlere gelen haciz, kredi krizi, zorlanan piyasalar ve hükümeti kurtarma paketlerine dair haberler tüketicilerin gözünü korkutarak para biriktirmeye teşvik etti. İyi veya kötü zamanlarda, tüketici güveni ülkenin finansal sağlığının bir yansıması olarak işlev görür. Bu endeks ulusal kriz veya panik zamanlarında mali piyasalar için özellikle önemlidir. Eğer tüketiciler güven duymuyorlarsa para harcamazlar ve piyasalar da daha çok durgunlaşabilir.

Ücretli İş Olanaklarının Artması

GSYİH'nın hemen ardından devlet istihdam raporu en önemli ekonomik göstergelerden biridir. Ücretli iş olanaklarının artmasına ilişkin istatistikler ortalama iş haftası uzunluğu, saatlik kazançlar ve cari işsizlik oranı gibi istihdam bilgilerini kapsar. Bu itibarla bu gösterge yaklaşan yatırım ayının gidişatını belirler. Ücretli iş olanakları arttığında tüketiciler kendilerini daha rahat hisseder ve genellikle daha çok para harcarlar. Fakat ücretli iş olanakları azaldığında insanlar gerginleşir ki bu ekonominin bir gerileme dönemine giriyor olabileceğinin güçlü bir göstergesidir.

İşsizlik Endeksi

İşsizlik endeksi devlet istihdam raporunun bir alt kümesidir. Uyum göstergeleri olarak kabul edilen toplam iş verilerinin aksine, işsizlik endeksi gecikmeli bir göstergedir; ekonomideki bir değişimin ardından o da tamamen değişir. Esasen bu durum,

ekonomik geleceğe bakan yatırımcıların gözünde işsizlik endeksinin önemini azaltır. Gelgelelim birkaç ay boyunca işsizlik oranlarının düşük olması enflasyonun artmak üzere olduğuna işaret edebilir.

Yeni Konut İnşaatlarının Başlaması

Bu gösterge her ay kaç adet müstakil ev veya apartman biçiminde konut inşaatına başlandığına işaret eder. Bu araştırmanın amacı açısından, her ev ve her daire bir konut kabul edilir; 150 daireli bir bina 150 yeni konut olarak kabul edilir.

ÖEG Endeksi

Her şey için bir endeks vardır, buna gelecekteki ekonomik faaliyetleri tahmini olarak ifade eden öncü ekonomik göstergeleri (ÖEG denir) ölçen endeks de dâhildir. Temel olarak ÖEG üç ay üst üste aynı yönde giderse bu ekonomik bir dönüm noktasına ulaşıldığını akla getirir. Örneğin üç ardışık pozitif okuma yaklaşan bir iyileşmeyi gösterebilir.

Yeni konut inşaatlarının başlaması neden önemlidir? Konut endüstrisi Birleşik Devletler Nüfus İdaresine göre, toplam yatırım miktarının yüzde 25'inden fazlasını ve toplam ekonominin yaklaşık yüzde 5'ini temsil eder. Yeni konut inşaatlarının azalması ekonomide bir durgunlaşma yaşandığını gösterir ve yeni konut inşaatlarının artışı da durumun tersine dönerek ekonominin iyileşme yoluna girmesine yardımcı olabilir.

İşletme Stokları

Şirketlerin satışlarının ne kadar iyi olduğunun aylık değişen toplamı olarak işletme stokları ekonomistler ve benzer şekilde yatırımcılar için büyük bir neon lambası gibidir. İşletme stok verileri üç kaynaktan toplanır:

- İmalatçılar
- Toptancılar
- Perakendeciler

Perakende stokları stokların en değişken bileşenidir ve büyük yön değişimlerine yol açabilir. Stoklardaki ani bir düşüş genişleme başlangıcını gösterebilir ve stoklardaki ani bir yığılma da düşmekte olan taleplere ve dolayısıyla gerileme başlangıcına işaret edebilir.

Üretici Fiyat Endeksi

Üretici fiyat endeksi (ÜFE) toptan fiyat değişikliklerini takip eder. Bu, hammaddeler (ticari mallar), ara mallar (üretimdeki mallar) ve bitmiş mallardaki (raflarda yer almaya hazır) dağılımları içerir. Her ay yaklaşık 100.000 fiyat aşağı yukarı 30.000 imalat ve üretim şirketinden ve imalat işlerinden toplanır. Bu uyum göstergeleri genellikle TÜFE'nin gidişatının iyi bir tahmincisidir.

SEKTÖRLER

Endüstrilerin Sınıflandırılması

Yatırımlar hakkında bilgi sahibi olmaya başlayan herkes çok geçmeden "sektör rotasyonu" ifadesini duyar. Farklı endüstri türleri ekonomik döngüdeki belirli aşamalar sırasında daha iyi performans gösterirler. Örneğin bazı sanayiler ekonomi büyürken patlama yapar, bazıları da ekonomi durgunken kâr eder. Yani aslında yatırımcılar nereye bakacaklarını bildikleri sürece piyasalarda daima kâr etmenin bir yolunu bulabilirler.

Sektör rotasyonundan faydalanabilmeniz için öncelikle sektörlere hâkim olmanız gerekir. Esasen bir sektör tek bir endüstri grubudur. Birçok insan –finans profesyonelleri dâhil– *sektör* ve *endüstri* terimlerini birbirlerinin yerine kullanır fakat aslında bu ikisi aynı şey değildir. Endüstri belli bir iş kolu setini, sektör ise daha geniş bir terimi ifade eder. Aslında sektör teknik olarak genel ekonominin geniş bir bölümüdür ve bir endüstriden daha fazlasını içerebilir. Örneğin finans sektörü altı ayrı endüstriyi; bankacılık, yatırım bankacılığı, ipotek, muhasebecilik, sigorta ve aktif yönetimi endüstrilerini içerir.

Döngünün Neresindeyiz?

Bir sonraki adımda, ekonominin mevcut durumda döngünün hangi noktasında bulunduğunu bilmeniz gerekir: gerileme dönemi, durgunluk, yükselme ve canlanma. Mevcut ekonomik analizleri *Wall Street Journal* gibi büyük finans gazetelerinin çoğunda bulabilirsiniz. Ayrıca Birleşik Devletler ekonomisiyle ilgili detaylı bilgileri www.bea.gov adresindeki Ekonomik Analiz Dairesinden edinebilirsiniz. Ekonominin durumunu öğrendikten sonra, zamanını tahmin edemeseniz bile, ekonomik döngünün bu noktadan nereye gideceğini tahmin edebilirsiniz. Çünkü ekonomik döngü çok kesin bir örüntüyü izler. Örneğin ekonomi derin bir durgunluk döneminde olduğunda döngünün bir sonraki evresi yükselme olacaktır ki

bu dönem daha aktif olarak yatırıma başlamak için çok iyi bir zamandır. Bu bilgiyi sektör rotasyonuna dair bilgilerinizle birleştirerek hâkim ekonomik durumdan bağımsız olarak kâr edebilirsiniz.

Sektör Fonlarına Yatırım

Portföyünüzü çeşitlendirebilir ve sektör fonlarına yatırım yaparak sektör rotasyonundan yararlanabilirsiniz. Bu yatırım fonları (teknoloji veya sağlık hizmetleri gibi) tek bir ekonomik sektöre ve bazen de (elektronik veya tıbbi ürünler gibi) daha odaklı sektör alt kümelerine yatırım yapar. Sektör fonları, yatırımcıları, daha geniş tabanlı yatırım fonlarına kıyasla daha fazla riske maruz bıraktığı halde, aynı zamanda daha çok kazanç da sağlayabilir. Bunu yatırım fonları bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alacağız.

Sektör rotasyonu ekonomi farklı dönemlerden geçerken farklı sektörler vasıtasıyla kârlılık hareketlerini tanımlar. Farklı sektörler döngünün farklı bölümlerinde başarılı olur. Temel sektörler ekonomik döngüyü saat gibi takip eden son derece tahmin edilebilir sektörlerdir. Örneğin kamu hizmetleri ve hizmet sektörleri ekonomik gerileme döneminde genellikle iyi performans gösterir ve bu gerilemeden sonra tam bir durgunluk dönemine girildiğinde teknoloji, konjonktür ve endüstri sektörleri gelişmeye başlar. Ekonomi canlanmaya başladığında ise temel maddeler ve enerji en iyi performansı gösterir. Tam olarak gelişen bir ekonomide temel tüketici ürünleri sektörü patlama yapar. Böylece ekonominin hangi evrede olduğunu bilirseniz bir sonraki aşamada nerede olacağını da bilir ve hangi sektörlerin gelişeceğini mantıklı bir şekilde tahmin edebilirsiniz.

Her Şey İçin Bir Endeks

Finans profesyonelleri yatırımlarının ne kadar iyi (veya kötü) durumda olduklarını ölçmek için karşılaştırmalı değerlere başvururlar. Bu karşılaştırmalı değerler endeks olarak bilinir ve küçük şirket

hisselerinden yeni çıkan devlet tahvillerine kadar bütün sektörleri kapsar. Bu endekslerin çoğu, piyasanın tamamının veya piyasanın bir bölümünün performansını gösteren, örnek yatırımlardan bir grup veya bir örnek içerir. Geniş çaplı kullanılan endekslerden bazıları binlerce bireysel menkul değeri takip ederken, bazılarının değerlendirdiği sayı elliden azdır.

Dow Jones Endüstri Ortalaması (DJIA, Dow da denir) dünyadaki en ünlü borsa endeksidir. *Wall Street Journal*'ın ilk editörü Charles H. Dow'un ve onun eski ortağı Edward Jones'un adı verilmiş olsa da, Jones'un endeksi oluşturmada bir katkısı olmamıştır. Dow resmi olarak yayımlanan ilk piyasa ölçüsü olduğu için yatırımda bir devrime yol açmıştır. Hepsi de New York Borsası'nda (NYSE) bulunan Dow'daki otuz hisse senedi McDonald's, Coca Cola, DuPont ve Eastman Kodak gibi oturmuş, büyük ve güvenilir şirketlere aittir. Dow bir bütün olarak Birleşik Devletler borsasını taklit edecek şekilde oluşturuldu. İçerdiği şirketler eğlence, otomotiv, sağlık ürünleri ve finans hizmetleri gibi piyasaların çeşitli faaliyet alanlarını temsil eder.

GE ve DJ

General Electric 1896'da oluşturulan orijinal Dow Jones Endüstri Ortalamasına dâhil edilen tek şirketti ve günümüzde de hâlen oluşumun bir parçasıdır. Ancak sürekli bir parçası olmamıştır. General Electric 1898'de çıkarıldı, 1899'da geri alındı, 1901'de tekrar çıkarıldı ve 1907'de listeye tekrar alındı.

Dow Jones Endüstri Ortalaması şirketlerinin otuz hisse senedi endekslerin çoğunun ağırlıklandırılma biçimi olan hisselerin piyasa değerinden çok hisse senedi fiyatı ile ağırlıklandırılır. Temel olarak Dow sayısı şöyle hesaplanır: Bütün hisselerin fiyatları toplanır, sonra endekse dâhil edilen hisse senedi sayısına bölünür, hisse bölünmesi için düzeltilir. Akılda tutulması gereken önemli bir nokta da her şirketin ağırlığının eşit olduğudur.

Bazı endeksler sermayelendirme ağırlıklıdır, piyasa değeri daha çok olan hisselere daha fazla ağırlık verir. Örneğin 500 hisse senedinden oluşan Standard & Poor's (S&P) Birleşik Endeksi'ni göz önüne alalım. Çoğunlukla S&P 500 olarak bilinen Standard & Poor's 500 Endeksi profesyonel hisse senedi yatırımcıları tarafından yaygın olarak kullanılan bir ölçüttür. S&P 500, 500 hisse senedini temsil eder; bunların 400'ü sanayi, yirmisi ulaşım, kırkı kamu hizmetleri ve kırkı finans şirketlerine aittir. Bu endeks aynı zamanda bazı tezgâh üstü (OTC) hisse senetlerini de içermesine rağmen öncelikle NYSE'de kote olan hisse senetlerini içerir.

Küçük firmaların hisse senedi piyasasını kapsayan Russell 2000 endeksi piyasa değeri 300 milyon dolar ile 2 milyar dolar arasında olan şirketleri takip eder. Russell 2000 Russell 3000 endeksinin bir alt kümesidir, Russell 3000'deki en küçük 2000 şirketin performansını takip eder.

Diğer endeksler her hisseyi eşit ele alır. Değer Çizgisi Endeksi; NYSE, Ulusal Menkul Değerler Aracılar Otomatik Kotasyon Birliği (NASDAQ) ve OTC piyasalarından eşit ağırlıklandırılmış 1.700 hisse senedini takip eder. Bir piyasa barometresi olarak işlev gören bu endeks yaygın biçimde genel piyasanın en iyi ölçüm birimi ve yatırımcılar için çok önemli bir izleme aracı olarak kabul edilir.

SERMAYE PİYASASI KURULU (SPK)

Piyasanın Bekçileri

Eğer yatırımla ciddi olarak ilgilenmeye başlarsanız Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) adlı kurumun adını kesinlikle duyarsınız. SPK, borsayı izleyen devlet düzenleme sisteminin bir parçasıdır.

Kongre 1934'te Büyük Buhran sırasında, Menkul Değerler Borsası Yasasını çıkararak, Birleşik Devletler Sermaye Piyasası Kurulunu kurdu. Sermaye piyasalarına güveni geri kazandırmak için tasarlanan 1934 Yasası net kurallar belirledi ve menkul kıymetler endüstrisini düzenlemesi için SPK'ya yetki verdi. SPK öncelikli olarak yasadışı faaliyetlerin olmamasını sağlamak için menkul kıymetler endüstrisini gözler. Bu muazzam görevi yerine getirirken aracı, yatırımcı ve halka açık şirketler için katı standartlar belirler. Hissesi Birleşik Devletler'in bir borsasında işlem gören her şirket SPK'ya kayıt olmalıdır.

Kurumun ana amacı menkul değerler piyasalarının dürüst ve adil kalmalarını sağlayarak yatırımcıları korumaktır. SPK'nın bu amacı yerine getirmesinin bir yolu da, yatırımcıların bilgiye dayalı kararlar alabilmeleri için, halka açık şirketlerin doğru bilgileri açıklamalarını sağlamaktır. Hisseleri halka açık piyasalarda işlem gören bütün şirketlerden istenen, denetlenmiş bilanço da dâhil, çok sayıda sürekli evrak işleri vardır. SEC, halka açık şirketleri yakından takip etmenin yanı sıra, yatırım tavsiyesi sunan profesyoneller ile ticaret yapan şirketlerin de çalışmalarını denetler.

İçeriden bilgi ticareti (*insider trading*) SPK'nın denetlediği, en yaygın olarak bilinen sorunlardan biridir. İçeriden bilgi ticareti halka açık olmayan gizli bilgilere dayanarak halka açık menkul değerleri alıp satmayı ifade eder. Bu bilgiler herkese açık olmadığı için, bu kişiler haksız avantajlar elde ederler. Bu bilgiler gazetelere iddialı manşetler atılmasına yol açabilir (Martha Stewart, Enron ve WorldCom'u düşünün) ama iyi bir habere konu olmak yatırımcıların kayıplarını telafi etmelerine yaramaz.

SPK Yaptırım Bölümü

SPK Yaptırım Bölümü tam olarak isminin işaret ettiği şeyi, yani federal menkul kıymetler yasasına harfi harfine uyulmasını sağlar. Bu bölüm olası yasal ihlalleri araştırır ve yasalara uyulmadığını gördüğünde duruma çare bulmak için yollar önerir.

Yine de en önemlisi SPK'nın, sizi dolandırıcılıktan koruyarak, güvenilir bilgiler sağlayarak ve aracınızı hizada tutarak size hizmet etmesidir. İnternet sitesinde, halka açık şirketlerin dosyaladığı –ta 1994'e dek geriye uzanan– bütün şirket raporlarının (10-K'ler ve 10-Q'lar gibi) tam bir veritabanı olan EDGAR (Elektronik Veri Toplama, Analiz ve Bilgi Toplama) adı verilen özel bir bölümü ziyaret edebilirsiniz. Yatırım yapmayı düşündüğünüz bir şirket hakkında bilgi edinmek için EDGAR'da araştırma yapmanız çok kolaydır, o yüzden burası ilk durağınız olsun.

KÜRESEL EKONOMİ

Büyük Ölçekte Piyasa

Son yirmi otuz yılda gerçekleşen en önemli şeylerden biri bilgi devrimidir. Şu anda bilginin dünyayı dolaşma hızı uluslararası sınırların neredeyse silindiği anlamına geliyor. Thomas Friedman'ın ünlü kitabında yazdığı gibi, "Dünya düzdür."

Bütün bunlar yatırımları ve iş gördüğünüz yatırım iklimini etkiler. Yatırımlar bir vakumda bulunmazlar. Birleşik Devletler borsalarında meydana gelenlerin küresel sonuçları vardır. Birleşik Devletler hazine kâğıtlarındaki faiz oranlarında görülen değişimler okyanusun öbür tarafındaki tahvil piyasalarını etkileyebilir. Birleşik Devletler ekonomisindeki bir gerileme dünyanın geri kalanını neredeyse anında vurur. Bunun tersi de doğrudur. Dünyada görülen belli başlı yeniden oluşumlar hisse senedi ve tahvil fiyatlarını, ticari malları ve dövizleri etkiler.

Küresel Kârlar

Dünya piyasalarının bu genişliği aynı zamanda daima bir yerlerde kâr edilebilmesini de mümkün kılar. Ana ekonomiler hızla gerilemeye başladığında yeni ortaya çıkan ekonomiler gelişmeye başlayabilir. Dünyanın bir bölümündeki doğal bir afet dünyanın diğer bölgelerindeki ekonomilerin yoğun bir döneme girmelerine veya hasarın türüne ve kapsamına bağlı olarak kıtlık ve durgunluğa yol açabilir.

Üstelik internet dünyayı çok küçültmüştür. Artık dünyanın en uzak köşelerinde bir şey olduğunda hemen öğreniyoruz. Artık Asya veya Avrupa'daki bir borsa birkaç puan inip çıktığında saniyesinde öğreniyoruz. Geniş uluslararası ticaret, başka bir ülkenin para birimi güçlendiğinde veya zayıfladığında doların etkilenebileceği anlamına gelir.

Bunların hepsi yatırımcıları etkiler. İster münferit hisse senetlerine, ister sabit getirili menkul kıymetlere, ister yatırım fonlarına,

ister gayrimenkullere, ister daha egzotik finansal araçlara yatırım yapın, yatırımlarınız dünyadaki olayların etkilerini hisseder; bazen hemen, bazen de yavaş yavaş. Eskiden sadece yabancı menkul kıymetlere yatırım yapmış yatırımcıların yabancı ve küresel ekonomileri yakından takip etmesi gerekirdi. Şimdi artık bütün yatırımcılar dünyada olup bitenlerden etkilendiği için hepsinin dünyada neler olup bittiğini bilmesi ve anlaması gerekiyor.

Mülkiyeti yerli mi yabancı mı?

Bir şirketin hisse senedini alırken araştırılması gereken meselelerden biri de şirketin mülkiyetinin Birleşik Devletler'de mi yoksa yurtdışında mı olduğudur. Mülkiyeti yabancı bir şirkete yatırım yapmakta sakınca yoktur fakat şirketin sahiplerinin kim olduğu ve nerede bulunduklarına bağlı olarak bu durum genellikle yatırımınızın risk seviyesini artırabilir.

ŞİRKETLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Esaslar

Bir şirketin hisse senedini aldığınızda o şirketin bir parçasını alırsınız. Diğer satın almalarda olduğu gibi, ne aldığınızı ve neden aldığınızı bilmeniz gerekir. Bu da araştırma yapmak anlamına gelir. Birçok insan yatırımın bu yönünden hoşlanmaz; yapılması gereken çok fazla iş varmış gibi görünür. Fakat bu, yatırım portföyünüzün asli ve üzerinde çalışmaya değecek bir yönüdür.

Birçok eğitimci size öğrenmenin yüzde 75'inin ev ödevi yapmak olduğunu söyler; bu yatırımcılık için de geçerlidir. Yatırımcılıkla ilgilendiğinizde araştırma, analiz ve soruşturma dâhil olmak üzere ev ödevinizi yapmanız önemlidir. Hisse senetlerinizi internette inceleyin ve şirketle ilgili haberleri araştırın. Şirket bültenini, yıllık veya altı aylık faaliyet raporlarını okuyun ve aracınıza şirket hakkındaki güncel haberleri sorun. Eğitimli bir yatırımcının sabırlı ve rahat yatırımcı olma olasılığı daha fazladır.

Aldığınızı Bilin, Bildiğinizi Alın

Tüketici olmanın yararlarından biri de her gün ürün ve hizmetleri değerlendirmenizdir. Satın alma kararı vermeden önce seçeneklerinizi iyice araştırarak en iyi sonuçları elde edebileceğinizi öğrenmişsinizdir. Belki elinizden bırakamadığınız yeni elektronik araçlar almış, çocuklarınızın yiyecekleri içinde bulunan şekeri biraz azaltmak için mısır gevreği markasını değiştirmiş veya yan etkisi olmadan kendinizi daha iyi hissetmenizi sağlayan yeni bir ilaca başlamış olabilirsiniz. Bunlar yatırım kararlarınızı verirken yararlanabileceğiniz deneyimlerdir.

Gözlemleriniz de değerli içgörüler kazanmanızın başka bir yoludur. Japonya'ya yaptığınız son yolculuk sırasında insanların yeni bir Coca-Cola ürününden çok miktarda tükettiklerini mi fark ettiniz? En sevdiğiniz restoranda yemek parasını ödemek için beklerken müşterilerin çoğunun American Express kartlarını

çıkardıklarını mı fark ettiniz? Yatırımcı olarak ödevinizin bir kısmı da, ürün ve hizmetleri, etrafınızdaki insanlar tarafından belirgin bir biçimde sergilenen ve kullanılan şirketleri fark etmektir.

Taze Tüyolardan Kaçının

Yatırımlarınız konusunda başlangıçta enine boyuna düşünmek uzun vadede büyük olasılıkla karşılığını verecektir. Ne yazık ki birçok insan berber, ahbap veya otel görevlisinden taze tüyolar alarak yatırım dünyasına girer. Kolay yoldan voliyi vurmanın gerçekten hiçbir yolu yoktur ve rastgele bir tüyo yüzünden bir hisse senedine atlarsanız büyük olasılıkla sonunda para kaybedersiniz.

Hangi yatırım türünü seçerseniz seçin, kararınızı temellendirebileceğiniz bilgileri elde edebileceğiniz bir yere ihtiyacınız var. Bugünlerde internetten daha iyi bir başlangıç noktası yok. Bu ortamda gerçek zamanlı olarak, çoğu zaman ücretsiz en iyi yatırım bilgilerini kolayca bulabilirsiniz. Hem genç hem de yaşlı giderek daha fazla sayıda yatırımcı pahalı finansal danışmanlardan internet sitelerine geçiyorlar. Şirketin internet sayfasına ilaveten, kapsamlı şirket verileri sağlayan onlarca site ve gerçek zamanlı hisse senedi fiyatları teklif eden çok daha fazla sayıda site var.

Yatırımcı olarak iyi piyasa araştırması konusunda sıkıntı çekmezsiniz. İşinizin bir kısmı da hangi kaynakların sizin ihtiyaçlarınızı en iyi şekilde karşılayabileceğini belirlemektir.

Bilanço Okuyun

İş finansal belgeleri okumaya geldiğinde, çoğu insan bir yığın rakamı incelemektense korlar üzerinde yürümeyi tercih eder. Şirketler de buna güvenir ve bilançolarını kuşe kâğıda basılmış renkli fotoğraflar ve rengârenk yorumlarla doldururlar. Birçok insan da ağır, parlak bir raporun başarılı bir yıl anlamına geldiğini farz eder. Gelgelelim içerideki rakamlar bambaşka bir hikâye anlatabilir. Rakamlarla haşır neşir olup olmamak size kalmış; ama onlardan uzak

durmazsanız şirketin mevcut başarısı hakkında bol miktarda bilgi bulursunuz.

Yatırım Kontrol Listesi Yapın

Her yatırımcı bir hisse senedini değerlendirmek için bir araştırma kontrol listesinden yararlanmalıdır. Bilançoları, kâr zarar çizelgelerini, endüstri kıyaslamalarını ve güncel haberleri araştırın. Yatırım kararları vermeden önce bulgularınızı analiz edin. Hissedar olduğunuzda, basın bültenlerini, süregelen bilançoları ve makul hisse senedi fiyatlarını izleyerek bilgi ihtiyacınızı büyük ölçüde karşıladığını görürsünüz.

Zaten hissedarsanız otomatik olarak her yıl bilançonun bir kopyasını alırsınız, eğer şirkete henüz yatırım yapmadıysanız arayıp isteyebilir veya internetten bakabilirsiniz. Her şirketin bilançosu farklı görünür ve bilgileri farklı sıralarda bir araya getirilmiş olabilir. Ancak bütün halka açık şirketlerin bilançoları aynı temel maddeleri içerir:

- Yönetim kurulu başkanının mektubu (burada büyük laflar olur)
- Şirketin ürün ve hizmetlerinin tanımlanması (daha çok laf)
- Kâr zarar çizelgeleri (dipnotları dikkatle okuyun; kısmen meselenin özünü içerirler)
- Yönetim irdelemesi (birazcık büyük laflar içerir, ama şirketin bir tür büyük resmini çizer)
- CPA görüş mektubu (şirketin finansal durumunun doğru temsil edildiğinden emin olmak için bunu okuyun)
- Şirket bilgileri (yerleşimler, çalışan isimleri ve irtibat bilgileri)
- Tarihsel hisse senedi verileri (kâr payı tarihi ve kâr payı yeniden yatırım plan program bilgileri dâhil)

Kanıtlanmış İki Hisse Senedi Analizi Yöntemi

Yatırımcılar genellikle iki hisse senedi seçme tekniğinden birini tercih ederler: teknik analiz veya temel analiz. Teknik analiz tümüyle hisse senedi fiyatları ve nasıl hareket ettikleriyle ilgilidir ve örüntüleri tespit etmek için çizelge ve grafikleri esas alır. Yeni başlayan yatırımcılar arasında daha yaygın olan temel analizde ise bilançolar ve performansa odaklanarak şirket incelenir. Birçok bilgili ve sezgili yatırımcı ticari kararları verirken en uygun sonuçları elde etmek için her iki tekniği birleştirir. Örneğin ekonomik temelleri sağlam fakat fiyatı düşme eğiliminde olan bir hisse senedi ufukta sorun olduğunu gösterebilir.

Teknik analiz geçmişteki hisse senedi fiyatını ve işlem hacmi örüntülerini gösteren çizelge ve grafiklere odaklanır. Teknik analizcilerin tarihsel olarak tekrarladığını düşündükleri birtakım örüntüler vardır. İşin püf noktası, tamamlanmadan önce örüntüyü tanımlamak, sonra da hissenin nereye yöneldiğine göre almak veya satmaktır. Bu tekniği kullananlar geçmiş fiyat trendlerini inceleyerek gelecekteki hisse fiyatlarını tahmin edebileceğinizi varsayarlar. Öncelikli olarak, hisse senedi fiyatı hareketlerine dayanarak ticaret yaparlar. Teknik analizciler genellikle temel analizcilere kıyasla çok daha fazla alım satım yaparlar.

Temel analiz ise uzun süredir kullanılan, yaygın bir hisse senedi inceleme yöntemidir. Teknik, şirketin kazanç sağlama becerisinin analizi ile şirketin varlıklar toplamı değerinin incelemesini içerir. Değer yatırımı ve büyüme amaçlı yatırım temel analizin iki alt bölümüdür. Temel analizi savunanlar büyümenin bir sonucu olarak hisse senedi fiyatlarının yükseleceğini varsayarlar. Kazançlar, kâr payları ve muhasebe maliyetleri incelenir ve genellikle al ve elinde tut yaklaşımı izlenir. Temel analiz savunucuları iyi yönetilen, kaliteli şirketlerin hisselerinin zamanla daha çok değerleneceğini ileri sürerler.

Büyük Şirketlerin Beş Özelliği

Bir kez odak noktanızı, bir avuç şirketin üzerinde yoğunlaştırdıktan sonra araştırmanızı daha da detaylandırmanız gerekir. Belirli

bir hisse senedini almanın ana nedenlerinden biri onun gelecekteki durumudur. Bir hisse senedini satın alıp uzun dönemli tutmak akıllıcadır, böylece kalite yatırım stratejinizin önemli bir parçası olur. Başka faktörlerin yanı sıra, aşağıdaki özelliklere sahip olan bir şirketin hisse senetlerini satın almak isteyebilirsiniz:

1. **Sağlam iş modeli.** Sağlam bir iş planı, ileriki yıllarda nerede olmak istediğini iyi bilen ve oraya nasıl varacağına dair bir planı olan bir şirketi seçmek istersiniz. Net bir odağı olan bir şirketin, sağlam bir planı olmadan öylece yuvarlanıp giden bir şirkete kıyasla amaçlarına ve başarıya ulaşma olasılığı daha fazladır.
2. **Üst yönetim.** Deneyimli, yenilikçi ve ileri görüşlü bir yönetim takımının bir şirketi ileri taşıma olasılığı çok yüksektir. Yıldız yöneticilerin gelecekteki şirketleri üzerinde büyük bir etkileri olmuştur ve yeni bir yönetim takımı başa geçtiğinde şirket genellikle çarpıcı değişimlere tanık olur. Kilit yönetim bir örgütten ayrıldığında genellikle şirketin çalışma yönteminde büyük değişimler meydana gelir.
3. **Önemli piyasa payı.** İnsanların çoğu belli bir şirketin ürün ve/veya hizmetlerine güvendiğinde, büyük olasılıkla şirket tüketici tercihleri konusunda iyi bir anlayışa sahiptir. Endüstrideki piyasa liderlerinin genellikle kılı kırk yararak oluşturdukları bir vizyonları vardır. Gelgelelim en büyük şirket performansı her zaman satın alınacak en iyi hisse senedinin göstergesi değildir. Dikkatli olun ve rakiplerin aşırı sayıda olduğu piyasalara daha yakından bakın; bazen en iyi ikinci şirketin hisseleri en iyi hisse yatırımı olabilir.
4. **Rekabet avantajları.** Sürünün ilerisinde olan bir şirket genellikle pazarlama ve teknoloji gibi alanlardaki en son trendlerin ve endüstriyel değişimlerin en tepesinde olur. Rakiplerinin bir adım ilerisinde olan ve büyük olasılıkla hep bir adım ileride olmaya devam edecek bu şirketleri seçmek isteyebilirsiniz.
5. **Yeni gelişmeler.** Eğer bir şirket araştırma ve geliştirmeye büyük öncelik veriyorsa piyasaya başarılı yeni ürünler sürmesi

olasıdır. Eğer ürün veya hizmet başarılı olursa hisse senedi fiyatı da ardından yükselebilir.

Belirli bir şirketin gelecekteki durumu umut vaat ediyorsa (yani şirket bu özellikleri sergilemeye ve bunlara göre hareket etmeye devam ettiği sürece) o şirketin bir hissesine sahip olmak mantıklı olabilir.

BÖLÜM 2

HİSSE SENEDİ NEDİR?

Artık hisse senedinin ne olduğundan, bütün farklı türlerine ve portföyünüz için ne anlama gelebileceğine dek hisse senetleri hakkında her şeyi öğrenmenizin zamanı geldi. Al-sat yapmak yerine hisse senetlerini bir kez alıp ellerinde tutan yatırımcılar zamana yenik düşmemiş şirketlere yatırım yaparlar. Şirketin gerçek değerinden çok hisse senedi fiyat hareketlerine önem veren borsa simsarlarının ise yatırım yapma konusunda daha aktif bir yaklaşımları vardır. Hisse senetleriniz için hangi stratejiden faydalanırsanız faydalanın kural değişmez: Bir işlem yapmadan önce neyi neden aldığınızı (veya sattığınızı) bilin.

BİR ŞİRKETİN HİSSE SENEDİNİ ALMAK

Şirketin Parçası Olmak

Hisse senedi almak bir işletmeyi satın almaya benzer. Dünyanın en başarılı yatırımcılarından biri olan Warren Buffett'ın görüşü böyledir ve onun felsefesi kesinlikle dikkate alınmaya değer. Hisse senedi aldığınızda aslında şirketin bir parçasını alırsınız. Eğer şirketin tümüne sahip olmak istemiyorsanız bir parçasını almadan önce iki kez düşünmelisiniz. Eğer yatırım yapmayı bu açıdan görebilirseniz, belirli bir şirketi seçerken muhtemelen çok daha ihtiyatlı olursunuz.

Değerlendirdiğiniz şirketin bütün detaylarını bilmeniz önemlidir. Şirket ne tür ürün ve hizmetler sunuyor? En yüksek hâsılatı işin hangi bölümü getiriyor? İşin hangi bölümünde en düşük hâsılat söz konusu? Şirket çok farklı alanlara mı yönelmiş? Rakipleri kimler? Şirketin ürünlerine talep var mı? Şirket endüstride bir lider mi? Şirket birleşmesi ve devralma var mı? Şirketin neler yaptığını ve bunları ne kadar iyi yaptığını tam olarak anlayana dek yatırım kararınızı ertelemeniz akıllıca olur.

Altria Grubu

Eskiden Philip Morris olarak bilinen Altria Grubu öncelikle tütün ürünleriyle ilişkilidir ancak şirket aynı zamanda yan kuruluşu popüler bira markasından da kâr ediyor. Grup, Miller biralarının kaynağı olan SAB Miller Brewing'in yüzde 28,5'unu elinde tutuyor. Ayrıca ana varlıkların finansmanı ve kiralanmasıyla ilgili olan Philip Morris Capital Şirketinin de sahibi.

Şirket Değerlendirmesi

Diyelim ki memleketinizde bir süpermarket almak istiyorsunuz. Envanter, şirket çalışanlarının kalitesi ve müşteri hizmetleri prog-

ramları gibi faktörleri değerlendirmişsiniz. Şirket temel gıda maddeleri satmanın yanında video da kiralıyor ve bir benzin pompası işletiyor. İşletmenin bakkaliye yönü toplam hâsılatın yalnızca küçük bir yüzdesine karşılık gelebilir. Şirketin kâr potansiyelinin tam ve doğru bir resmini elde etmeniz için, işin her bir bölümünü ayrı ayrı değerlendirmeniz sizin yararınıza olur. Birçok şirket geleneksel olarak belirli bir iş koluyla ilişkilendirilse de yepyeni alanlara doğru genişlemiş olabilir.

Örneğin Disney tarihsel olarak Disneyland ve Disney World tema parklarıyla ilişkilendirilir. Gerçekte Disney başka birçok girişimle de ilişkilidir. Çok yüzlü şirketin, başka şeylerin yanı sıra, Touchstone Pictures ve Miramax Films dâhil, televizyon ve film yapımıyla da ilgisi vardır. Disney'in ABC, Inc. bölümü; ESPN ve SOAPnet gibi çeşitli kablolu kanallardaki hisselerin ve birçok televizyon istasyonunun yanında ABC televizyon ağını da içerir.

Yatırım yoluyla para kazanmanın emek gerektirdiği giderek daha çok açıklığa kavuşuyor olmalıdır. Stratejiniz konusunda daha çok araştırma yapıp üzerinde düşündükçe semeresini alma olasılığınız da artar. Yatırım dünyasında bir garanti olmamasına rağmen, eğer bilinçli ve bilgiye dayalı yatırım kararları verirseniz lehinize olma olasılığı artacaktır. Bir yatırım yaptığınızda, paranızı halka açık bir şirkete yatırırsınız ki bu da size –halkın bir parçası olarak– şirkette sahiplik yani öz sermaye hakkı verir. İşte bu nedenle hisse senetleri genellikle öz sermaye olarak adlandırılırlar.

Hisse Senedi Türleri

Adi hisse senetleri halka satılan hisse senetleridir ve her bir hisse bir kurumda sahiplik teşkil eder; insanlar hisse alım-satımından söz ettiklerinde adi hisse senetlerinden bahsediyorlardır. Tercihli hisse senetleri biraz farklıdır; onlar da her ne kadar bir kurumdaki mülkiyeti simgeleseler de, bazı özellikleri adi hisse senetlerinden çok tahvillerle aynıdır.

Şirketlerin büyüklükleri farklı farklı olabilir. Son derece başarılı bir mega şirkete yatırım yapabileceğiniz gibi yeni yeni büyüme belirtileri gösteren çok küçük bir şirkete de yatırım yapabilirsiniz. Bazı insanlar sağlam şirketlerin adi hisse senetlerini almayı tercih ederken, bazı yatırımcılar da daha küçük, büyüme odaklı şirketlere yatırım yapmayı tercih ederler.

Genel stratejinize hangi tür şirket uyarsa uysun, satın aldığınız potansiyeli olan her hisse senedini araştırmanız önemlidir. Bir şirketin yıllardır mevcut olması sizin için en iyi yatırım aracı olduğu anlamına gelmez. Dahası şirketler sürekli değiştiği için incelediğiniz bilgilerin güncel olup olmadığı da önemlidir. Günümüzde, birleşme ve devralmalar olağan hale geldi; bu yüzden, satın almayı düşündüğünüz şirketin böyle bir işlemden geçip geçmediği veya bunu planlayıp planlamadığını bilmeniz şarttır.

Bir şirketin toplam piyasa değerini yani şirketin tedavüldeki hisselerinin tümünün piyasa değerini öğrenin. Toplam piyasa değerini hesaplamak için, bir hisse senedinin güncel piyasa fiyatını tedavüldeki hisse sayısıyla çarpın. Tedavüldeki hisse sayısı halka satılan hisse sayısını ifade eder.

BORSA

Ticaretin Bağlantı Noktası

1990'larda, bireysel yatırımcıların Wall Street dünyasında ciddi oyuncular haline gelmekte oldukları belli oldu. İnternet yatırımcılığının ve Birleşik Devletler'deki önde gelen iki borsayla (NYSE ve NASDAQ) daha küçük yatırımcılar için agresif bir oyunun başlamasıyla birlikte, yatırım alıp satma kolaylaşmış ve ucuzlamıştır.

Borsalar

Genelde borsa olarak bilinen faaliyetleri oluşturan piyasalar New York Borsası (NYSE) ve Ulusal Menkul Değerler Aracılar Otomatik Kotasyon Birliğidir (NASDAQ). Boston, Chicago, Philadelphia, Denver, San Francisco ve Los Angeles gibi şehirlerin de Londra ve Tokyo gibi belli başlı uluslararası merkezler gibi borsaları vardır.

Hem yerel hem küresel rekabet hisse senedi işlemlerini bütün yatırımcılar için daha şeffaf ve erişilebilir hale getirmeye devam ediyor. Farklı borsaların nasıl işleyip rekabet ettiklerini anlayarak daha donanımlı hale gelir ve yatırım dünyasında başarılı olabilirsiniz.

New York Borsası (NYSE)

Günümüzde resmi olarak NYSE Euronext olarak bilinen NYSE (üyeleri "Büyük Kurul" olarak bilir) Walmart, General Electric ve McDonald's gibi önde gelen endüstri oyuncularının yuvasıdır. Büyük Kurul küçük lig oyuncularına göre değildir. Bir şirketin NYSE'ye katılabilmesi için, başka şartların yanı sıra, piyasa değeri en az 100 milyon dolar olan, en az 1,1 milyon halka açık hissesi tedavülde olmalıdır. En son üç mali yılda en az 10 milyon dolarlık vergi öncesi gelir göstermeli ve son iki yılda da en az 2 milyon dolar kazancı ol-

malıdır. Ayrıca borsadaki koltuklar da ucuz değildir. Ta 1871'de bir koltuk için ödenen en düşük miktar 2.750 dolar iken Aralık 2005'te tek bir koltuk için ödenen en yüksek fiyat 4 milyon dolardı.

Birleşik Devletler'deki en eski borsa olma payesine sahip olan NYSE, New York'un finans bölgesinde 3350 metrekarelik bir yer işgal eder. 2007'de NYSE Avrupa borsası Euronext'le birleşerek NYSE Euronext adını aldı ve ticaret camiası için küresel bir kilometre taşı oldu. Bu borsa tek bir günde 5 milyardan fazla hisse ticareti yaparak yeni bir rekor kırdı: 15 Ağustos 2007'de ticaret hacmi eşi görülmemiş bir rakam olan 5.799.792.281 hisseye ulaştı.

Rehavete kapılmayan NYSE Euronext 2008'de Amerikan Borsası'nı (AMEX) satın aldı ve tam anlamıyla entegre alım satım 2009'un başlarında başladı. Artık NYSE MKT adını almış olan bu birleşik borsa; hisse senedi opsiyonları, borsa yatırım fonu ve diğer uzmanlaşmış menkul değerler dâhil geniş ticaret olanakları sunuyor.

NASDAQ

NASDAQ Şubat 1971'de ilk açıldığında, sadece 250 şirketi barındırıyordu. Ününün altında yatan neden şuydu: NASDAQ dünyadaki ilk elektronik borsa olarak açıldı. 1996'da borsanın ticaret hacminin günde 500 milyon hisseyi aşması bir dönüm noktası oldu. Günümüzde kote olan yaklaşık 3.200 şirketle tam teşekküllü bir borsa haline geldi ve kaderi büyümek gibi görünüyor; bütün Birleşik Devletler borsaları haricinde NASDAQ (artık resmi olarak NASDAQ OMX Grup olarak tanınıyor) ilk halka arzları (IPO'lar) barındırıyor.

NASDAQ öncelikle yeni ve büyümekte olan şirketlere cazip geliyor çünkü kayıt şartları NYSE'ninkiler kadar sıkı değil ve maliyetler de önemli ölçüde daha düşük olabiliyor. Bu borsada kote olan birçok teknoloji ve biyoteknoloji hissesi bulmanız, bu tür şirketler doğrudan agresif büyüme kategorisine girdikleri için hiç şaşırtıcı değildir. Aslına bakarsanız, NASDAQ bilişim sektöründe 2 trilyon dolardan fazla toplam piyasa değerine sahip hisse kote olmasından gurur duyuyor.

NYSE'nin açık artırma tarzının aksine NASDAQ piyasa düzenleyicileri adı verilen 600'den fazla menkul kıymetler aracısıyla çalışır. Bu piyasa düzenleyicileri dünyanın dört bir yanından alıcı ve satıcıları birleştirerek NASDAQ'ın karmaşık ağı üzerinden en iyi fiyat tekliflerini yapmak/fiyat istemek için birbirleriyle rekabet ederler. NASDAQ aracıları likiditelerini garantilemelerine yardımcı olarak (hazır bir piyasa olmasını sağlayarak), hisse senedi alım satımlarını kolaylaştırmaya katkıda bulunurlar.

NASDAQ'da çevrimiçi ticaret

NASDAQ bir tezgâh üstü piyasalar piyasasıdır ki bu menkul değerlerin alım satımının, bir borsa binası yerine, telefon ve bilgisayar ağlarıyla yapıldığı anlamına gelir. NASDAQ ayrıca dünyanın en büyük borsasıdır ve ortalama olarak bir günde diğer herhangi bir borsadan daha fazla hisse ticareti yapar.

KÂR PAYI

Semeresini Almak

Kâr payı hisse senedi fiyatına dayanmayan, fakat şirket büyük kârlar elde ettiği ve hissedarları ödüllendirmeyi tercih ettiği için, şirket yönetiminin hissedarlara yaptığı ödemelerdir. Yönetim kurulu, şirketin kârlarına dayanarak, kâr payının hissedarlara verilip verilmeyeceğine ve ne sıklıkla verileceğine karar verir. Kâr payları genellikle gelir arayan yatırımcılar için çok önemlidir ve dolayısıyla kâr payı ödeyen hisse senetleri gelir hisse senetleri olarak bilinir. Birçok şirket kâr paylarını üç ayda bir öder ve ayrıca özel bir defalık kâr payları da belirli koşullar altında ödenebilir.

Tedavüldeki hisse terimi bir şirketin çalışanları dâhil halk için çıkardığı hisse sayısını ifade eder. Piyasada dolaşan hisse adedi en az 5 milyon olan şirketleri inceleyerek yatırım kariyerinize başlamanız iyi bir fikir olabilir. Bu durum hisselerin ticaretinin çok yapıldığını gösterir ki bu da eğer hisselerinizi satmaya karar verirseniz hazır bir piyasa olacağı anlamına gelir. Aynı zamanda, piyasada dolaşan daha çok hisse hissedar başına daha düşük kâr payı anlamına da gelebilir (sonuçta dolaşan çok fazla para vardır), yani istikrarlı bir gelir istiyorsanız bunu da aklınızda tutun.

Toplam Getiri

Hisse senetlerine yatırım yapan çoğu insan genellikle kazanç ve kayıplarını kâr payı değil de fiyat değişimleri açısından düşünürken, tahvil sahibi olanlar faiz kazançlarına dikkat eder ve nadiren fiyat değişimlerine odaklanırlar. İki yaklaşımda da eksikler vardır. Eğer gelir peşindeyseniz kâr payı kazançları daha önemli olabilir ve fiyat değişimleri değer artışı sağlayan hisse senetleri için ön plana çıkarken, herhangi bir hisse senedi yatırımındaki toplam getiri son derece önemlidir. Bir hisse senedinin toplam getirisini bilmeniz, şirket tahvili veya belediye tahvili, hazine kâğıtları, yatırım fonları ve yatırım şirketleri gibi diğer yatırım türleriyle hisse

senedi yatırımlarınızı kıyaslamanızı mümkün kılar.

Toplam getiriyi hesaplamak için, hisse senedi fiyatındaki son on iki aylık değişimleri ve kâr paylarını toplayın (veya fiyat düşmüşse çıkarın) ve sonra on iki aylık dönemin başlangıcındaki fiyata bölün. Örneğin 45 dolardan bir hisse satın aldığınızı ve son on iki aylık dönemde kâr payı olarak 1,5 dolar aldığınızı farz edin. Dönemin sonunda hisse senedinin satış fiyatı 48 dolardır. Hesaplamalarınız şöyle olacaktır:

Kâr payı: 1,50 $

Fiyat değişimi: hisse başına 3,00 $'a kadar

1,50 $ + hisse başına 3,00 $ = 4,50 $

4,50 $ 45,00 $'a bölünür = 0,10

Toplam getiriniz yüzde 10'luk bir artıştır.

Fakat bunun yerine fiyatın dönem sonu itibariyle hisse başına 44 dolara düştüğünü farz edin. Bu durumda hesaplamalarınız şöyle olacaktır:

Kâr payı: 1,50 $

Fiyat değişimi: hisse başına 1,00 $ düşüş

1,50 $ – 1,00 $ hisse başına = 0,50 $

0,50 $, 45,00 $'a bölünür = 0,011

Toplam getiriniz yalnızca yüzde 1,1'lik bir artıştır.

Kâr Paylarının Analizi

Kâr payı almaya hak kazanmak için, yönetim kurulunun bir kâr payı beyan ettiği tarih olan kayıt tarihinde elinizde hisse bulunması gerekir. Güncel kâr payını son beş yılda ödenmiş kâr paylarıyla kıyaslayın. Kâr paylarının azalması büyüme planları yapıldığını gösterebilir; bir şirketin ana amacı büyüme olduğunda kâr kayları küçük olabilir ya da hiç olmayabilir.

HİSSE SENEDİ TÜRLERİ

Ne Alabilirsiniz?

Hisse senetleri değerli olan şirketlerin, çoğu neredeyse herkesçe tanınan, halka açık, en prestijli, iyi yapılandırılmış şirketler oldukları farz edilir. Çoğunlukla büyük şirketlerden oluşan bu karışımda General Electric (NYSE'de GE sembolü altında ticaret yapar), McDonald's (NYSE: MCD) ve Walmart (NYSE: WMT) gibi şirketler vardır. Bu şirketlerin oldukça fazla bir bölümü yirmi beş yıldan uzun süredir piyasadadır ve ilgili endüstrilerde hâlen lider konumundadırlar. Bu örgütlerin çoğunun sağlam bir geçmiş performansları olduğu için, hisse senedi seçimlerinde tutucu olan bireyler için iyi yatırım araçlarıdır.

Değer Artışı Sağlayan Hisse Senetleri

İsminden de tahmin edebileceğiniz gibi, değer artışı sağlayan hisse senetleri güçlü büyüme potansiyeli olan şirketlere aittir. Bu kategorideki birçok şirketin satış, kazanç ve piyasa payları ekonominin genelinden daha hızlı büyümektedir. Bu tarz hisse senetleri genellikle araştırma ve geliştirmede gelişmiş olan şirketleri temsil eder; örneğin yeni teknolojilerdeki öncüler sıklıkla değer artışı sağlayan hisse senetleri şirketleridir. Bu şirketlerdeki kazançlar kâr payı olarak hissedarlara ödenmek yerine çoğunlukla hemen işe geri yatırılır.

Zaman İçinde Büyüme

Ocak 1990'da 100 Walmart hissesi satın aldıysanız, 533 dolar ödemişsinizdir. Ocak 1995 itibariyle, yatırımınızın değeri 1.144 dolar eder; yüzde 100'den fazla kazanç demektir bu. Ocak 2014 itibariyle de yatırımınızın değeri, ilk baştaki satın alma fiyatınızın on katından fazla olan 8.140 dolara karşılık gelir.

Değer artışı sağlayan hisse senetleri birinci sınıf kabul edilen şirketlerin hisse senetlerinden daha riskli olabilir ancak birçok durumda daha büyük ödüller de alabilirsiniz. Genel olarak ifade edecek olursak, değer artışı sağlayan hisse senetleri boğa piyasaları sırasında en iyi performansı gösterirlerken (yani hisse senedi fiyatları genellikle yükselirken) değer hisse senetleri ise en iyi performansı ayı piyasaları sırasında gösterirler (genellikle hisse senedi fiyatları düşerken) fakat bu da garanti değildir. Uyarı: Fiyatları mantıksız bir biçimde hızlı yükseliyor gibi görünen hisse senetlerine dikkat edin. Bazen hız simsarları değer artışı sağlayan hisse senedi fiyatlarının gökdelen seviyelerine çıkmasına yardım eder sonra hepsini ellerinden çıkararak hisse senedinin hızla düşmesine yol açarlar.

> "Yatırımlarını yönetecek eğitim ve zamandan yoksun en amatör yatırımcı bile büyümeye müsait alanlarda en iyi yönetilen şirketleri seçtikten sonra hisselerini alıp bu hisselerin artık değer artışı sağlayan hisse senedi tanımını karşılamadığı ortaya çıkana dek ellerinde tutarak makul ölçüde başarılı olabilirler."
>
> — T. Rowe Price

Gelir Hisse Senetleri

Gelir hisse senetleri isimlerinin gösterdiği şeyi yapar, yatırımcılar için istikrarlı gelir akışı sağlarlar. Bu hisse senetlerinin düzenli kâr payı ödemeleri vardır. Bunlar kimi zaman insanların kâr payından geçimlerini sağlayabilecekleri kadar büyük olur. Birçok gelir hisse senedi birinci sınıf şirketlerin hisse senedi kategorisinde olsa da, diğer hisse senedi türleri (değer hisse senetleri gibi) istikrarlı kâr payı ödemeleri de sunabilir. Bu hisse senetleri hisse fiyatı artışı için fırsat da sunduklarından sabit gelirli portföylere iyi bir katkı sağlarlar.

Tercihli Hisse Senetleri

Tercihli hisse senetlerinin, tahvillerle neredeyse adi hisse senetleriyle olduğu kadar çok ortak noktaları vardır. Esasen bu tarz

hisse senetlerinde bir geri ödeme tarihi ve şirketin kazançlarına bakmaksızın ödenen sabit bir kâr payı vardır. Eğer şirketin finansal sorunları varsa, kâr payı ödemeleri yapılacağı zaman tercihli hisse senedi sahiplerinin önceliği söz konusudur. Refah zamanlarında, bazı tercihli hisseler (kâr payı öncelikli denir) kazançlara dayanan ikinci bir kâr payı ödemesi alabilir. Tercihli hisse senedi sahibi olarak, normalde adi hisse senedi sahipliğindeki haklarınız yoktur (oy verme gibi). Gelgelelim tercihli hisse senedi gelir odaklı yatırımcılar için portföye iyi bir katkı sağlayabilir.

Küçük, Orta ve Büyük Şirketlerin Hisse Senetleri

Piyasada dolaşan ve her biri şu anda 20 dolardan işlem gören 30 milyon hisseye sahip, halka açık bir şirketin hisselerinin toplam piyasa değeri 600 milyon dolar eder. Sermaye değerlerine göre hisse senetlerini sınıflandırmak için kullanılan birkaç farklı gruplandırma olsa da, bu işi parmak hesabıyla da yapabilirsiniz:

- **Büyük:** 10 milyar dolar ve üzeri
- **Orta:** 2 milyar ila 10 milyar dolar arası
- **Küçük:** 300 milyon ve 2 milyar dolar arası
- **Mikro:** 300 milyon altı

Küçük hisse senetleri kategorisi küçük, gelişen şirketlerin birçoğunu içerir ki bunlar ilk büyüme sancılarını atlatmış ve artık genişleyen satış ve kârlarla birlikte, büyük kazançların tadını çıkaran şirketlerdir. Günümüzün küçük hisse senedi yarının lideri olabilir; aynı zamanda yarının kaybedeni de olabilir. Genelde bu tarz hisse senetleri çok dengesiz ve riskli olabilir. Bunları portföyünüze eklemenizin güvenli bir yolu da profesyonel olarak yönetilen bir küçük ölçekli fondan faydalanmak olabilir. Bu şekilde, belirli bir şirkete yatırım yapma riskine girmeden büyük kâr sağlama olasılığı elde edersiniz.

Orta hisse senetleri isimlerinin de gösterdiği gibi küçük hisse senetlerinden büyük fakat büyük hisse senetlerinden küçüktür. Büyük şirketlerin hisse senetleri borsadaki en büyük oyunculardır.

Büyük ölçekli şirket genellikle küçük şirketlerden daha sağlamdır ve satış ve kârları da daha güvenilirdir. Çoğu zaman büyük şirketler küçük şirketlere kıyasla daha az riskli yatırımlar yaparlar; bununla beraber hâsıla ve maliyet dengesi büyüme oranlarından daha yavaş olabilir. Çoğu yatırımcı büyük ölçekli şirketlerin hisse senetlerini uzun süreliğine ve iyi bir nedenden ötürü elinde tutar: Son elli yılın piyasa verileri gösteriyor ki bu dev şirketler kısa dönemli yatırımlara kıyasla çok daha istikrarlı ama biraz daha düşük getiriler sağlıyor.

DÖNGÜSEL, KORUYUCU, KÜÇÜK HİSSELER VE DEĞER HİSSELERİ

Diğer Hisse Senedi Türleri

Kazançları iş döngüsüne çok bağlı olan firmalar döngüsel kabul edilirler. Ekonomi ivme kazandığında, bu hisse senetleri bu olumlu trendi izler. Ekonomi yavaşladığında ise yavaşlarlar. Döngüsel hisse senetleri United Airlines (NASDAQ: UAL) gibi şirketleri içerir.

Öte yandan koruyucu hisse senetleri piyasa ne durumda olursa olsun birçok ekonomik koşul altında nispeten dengelidir. Bu kategoriye giren hisse senetleri gıda firmalarını, ilaç üreticilerini ve kamu hizmeti veren şirketleri kapsar. Çoğunlukla bu şirketler, ekonomik iklim belirli bir zamanda nasıl olursa olsun, insanlar için hayati şeyleri üretirler. Koruyucu hisse senetleri arasında General Mills (NYSE: GIS) ve Johnson & Johnson (NYSE: JNJ) şirketlerinin hisse senetleri vardır.

Hisse Senetlerini Okumak

Herhangi bir hisse senedi, ismini ticaretinin yapıldığı borsadan alır (bu, alanın sınırlı olduğu bir levha veya ekrana şirketin tam ismini yazmaktan daha kolaydır). Bir hisse senedinden söz ederken, önce ticaretinin yapıldığı borsanın baş harflerinin verilmesi ve ardından iki nokta üst üste ve hisse senedi sembolünün gelmesi alışılagelmiş bir uygulamadır.

Değer hisse senetleri şirketin kazanç, kâr payı, satış veya diğer ana faktörleriyle kıyaslandığında ucuz görünürler. Esasen ödediğinizden daha fazlasını alıyorsunuzdur: iyi bir değer. Değer artışı sağlayan hisse senetlerine yatırım yapan yatırımcı sayısı yüksek olduğunda, değer hisse senetleri genellikle göz ardı edilir. Bu da onları bilgili ve sezgili yatırımcılar için uygun kelepir hisseler

haline getirir. Değer yatırımcıları bu hisse senetlerinin, değer artışı sağlayan birçok hisse senedi karşısındaki makul fiyatları göz önüne alındığında, en iyi alımlar olduğunu varsayarlar. Kuşkusuz iyi bir değer güncel hisse senedi fiyatlarına son derece bağlıdır, bu yüzden bugün iyi olan bir değer gelecek ay iyi bir değer olmayabilir. Sağlam şirket bulmanın bir yöntemi de hisse başına muhasebe değerlerinin iki katından daha az işlem yapanları aramaktır. İyi bir değere bir örnek de (en azından Mayıs 2009 itibariyle) fiyat-muhasebe değeri oranı 0,94 olan NYSE Euronext'tir (evet, borsanın kendisi).

Sosyal Yönden Sorumlu Yatırım

Son yıllarda sosyal yönden sorumlu yatırımlar da popüler olmuştur. Bu stratejide insanlar sadece kendi kişisel değerlerini bünyelerinde barındıran şirketlere yatırım yaparlar. Sosyal yönden sorumlu yatırımlar sıklıkla şirketleri "yaptıkları" kadar "yapmadıkları" şeyler için de seçerler. Bu tür yatırımları çeken şirketler tütün ürünleri, alkollü içecek, silah ve çevreye zarar veren ürünler üretmezler.

Küçük Hisseler

Küçük hisseler satış fiyatı 5 dolar veya daha az olan hisselerdir ve birçok durumda bu kadar bile ederlerse şanslısınız demektir. Birçok küçük hissenin genellikle önemli bir gelir veya kazancı yoktur. Küçük hisselerde kaybetme potansiyeliniz yüksektir. Eğer bu tür bir şirkete yatırım yapmaya çok istekliyseniz, ilerleme kaydedip kaydetmediğini görmek için hisseyi biraz takip edin. Şirket hakkında öğrenebildiğiniz her şeyi öğrenin ve karşınıza çıkabilecek bir tüyoya göre hareket etmeye kalkmayın.

Borsa Dışı Piyasalar

Küçük hisseler Ulusal Kotasyon Bürosunun idare ettiği bir forum olan borsa dışı piyasalarda (pembe kâğıtlar) ya da NASDAQ küçük

firmalar piyasasında işlem görürler. Bunlar özetle elit aracılara giden pembe kâğıtlara basılmış liste ve fiyat bilgilendirmeleridir.

Bu hisselerin ardındaki şirketlerin sermayeleri çok azdır ve genellikle SPK'ya rapor sunmaları şart koşulmaz. Tezgâh üstü işlem yaparlar ve halka açık bilgi miktarları sınırlıdır. Bu da başlı başına kaygılandırıcı bir şeydir. Kaç tane ferasetli yatırımcı çok az bilgi veren veya hiç vermeyen bir yatırıma para yatırmak ister ki? Gelgelelim yine de insanlar bu hisse senetlerine yatırım yaparlar.

Küçük hisse senedi alıp satmanın en ilginç ve tedirgin edici yönlerinden biri aracıların her zaman üçüncü bir taraf gibi hareket etmeyip fiyatları belirlemeleri ve işlemde asli fail gibi davranmalarıdır. Küçük hisse senetleri çoğunlukla tek bir fiyattan değil birkaç fiyattan alınıp satılabilirler.

BÖLÜM 3

TAHVİL, YATIRIM FONU VE BYF'LER

Tek yatırım aracı münferit hisse senetleri değildir. Yatırım yapabileceğiniz birçok başka şey vardır ve en popüler üç tanesi tahvil, yatırım fonu ve borsa yatırım fonlarıdır (BYF'ler). Paranızı nereye yatırdığınız hem kişisel tarzınıza hem de risk toleransınıza bağlıdır. Örneğin yatırım fonunun avantajı paranızı sizin adınıza yönetecek başka birini tutmanızdır. Öte yandan yatırımlarınız üzerindeki kontrolü başka birine devretmek istemezseniz bunu bir avantaj olarak görmeyebilirsiniz. Bu bölümde bu üç yatırım türünü (ve bunların avantajları ile dezavantajlarını) inceleyeceğiz.

TAHVİL NEDİR?

Faiz Karşılığı Ödünç Para Vermek

Tahviller hisse senetlerinden tümüyle farklı bir varlık sınıfıdır. Borsa gibi tahvil piyasası da küresel ekonomi ve politik trendlerden fazlasıyla etkilenir; hatta çok daha fazla etkilenir. Aslında dünya tahvil piyasası borsadan önemli ölçüde daha büyük ve etkilidir ve dünya ekonomisinin çoğu uluslararası tahvil ticaretine dayanır.

Tahvilin Tanımı

Tahviller, bir şirket, belediye, federal hükümet veya yabancı hükümete paranın gelecekte belirli bir tarihte geri ödeneceği beklentisiyle (yani tahvilin vadesi geldiğinde) verilen ödünç parayı temsil eden pazarlanabilir menkul değerlerdir. Neredeyse bütün ödünç paralarda olduğu gibi tahvillerde de faiz bileşeni olur ki bu faiz tahvil ömrü boyunca periyodik olarak veya vadesi geldiğinde tek bir seferde ödenebilir. Tahviller yeni çıkartıldıklarında devlet, belediye veya şirketten doğrudan satın alınabilir. Ayrıca ikincil piyasadaki tahvil aracıları, simsar veya satıcılardan da alınabilirler. Tahvil piyasası bir tahvili ne kadar kolay ve hangi fiyattan alıp satabileceğinizi belirler.

Tahviller Neden Satılır?

İster yerel ister eyalet ister federal olsun yönetimler çok basit bir nedenden ötürü tahvil satarlar: para toplamak için. Genellikle para belirli bir proje içindir: köprü yapımı, yol tamiri vb. İkinci Dünya Savaşı sırasında federal hükümet savaş için para toplamak amacıyla tahvil satmıştır.

Tahvilde en önemli unsur faizdir. Ödünç para alan (yani tahvil çıkaran) taraf kendisine ödünç para verdiği için alıcıya (yani tah-

vili satın alan tarafa) önceden belirlenmiş aralıklarla belirli bir faiz oranı ödemeyi kabul eder. Tahviller görünür değer veya nominal değer olarak bilinen, ayrı miktarlarda satılır (bu rakam birkaç istisna dışında genel olarak 1.000 dolar ve katlarıdır).

Tahvillerin vade ve faiz oranları farklılık gösterir:

- Kısa dönemli tahvillerin vadesi beş yıla kadardır
- Orta dönemli tahvillerin vadesi genellikle yedi ila on yıl arasındadır
- Uzun dönemli tahvillerin vadesi genellikle yaklaşık yirmi ila otuz yıl arasındadır

Uzun dönemli tahviller kısa dönemli tahvillere göre genellikle daha yüksek faiz oranları öderler (bu oran son elli yılda ortalama yüzde 6'nın üstünde seyretmiştir). Tahvilin bildirilen faiz oranı bilinen bir faktör olsa da, zaman içinde getirisi (yani efektif faiz oranı) cari faiz oranlarındaki değişikliklerle birlikte dalgalanır; bu durum eğer özellikle tahvili satmaya çalışıyorsanız önemlidir.

Çeşitlendirme Amaçlı Tahvilden Yararlanmak

Tahvil değerleri genellikle borsaya zıt yönde hareket ettiği için tahviller portföyünüzü çeşitlendirmenize, dolayısıyla riski azaltmanıza yardımcı olabilirler. Tahviller ayrıca iyi portföy yönetimi için gerekli olan varlık tahsisi stratejilerinin önemli bir öğesidirler. Tahviller normalde hisse senetlerinin tam bir alternatifi olarak değil de güçlü bir tamamlayıcı olarak işlev görmelerinin yanında size düzenli bir faiz geliri de sağlarlar.

Tahvillerin son vade tarihleri, ana yatırımınızı geri vereceği tarihtir. Bazı tahvil türleri (bunlar ihbarlı tahviller olarak bilinirler) tahvilleri çıkaran tarafından vade tarihinden daha erken bir tarihte paraya çevrilebilirler ki bu ödünç para alan tarafın beklenenden daha erken bir tarihte size ödeme yapacağı anlamına gelir. 5.000

dolarlık bir tahvilin değeri, tahvili çıkaran mali acze düşmediği müddetçe, vade tarihinde 5.000 dolardır (tahvilin açık piyasada alınıp satılabileceği fiyattan bağımsız olarak). Tahvili elinizde tutarken aldığınız faiz tabiri caizse ödünç para verdiğiniz için sizin ikramiyenizdir. Farklı oranlarda bileşik faiz genellikle altı ayda bir veya yıllık ödenir.

Hisse Senetlerine Karşı Tahviller

Bir hissedarın aksine tahvil sahibi, şirketin başarı veya başarısızlığından etkilenmez. Hisse senetleri şirketin varlıklarıyla bağlantılı olarak düşer veya yükselir. Tahvillerde ise bir şirketin durumundan bağımsız olarak –elbette iflas etmediği sürece– paranıza karşılık faizinizi ve vade tarihinde anaparanızı alırsınız. Dolayısıyla tahviller sabit gelir yatırımları olarak adlandırılır çünkü ne kadar kazanacağınızı bilirsiniz; tabii, vadesinden önce satmadığınız müddetçe. Vadesinden önce satmanız halinde fiyatı piyasa belirler.

Hisse senedi fiyatları gibi şirket tahvili fiyatları da şirketin kazançlarından etkilenebilir. Gelgelelim genellikle faiz oranlarındaki dalgalanmalardan çok daha yüksek bir derecede etkilenebilirler. Bu durum, tahvil piyasası bu oranları belirlemede genellikle bizzat öncü olsa bile geçerlidir. Ve her iki tür menkul değer de terörizm, politika ve dolandırıcılık gibi etkilere tabidir.

Yedi Özellik

Portföyünüz için bir tahvili değerlendirirken aşağıdaki yedi kritik özelliği analiz etmeyi unutmayın:

1. Fiyat
2. Bildirilen faiz oranı
3. Güncel getiri
4. Vade tarihi
5. Paraya çevrilme özellikleri
6. Kredi derecelendirme
7. Gelir vergisi etkisi

Bu faktörler birlikte bu tahvilin portföyünüze uyup uymadığına ve kişisel yatırım amaçlarınızla uyuşup uyuşmadığına karar vermenize yardımcı olabilir.

Tahvil Riskleri

Genel bir kural olarak, tahviller, özellikle de Birleşik Devletler devlet tahvilleri hisse senetlerinden daha az riskli ve dolayısıyla da daha tutucu bir yatırım aracı olarak kabul edilirler (devletin iflas etme olasılığı çok düşük olduğu için devlet tahvillerinin riski de çok düşüktür). Tahvillerin ayrıca bir banka hesabı veya mevduat sertifikasından elde edebileceğinizden daha yüksek bir faiz oranını düzenli bir faiz geliri akışıyla birlikte sunması, onları cazip, nispeten güvenli yatırım araçları yapar.

Tahvillerin yapılarından kaynaklanan sakınca ve riskleri vardır. En temel risk tahvili çıkaranın borcunu ödeyememesi, yani paranızı geri alamamanızdır. Ayrıca faiz oranları yükseldiğinde satmak zorunda kalırsanız para da kaybedebilirsiniz. Ve tahvil yatırımlarından, daha riskli öz sermaye yatırım fonları veya bir sıcak hisse senedinden elde edebileceğiniz kadar yüksek getiriler de elde edemeyebilirsiniz.

NEDEN TAHVİL ALINMALI?

Riski Azaltmak

Yatırım portföyünüze biraz tahvil veya yatırım fonu ilave etmek iyi bir fikirdir, özellikle de risk toleransınız düşükse. Tahviller her türden yatırımcı için çok çeşitli bakımlardan faydalıdır. Bunlardan özellikle ikisi önemlidir:

1. Tahviller yatırımcının borsanın dalgalanmasına maruz kalmasını telafi ederek portföyünü dengelemesine yardımcı olabilir. Tahvillerin hisselere kıyasla yapısal olarak risk ve getiri özellikleri farklıdır ve bu yüzden piyasalar hareketlendiğinde zorunlu olarak farklı davranırlar.
2. Tahviller genellikle faiz ödemelerini programlı bir şekilde yaparlar (sıfır kupon tahviller hariç; onlar vade tarihinde faizlerini öderler). Bu cazip özellik yatırımcıların beklenen güncel gelir ihtiyaçlarını veya üniversite harcı ve emeklilik gelirleri gibi gelecekteki belirli parasal ihtiyaçlarını karşılamalarına yardım eder.

İhbarlı tahvil ve ödeme aktarmalı menkul kıymetlerin tahmin edilebilirliği daha azdır fakat bu belirsizlik daha yüksek getirilerle telafi edilir.

Hisse senetlerinin aksine tahviller ilk baştaki yatırımı yani anaparayı gelecekteki bir vade tarihinde yatırımcıya geri ödemek için tasarlanmıştır. Anaparanın korunması portföyünüze denge sağlar ve hisse senetlerinin büyüme/risk yönünü dengeler. Fakat gene de, eğer satın alma fiyatından daha düşük bir fiyata vade tarihinden önce tahvillerinizi satarsanız veya borç alan taraf paranızı geri ödeyemezse ana yatırımınızı kaybedebilirsiniz. Yüksek kredi kalitesindeki tahvilleri seçerek ödeyememe riskini azaltabilirsiniz.

Başka bir kayda değer avantaj da şudur: Bazı tahviller vergi açısından size eşsiz avantajlar sağlar. Örneğin Birleşik Devletler hazi-

ne bonolarından kazandığınız faizden eyalet yönetimi veya yerel yönetim gelir vergisi kesintisi yapmaz. Benzer şekilde, belediye tahvillerinden elde ettiğiniz faiz (genellikle) federal gelir vergisi kesintisine tabi olmaz ve bazı durumlarda eyalet veya yerel gelir vergisinden de muaf olur. İyi bir aracı veya vergi danışmanı hangi tahvillerin sizin için en iyisi olduğunu belirlemenize yardımcı olabilir.

Sadece Tahvillere Özgü Riskler

Bütün yatırımlarda olduğu gibi, tahvil yatırımlarında da bir dereceye kadar risk vardır. Özelikle tahvillere özgü birtakım risk türleri vardır. Aşağıda en önemli üç risk ve bunların tahvil piyasasını nasıl etkiledikleri belirtilmiştir.

Toplama Riski

Tahvil yatırımlarındaki en az yaygın olan riskler arasında *toplama riski* de vardır. Bu, tahvil çıkaran kuruluşun vade tarihinden önce paranızı size geri ödeyip elinizdeki tahvillerin hepsini satın alabileceği anlamına gelir. Bu durum faiz oranları düştüğünde ve tahvil çıkaran kuruluşlar daha düşük bir faiz oranıyla yenilerini çıkarabilmek için yüksek faizli tahvilleri toplamak istediklerinde meydana gelir. Ancak bu tür durumlar o kadar yaygın değildir; özellikle dengeli veya yükselen faiz oranları döneminde pek az görülürler.

Kredi Riski

Bu, tahvili çıkaran kuruluşun ödeme yapamama riskidir, sonucunda ana yatırımınızı kaybedersiniz. Bu yüzden tahviller de kredi isteyen insanlar gibi derecelendirilir. Devlet tahvillerinde –en azından teoride– bu risk yoktur ve dolayısıyla derecelendirilmelerine de gerek yoktur; bunlar güvenilir yatırımlardır. Potansiyel bir yatırımcı olarak, farklı tahvil derecelerinin içerdiği risk ile onlardan elde edeceğiniz kazançları yani getirileri kıyaslamanız gerekir.

Eğer örneğin yüksek dereceli vergiden muaf bir belediye tahvilinden düşük dereceli vergilendirilebilir bir şirket tahvilinden elde edebileceğiniz kadar kazanç sağlıyorsanız, daha güvenli yola girin ve belediye tahvilini satın alın. Daha riskli tahvilleri veya düşük dereceli tahvilleri almak ancak potansiyel olarak kredi riskini almaya değecek kadar büyük getiriler görebilecekseniz almaya değerdir.

Faiz Oranı Riski

Vade tarihine kadar bir tahvili elinizde tutuyorsanız faiz oranı riski o kadar da büyük bir mesele değildir, çünkü faiz oranlarının değişmesinden özellikle etkilenmezsiniz. Gelgelelim eğer bir tahvili satıyorsanız tahvilin getirisiyle bağlantılı faiz oranı konusunda endişelenmeniz gerekir. Esasen risk cari faiz oranından daha az ödeyen uzun dönemli bir tahvile saplanıp kalmanızdır ki bu da satmanızı ve anaparanızı yeniden başka bir yatırım aracında değerlendirmenizi zorlaştırır.

Savunmacı Satın Almadan Kaçının

İhtiyaç ve finansal durumunuza göre tahviller satın alın. Belirli bir tahvil satın almayı ve vade tarihine kadar elinizde tutmayı planlayın. "Eğer tahvili satmanız gerekirse ne olacak?" diyen bir komisyoncunun gözünüzü korkutmasına izin vermeyin. Satmaya ihtiyacınız olursa diye satın almak savunmacı satın almadır ve uzun vadede bundan pişmanlık duyabilirsiniz.

Tahvilin vade tarihi ne kadar uzunsa getirideki bir değişiklik de fiyatı o kadar etkileyecektir. Vade tarihi daha kısa olan tahviller alarak ve bunları daha uzun vadeli bir işleme dönüştürerek faiz oranı riskini daha iyi yönetebilirsiniz. Ancak daha uzun bir dönemde daha yüksek getiriler peşindeyseniz uzun vadeli tahvillere yönelmeli ve satmak zorunda kalmayacağınızı umut etmelisiniz.

Finans komisyoncuları tahvillerdeki faiz dalgalanmaları hakkında pek çok şey söyler. Bunun nedeni alım satım işi yapmala-

rıdır. Ancak birçok tahvil sahibi tahvilleri yıllarca saklar ve gelirin tadını çıkarır. Dolayısıyla faiz oranlarındaki dalgalanmaların tahvilinizin ikincil piyasalardaki değerini artırması veya azaltması konusunda endişelenmeden önce planınıza karar verin. Tahvil satın alma amacınız onları satmak mı yoksa vade tarihine kadar elinizde tutmak mı? Eğer kendinizi finansal açıdan sağlam ve gelecekteki bir hedef için uzun vadeli bir tahvil satın almak isteyen bir kişi olarak görüyorsanız o zaman ne olursa olsun planınıza sadık kalın. Buradaki amaç vade tarihi doluncaya kadar tahvili elinizde tutmak olduğundan, yüksek kazancın tadını çıkarırsınız. On beş yıllık bir tahvili on iki yıllıkken satmak zorunda kalsanız ve fiyatta bir kaybınız olsa bile yine de kazancınız kısa vadeli tahvillerinkinden daha yüksek olur.

Gelir Riski

Bu çifte risktir: ilk olarak, sattığınızda tam değeri (yani görünür değeri) alamazsınız ve ikinci olarak da enflasyon tahvilden elde ettiğiniz gelir oranını aşar (enflasyon riski olarak bilinir). Ayrıca faiz gelirinizi yeni bir yatırım aracına yatırıyorsanız, daha az gelir de elde edersiniz. Gelgelelim yatırımlarınızı inşa ediyor olacaksınız.

Gelir riskinizi yönetmenin en iyi yolu daha yüksek faiz oranları alabilmeniz için tahvillerinizi derecelendirmek yani basamaklandırmaktır. Enflasyon riskiyle, portföy dağılımınızı yeniden değerlendirerek ve imkân dâhilinde, düşene kadar enflasyondan daha yüksek bir yatırıma yönelerek mücadele edebilirsiniz. Eğer elinizde yüzde 3,9 faiz getirerek gelir üreten bir tahviliniz varsa ve enflasyon yüzde 4,1'e çıkmışsa gelirinizi daha yüksek getirili (belki biraz daha riskli) bir araca yatırabilirsiniz. Bir öz sermaye fonunun enflasyon oranını geçme olasılığı fazladır.

TAHVİL DERECELENDİRMELERİ VE GETİRİLER

Bir Tahvil Ne Kadar İyidir?

Şirket tahvilleri ve bazı belediye tahvilleri Standard & Poor's (S&P) ve Moody's'in yanı sıra, başka kuruluşlardaki finansal analizciler tarafından da derecelendirilir. Derecelendirmeler tahvili çıkaranın kredibilitesini gösterir ve dolayısıyla tahvili çıkaran hakkında bir tür karnedir. Analizciler şirketin geçmiş performansını ve finansal durumunu, gelir derecesini ve tahville ilişkili risk derecesini göz önüne alırlar. Tüm bu bilgiler birleştirilerek tahvil derecelendirilir. Bu da kişisel kredi derecelendirmesine çok benzerdir. Bunda da borçlarını tam olarak ve zamanında ödeme olasılığı daha fazla olanlar zamanında veya hiç ödeyemeyenlerden daha yüksek puan alırlar.

- AAA derecelendirmesi en yüksek kalitedeki tahvile verilir. AAA, AA, A veya BBB olarak derecelendirilen tahviller (Moody's sisteminde Aaa, Aa, A veya Bbb) yüksek kaliteli olarak kabul edilir.
- BB ve B tahvilleri daha kuşkuludur.
- B'nin altındaki, C veya D seviyesindeki tahviller düşük dereceli yani ıskarta tahviller olarak kabul edilir.

Bununla beraber doğru yükselen şirketi seçerseniz ıskarta yani yüksek getirili tahvil çok başarılı olabilir. Ancak riskler, özellikle borcu ödeyememe riski yüksektir.

Tahviller Nasıl Faiz Öder?

Tahvillerde faiz ekonomik koşullara göre değişebilir fakat sabit faiz en yaygın uygulamadır. Sıfır kuponlu tahviller sürekli faiz ödemezler. Bunun yerine çok indirimli satılır ve değer yitirmeden paraya çevrilirler. Böylece bileşik faiz vasıtasıyla görünür değerlerine ulaşırlar.

Daha önceden sağlam olarak derecelendirilen fakat şu anda zor zamanlar geçiren şirket tahvilleriniz varsa iki seçeneğiniz vardır: satmak veya elinizde tutmak. Seçiminizi şirketin kendini toparlayıp borçlarını ödeyebileceğine inanıp inanmamanıza bağlı olarak yaparsınız; ama seçimi çabuk da yapmanız gerekir. Şirketin borçlarını ödeyemeyeceğine inanıyorsanız, vakit varken kaçın; eğer şirketin sıkıntılı dönemi atlatacağına –ve hatta belki daha güçlü olarak yeniden doğacağına– inanıyorsanız, tahvilleri elinizde tutmayı düşünün. Tahvili portföyünüze öncelikle gelir elde etmek (yani gelir olarak saydığınız düzenli faiz ödemeleri almak) için eklediyseniz ve gelir elde etmeyi sürdürmek istiyorsanız, elinizde tutmak mantıklı olabilir. Öte yandan eğer tahvilinizi daha riskli hisse senetlerine karşı bir önlem olarak veya gelecekte büyük bir nakit elde etmek için kullanıyorsanız, tahvil fiyatı yatırımınızın oldukça büyük bir kısmını telafi edemeyeceğiniz kadar düşmeden önce hemen elden çıkarmayı düşünün.

Tahvil çıkaran kuruluşun derecelendirmeleri zaman içinde değişebilir. BBB tahvillerini çıkaran bir şirket oldukça başarılı bir şirket olarak çok daha dengeli bir demirbaş haline gelebilir ve tahvilleri de bir sonraki derecelendirmede A olarak derecelendirilebilir. Tam tersi de olabilir: Yüksek derecelendirilmiş şirketler zor zamanlar geçirebilir ve borçları bazen büyük ölçüde derecelerinin düşmesine yol açabilir. Yeniden satış amacınız varsa sahip olduğunuz tahvillerin derecelerini yakından izlemek iyi bir fikir olabilir, çünkü dereceler tahvilin satılabilirliğini etkiler.

Tahvil Getirileri

Tahvil yatırımı söz konusu olduğunda, iki tür getiri hakkında bilgi sahibi olmanız gerekir: vade tarihindeki getiri ve güncel getiri. Bunlar kesinlikle tahvillerinizin açık piyasadaki değerini etkiler.

Tahvil getirilerini, dolayısıyla tahvil fiyatlarını belirlemede, en önemlisi olmasa da, en önemli faktörlerden biri cari faiz oranıdır. Esasen tahvilinizdeki bildirilen faiz oranı eşdeğer borçlanma araçlarının güncel faiz oranıyla kıyaslanacaktır. Bu oranın daha

mı yüksek, yoksa daha mı düşük olduğu bu tahvili satabileceğiniz miktar açısından çok fark eder.

Cari Getiri

Cari getiri tahvil için (görünür değerinden ziyade) ödediğiniz miktarı esas alan faizdir (yüzde olarak ifade edilir). 2.000 dolarlık görünür değerden satın alınan, yüzde 6 faiz getiren bir tahvilin yüzde 6'lık bir cari getirisi olur. Tahvili görünür değerden daha aşağı veya yüksek alacak olursanız cari getiri farklı olur. Örneğin yüzde 6 oranlı 2.000 dolarlık bir tahvili 1.800 dolara alırsanız, görünür değerden daha az ödemiş ve tahvili indirimli almış olursunuz. Getiriniz düz faiz oranından yüksek olur: belirtilen yüzde 6 yerine yüzde 6,67. Bu getiriyi hesaplamak için, 2.000 dolarlık görünür değeri 0,06'yla (bildirilen faiz oranı) çarptığınızda, 120 dolar (yıllık faiz ödemesi) elde edersiniz. Şimdi de bunu 1.800 dolara (tahvil için ödediğiniz miktar) bölerseniz, cari getiri olarak 0,0667, yani yüzde 6,67 rakamını elde edersiniz.

Tahvillerde Ortalama Getiri

Tarihsel olarak, tahvillerin özellikle de hazine bonolarının ortalama getirisi hisse senetlerinin getirisiyle kıyaslandığında çok düşüktür. Ancak durum her zaman böyle değildir. Arnott ve Ryan'ın yazdığı "Risk Priminin Ölümü: 1990'ların Sonuçları" başlıklı bir makaleye göre (*Journal of Portfolio Management*, 2001 Baharı) hisse senetleri önümüzdeki yıllarda yılda yaklaşık yüzde 0,9'la tahvillerden daha düşük performans gösterebilir.

Vade Sonu Getirisi

Genellikle daha anlamlı rakam olarak kabul edilen vade sonu getirisi satın aldığınız zamandan vade sonuna erişinceye kadar (vade tarihine kadar elinizde tuttuğunuzu farz edersek) tahvilden kazanılan toplam miktardır. Bu, tahvilin ömrü boyunca faiz, artı görü-

nür değerin altında veya üzerinde tahvili satın alıp almadığınıza bağlı olarak elde edebileceğiniz vergiler hariç kazanç veya kayıplardır. Aracınız, vade, satın aldığınız fiyat ve getiriyi dikkate alarak, tahvilin vade sonu getirisini hesaplayabilir. (Bunu yapmak için bir bilgisayara ihtiyacınız vardır; matematiği son derece karmaşıktır.) Genellikle bu hesaplama aynı oranda yeniden yatırım yapılan faiz ödemelerini ve kuponları da dikkate alır.

Vade sonu getirisini bilmek çeşitli tahvilleri kıyaslamanızı kolaylaştırır. Hisse başına belirli bir fiyattan satın alınan hisse senetlerinin aksine, bir tahvili satın alırken çeşitli faktörler devreye girer; bunlar arasında vade sonu, faiz oranı, tahvil için ödediğiniz fiyat vb. vardır. Buradaki amaç tahvilin sizin için ne kadar iyi performans göstereceğini belirlemektir.

Vade Sonu Faiz Oranlarının Önemi

Faiz oranları; enflasyon oranı, döviz kurları, ekonomik koşullar, kredi arz ve talebi, Merkez Bankası'nın hareketleri ve bizzat tahvil piyasasının etkinliğine bağlı olarak değişir. Faiz oranları inip çıktıkça tahvil fiyatları aksi yönde ayarlanır; bu da getirinin yeni cari faiz oranıyla uyumlanmasına yol açar. Alıp satma yoluyla tahvil getirilerini etkileyerek, tahvil piyasası cari piyasa faiz oranını etkiler.

Tahvil piyasasında ticaret yaparken akılda tutulması gereken en basit kural tahvil fiyatlarının faiz oranlarının aksi yönde tepki vereceğidir. Düşük faiz oranları yüksek tahvil fiyatları ve yüksek faiz oranları da düşük tahvil fiyatları demektir. Nedeni şudur: Faiz oranları düşerken ve diğer tahviller yüzde 6 öderken sizin yüzde 8 ödeyen tahvilinize talep vardır. Ancak faiz oranları yükseldiğinde ve yeni tahviller yüzde 10 ödediğinde, aniden yüzde 8 veren tahvilinizin değeri düşer ve satması zorlaşır.

Verim Eğrisi

Kısa dönem ve uzun dönem faiz oranları arasındaki ilişki, tahvil getirileri ve vade tarihi arasındaki bağlantıyı gösteren bir grafik olan verim eğrisiyle betimlenir. Verim eğrisi farklı özellikleri (farklı

kupon faizleri, vade tarihleri, hatta kredi derecelendirmeleri) olan tahvillerin durumunu kıyaslamanıza olanak sağlar. Çoğu zaman, verim eğrisi normal (yani "dik") görünür, yukarı doğru kavis çizer; kısa dönemli tahvillerin faiz oranları daha düşüktür ve vade tarihi uzadıkça oran istikrarlı bir biçimde tırmanır. Buna rağmen ara sıra verim eğrisi düzleşir veya ters çevrilir. Oranların tümden benzer olduğu düz verim eğrisi genellikle ekonomide yaklaşan bir durgunlaşmayı işaret eder. Uzun dönemli oranlar düşerken kısa dönemli oranlar yükselerek ikisi eşitlenir. Kısa dönemli oranlar uzun dönemli oranlardan yüksek olduğunda (ki bu durum ufukta bir durgunluğu işaret edebilir), normal eğrinin tersi olan ters çevrilmiş bir verim eğrisi elde edersiniz.

Tahviller Nasıl Fiyatlandırılır?

Eğer bir tahvil satmak veya tahvil piyasasından bir tahvil satın almak istiyorsanız öncelikle son tahvil fiyatlarını bilmeniz gerekir. Bunun için, *Wall Street Journal, Barron's* veya *USA Today'in* finans bölümüne veya internetten yerel gazetenize bakabilirsiniz. Tahvil fiyatları inip çıkar, bu yüzden gördüğünüz fiyat sonraki iş günü boyunca birkaç kez değişebilir.

Çok sayıda tahvil olduğu için tek bir tam liste yoktur (sadece belediye tahvil piyasasında 1,5 milyon adet tahvil mevcuttur). Birçok hissedar vade tarihine dek tahvillerini ellerinde tuttuğu için tek bir liste pratik olmaz. Bu nedenle göreceğiniz listeler uygun bir fiyat belirleyebileceğiniz ölçütlerdir. Faiz oranları tahvil fiyatlarını geniş anlamda etkiler. Dolayısıyla sabit getirili menkul kıymetler de kural olarak benzer şekilde etkilenir.

Tahvil listelerinde hazine, belediye, şirket ve ipoteğe dayalı tahviller için temel bilgileri bulursunuz. Rakamlar format olarak belgeden belgeye değişse de aşağıdaki bilgileri içerirler:

- **Oran yüzde 6,5:** Bu, tahvilin ödediği getiridir.
- **Vade Tarihi Mart 2018:** Bu, son vade tarihidir; Mart 2018.
- **Teklif 103:12:** Bu, alıcının, görünür değeri olan 1.000 dolar-

dan tahvili alan hissedara, 1.000 dolarlık tahvilde 1.033,75 dolar yani yüzde 3'ten biraz fazla kâr sunduğu anlamına gelir. İki noktadan önceki rakamlar tahvilin görünür değer yüzdesini temsil eder (burada, 1.000 doların yüzde 103'ü 1.030 dolardır.) İki nokta üst üsteden sonraki rakamlarla 12/32 işlemi sonucunda 1.030 dolara eklenmesi gereken 3,75 doları buluruz. Bu hesap hem alış hem de satış fiyatı için geçerlidir.

- **Satış 104:00:** Bu satıcının en düşük satış fiyatıdır, burada 1.040 dolardır.

Ayrıca satış fiyatına dayalı vade sonu getirisini veren bir satış/getiri girdisi de görebilirsiniz. Bu da alıcının faiz oranına ve tahvil maliyetine bağlı olarak yatırımdan ne kadar kazanacağını gösterir. Tahvili görünür değerinden daha yükseğe satın alan bir alıcı daha düşük bir vade sonu getirisi alır. Eğer tahvil indirimli alındıysa, yani görünür değerinden daha düşük bir fiyata satın alındıysa tersi de doğrudur.

Hisse Senedi mi Tahvil mi?

Borsa uzun dönemli oyunculara istikrarlı kazançlar sunarken, fiyatlarda görülen dalgalanmalar bazı yatırımcılar için katlanılmaz şeyler olabilir. Özellikle dalgalı dönemlerde, tahvil piyasasına yönelen yatırımcılar artar. Ayrıca 401(k) ve emeklilik planları gibi planlardan paralarını çekip yeniden yatırım yapan insanlar arttıkça tahviller yatırım aracı olarak daha cazip hale gelirler. Tahviller gelirin yanı sıra hisse senetlerine kıyasla daha çok güvence sunarlar.

Tahvil ticareti hareketlidir, dolayısıyla kâğıt üzerinde gördüğünüz fiyat siz alım veya satım kararını verinceye kadar değişebilir. Fiyatı ayrıca belirli bir tahvil için size en iyi fiyatı alabilen aracı da etkiler. Aracıların işlemdeki kârları olan, alış satış farkına olanak sağlayacak şekilde fiyatlarını belirlediklerini unutmayın.

Tahvil Alım Satımı

Tahviller neredeyse her zaman aracılar veya aracı kurumlar vasıtasıyla satın alınır. Belli başlı bütün aracı kurumlar tahvil satar ve size en iyi tahvil fiyatlarını alabilirler. Piyasada olan tahvillerin ticaretini yapar ve size yeni çıkarılan tahviller hakkında bilgi verirler. Bu, hazine bonoları gibi devlet tahvillerinin belirli türlerinin yanı sıra şirket ve belediye tahvilleri için de geçerlidir. Ancak bir tahvil aracısıyla iş yapmak büyük bir taahhüttün altına girmek demektir, çünkü çoğu, tahvil piyasasında başlangıç yapmanız için en az 5.000 dolarlık yatırım talep ederler.

Eğer daha çok kendi işinizi kendiniz görmekten hoşlanan bir yatırımcıysanız, birçok bankacılık kuruluşları vasıtasıyla tasarruf bonoları alabilirsiniz. Tasarruf bonoları ucuzdur; 25 dolar kadar küçük bir rakamla yatırım yapabilirsiniz. Bunları komisyon ödemeden alabilirsiniz ve faiz üzerinden hiç gelir vergisi ödemezsiniz.

HAZİNE VE BELEDİYE TAHVİLLERİ

Devlete Borç Para Vermek

Çeşitlendirme yatırım portföyünüz için, yatırdığınız para kadar önemlidir. Hisse senetleri ve yatırım fonları yatırımcılara geniş bir seçenek çeşitliliği sunar ve tahvil piyasası da farklı değildir. Tahviller yatırım yaşamınıza çeşitlilik getirecek başka bir araç daha sunarlar. Farklı tahvil türlerini ve yapılarında bulunan risk ve yararları öğrenmeniz önemlidir.

Tahvil Kategorilerine Genel Bakış

Devletin çıkardığından tutun da daha spekülatif ve hatta yabancı şirket ve devlet tahvillerine dek çok çeşitli tahvil türleri vardır. Bunların risk ve yatırım özellikleri farklıdır ve farklı vergi durumları oluşturabilir ve bir portföydeki hisse senedi risklerini sınırlamak veya yatırımcı için bir gelir kaynağı yaratmak amacıyla çeşitli şekillerde kullanılabilirler. O yüzden tahvillerin sizin refah yaratmanıza katkıda bulunmak için oynayabileceği kritik rolü anlamanız önemlidir.

Beş Tahvil Türü

Yatırımcıların seçebilecekleri beş temel tahvil türü vardır:

1. Birleşik Devletler kamu menkul kıymetler
2. İpotek teminatlı menkul değerler
3. Yerel yönetimce çıkarılan tahviller
4. Şirket tahvilleri
5. Iskarta tahviller (namı diğer yüksek getirili tahviller)

Her bir türün kendi yarar ve sakıncaları vardır ve bazıları portföyünüze diğerlerinden daha iyi uyar.

Yatırımcıların tahvil almasının iki ana amacı vardır: periyodik faiz ödemelerinden oluşan düzenli bir gelir almak veya serma-

yelerini korumak ve takviye etmek. Tahviller tahmin edilebilirdir: Anaparanızı ne zaman geri alacağınızı ve bir sonraki faiz ödemenizi aşağı yukarı ne zaman alabileceğinizi bilirsiniz. Güvenilir cari gelir arayan yatırımcılar için en iyi seçenek vade tarihine kadar faiz oranları sabit olan ve altı ayda bir faiz ödeyen tahviller olabilir.

Öte yandan gelecek için yatırım yapan kişilerin sıfır kuponlu tahvillere yatırım yapmaları daha iyi olabilir. Bu tahvillerden düzenli faiz ödemeleri elde edemezsiniz. Bunun yerine bu tahvilleri indirimli olarak, görünür değerlerinden çok daha düşük bir fiyata alırsınız. Vadesi dolduğunda, satın alma fiyatı artı kazanılan faizi temsil eden büyük miktarda tek bir ödeme alırsınız. Altı ayda bir ilk faiz oranından bileşik faiz hesaplaması yapılır; temel olarak, bu tek bir ödemede birleştirilmiş görünür değer ve birikimli faizdir.

Portföyünüzü dengelemenize yardımcı olması için seçtiğiniz tahvil türleri uzun dönemli yatırım amaçlarınıza uygun olmalıdır. Bu kitabı okumaya devam ettikçe ihtiyaçlarınıza en uygun tahvilleri daha iyi seçebilir hale geleceksiniz.

Devlet Hazine Kâğıtları

Eğer hisse senedinin değerinin düşme olasılığı sizi rahatsız ediyorsa veya güvenli nakit benzeri değerlere yatırım yapmanız gerekiyorsa devlet hazine kâğıtlarını düşünün. Sam Amca'nın Birleşik Devletler yatırımcılarına bir hediyesi olan hazine piyasası kısa veya uzun vadeli rahatlama peşinde olan yıpranmış hisse senedi yatırımcıları için güvenli bir sığınak sunar. Hazine kâğıtları olarak bilinen bu tahviller tahmin edilebilirdir ve getirileri ortalama olarak hisse senetlerinden daha düşüktür fakat çok daha güvenlidir. Genellikle faizden federal vergi kesintisi yapılır fakat faiz eyalet ve yerel vergilerden muaftır. Hazine kâğıtları aynı zamanda devlet garantisi altındadır.

Yine de hazine kağıtlarını bu kadar makbul kılan, son derece likit yatırımlar olmaları ve nakit para elde etmek amacıyla çabucak satılabilmeleridir. Bunlar aynı zamanda diğer tahvillerden de daha kolay satılabilir çünkü devlet tahvil piyasası çok büyüktür. Aslında hazine piyasası dünyadaki en büyük menkul değerler

piyasasıdır, günlük ortalama ticaret hacmi 250 milyar dolardan fazladır. Hazine kâğıtları ayrıca faiz oranı dalgalanmalarına karşı da iyi bir koruma sağlar: Bunları alan yatırımcılar tahvil ömrü sırasında oranlar değişse dahi değişmeyen yıllık bir sabit getiri oranı elde ederler. Hazine kâğıtlarının üç temel niteliği vardır:

1. **Hazine bonoları** (H-bonoları) Vade tarihleri dört haftadan bir yıla kadar değişen çok kısa dönemli menkul değerlerdir. H-bonolarında en az 100 dolarlık satın alma fiyatıyla 100 dolarlık artışlar söz konusudur ve görünür değerlerinden indirimli satılırlar; indirim menkul değer üzerindeki faiz gelirini temsil eder.
2. **Orta vadeli hazine tahvillerinin** iki, beş ve on yıllık orta süreli vade tarihleri vardır. Bu tahviller en az 100 dolarlık yatırımla 100 dolarlık artışlarla satılır. Sabit faiz oranları vardır ve faiz ödemeleri altı ayda birdir.
3. **Hazine tahvilleri** vade tarihleri otuz yıl olan uzun dönemli menkul değerlerdir. 100 dolar gibi düşük değerlerden satın alınabilirler. Bu tahvillerin kupon oranları sabittir ve vade tarihine kadar her altı ayda bir faiz öderler.

Belediye Tahvilleri

Bu tahviller vergi ödememe avantajları nedeniyle çok popülerdir. Eyalet, şehir, kasaba, belediye ve devlet kuruluşları bunları, okul, park gibi toplumumuzun önemli işlerini yaptırmak için çıkarırlar. Bu tarz değerli girişimlere yardım etmek için borç para vermenize karşılık faiz almanızın yanında, tahviliniz genellikle federal (ve çoğu zaman eyalet) vergilerinden de muaf olur. Son bölüm insanların dikkatini çeken bölümdür, çünkü diğer yatırımların çoğunda Sam Amca yeni pişirdiğiniz çörekten bir ısırık almak için kapınızda bekler.

Hiç Fena Değil

Belediye tahvillerinin getirileri genellikle şirket tahvilleri kadar yüksek değildir. Gelgelelim şirket tahvillerinin vergi kesintilerin-

den sonra sağladığı getiriyi göz önüne aldığınızda belediye tahvilleri genellikle hiç fena değildir, özellikle yüksek vergilerin olduğu eyaletlerde. Vergi hariç faizi vergi beyannamesinde rapor etmeniz gerekir.

Şirket tahvilleri gibi, birçok belediye tahvili de derecelendirilir ve en yüksek puanları alanlar düşük risk dereceleri yönünden sadece devlet tahvilleriyle rekabet ederler. Standard & Poor's, Moody's gibi şirketler ve diğer yatırım hizmetleri tahvilleri şirket tahvillerini derecelendirdikleri şekilde derecelendirirler. AAA (S&P) veya Aaa (Moody's) en yüksek derecelerdir. Derecesi en az BBB veya Bbb olan tahvilleri arayın. Şirket tahvillerinde olduğu gibi, derece ne kadar düşükse risk de o kadar yüksektir. Güvenliği sağlamak için yatırımınızı güvence altına alabilir yani bu durumda sigortalatabilirsiniz, böylece anaparanızı ve buna bağlı olarak faizinizi kaybetmezsiniz.

Belediye tahvilleri 5.000 dolara veya 5.000 doların katlarına mal olur. Faiz oranlarına bağlı olarak diğer tahvillerde olduğu gibi getiriler de değişir. Ticareti yapılan tahvillerin gerçek fiyatları finans sayfalarında listelenir. Fiyatlar ticareti yapılan tahvillerin büyüklüğüne ve piyasaya bağlı olarak değişir. Diğer tahviller gibi bir belediye tahvilini de ikincil bir piyasada satabilir ve cari orana bağlı olarak tahvile ödediğinizden daha yüksek bir fiyat alabilirsiniz.

Belediye tahvilleriyle ilgileniyorsanız size uygun olan seçenekleri öğrenmelisiniz. Belediye tahvillerinin, aşağıdakiler dâhil, birkaç farklı türü vardır:

- **Gelir tahvilleri.** Bu tahviller genellikle köprü, havalimanı veya otoyol gibi belirli bir projeye fon sağlamak için çıkarılan tahvillerdir. Yol ve köprü paraları, harçlar yani bir anlamda projeden toplanan gelirler tahvil sahiplerine faiz ödemek için kullanılır.
- **Ahlaki yükümlülük tahvilleri.** Bunlar esasen bir eyaletin çıkardığı fakat kendine mahsus bir maddesi olan gelir tahvilleridir. Bu tahviller genellikle bir devlet vergi ve lisansları içeren

normal gelir akışıyla tahvil yükümlülüğünü karşılayamadığında çıkarılır. Her ihtimale karşı, devlet tahvil yükümlülüğünü yerine getirmek için kullanabileceği özel bir rezerv fonu oluşturur fakat bu rezerv fonunun kullanılması konusunda yasal bir yükümlülük yoktur; bu sadece ahlaki bir yükümlülüktür. Çoğu durumda (bir devletin itibarını riske attığı durumlarda) bu ahlaki yükümlülük yasal bir yükümlülükten bile daha güçlü olabilir.

- **Genel yükümlülük tahvilleri.** Tahvilleri çıkaran kurum vergilendirme yoluyla bu tahvillerin faiz ödemelerini destekler. GO olarak bilinen bu faizler seçmenlerce onaylanır ve anapara da tahvil çıkaranın tam güven ve itimadıyla desteklenir.
- **Vergilendirilebilir belediye tahvilleri.** Eğer vergilendirilmeyen belediye tahvilleri varsa insanlar neden vergiye tabi belediye tahvillerini istesinler ki? Bunların daha çok şirket tahvilleriyle kıyaslanabilir, genellikle çok riskli olmayan daha yüksek getirileri vardır. Bu tarz tahviller bir belediyenin yeterli finansman bulunamayan bir emeklilik planına fon sağlamaya yardım etmek veya yerel beysbol veya futbol takımı için bir beysbol sahasının inşasına yardımcı olmak amacıyla çıkarılabilirler.
- **Özel faaliyet tahvilleri.** Eğer bir tahvil hem kamu hem de özel faaliyetler için kullanılıyorsa, buna özel faaliyet tahvili denir.
- **Yerleştirme tahvilleri.** Bu tahviller sizin belirlenen vade tarihinden önce belirli bir tarihte (veya tarihlerde) yatırımınızı görünür değeri üzerinden paraya çevirmenize olanak tanır. Yerleştirme tahvillerinin, genellikle bu esnekliğe karşılık ortalamadan daha düşük getirileri vardır fakat faiz oranlarında ani bir yükselme bekleyen aktif tahvil alım satımcıları için iyi bir stratejik alım olabilirler. Faizler yeteri kadar yükseldiğinde, yerleştirme tahvillerini (genellikle görünür değeri üzerinden) nakde çevirebilir ve daha yüksek getirili araçlara yeniden yatırım yapabilirler.
- **Dalgalanan ve değişken oranlı belediye tahvilleri.** Eğer faiz oranı yükselecek gibi görünüyorsa o zaman bunlar iyi araçlardır çünkü isimlerinin de gösterdiği gibi faiz oranları da

buna bağlı olarak değişir. Doğal olarak bu tarz tahvillerle ilişkili riskler daha fazladır.

Alınıp satılan belediye tahvillerinin fiyatlarını genellikle büyük bir gazetenin finans bölümünde veya bir finans yayınında görebilirsiniz. Belediye aracıları size kendi fiyat tekliflerini verebilirler. Cari piyasa fiyatı genellikle çeşitlilik gösterir, o yüzden almak (veya satmak) istiyorsanız cari piyasa fiyatının en üstünde kalmanız gerekir.

Sıfır Kuponlu Tahviller

Sıfır kuponlu tahviller şirket, devlet kurumları veya belediyeler tarafından çıkarılabilir. Kısaca sıfır olarak bilinen bu tahviller çoğu tahvilin yaptığı gibi periyodik olarak faiz ödemezler. Bunun yerine indirimli satın alınır ve vade tarihi dolduğunda daha yüksek bir oran (hem faiz hem de anapara) öderler.

Likidite için Sıfır Uygun Değildir

Portföyünüzde likidite istiyorsanız sıfır (yani sıfır kuponlu tahvil) almayın. Vergilere gelince, hiçbir faiz ödemesi alınamanıza rağmen her yıl tahvil ne kadar artıyorsa o miktarı bildirmeniz gerekir.

Sıfır kuponlu tahvili indirimli aldığınızda faiz oranı kilitlenir. Örneğin beş yıllık 10.000 dolara sıfır belediye tahvili almak istiyorsanız size 7.500 dolara mal olabilir ve beş yılda tam 10.000 dolar alırsınız. Tahvilin vade tarihi ne kadar geçse indirim de o kadar fazla olur. Sıfırlar bileşik faiz oranının en iyi örnekleridir. Örneğin görünür değeri 20.000 dolar olan yirmi yıllık bir sıfır kuponlu tahvil indirimli olarak 7.000 dolar civarında alınabilir. Tahvil yıllık veya altı aylık kâr payı ödemediği için faiz artmaya devam eder ve ilk yatırımınız 13.000 dolar daha kazanır. Böyle bir tahvili almak için ne kadar ödemeniz gerektiği faiz oranıyla belirlenir fakat indirimin bu kadar fazla olmasının nedeni bileşik faiz oranıdır.

ŞİRKET TAHVİLLERİ

Bir Şirkete Ödünç Para Vermek

Hisse senedi aldığınızda bir şirketten pay sahibi olursunuz; şirket tahvilleri aldığınızda ise şirkete belirli bir zaman dilimi için ve belirli bir faiz oranında ödünç para veriyorsunuz demektir. Şirket tahvilleri devlet veya belediye tahvillerinden daha riskli olmalarına rağmen, uzun dönemli şirket tahvillerinin performansı son elli yılda emsalleri olan devlet ve belediye tahvillerini geçmiştir.

Ancak devletin aksine şirketler iflas edebilir ki bu da tahvillerinizi duvar kâğıdına çevirebilir. Kmart, Blockbuster ve Enron iflasını ilan etmiş büyük şirketlere örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla şirket tahvilleriyle birlikte borcu zamanında ödeyememe riski devreye girer.

Şirket tahvilleri genellikle ya 1.000 dolar ya da 5.000 doların katları halinde çıkarılır. Paranız yeni ofis tesislerinden yeni teknoloji ve ekipmana kadar herhangi bir şey için kullanılırken, faiziniz yıllık veya altı aylık ödenir. Şirket tahvilleri vade tarihleri dolduğunda çeşitli tahvillere kıyasla daha yüksek getiriler öderler; elde ettiğiniz gelir hem federal devlet hem de eyalet tarafından vergilendirilmesine rağmen bu sonucu alırsınız.

Eğer vade tarihi dolana kadar tahvili elinizde tutmak istiyor ve bu şekilde iyi bir getiri elde ediyorsanız bu kâğıdı ikincil piyasada satmak konusunda endişelenmemelisiniz. Vade tarihi dolduğunda anaparanızı alamamanız ancak tahvilinizin geri çağrılması, borç ödeme fonu şartının olması veya şirketin borçlarını ödeyememesi durumunda olabilir.

Tahvilin Geri Çağrılması

Geri çağırma bildirilen vade tarihlerinden önce bedelini verip tahvilleri geri almadır. Bu durum genellikle şirket daha düşük bir faiz oranında yeni bir tahvil serisi çıkarmak istediğinde meydana gelir. Geri çağrılabilen bir tahvilde geri çağrılma şartı olarak bilinen bir

madde vardır ve bu madde eğer şirket bu yola başvurmak isterse tam olarak ne zaman tahvillerin geri çağırılabileceğini bildirir. On beş yıllık bir tahvil sekiz yıldan sonra geri çağrılabileceği koşuluyla satışa çıkarılabilir. Geri çağrılmış bir tahvile genellikle daha düşük faiz oranları karşılığında yeniden yatırım yapılır. Geri çağırma hesaplamayı değiştireceği için, vade tarihindeki getiri aynı olmayacaktır.

Borç Ödeme Fonu Şartı

Borç ödeme fonu şartı şirket içindeki kazançların, yıllık olarak belirli sayıda tahvile vadesinden önce ödeme yapmak için kullanıldığı anlamına gelir. Tahvil şartlarında açıkça böyle bir özellik olduğu belirtilmelidir. Her yıl bunun için yeterli nakit ayrılır, genellikle kurayla seçilen tahvillerin bir kısmına vadesinden önce ödeme yapılır. Elinizde tuttuğunuz tahvillerin seçilip seçilmemesi tamamen şansa bağlıdır. Bir geri çağırma şartının aksine, şirket tahvile vade tarihinden önce ödeme yaptığında görünür değerinin üzerinde hiçbir şey elde edemeyebilirsiniz. Öte yandan şirket borçlarını geri ödemek için para kullandığından bu tahvillerin büyük olasılıkla zamanında ödenememe durumu olmaz ki bu da onları daha düşük riskli yatırım kılar.

Tahvillerin erken geri çağrılmalarının başka nedenleri de vardır ve bunlar tahvilleri satın aldığınızda tahvil şartlarında yazılıdır. Herhangi bir yatırım ürünü satın alırken olduğu gibi, tahvil satın alırken de her şeyi dikkatle okumanız gerekir. Tahviller ve tahvil şartları söz konusu olduğunda sayısız olasılık mevcuttur. Tekrar belirtiyorum, satın almadan önce bütün tahvil şartlarını çok dikkatli okuyun.

Yüksek Getirili Tahviller

Finans dünyasında resmi isimleriyle yüksek getirili tahvil, fakat birçok yatırımcı tarafından ıskarta tahvil olarak bilinen bu tahviller diğer birçok tahvile göre daha yüksek oranda bir getiri yani daha yüksek kazanç sağlayabilir. Yatırımcıların Ivan Boesky ve Michael

Milken'in karıştığı 1980'lerdeki felakette tanık oldukları gibi, ıskarta tahviller riskli yatırımlardır. Bu iki kötü şöhretli finansçının, diğer girişimleri finanse etmek için bu riskli aracı kullanmaları felaketle sonuçlandığında ıskarta tahviller kamuoyunun gündemine girdi. "Iskarta tahvil kralları" arkasında hiçbir destek olmadan tahvil çıkardılar. Ödeme zamanı geldiğinde ortada para yoktu ve yatırımcılar ellerinde değersiz kâğıt parçalarıyla kalakaldılar; bunun sonucu olarak da ıskarta tahvil terimi ortaya çıktı.

Yüksek getirili tahviller geçmişte bekleneni vermemiş tahvillerdir. Büyümekte, yeniden organize olmakta olan veya hangi nedenle olursa olsun tahvil borçlarını ödemede daha riskli kabul edilen şirketler tarafından çıkarılan tahvillerdir. Bu tahviller sıklıkla şirketler birleşirken ve böyle bir işlemde ödemesi gereken borçları olduğunda çıkarılır. Bu tahvillerden bu tarz şirket alımlarını finanse etmenin bir yöntemi olarak faydalanılır.

Yüksek getirili yani ıskarta tahviller borçlarını zamanında ödeyememe ve piyasa değerlerinin hızla düşmesi riskini içerir. Bu tahvilleri çıkaran şirketler yüksek dereceli tahvilleri çıkaranlar kadar güvenli olmadıkları için hisse senedi fiyatları ve onların yanında tahvilin piyasa değeri de düşebilir. Bu da böyle bir tahvilin alım satımını yapmanın çok zorlaşacağı ve dolayısıyla likiditelerinin yok olacağı anlamına gelir.

Düşkün Melekler

1980'lerden önce, orta veya yüksek dereceli tahvil çıkaran kuruluşlar iş koşullarındaki büyük değişimler yüzünden veya çok fazla finansal risk aldıkları için güvenilirlikleri azalınca, ıskarta tahviller de çoğaldı. Bu firmalar düşkün melekler olarak bilinirler.

Bazen bir şirket düşük dereceli yüksek getirili tahviller çıkararak başlar ve durumu iyi gider, satış rakamları yükselir. Nihayet bu şirket daha yüksek dereceli tahviller çıkarabildiği bir seviyeye ulaşır. Bu da kısa dönemde ilk düşük dereceli tahvillerinden yük-

sek getiriler elde edebileceğiniz anlamına gelir. Bu aynı zamanda daha düşük getirili bir tahvil çıkarır çıkarmaz tahvilleri geri çağıracakları anlamına da gelir.

Eğer henüz performansının doruğuna çıkmamış büyük potansiyeli olan bir şirket görürseniz, bu şirketin yüksek getirili tahvillerini denemeyi düşünebilirsiniz. Eğer o kadar cesur değilseniz, yüksek getirili bir tahvil yatırım fonunu tercih edebilirsiniz, böylece yatırımınız çeşitlenir ve bütün yumurtalarınızı yüksek riskli tek bir sepete yerleştirmemiş olursunuz. Öyle ki eğer bir şirket borcunu zamanında ödeyemezse, fondaki diğer firmalarda hâlâ yatırımınız olacaktır ki bunlardan bazıları başarılı olabilir.

İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler

1980'lerden bu yana popüler bir tahvil kategorisi olan ipoteğe dayalı menkul kıymetler (MBS) oldukça kârlı, son derece karmaşık ve hayli riskli bir yatırım seçeneğidir. Ancak buradaki anahtar kelime "karmaşık" sözcüğüdür ve söz konusu menkul kıymetlerin bazılarının (özellikle de CMO, yani teminatlı ipotek senetleri) bu karmaşıklığı acemi yatırımcılar için uygun değildir. Aslına bakarsanız, bunlar 2008'deki büyük finansal erimeye büyük oranda dâhildiler. Ancak bu tahvillerin en temel formu olan MBS gelir odaklı bir portföye iyi bir katkı sağlayabilir.

Finansal kurumlar konut ipotek portföylerinin bir kısmını yatırımcılara satarak ipoteğe dayalı menkul kıymetlerin oluşturulmasına yardımcı olabilirler. Esasen yatırımcılar ipotek havuzundan bir parça satın alırlar. Elinde ipoteğe dayalı bir menkul kıymet olan bir yatırımcı konut ipotek havuzundan oluşturulan nakit akışından (ipotek ödemeleri) kâr eder. İpotek ödemeleri geldikçe, yatırımcılara faiz ve anapara ödemeleri yapılır.

Günümüzde ipotekle ilişkili çeşitli menkul kıymet türleri vardır. En yaygın olanı, federal hükümetin bir kurumu olan Ulusal İpotek Kurumunun (GNMA) çıkardığı ödeme aktarmalı Ginnie Mae'dir. GNMA yatırımcıların faiz ve anapara ödemelerini zamanında almalarını garanti eder. Yatırımcılar hem anapara hem de faizi

içeren, olanak dâhilinde yüksek faiz ödemeleri alırlar. Anapara geri ödemesinin oranı cari faiz oranlarıyla birlikte değişir.

Portföyünüz İçin Tahvil Seçimi

Başarılı tahvil yatırımcılığının anahtarlarından biri de çeşitlendirmedir. Vade tarihleri farklı tahvilleri elinizde tutmak (bu, genellikle merdivenleme adı verilen bir stratejidir) faiz oranları birden arttığında portföyünüzün çok büyük bir darbe almamasına yardım eder. Tahvil merdiveninizin genel finansal planınızla uyuşan ortalama bir vade tarihi olmalıdır; bu, bir bütün olarak portföyünüzü çeşitlendirmenize yardım eder. Ayrıca farklı risk özellikleri olan tahvillere sahip olmanız bir güvenlik marjıyla birlikte getirilerinizi artırabilir.

Hangi tahvilleri alacağınıza karar verirken göz önüne almanız gereken birkaç tane daha kişisel mesele vardır. Vergiler listenin en başında yer alır. Bazı tahviller, özellikle de devlet tahvilleri, daha yüksek bir vergi kademesindeki birine çok cazip gelebilecek bazı vergi avantajları sunabilir. Aynı zamanda, vergiden muaf tahviller alternatif minimum vergi kurallarının devreye girmesi sonucu vergilerinizin artmasına yol açabilir. Göz önüne almanız gereken başka bir faktör de enflasyon durumunuzdur: Eğer gelirinizin geri kalanı enflasyonun negatif etkilerine karşı nispeten güvendeyse avantajlı konumda olmak için riskli tahvil seçimleri yapmak zorunda kalmayabilirsiniz.

Genel anlamda, çoğu insan, eğer tahvil yatırımlarının çoğunluğu yüksek kaliteliyse, yani hazine, belediye ve yüksek dereceli şirket tahvilleriyse çok iyi durumda olurlar. Bu üç türü karıştırmak sadece birisine odaklanmaktan daha iyidir. Bu borç menkul türleri ıskarta tahvillerin yapamayacağı bir şekilde portföyünüzdeki hisse senedi bölümünün risklerini dengeler. Büyük getiriler peşinde olan yatırımcıların da yüksek riskli yüksek getirili tahvillere yatırım yapmaktansa hisse senedi piyasasına biraz daha fazla odaklanmaları belki daha iyi olabilir.

YATIRIM FONLARI

Kolay Yatırım Yöntemi

Yatırım fonlarına yatırım yapmak özellikle yeni başlayanlar için münferit hisse senetlerine yatırım yapmaktan çok daha kolay olabilir. Evvela, kişisel bir yatırım danışmanının size maliyetinden çok daha azına, birinci sınıf bir yatırım fonu yöneticisinin hizmetlerini alırsınız. Bu kişi genellikle yatırım yaptığınız alanda veya sektörde bir uzmandır ki bu da sizin uzman olmak zorunda olmadığınız anlamına gelir.

Bir de "satın alma" faktörü vardır. Özetle yatırım fonuna yatırım yapmak ucuzdur; genellikle 25 ila 50 dolar gibi küçük rakamlarla fon yatırımı yapabilirsiniz. Bu karışıma esneklik, tercih, idarede kolaylık ve yıllar içindeki genellikle pozitif performanslarını da ilave ettiğinizde neden bu kadar popüler olduklarını görebilirsiniz.

Yatırım fonunun yaratımı genellikle Amerikalılara atfedilse de, fikir 1800'lerin ortalarında Avrupa'da oluştu. Bu fikir nihayet Birleşik Devletler'e ulaştığında, Harvard Üniversitesi'ndeki bazı kişiler 1893'te ilk Amerikan havuz fonunu oluşturdular. Yaklaşık otuz yıl sonra, ilk resmi yatırım fonu oluşturuldu. Massachusetts Yatırımcıları Teşekkülü adı verilen bu kurum zamanında yatırım camiası tarafından soru yağmuruna tutuldu. Yatırım fonlarının ne kadar popülerleşeceği o sıralar pek bilinmiyordu. Şu anda, yalnızca Birleşik Devletler'deki yatırım fonlarında trilyonlarca dolar bulunuyor.

Yatırım Fonu Nedir?

Yatırım fonu, bir grup yatırımcının daha iyi sonuçlar elde etmek amacıyla paralarını birleştirerek, ortak bir yatırım hedefine doğru daha etkili bir biçimde çalışmaları için bir fırsat sunar. Yatırım fonları finans profesyonelleri tarafından yönetilir, bunlar fon yatırımcıları tarafından havuza aktarılan parayı genellikle hisse senedi veya tahvil biçimindeki belirli menkul değerlere yatırmaktan so-

rumludur. Bir yatırım fonuna yatırım yaptığınızda, fonun hissedarı olursunuz.

Parçalarının Toplamı

Yatırım fonları düzenli bir gelir akışı sağlayabilir veya uzun veya kısa dönemli büyüme için planlanıp düzenlenebilir. Fonun başarısı parçalarının toplamına bağlıdır ki bu parçalar, fon portföyü içindeki münferit hisse senetleri veya tahvillerdir.

Ortak otomobil kullanımının herkes için seyahat masraflarını azaltarak havuzun her bir üyesi için para tasarrufu sağlamasına benzer şekilde, yatırım fonları da her bir yatırımcı için işlem maliyetlerini azaltır. Bir yatırımcı grubunun bir üyesi olarak bireyler kendi başlarına yapacaklarından çok daha düşük ticari masraflar karşılığında yatırım yapabilirler. Ancak yatırım fonlarının en büyük avantajı çeşitlendirmedir. Çeşitlilik, fonlara kolay ulaşabilme ve yatırımınızın büyümesi için çalışan becerikli, profesyonel bir para yöneticisi, yatırım fonlarının bu kadar popüler hale gelmelerinin en önemli üç nedenidir.

Yatırım Fonunun Tarihi

Şu anda yatırım fonlarının sayısı 10.000'i geçiyor fakat 1991 itibariyle, rakam 3.000'in biraz üzerinde ve 1996'nın sonunda 6.000'di. Yatırımcının satın alma ve zamanlama kararları vermesini gerektirmedikleri için hisse senedi fonları borsada oynamanın bir yöntemi olarak büyüyor.

Aynı zamanda tahvil fonları da büyüyor, bunun bir nedeni de bireysel tahvillerin anlaşılması güç karmaşık yapılarıdır. Tahvil fonları da ortalama bir yatırımcının bireysel olarak satın alarak karşılayabileceğinden daha fazla tahvili elinde bulundurmasını sağlar. Para piyasası fonları mevduat hesaplarına güvenli bir alternatif sunar ve daha yüksek faiz oranları sağlarlar (fakat devlet garantisi altında değildirler).

1950'lerin başlarında Amerikalıların yüzde 1'inden daha azında yatırım fonu vardı. 1960'larda fonların popülerliği çok fazla artmadı ancak muhtemelen yatırım fonlarının büyümesindeki en büyük faktör bireysel emeklilik planıydı (BES). 1981'lerde yapılan yasal değişiklikler, şirket emeklilik planlarına hâlihazırda katılmış olanlar dâhil, bireylerin yılda 2.000 dolara kadar vergi avantajlı bir emeklilik planına katılmalarını sağladı ki bunlar da (diğer şeylerin yanı sıra) yatırım fonlarına yatırılabilmektedir. Yatırım fonları artık 401(k), BES ve Roth BES gibi emeklilik planlarında dayanak noktalarıdır (yedinci bölümde bunlar hakkında daha çok bilgi sahibi olabilirsiniz).

İlk Endeks Fonları

İlk endeks fonlarını Vanguard piyasaya sundu. Ve Vanguard'ın kurucusu John Bogle tarafından 1976'da oluşturulan ilk endeks fonu olan Birinci Endeks Yatırım Mutemetliği günümüzde Vanguard 500 Endeks Fonu adını almıştır. Kasım 2000'de, yaklaşık 100 milyar dolar değerinde varlık içeren bu fon en büyük yatırım fonu haline geldi.

1980'ler sonu itibariyle, para piyasası yatırım fonları biraz moda olmuştu. Bunlar düzgün getiriler, likidite ve çek yazma ayrıcalıkları sundular. Ancak sözde yatırımcılar daha fazlasını istedi. Daha sonra, bilgisayar ve teknolojinin bilgilere daha kolay erişilebilmesini sağlamasıyla birlikte, 1990'lar yatırım fonu çağını açtı. İnternet, finans kurumlarının televizyon reklamları veya basılı reklamlarla olduğundan çok daha fazla bilgi vermelerine olanak tanıdı. Sadece finans gazetelerini okuyan Wall Street'teki insanlara değil herkese ulaştılar. İnsanlar ne kadar kolay borsada oynayabileceklerini ve paralarını tahvillerin yanı sıra çeşitli hisse senetlerine de yatırabileceklerini gördüler.

Günümüzde Yatırım Fonları

Her finans kurumunun kazançlarındaki ağırlığı değerinde seçim yapılabilecek geniş bir fon çeşitliliği var. Aslına bakarsanız, 2014'te, Birleşik Devletler ailelerinin yüzde 43'ünde en az bir yatırım fonu vardı. Bu da ülkede yaklaşık 90 milyon yatırım fonu hissedarı eder. Bu 51 milyon aile arasında, medyan fon yatırımı 103.000 dolardır. Ve dünya çapında, yatırım fonlarında 26 trilyon dolardan fazla para vardır.

Günümüzde fon satın almak bir telefon konuşması yapmak veya bilgisayarınızın karşısında oturmak kadar kolaydır. Fon aileleri (büyük yatırım firmaları veya birçok fonu olan aracı kurumlar) elektronik ticaretin popülaritesindeki ani artışın farkına vardılar. Fonlara bütün yatırımcıların kolayca erişilebilmeleri için yatırım fonlarını alıp satmanızı kolaylaştıran ücretsiz hatlar ve web siteleri kurdular. İşlemler ayrıca eski moda geleneksel postayla da yapılabilir.

Daha Büyük Likidite

Yatırım fonlarının başka bir yararı da hisseleri nakit paraya çevirmenize olanak sağlayan likiditeleridir. Telefon görüşmesiyle fondaki hisselerinizi cari net varlık değerinden (NVD yani hisse başına bildirilen oran) satabilirsiniz. Paranızı üç, dört iş günü içinde almanız gerekir.

Elektronik ticaret yatırımcıların günün her saatinde kendi evlerinden ticaret yapmalarına olanak sağlamıştır. Bazı önde gelen finans kaynaklarının derecelendirdiği, en tepedeki on, yirmi veya elli fonu bulmak ve sonra bunları çevrimiçi satın almak zor değildir. Ayrıca fon ticareti bağımlısı olmanız ve kendinizi iyi bir şeyi aşırı miktarda yaparken bulmanız da zor değildir. Çevrimiçi ve ücretsiz hatlardan ticaret yapmanın erişilebilirliği ve kolaylığı birçok fazla hevesli yatırımcının başını çok derde sokmuştur. Kolay yoldan kâr etmeye hevesli birçok yeni yatırımcının uzun dönemli

başarılı yatırımlar yapmak için sabırlı olmaları ve gerekli araştırma becerilerini geliştirmeleri gerekir.

Çeşitlendirme

Yatırım fonuna yatırım yapmak tek bir hisse senedine sahip olmaktan daha az risklidir. Bunun nedeni fonun profesyonelce yönetilmesi ve çeşitlendirilmiş olmasıdır. Yatırım fonları işin hepsini size yaptırmadan çeşitlendirme sunar. Fonlar birkaç seçme hisse senedinden, 100'den fazla hisse senedi, tahvil ve para piyasası araçlarına kadar çeşitli şeyleri içerebilir. Bazı fonlar yirmi, yirmi beş hisse senedi gibi az bir sayı kapsarken bazıları da (isminin de gösterdiği gibi Schwab 1000) 1.000 hisse senedi içerir.

Bu çeşitlilik riskinizin büyük bir kısmını en aza indirir. Eğer her şeyinizi tek bir hisse senedine yatırırsanız, yatırımınız tamamen o hisse senedinin fiyatına bağlanır kalır. Eğer altı hisse senedi alırsanız, daha az risk alırsınız, çünkü altı hisse senedinin altısının da aynı anda düşme olasılığı daha azdır. Eğer üçü çıkar, üçü de düşerse kâr ve zararınız eşit olur.

Yatırım fonları da aynı birlikten güç doğar ilkesiyle çalışır. Çeşitli risk seviyelerinde fonlar olmasına rağmen, birçok yatırım fonu yüksek riskli yatırımları düşük riskli ve dolayısıyla daha güvenli araçlarla dengeleyerek yatırımcıya sınırlı risk sunar. Çeşitlilik ister hisse senedi ister tahvil piyasası olsun, piyasadaki büyük salınımlara karşı sizi koruduğu için avantajınıza olur.

Birden fazla fon satın alarak da daha fazla çeşitlendirme elde edebilirsiniz. Varlıklarınızı farklı fon türlerine tahsis edebilirsiniz. Farklı kategorilerde birkaç fon satın alırsanız, çeşitlendirmeniz daha fazla ve teknik riskiniz çok daha az olur. Örneğin portföyünüz aşağıdakileri içerebilir:

- Daha muhafazakâr bir tahvil fonu
- Yoğun ilgi uyandıran bir endüstride nakde çevrilebilecek bir teknik fon
- Yüksek riskli uluslararası bir fon

- Düşük riskli birinci kalite şirket fonu
- Bir değer artışı fonu

Ancak belirli bir zamanda altı-yediden fazla yatırım fonunu elde tutmanın genellikle tavsiye edilmediğini aklınızda tutun; aksi takdirde güçlü bir portföy inşa etmek için daha çok çaba harcamanız gerekebilir.

Amaç, az ve çok tutucu veya yüksek ve az riskli yatırımlar arasında portföyünüzü dengelemektir. İhtiyaçlarınız portföyünüzü çeşitlendirme şeklinizi yönlendirir. Bir yatırımcının tahvil fonunda yüzde 10, değer artışında yüzde 20, teknikte yüzde 30 yatırımı varken, bir başkasının teknikte yüzde 5 ve birinci kalite firmalarda yüzde 40 hissesi olabilir. İşte bu nedenle herkese uygun tek bir hisse senedi yatırım stratejisi yoktur.

Fonun işi zaten hisse senetlerini çeşitlendirmek olduğu için yatırım fonlarınızı çeşitlendirme gereksinimi tuhaf görünebilir fakat bunların hepsi de sağlam bir yatırım portföyü inşa etmenin bir parçasıdır. Yatırım fonunuz birçok parçanın toplamından oluşur. Dolayısıyla portföyünüzde başka bir fon isteyebilirsiniz. Yatırım fonu yatırımınızı çeşitlendirmenizin önemli bir nedeni de varlıklarınızı sektör, endüstri ve varlık sınıfları arasında dağıtmaktır. Bir fon yöneticisi ne kadar becerikli olursa olsun, onun yapabilecekleri de hedeflerle ve fonun gösterdiği yön ile sınırlıdır.

Fon Yöneticilerinin Önemi

Yoğun ilgi uyandıran fonların başarılı yöneticileri finans dünyasının rock starları olarak finans talk şovlarında görünür. Kitaplar yazar ve finans camiasında konuşulurlar; tabii ki hava atmayı sonsuza dek sürdüremezler. 1990'ların sonlarındaki yatırım fonu patlamasında, fon yöneticilerinin başarı ve başarısızlıkları sadece finans dünyasında değil, yatırımcılara çok fazla para kazandıran (veya kaybettiren) insanlara odaklanmaya başlayan ana akım medyada da bir fenomendi.

İflas Yok

Yatırım fonları hakkında ilgi çekici bir bilgi: 1940'tan bu yana bir tanesi bile iflas etmemiştir. Elbette bunu bankalar ve diğer tasarruf kurumları için söylemek mümkün değildir. Bu, yatırım fonlarının popüler olmalarının nedenlerinden biridir. Yetmiş beş yıldan uzun süredir tek bir iflas bile yok; hiç fena değil; ne dersiniz?

Profesyonel fon yöneticileri Birleşik Devletler'deki yatırım fonlarının popüler olmasının başka bir nedenidir. Fon yöneticileri ulusal ve uluslararası fon piyasalarının incelikleri konusunda uzmandırlar.

İyi bir fon yöneticisini değerlendirirken, fonun veya önceki fonların yönetiminde istikrarlı olup olmadığını saptamak için birkaç yıllık geçmişine bakın. Ayrıca fon yöneticisinin fonunun finans hedeflerine bağlı kalıp kalmadığını da görmek isteyebilirsiniz. Örneğin eğer daha tutucu bir değer artışı ve gelir fonu arıyorsanız, fon yöneticisinin yüksek riskli yatırımlar yapmasını ve fonu farklı bir yöne götürmesini (endüstride "tarz kayması" olarak bilinir) doğal olarak istemezsiniz. Ne yazık ki fonun bildirilen hedefine uymayan hisse senetlerini gözden geçiren ve alan, gözü dışarıda fon yöneticileri düşünebileceğinizden daha fazladır. Öte yandan eğer bir fon ayakta kalmak için mücadele veriyorsa, yatırımınızı kurtarmak için yönünü değiştirmeye başlayan bir fon yöneticisini de takdir edebilirsiniz.

Ayrıca bir yatırım fonunun portföyünü de yakından incelemelisiniz. Her bir satın alma konusunda bilginiz olmayabilir, ancak en son trendleri takip mi ediyorlar yoksa normal gidişattan farklı mı davranıyorlar öğrenebilirsiniz. Örneğin otomobil gibi belirli bir piyasanın gerileme dönemine girdiğini ve fon yöneticisinin bu alanda çokça alım yaptığını duyarsanız, onun ya sektörde toparlanma beklediğine (dolayısıyla değer yatırımı yaptığına) ya da piyasa haberlerini takip etmediğine hükmedebilirsiniz.

Ayrıca fon yönetimindeki değişiklikleri de araştırmanız gerekir. Yeni bir fon yöneticisinin o fonun amacına sadık kalarak o fonun

yapısı içinde çalışabileceğini göstermesi gerekir. Fon büyüklüğü ve varlıklar da önemli olabilir. 2 milyar dolarlık bir fonu başarıyla idare eden bir yönetici 20 milyar dolarlık bir fonla uğraşırken o kadar rahat olmayabilir. Ayrıca bu fon yöneticisinin bir analizci ekibiyle mi çalıştığını yoksa her şeyi tek başına mı yaptığını da öğrenmek isteyebilirsiniz. Eğer yönetici kendi başına çalışıyorsa başka bir fona sırlarıyla beraber gidecek olursa başınız derde girebilir.

Kayıtları Kontrol Etmek

Fon yöneticisinin 2001'deki kurların düştüğü piyasa ile 2008'deki durgunluğa ne gibi tepkiler verdiğini araştırın. Fonlarının tekrar ne hızla yükseldiğine bakın. Panikleyip büyük hamleler mi yapmış yoksa soğukkanlılığını koruyup fırtınayı atlatmış mı? Doğal olarak yöneticinin davranışlarına dair değerlendirmeniz fonun türüne ve belirli menkul değerlere bağlı olmalıdır.

Forbes, *Kiplinger's* ve *Money* gibi dergiler ve Morningstar.com gibi çevrimiçi kaynaklar yatırım fonlarını derecelendirir ve çoğu kez fon yöneticisinin profilini veya içyüzünü verir. İstikrar önemlidir. Bir fon yöneticisinin geçmişte bir fondan diğerine atlamış olması eğer fonu elinizde uzun süre tutmak istiyorsanız iyiye işaret değildir. Ayrıca her yıl farklı bir yöneticinin denetimine giren bir fona sahip olmak da sizin avantajınıza değildir.

FONLAR NASIL İŞ GÖRÜR?

Fon Aileleri ve Yatırım Tarzları

Fon aileleri tek bir şirkette toplanmış büyük bir yatırım fonu grubudur. Genellikle, her şirkette tek bir fonunuzun olduğu duruma kıyasla bir fon ailesi için daha düşük ücretler ödersiniz; firmanın daha yüksek toplam yatırımlarının masrafları genellikle daha düşüktür. Gelgelelim eğer bir fon ailesi başarısız olmaya başlarsa, yumurtalarınızın hepsi o tek bir başarısız sepette demektir.

Her bir fonun yatırım tarzı kendine has olmalıdır. Fonun tarzı olarak ne tür menkul değerler içereceğini, her bir menkul değer türünün yaklaşık oranlarını ve fonun ne kadar aktif yönetileceğini bilmeniz gerekir. Örneğin endeks fonları aktif bir biçimde yönetilmez ve esas olarak, endeksin adında belirtilen menkul değerleri içerir. Öte yandan agresif büyüme fonları çok aktif yönetilir ve menkul değerlerini çok düzenli olarak değiştirebilirler.

Birden fazla yatırım fonuna yatırım yapıyorsanız, tarzlarının (ve menkul değerlerinin) örtüşmediklerinden emin olmanız önemlidir. Örneğin dengeli fon zaten hisse senedi ve tahvil içeriyorsa bir hisse senedi fonu, bir tahvil fonu ve dengeli bir fonu elinizde tutmanın anlamı yoktur. Ayrıca seçtiğiniz herhangi bir yatırım fonunun genel portföy stratejinize uyduğundan ve en uygun portföy dağılımını sürdürdüğünüzden emin olmalısınız.

Komisyonlu mu Komisyonsuz mu?

Komisyonlu fonda bir komisyon ücreti vardır. Komisyonsuz fonu kendi başınıza satın alırsınız.

Komisyonsuz bir fonu satın alma tercihini yapmadan önce yeterli bilgi almakta hiç güçlük çekmezsiniz. Gelgelelim doğru fonu araştırmak potansiyel gelir elde etme zamanınızdan çalıyorsa komisyonlu bir fona komisyon ödemek ve zamanınızı başka şekillerde kullanmak daha iyi olabilir.

Bugünlerdeki her şeyde olduğu gibi, ikiden fazla seçeneğiniz var. Komisyonsuzlar komisyonlu fonlar karşısında avantaj kazandığı halde, birçok şirket komisyonlu komisyonsuzları teklif etmeye başladı. Temel olarak, bu bir ücret ödememe ayrıcalığı karşılığında gelecekte bir yerde bir ücret ödeyeceğiniz anlamına gelir. Masraflar; bazı özel yararlar, kişisel bir finans raporu veya başka bir hizmet için olsun, sözün özü komisyonlu komisyonsuzlar komisyonsuz fonlar değildir. Şirketlerin fon işlerine ücret ve ödemeleri gizlice ilave etmelerinin çeşitli yolları vardır, o yüzden tanıtım broşürünü dikkatle okuyun. Eğer gizli masraflar aniden ortaya çıkmaya başlarsa, başka bir yer aramanız daha iyi olabilir. Özetle, herhangi bir başka adı olan komisyonsuzlar esasen komisyonlu fonlardır. Yeni bir yatırımcı olarak, ister komisyonlu ister komisyonsuz olsun, temel ilkelere bağlı kalmanız avantajınıza olur.

Ücretler, Masraflar ve İşletme Masrafları

Yatırım fonları hiç şüphesiz birey açısından yatırım masraflarını azalttığı halde, komisyonsuz fonda dahi, herhangi bir fon türünün bir hissedarı olmak için zorunlu olan çeşitli ücret ve masraflar vardır. Bu ücretler önemli ölçüde farklılık gösterebilir, bu yüzden onları nasıl bulup anlayacağınızı anlamanız önemlidir.

Genellikle masraf oranı olarak listelenen, hissedarların fon hizmetleri ve yönetimi için ödeyeceği birtakım masraflar vardır. SEC, hissedarların ilgili bütün masraflardan haberdar olmalarını sağlamak için fonları yakından takip etse de, bu ücretlerin ardındaki temelleri anlamanız ve kendi başınıza nelere bakacağınızı bilmeniz önemlidir. Ne de olsa, binlerce fon var. Her ne kadar bazıları size fatura edecek yeni ve yaratıcı yöntemler icat etseler de, büyük çoğunluğu masrafların nereye gittiği konusunda oldukça anlaşılırdır. Uluslararası fonların masraf oranları genellikle yerel olanlarınkinden daha yüksektir çünkü denizaşırı şirketlerle iş yaparlar.

Komisyonlardan Tasarruf Edin

Aynı aileden fon sahibi olmanın bir avantajı da bir fondaki hisselerinizi satıp paranızı aynı fon ailesindeki başka bir fona taşımak isterseniz komisyondan tasarruf edebilmenizdir. Bu şekilde evrak işlerinden de kurtulabilirsiniz ve bu bile size çokça zaman kazandırabilir.

Bir yatırım fonu büyük fon ailesi yapısı içindeki küçük bir iş kolu gibi çalışır. Finans grubunun reklamını yapmak gibi basılı materyal ve masrafları paylaşsalar da fon ailesinin perspektifinden her bir fon ayrı ayrı ele alınır. Başka bir deyişle, A Fonu için ödediğiniz masraf oranı B Fonunun yöneticisine ödeme yapacak şekilde yayılmaz.

Genellikle tahsil edilen ücretler şunlardır:

- **Hizmet ücretleri.** Bu ücretler müşterilere fonla ilişkili sorularda yardımcı olan ve fonla ilgili bilgi ve tavsiye veren planlamacı, analist ve aracılara vermek için kullanılır. Muhasebe ve hukuki hizmetler de dâhil edilebilir.
- **Yönetim ücretleri.** Bunlar ofis personeli, ofis yeri ve araç gereç dâhil bir işi yürütmek için gerekli temel şeylerle ilişkili ücretlerdir. Kimi zaman bu ücretler idari ücretlere dâhil edilir. Bir fonun ortaya çıkardığı ofis masrafları ayrıca çevrimiçi destek ve bilgi, çek işlemleri, hesap denetimleri, kayıt tutma, hissedar raporları ve basılı materyalleri de içerir.
- **İdari ücretler.** Bu fon yöneticisine verilen yüzdedir. Bu düz bir yüzde veya getirilere dayanan fon büyümesiyle örtüşen bir düzenleme olabilir. Genellikle fon varlıkları ne kadar büyükse yüzde o kadar düşük olur.
- **12b-1 ücreti.** Bu ücret (genellikle yıllık varlıkların yüzde 0,25 ila 1'i arası) öncelikle fonu pazarlamak ve reklamını yapmak için kullanılır. Ödenen ücret sadece fonun reklam bütçesine bir katkı değil fonun büyümesine de yardım edecek bir şeydir.

Aslına bakarsanız, bazı fonlar reklam nedeniyle bunu bildirirler, fonlar büyüdükçe genel masraf yüzdeleri de düşer.

İşletme masrafları da yatırım fonlarının bir parçasıdır; bu fonu ayakta tutmak için harcanan paradır. Yönetim masraflarıyla birlikte, bu fonun analizcileri ve yöneticisinin tavsiye ücretlerini içerir. Masraf yüzdeleri yüzde 0,25'in biraz altından yüzde 2,5'in biraz üstüne kadar değişir. İşlem masraflarının kârlarınızdan ne kadar götürdüğünü belirlemeniz önemlidir. Bu, daha bilgili ve sezgili yatırımcıların yatırım fonlarını karşılaştırırken dikkate aldıkları bir alandır. Yatırım fonları satın aldıkları ya da alacakları menkul değerleri muazzam miktarlarda satın alır ve size aracı ücretlerinden tasarruf sağlar ki bu da sizi hisse senetlerini tek tek kendiniz satın almanız durumunda oluşacak kümülatif maliyetten kurtarır.

Fon Raporlarını Çözmek

Yatırım fonunuzun yıllık veya altı aylık faaliyet raporu fonun performansını ölçmede kullanılan bir araçtır. Rapor içindeki en önemli bilgiler arasında fon varlıkları bölümü vardır. Fon yöneticisinin "tarz değiştiren" biri olup olmadığını belirlemek için bu listeye çok dikkatle bakın. Başka bir deyişle, küçük şirketlerin hisse senetlerini satın alması gereken bir fon aniden büyük şirketlere yatırım yapıyor olabilir veya bir şirket tahvili fonu aniden hazine kâğıtlarını çok miktarda satın alıyor olabilir.

Bazı sorular ortaya çıkabilir: Fon benim risk seviyemi tatmin ediyor mu yoksa benim için fazla agresif veya tutucu mu kalıyor? Fonun benzer hisse senetlerine daha çok yönelmesiyle çeşitlenmesi azalıyor mu? Şu anki portföy dağılımları benim portföy dağılımı planımı negatif mi etkiliyor? Menkul değerler de size fonun hangi şirketlere ağırlık verdiğini gösterecektir. Onları da bir gözden geçirin ve aynı fikirde olup olmadığınızı kontrol edin. İçerdiği bütün şirketleri bilemeyebilirsiniz fakat birkaç tanesini araştırmalısınız.

Portföy içeriğine bakarken, bu önemli verilere bakmanız iyi olur:

1. **Tanıdık isimler.** Coca-Cola gibi çok tanınan bir isim küçük firmaların olduğu bir fonda ortaya çıkmaz. Bu fona ait olan daha küçük şirketleri ararsınız. Bir fonunuzun olması şirketlerin faaliyetlerini ve hisse senetlerini artık takip etmeyeceksiniz demek değildir. Fonunuzda hoşlanmadığınız şirketler görürseniz, daha umut vaat edici olduğunu düşündüğünüz hisse senetleri olan başka fonlara da bakabilirsiniz.
2. **Portföy yoğunluğu.** Rapor size portföyde neler olduğunun yanı sıra, fonun her bir alanda ne kadar, yani ne yüzdeyle yatırım yaptığını da gösterir.
3. **Performans.** Bu bilginin iyi performans gösteren fonlar için bazen sayfadan fırlaması hiç şaşırtıcı değildir. İyi performans göstermeyen bir fonu deşifre etmek daha zor olabilir.

Fonun hem kısa hem de uzun dönemde nasıl performans gösterdiğini bilmeniz gerekir. Belirli (ve ilgili) bir endekse kıyasla fonun ne kadar iyi performans gösterdiği de analize dâhil edilmelidir. Fonun neden iyi veya zayıf performans gösterdiğinin açıklaması da yer almalıdır. Hangi faktörler fonda etkili oldu? Rapor yönetimin neler yapmakta olduğunu tanımlamalı ve gelecekteki planların bazı göstergelerini içermelidir.

Yıllık faaliyet raporunu okuduktan sonra ya kendinizi güvende hissedip fonda kalmaya ya da hisselerinizi satmaya karar vermelisiniz. Eğer ne yapmanız gerektiği konusunda kararsız kalırsanız (elinizde yeterli bilgi olmadığını düşünebilirsiniz veya rapor kolay anlaşılabilir olmayabilir) fonunuzu irdelemek için Morningstar.com, *Kiplinger's* veya *Wall Street Journal* gibi çevrimiçi veya basılı kaynaklara başvurmalısınız. Hangi sıklıkta isterseniz o sıklıkta fonunuzun performansını internetten kontrol edin; eğer tatmin olmamış hissediyorsanız istediğiniz zaman satabilirsiniz. Ayrıca fonu veya fon ailesini de arayabilir ve onlara bazı sorularınız olduğunu söyleyebilirsiniz; ne de olsa, hizmet masraflarını içeren bir işletme ücreti ödüyorsunuz, bu yüzden bırakın da size bazı yanıtlar vererek hizmet etsinler. Eğer bir fon kendinizi rahat his-

setmenize yardımcı olmuyorsa o zaman o sizin için doğru yatırım değildir. Unutmayın para sizin paranız.

Yatırım Fonu Hisselerinin Ticareti

Artık yatırım fonu yatırımcılığının artı ve eksileri konusunda daha çok bilgi sahibi olduğunuza göre bir sonraki adımı atabilirsiniz. Her yatırımcının hedefleri ışığında değerlendirilebilecek birçok faktör vardır. Fakat bütün yatırım fırsatlarında olduğu gibi, irdelemeniz gereken çok önemli bir soru vardır: Yatırım fonlarından nasıl para kazanacaksınız?

Büyüme Amaçlı Yatırım Fonları

Yüksek işletme maliyetleri ve komisyonlar konusundaki yaygın şikâyetlere rağmen, yatırım fonları son yıllarda bazı olağanüstü sonuçlar göstermiştir. Trendin ne kadar devam edeceği çok çeşitli faktörlere bağlıdır, bunlar arasında –diğerlerinin yanı sıra– ekonomi, borsa ve başarılı fon yöneticilerinin sayısı vardır.

Hisse senetlerinden kâr ettiğiniz şekilde yatırım fonlarından da kâr edebilirsiniz: Eğer yatırım fonu hisselerinizi aldığınızdan daha yüksek bir net varlık değerinden (NVD) satarsanız, kâr edersiniz. Fon tek bir birim gibi hareket eder ve toplam getirisi kapsadığı tüm hisse senedi, tahvil ve diğer menkul değerlerin performansına dayanır. Bu yüzden eğer portföy içindeki bazı hisse senetleri iyi performans göstermiyorsa, bu kaybeden menkul değerlerden öylece kurtulamazsınız. Aynı şey fon içindeki yüksek performanslı kâğıtlar için de geçerlidir; onları sağlam bir piyasa fiyatından satıp nakde çeviremezsiniz. Yapabileceğiniz tek şey bir bütün olarak fon hisselerinizi tümden satmak ve cari değerinin başlangıçta ödediğinizden fazla olduğunu umut etmektir. Ayrıca fonun performansından da kâr edebilirsiniz ve güçlü performans da NVD'yi artırır.

Başlangıç için, yatırım fonu hisselerini doğrudan bir yatırım fonu şirketinden alıp satabilirsiniz. Tek yapmanız gereken fon şir-

ketini aramak (veya e-posta göndermek) ve başvuru için gerekenleri istemektir. Birkaç form doldurur, bir çek yazar ve tüm paketi şirkete gönderirsiniz. Satmaya hazır olduğunuzda, şirkete tam olarak hangi fonu ve kaç tane hisseyi satmak istediğinizi telefonla veya yazıyla bildirir, daha sonra da çekin (veya doğrudan nakit paranın) gelmesini beklersiniz.

Birkaç farklı fona yatırım yapmak isteyen kişiler açısından – özellikle de bu kişiler farklı fon ailelerinde bulunuyorlarsa– bir iskontocuyla iş yapmak daha kolay olabilir. Evet, bir ücret ödersiniz (genellikle oldukça küçük bir ücret) fakat yalnız başınıza evrak işleriyle cebelleşmek zorunda kalmazsınız. Bunun yerine tek bir hesap başvuru formu doldurursunuz. Başka bir yararı bütün fon şirketlerinden birkaç hesap bildirimi almak yerine aracınızdan hepsinin yer aldığı tek bir bildirim alacak olmanızdır ki bu da vergi ödeme zamanı geldiğinde çok pratik olur.

Ortalama Dolar Maliyeti

Yatırım fonlarında işe yarayabilecek bir strateji de dolar maliyetinin ortalamasının alınmasıdır. Esas olarak, belirli miktarda parayı, piyasanın durumuna bakmaksızın düzenli bir biçimde yatırım fonuna yatırırsınız. Emeklilik planları ve 401(k) planları, çekilmeyle ilgili kısıtlamalar hariç, genellikle bu ilke üzerine inşa edilir.

Bir yatırımcı çoğu kez hesabından otomatik olarak aynı miktarda paranın çekilmesine ve yatırım fonuna sabit bir haftalık veya aylık temelde –401(k) veya emeklilik planında olduğu gibi– yatırılmasına karar verir. Zaman içinde, düzenli olarak yatırılan sabit bir miktar, sabit sayıda hisse alımının aksine, hisse başına ortalama maliyeti azaltır. Aynı miktarda parayla, fiyatlar düşük olduğunda daha çok, fiyatlar yüksek olduğunda daha az hisse alırsınız.

Ortalama dolar maliyeti aynı zamanda bir portföyü mahvedebilecek olan "piyasa zamanlaması" problemlerini de elimine eder. Piyasanın son yıllardaki dengesizliği bu yöntemi özellikle güçleştirmiştir. Bununla beraber fon yöneticileri piyasa zamanlaması yani al-sat yapmak için çok zaman harcarlar ve elde ettik-

leri sonuçlar çok değişken olur. Ve piyasa zamanlaması yapmak kesinlikle yeni yatırımcılara tavsiye edilmez.

Gene de ortalama dolar maliyeti zaman zaman duygusal açıdan zorlayıcı olabilir. Düzenli bir temelde yatırım yaptığınızda aynı zamanda ayı piyasaları sırasında da yatırım yapıyor olacaksınız. Ancak bu iyi bir şey olabilir, özellikle de etkili fon yöneticilerinin piyasa gerilemesini en iyi şekilde atlatacak menkul değerlerle portföyü doldurmakta olduğunu bildiğinizde.

FON ÇEŞİTLERİ

Aradığınızı Nasıl Bulacaksınız?

Piyasada en çok tartışılan yatırım fonları hisse senedi (yani öz sermaye) fonlarıdır fakat kuşkusuz tek fon çeşidi bunlar değildir. Mutlaka en iyi fonlar oldukları da söylenemez. Esas fon varlığından bağımsız olarak, kâr potansiyeliniz genellikle başarılı bir fon yöneticisinin değer kaybeden kâğıtlardan çok değer kazanan kâğıtları fonlarda biriktirmesinden kaynaklanır. Ve her yatırımda olduğu gibi, sizin işiniz, sizin için ağır işleri yapacak fon yöneticiniz olduğunda dahi, neye yatırım yapmakta olduğunuzu anlamaktır.

Birçok Coca-Cola çeşidinin (Klasik, Diyet, Vişne, Kafeinsiz, Kafeinsiz Diyet, Zero vb.) olduğu bir çağda, çok sayıda yatırım fonu kategorisinin mevcut olması da şaşırtıcı olmamalıdır. Piyasa büyümeye devam ettikçe, giderek daha çok fon çeşidi oluşturuluyor ve bu da karışıklığı artırıyor. Bu bölüm bu meseleyi açıklığa kavuşturmanıza yardımcı olacak.

Bir hisse senedi fonu seçerken ilk olarak genel hedefini bilmeniz gerekir. Örneğin uzun dönemli tutucu büyümeyi mi yoksa kısa dönemli agresif büyümeyi mi amaçlıyor? Bir fon satın almadan önce, fon yöneticilerinin amaçları olarak listeledikleri aksiyon planını gerçekten izleyip izlemediklerini görebilmek için güncel hisse senetlerinin bir listesini istemelisiniz. İster endeks yatırımı ister cari gelir ister sermaye büyümesi ister iyi değer ve ister süper star sektörlerle ilgilenin, ilgilendiğiniz şeyi hisse senedi yatırım fonları dünyasında bulabilirsiniz.

Endeks Fonları

Endeks fonları belirli bir endekse uymak için uğraşırlar ve bunu da adı verilen endeksin takip ettiği menkul değerleri içererek yaparlar. Bu fonlar pasif olarak yönetilir, yani çok fazla alım satım olmaz ve sizin için düşük masraflar anlamına gelir. Bu fon çeşidinin

yatırım amacı en popüleri S&P 500 olan bir endeksi yansıtmaktır. 1987'den 1997'ye kadar S&P 500 genel öz sermaye fonlarının yüzde 81'inden daha iyi performans gösterdi. Daha sonra 2001'den 2007'ye kadar, aktif yönetilen fonların yaklaşık yarısını takip etti. Endeks fonları 2008'de piyasaların düştüğü zamanda da değerlerini ispat ederek, aktif yönetimin ayı piyasalarında daha iyi olduğuna dair yaygın inancı çürüttüler. Aslında, S&P endeksleri, 2008 ayı piyasası sırasındaki biri (büyük değerli hisse senetleri) hariç, bütün kategorilerde, yönetilen fonlardan daha iyi performans gösterdiler. Bu, bizzat altın standardı da içerir: S&P 500 Endeksi 2008'de büyük şirketleri içeren fonların yüzde 54,3'ünden daha iyi performans gösterdi.

Yönetilen Fonlar & Endeks Fonları

Vanguard'ın kurucusu ve endeksleme gurusu John Bogle zaman içinde endeks fonlarının yönetilen fonların yüzde 70'ini geçeceğini iddia ediyor. Eğer bu iddia doğruysa bu endeksten daha iyi performans gösterebilecek birçok fon olduğu anlamına gelir.

Endeks fonları herkesin kullandığı başarılı bir ölçüte uymanın kolay bir yolunu sunar ve popüler ölçütlerle de sınırlı değillerdir. Neredeyse her çeşit yatırımı takip etmenin bir endeksi vardır, küçük şirketlerin hisse senetlerinden Güney Amerika hisse senetlerine ve doğal kaynaklar hisse senetlerine dek. Bunlar sizin belirli sektörleri seçmenize ve hem değer artışı sağlayan kâğıtları hem de değer hisse senetlerini elinizde tutmanıza olanak sağlayarak, size maksimum çeşitlendirme olanağı sunarlar. Bu standart bir ölçütse neden buna katılmayasınız, değil mi?

Büyüme Amaçlı Fonlar ve Gelir Fonları

Para kazanmak için yatırım dünyasına girdiyseniz bunu yapmanın iki temel yolu vardır: büyümek ve gelir sağlamak. Bugün aldığınız büyüme amaçlı menkul kıymetler yarın daha değerlenir. Gelir

menkul kıymetleri size hemen şimdi düzenli aralıklarla faiz veya kâr payı öder. Ve her biri hatta her ikisi için tasarlanmış fonlar vardır.

Büyüme amaçlı fonlar hisse senedinin cari fiyatına odaklanmaz; ilgileri şirketin satış ve kazançlarına ve bunların büyüyeceği beklentisine odaklanır ki bu da hisse senedi fiyatının artmasına yol açar. Buradaki fikir geleneksel "düşükten al, yüksekten sat" ilkesi değildir; bunun yerine "hangi fiyattan olursa olsun al ve şirketin ivme kazanmasını, şansının açılmasını ve büyümesini izle"-dir. Büyüme amaçlı hisse senedi peşinde olan yatırımcılar yeni ürünlere, özgün hizmetlere ve birinci sınıf yönetime dayalı, muazzam potansiyeli olan şirketleri araştırırlar. Uzun dönemli büyüme amaçlı fonlar Microsoft gibi büyük, düzenli büyüyen şirketlerden yararlanmaya çalışır. Agresif büyüme amaçlı fonlar Amazon.com gibi patlama yapan küçük şirketleri içerir.

Agresif Büyüme Amaçlı Fonlar

Kimi zaman sermaye kazancı fonları da denilen bu fonlar en çok baskı yaratan fonlardır. İyi gittiklerinde çok iyi olurlar. Bunların bazıları muazzam sonuçlar vermiştir; ancak tam tersi de doğrudur. Yatırımcılar bu dengesiz kategorinin çok hızlı tersine dönebileceğini bilmelidirler. Agresif büyüme amaçlı fonlar kısa dönemde büyümeye hazırlanan şirketler aradıkları için daha riskli yatırımlardır.

Gelir Fonları

Gelir fonları düzenli gelir şeklinde hemen sonuç almak isteyen yatırımcılar için en iyi seçeneklerdir. Kâr payı üreten hisse senetlerini içeren bu fonlar bu kâr paylarını fon hissedarlarına verir. Bun fonlardan bazıları aynı zamanda tahvil gibi faiz ödeyen menkul kıymetleri içerebilir; bu kazançlar da fon hissedarlarına aktarılır. Gelir hemen elinize geçse bile, düzenli ödeme almak yerine tekrar yatırım yapmayı tercih edebilirsiniz. Ancak bu kazançların, ister nakit olarak ödeme alın ister yeniden yatırım yapın, vergilendirildiklerini unutmayın.

Doğrudan gelir fonlarının ana amaçları istikrarlı olarak iyi performans gösteren şirketlerden size kâr payı ödemek olduğu için, doğaları itibariyle tutucu kabul edilirler. Bir gelir fonunun en iyi yönlerinden biri kâr payı ödeyen şirketlerin, dolayısıyla da portföydekilerin genellikle piyasadaki gerileme dönemlerinden fazla etkilenmemesidir.

Büyüme Amaçlı ve Gelir Bileşik Fonları

Ayrıca özel olarak, hem hisse senetlerinin büyümesi beklenen hem de kâr payı ödeyen şirketleri arayan bir fonu da tercih edebilirsiniz. Böyle bir fon düzenli gelir sağlar ki bu piyasadaki büyük ani inişler sırasında bile nakit akışını sürdürmek isteyen birisine cazip gelir. Büyüme amaçlı ve gelir bileşik fonu aynı zamanda emekli olan ancak yine de piyasada parası olmasını isteyen biri için de çok iyi olabilir. Böyle bir fon yatırımcının hem anaparasını bir miktar korumasına olanak verir hem de geçimini sağlaması için nakit temin eder.

Değer ve Sektör Fonları

Bir değer yatırım fonu gerçek değerinden daha az değer gören hisse senetlerine yatırım yapar. Bunlar –şu ya da bu sebeple– bir mücadele içinde olan şirketlerdir ve şirketin hisse senedi fiyatları düşük olduğu halde gerçek değeri çok daha yüksek olabilir. Kimi zaman bu, piyasada rekabetin çok yoğun olması meselesidir; kimi zaman ise söz konusu şirket ya da şirketler teknolojik bakımdan geri kalmış veya son zamanlarda önemli bir atılım yapamamış olabilirler. Bununla birlikte, F/K (fiyat/kazanç) oranı ve portföydeki hisse senetlerinin muhasebe değeri iyiyse fon buna değebilir. Her ne kadar son yıllarda büyüme amaçlı fonlar değer fonlarından daha iyi performans göstermiş olsalar da, değer fonları eski özdeyiş "düşükten al yüksekten sat" sözünü benimser. 40 dolar değer biçilen fakat 20 dolardan satılan bir hisse senedi size daha çok hata payı bırakır. Hisse başına 30 dolar bile ödeseniz yine de kârlı çıkarsınız.

Sektör fonları varlıklarını tek bir endüstride yoğunlaştırırlar. Yatırımınızı çeşitli endüstriler arasında yaymak yerine, petrol, sağlık, kamu hizmetleri veya teknoloji gibi belirli bir endüstriden hisse senedi seçerler.

Piyasa zamanlamasına benzer şekilde, bir sektör fonu satın almanın ardındaki fikir de önümüzdeki birkaç yıl içinde atağa geçmesini öngördüğünüz bir endüstriyi seçmektir. Örneğin sağlıkla ilişkili yeni teknolojiler insanları tıpta yeni ve çığır açıcı şeyler yapan şirketlerin hisse senetlerini aramaya iter. İnternet sektörü fonları da daha fazla ilgi uyandırabilir fakat internet servis sağlayıcıların sayısının aşırı ölçüde çok olmasının fiyatları indirmeyeceğine dikkat edin. Bir sektör fonu eğer uzun erimli kalmayı planlıyorsanız size sıkıntı verebilir.

Uluslararası ve Küresel Fonlar

Birçok yatırımcı uluslararası ve küresel fonların aynı şey olduğunu zanneder. Ama değildir. Küresel fonlar bütün dünyadan menkul kıymetler içerdiği halde, uluslararası fonlar yatırımcının ülkesindeki menkul kıymetleri içermez. Bu yüzden bir Amerikalı için uluslararası bir fon Birleşik Devletler menkul kıymetlerini içermezken küresel bir fon içerebilir.

Birçok uluslararası fon dünya çapında piyasalardan hisse alıp yatırımınızı yayarken, bazıları da tek bir ülkenin ekonomik potansiyelini göz önüne alır. Uluslararası ihtisaslaşmış fonların son üç, hatta beş yıldaki performansı pek iyi olmamıştır. Son getiriler de, büyük ölçüde 2008'de başlayan dünya çapındaki finans krizinin bir sonucu olarak düşüktür.

Bölgesel Fonlar ve Ülke Fonları

Uluslararası fonlara ayrıca bölgesel veya tek ülke yatırım fonları olarak bakılabilir. Bölgesel fonlar yatırdığınız paralarınızı Asya veya Güney Amerika gibi belirli bir coğrafi alana yerleştirerek size küçük bir bölgede geniş bir erişim sağlayabilir. İsminin de açıkça belirttiği gibi tek ülke yatırım fonları tek bir ülkede çıkarılan men-

kul değerleri satın alır. Meksika, Japonya ve Almanya en yaygın olanlar arasındadır.

Genellikle, birçok denizaşırı piyasanın aşırı dengesizliği nedeniyle yeni başlayan bir yatırımcı için uygun olmayan uluslararası ihtisaslaşmış fonlar riskli olabilir. Bu nedenle, bu fonlardaki menkul değerlerinizi toplam portföyünüzün küçük bir bölümüyle sıkı bir şekilde sınırlamak en iyisi olabilir. Unutmayın, elinizdeki diğer fonlar zaten denizaşırı yatırımların küçük bir oranına yatırım yapıyor, dolayısıyla bu alanla amatörce ilgileniyor ve size biraz yabancı çeşitlendirme sunuyor olabilirler. Döviz ve politikadaki değişimler fon yöneticilerinin dahi gelecekteki yatırım ikliminin küresel temelde nasıl olacağını kestirmelerini zorlaştırır.

Dengeli Fonlar ve Portföy Dağılımı

Dengeli fonların özelliği isimlerinin de gösterdiği gibi yatırıma yönelik dengeli yaklaşımlarıdır. Bu fonlar hisse senedi ve tahvil ağırlıklı olmak üzere bir yatırım karışımından sermaye kazancı elde ederler. Bu, kendi portföylerini tahsis etmek istemeyen yatırımcılar için idealdir. Dengeli fonlar maksimum çeşitlilik sağlar ve yöneticilerinin, daha istikrarsız yatırımları, devlet tahvilleri gibi güvenli, düşük riskli yatırımlarla dengelemelerine olanak sağlar. Doğal olarak bu fon çeşidi geniş bir yatırım aralığına sahip olabileceği için fonun portföyünü incelemeniz ve dengeli fonunuzdaki dengeyi neyin oluşturduğuna dair fikir sahibi olmanız önemlidir. Bu fonların, iyi getirilerin ve güzel kazançların bir birleşimi olmaları onları dikkate değer kılar.

Dengeli bir fon gibi bir portföy dağılımı da fon çeşitlendirmeyi en yüksek düzeye çıkarır. Fon, geniş bir yatırım aracı ve varlık sınıfı aralığını kapsayacak şekilde yönetilir. Eğer doğru yönetilirse bir portföy dağılımı fonu hisse senedi, tahvil ve kısa dönemli araçlar karışımını içerir ve bu alanlardaki menkul kıymetler yüzdesini dağıtarak daha iyi getiriler sağlar.

Dengeli bir fon hisse senetleri ve tahviller arasında bir denge sürdürmeye çalıştığı halde, bir portföy dağılımı fonu bir yılda

yüzde 75 hisse senedi ve sonraki yıl yüzde 75 tahvil içerebilir. Bu büyük oranda piyasaya bağlıdır. Eğer ekonomi bir ayı piyasasına doğru yön değiştirecek olursa, tahvillerin yüzdesi artar, bir boğa piyasasında ise hisse senetlerinin yüzdesi fazlalaşır. Her bir yatırım türünü hesaba katan fon yöneticisinin varlık grupları arasında geniş bir tercih seçeneği vardır. Geniş anlamda bu bir piyasa zamanlaması meselesidir. Bu fon yöneticileri bir çeşit yatırım türüne tahsis edilmiş belirli bir yüzdeyle sınırlanmadıkları için, daha geniş bir hareket alanları vardır.

Büyük, Orta ve Küçük Ölçekli Fonlar

Yatırım fonları dünyasında "kap""kapital" anlamına gelir ve fonun yatırım yaptığı şirketlerin büyüklüğünü gösterir. Büyük ölçekli fonlar büyük şirketlere yatırım yapar, küçük ölçekli fonlar daha küçük, genellikle büyüyen şirketleri araştırır ve orta ölçekli fonların yatırımları da ikisi arasında bir yerdedir. Daha büyük, daha oturmuş şirketler genellikle daha az risk sunarlar ve dolayısıyla büyük ölçekli fonlar genellikle daha güvenli yatırımlar yaparlar. Küçük ölçekli hisse senetleri patlama yapabilir ve genellikle daha iyi durumda olurlar fakat bu şirketler kendilerini ispatlamaya çalıştıkları için daha büyük risk arz ederler. Bazı küçük ölçekli şirketler hızla büyürken bazıları da yavaş ilerler veya yok olur.

Küçük ölçekli fonlar bazen yanıltıcı olabilir. Küçük başlayan ve büyümeye devam eden bir şirket nihayetinde artık küçük ölçekli bir şirket olmaz. Yine de fonda kalabilir. Ne de olsa, artık küçükler liginde oynamadığı halde birinci sınıf atıcınızı neden kovasınız? E*TRADE birçok küçük ölçekli fonda bulunan küçük ölçekli bir firmaydı fakat büyüyüp fona yüksek getiriler kazandırdıkça fon yöneticileri ve yatırımcılar da kâr etmenin keyfini sürdü ve firma o yüzden de o fonda kaldı.

Çeşitlendirmek için Ölçek Fonlarını Kullanın

Farklı ölçekteki fon çeşitlerine yatırım yapmak öncelikle yatırımlarınızı çeşitlendirmeye yarar. Hepsi de aynı büyüklükte olan şir-

ketler istemezsiniz çünkü başarı döngüsel işler. 1998'de Coca-Cola, General Electric, IBM ve diğer dev firmalarla kalan büyük ölçekli fonlar küçük ölçekli yatırım fonlarından daha iyi performans gösterdi. Bunun olası nedenlerinden biri nüfusun çok daha geniş bir bölümünün yatırımlarında görülen muazzam artıştır. Giderek daha çok insan borsaya girdikçe ve evlerindeki bilgisayarlardan hisse aldıkça –en azından başlangıçta– genellikle daha büyük, daha tanınmış şirketlerin hisse senedini almayı daha çok tercih ediyorlar. Bunda yanlış bir şey yoktur. Ne de olsa, yeni, küçük fakat büyümekte olan bir tesisat tedarik şirketini incelemek için yeterli zaman ayırmadığınız müddetçe, siz de daha bilindik Walmart veya Disney'e sıcak bakabilirsiniz.

Teknoloji sektöründeki şirketler gibi, bazı küçük ölçekli şirketleri de bilgisayar kullanıcıları çok iyi tanır, işte bu yüzden Intel veya Dell Computer gibi şirketler de çok parlayabilir. Yeni internet yatırımcıları daha bilgilendikçe, onlar da daha güvenli, daha bilindik alanlardan çıkıp büyümekte olan birçok şirketi keşfedeceklerdir.

Mega Fon nedir?

Bu başka fonlardan hisse satın alan fondur. Büyük balığın küçük balığı yemesi gibi, bu küçük fonları inceler ve çeşitlendirmenizi daha da çeşitlendirmenizi sağlar. Yatırım fonu sayısı arttıkça, yatırım fonlarının ellerinin altındaki binlerce hisse senedi arasından seçim yapmalarına çok benzer şekilde, daha çok sayıda mega fonun yatırım fonu aldığını görebilirsiniz.

Tahvil Fonları

Tahvil yatırım fonları genellikle hisse senedi yatırım fonlarından daha az risklidir ancak genellikle onlar kadar yüksek getiriler de sağlamazlar. Tek bir tahvil satın aldığınızda, paranız vade tarihi dolana kadar tahvile bağlanır. Tahvili satabilirsiniz, fakat bazen

tahvilleri satmak daha zor olabilir çünkü tahvil piyasasında işlem görürler. Tahvilleri alıp satma işi fon yöneticisine aittir. Bir tahvil fonu, faiz sayesinde aylık bir çek sağlayabilir ve bu da tekrar fona yatırılabilir.

Anaparanızın bir tahvil fonunda güvende olmadığını unutmayın. Fon fiyatı düşecek olursa, ilk yatırımınızın bir kısmını kaybedebilirsiniz. Fon fiyatı, içerdiği tahvillerden çok yatırımınızın değerini bildirir. Portföydeki tahvillerin değeri faiz oranıyla ters orantılı olarak vade tarihine dek dalgalanır.

Tahvil fonlarını incelerken, temsil edilen üç ana tahvil türü olduğunu fark edeceksiniz: belediye, devlet ve şirket. Ayrıca uluslararası tahvil fonları da mevcuttur. Hisse senedi fonlarında olduğu gibi, farklı tahvil fonlarıyla ilişkili olarak farklı risk seviyeleri vardır. Risk arttıkça (örneğin ıskarta tahvillerde) potansiyel getiriler de artar ve tam tersi de doğrudur. Düşük riskli devlet tahvil fonlarında getiri oranı da nispeten düşüktür.

Belediye Tahvili Fonları

Bunlar orta veya uzun dönemli belediye tahvillerine yatırım yapan tahvil fonlarıdır. Bu paralar çoğunlukla yeni yol yapımı, eski yolların tamiri, kanalizasyonların iyileştirilmesi veya hem gelir üreten hem de topluma katkıda bulunan projeler gibi yararlı projelere tahsis edilir. Bu tarz tahviller teşvik olarak size genellikle vergilendirilmeyen gelir sunar. Vergisiz tahvil fonları daha düşük getiriler sunarken, çoğu kez birçok vergilendirilen tahvil fonu kadar veya daha fazlasını öderler çünkü genellikle şu tatsız federal vergileri ve eyalet vergilerini ödemezsiniz. Belediye tahvili fonları ulusal olursa ülke çapında belediyelere, eyalet çapında olursa belirli eyalet belediyelerine veya yerel olursa da yerel belediyelere yatırım yapar. Vergileri yüksek olan bir eyalette yaşıyorsanız, bu fonları cazip bulabilirsiniz. Ancak eyalet sınırlarını geçtiğinizde vergi ödemeniz gerekebilir. Başka deyişle, başka bir eyaletten belediye tahvili alırsanız kendi eyaletinizde vergiye tabi olabilirsiniz.

Birleşik Devletler Devlet Tahvili Fonları

Düşük risk mi istiyorsunuz? Devlete yatırım yapın. Yüksek bütçe açıkları ve artık mevcut olmayan ülkelere olan borçlarına rağmen, Birleşik Devletler asla borçlarını zamanında ödememezlik yapmamıştır ve bir devlet tahvili fonundaki menkul değerlerde hiçbir risk yoktur. Bu fonlar, tasarruf bonolarının aksine, hazine kâğıtları, tahviller ve bonolar içerir. Biraz dalgalanma olur çünkü fon yöneticileri piyasada ticaret yaparlar fakat çoğunlukla bu çok güvenli bir yöntemdir ve birçok insan ellerindeki diğer fonları dengelemek için devlet tahvili fonlarından yararlanır. Devlet tahvillerinde çok fazla seçenek olmadığı ve riskler epey düşük olduğu için, birçok yatırımcı böyle bir fon aramakla uğraşmaz. Bunun yerine, çok kolay olduğu için doğrudan devletten kendi yatırım araçlarını satın alırlar.

Şirket Tahvili Fonları

Bu tür fonlardaki hisselerin çoğunluğu, isimlerinin de gösterdiği gibi, şirketlere aittir. Öz sermaye fonları gibi, şirket tahvili fonlarının da çeşidi çoktur ve tahvillerini satın aldıkları şirketlere ve varlıkların süresine bağlı olarak farklılık gösterirler. Büyük şirketlerden yüksek dereceli (yani yüksek derecelendirilmiş) tahviller satın alan tahvil fonları diğer şirket tahvili fonlarına göre ana risk ölçeğinde daha güvenlidir. Ayrıca zaman içinde genellikle devlet tahvili fonlarına kıyasla biraz daha iyi getiriler sunarlar.

Özel Fonlar

Özel fonlar belirli bir kategoriye pek uymayan fonları tanımlarlar. Bu fonlar çoğu kez değerli metal, döviz, emtia ve hisse senedi opsiyonları gibi daha sıra dışı yatırımları içerir. Bu fonların riski daha yüksektir fakat aynı zamanda potansiyel olarak daha yüksek kazanımlar da içerirler.

Gelgelelim, bu fonların bazıları portföylerini dengelemek için daha düşük dereceli tahvillerden küçük bir yüzde içererek yasal olmasına rağmen müşterileri biraz kandırırlar ve –doğru olanları seçerlerse– rakamları biraz artırırlar. Çoğu fonda olduğu gibi, fonun girdiği kategorinin haricinde biraz esneklik vardır.

Yatırım derecesi olan orta veya yüksek derecenin altında tahvil çıkaran şirketlerden değerli kâğıt satın alan tahvil fonlarına dikkat edin. Bu ıskarta tahviller birçok öz sermaye fonundan daha istikrarsız olabilen yüksek getirili bir fon meydana getirirler. Bu tahvilin arkasındaki şirketin riski daha yüksektir ve dolayısıyla bu riski telafi edecek getiri de daha yüksektir. Özetle ıskarta tahvil fonları ıskarta tahvilleri (yüksek riskli tahvilleri) yansıtır, fon bunlardan daha çok içerir.

İşinize Yarayan Tahvil Fonlarını Seçmek

Bir yatırım fonunu satın almadan önce geçmiş performansını nasıl göz önüne almanız gerekiyorsa, yatırım kararınızı vermeden önce tahvil fonunun geçmişini de incelemeniz gerekir. Fonun geçmiş performansını öğrenmenin yanı sıra, tahvil fonları seçerken bazı anahtar soruları da sormanız gerekir:

- Fon, vade tarihleri kısa olan tahvilleri mi yoksa vade tarihleri uzun olan tahvilleri mi seçiyor?
- Hangi nitelikteki tahvilleri seçiyor?
- Vergilendirilen tahvil piyasasında mı yoksa vergilendirilmeyen tahvil piyasasında mıyım?
- Seçim işlemini kim yapıyor?
- Faiz oranları şu anda nasıl görünüyor?
- Cari faiz oranı ortamı benim yatırımımı nasıl etkileyecek?

Vade tarihleri uzun olan tahviller ile derece veya nitelikleri düşük olan tahviller daha risklidir ki bu sizin risk/tolerans denkleminizle ilişkilidir. Risk toleransı yatırım seçimi sürecinizde daima anahtar bir faktördür. Her ne kadar tahviller genellikle öz sermaye

yatırımlarına kıyasla daha az riskli bir alternatif olarak algılansalar da, tahvil piyasasında ve tahvil fonlarında da riskler vardır. Tahvil fonları tahvillerinin çoğunu vade tarihine kadar tutmadığı için, uzun dönemli tahvillerin dalgalanmak için daha çok zamanı olacağından daha riskli olabilirler. Eğer tahviller son vade tarihlerine kadar tutulurlarsa bu değişen oranlar önemli olmaz.

Portföyü Tahvillerle Dengelemek

Birçok insan bir öz sermaye fon portföyünü, iki hisse senedi fonu ve iki tahvil fonu veya bir dengeli fon ve bir tahvil fonu olacak şekilde tamamlamak amacıyla tahvil fonlarını seçer. Bir tahvil fonunun dâhil edilmesi çoğu kez portföyde tutucu bir teminat anlamına gelir.

Vergilendirilen/vergilendirilmeyen meselesi esas olarak belediye tahvillerine yansır. Peki, vergi ödemeyeceğiniz bir fona sahip olmak varken neden vergilendirilen bir tahvil isteyesiniz ki? Iskarta bir tahvilde vergilerden sonra yüzde 12'lik bir getiri, size yine de vergisiz bir tahvilde yüzde 5'den fazla kazandırır. Ayrıca tahvil fonunu BES gibi vergisiz bir aracıdan satın alıyorsanız, neden vergisiz bir fon alasınız ki? Zaten BES yatırımınızda vergi ödemediğiniz için bu yararsız bir avantajdır. Şu anki yatırım stratejinize ve emekliliğinize kaç yıl kaldığına bağlı olarak, vergilendirilen tahvilleri (anaparayı korumak için) veya vergisiz emeklilik aracınızdaki tahvil fonunuzu (hisse senedi dolu bir portföyü dengelemek için) elinizde tutup tutmamayı düşünün.

Yönetime gelince, yine burada da fonun nasıl işletildiğini değerlendirmelisiniz. Tahvil fonlarının işletme maliyetleri genellikle öz sermaye fonlarınınkinden daha düşüktür. Gelgelelim genellikle yüksek ödemeleri daha azdır.

Gelgelelim tıpkı öz sermaye fonu oyuncusu gibi, öncelikle tahvil fonlarına yatırım yapan bir kişi belirli bir miktarı daha güvenli fonlara tahsis ederken geri kalanını daha düşük dereceli

veya daha riskli fonlara yatırabilir. Yüksek getirili fonların başarıda payları olur ve doğru fon yöneticisiyle iyi bir öz sermaye fonu gibi kârlı olabilirler. Tek bir ıskarta tahvile sahip olmanın aksine, yüksek getirili bir fon dikkatle dengelenmiş bir portföyden ibaret olacaktır. Eğer bir veya ikisi borçlarını zamanında ödeyemezse bu alandaki çok büyük çeşitlendirme nedeniyle yine de iyi durumda olursunuz.

Diğer tüm yatırım alanları gibi tahvil fonları da daha yüksek risk karşılığında daha yüksek ödüller sunarlar. Seçilebilecek çok sayıda fon olmakla birlikte, yine de genelde tahviller hakkında daha çok bilgi sahibi olmanız sizin avantajınıza olur.

BORSA YATIRIM FONLARI (BYF)

Güçlü Performans ve Esneklik

Endeks yatırım fonlarının popüler olmalarıyla birlikte bir yan ürün yatırımının ortaya çıkması an meselesiydi. 1990'ların başlarında, ilk borsa yatırım fonu (BYF) oluşturuldu ve satıldı. O zamandan bu yana bu yenilikçi yatırım aracı, daha çok etrafında bir portföy oluşturulacak güvenli bir tercih haline gelerek büyüdü ve değeri milyarlara ulaştı (gerçi bu büyüklük yatırım fonlarına kıyasla hâlen sınırlı boyuttadır). Güçlü performansları ve esneklikleri bu menkul değerleri yatırımcıların favorileri arasında tutuyor ve sürekli yeni BYF'ler ortaya çıkıyor.

BYF nedir?

BYF'ler tam olarak göründükleri gibidir: Açık borsalarda alım satım yapan fonlardır. Hisse senedi satın alırken yaptığınız gibi, bir borsada BYF hisseleri almak için aracı kuruma talimat vermeniz gerekir. S&P 500 Endeksini takip eden ilk BYF'nin 1993'te AMEX'te işlemi yapıldı. İlk başlarda yatırımcıların kafalarının karışmasına rağmen, bu yeni menkul kıymetler kısa zamanda yatırımcılar ve aracılar arasında tutuldu.

Günümüzde BYF'ler 500 milyar dolardan fazla yatırım içeriyor. Bu rakam muazzam görünebilir fakat saymaya trilyonlardan başlayan toplam yatırım fonu piyasasıyla karşılaştırıldığında öyle değildir. Yine de BYF'lerin gerçek avantajları göz önüne alındığında çeşitlendirilmiş yatırım seçeneği olarak yatırım fonlarını eninde sonunda geçebilirler.

Her BYF belirli bir endeksi takip eder (Dow Jones Endüstri Ortalaması veya Russell 2000 gibi) ki bu da endeksle aynı menkul değerler sepetini içermesi anlamına gelir. Bazı BYF'ler hisse senedi endekslerini bazıları da tahvil endekslerini temsil eder. Ayrıca emlak, emtia (altın gibi) veya uluslararası menkul değerlere yatırım yapmanıza olanak sağlayan daha özel BYF'ler de mevcuttur.

Neden BYF Almalı?

Bir yatırım fonu mevcut endeksi aşabiliyorsa biz neden endeksle uyumlu bir BYF alalım? Yönetilen yatırım fonları gelişigüzel performanslar sunar. Bazen ilgili endekslerden daha iyi fakat bazen de onların altında performans gösterirler; iki durumda da garanti yoktur. Üstelik yönetilen yatırım fonları genellikle yüksek ücretler talep ederler ve bu da daima kârları götürür.

BYF'ler, bazı çok önemli farklılıklar olmasına rağmen, endeks yatırım fonlarıyla hemen hemen aynıdır, en önemlisi de ikincil piyasalarda hisse senetleri gibi alınıp satıldıkları halde yatırım fonu hisselerinin yatırım fonu şirketlerinden alınması ve paraya çevrilmesi gerekir. Diğer farklılıklar arasında işlem tercihleri, vergi işlemleri, ücretler ve şeffaflık vardır.

Yatırım Fonlarına Karşı BYF'ler

BYF'ler ile yatırım fonları arasındaki birinci büyük fark alım satım şekilleridir. BYF'ler iş günü sırasında borsalarda herhangi bir zamanda hisse senetleri gibi alınıp satılırlar. Yatırım fonu hisseleri yalnızca yatırım fonu şirketinden ve yalnızca o günün kapanış fiyatından işlem görebilir. Üstelik birçok yatırım fonunda olduğu gibi minimum BYF satın alımları yoktur. Fakat ne zaman bir BYF'de hisse alım-satımı yapsanız, sizden aracılık ücreti tahsil edilir ve bu da yatırdığınız parayı epeyce azaltabilir.

Başka bir fark da ücretler ve nasıl işledikleridir. Bazen bir BYF sizden nispeten daha düşük ücret talep eder, bazen de bir endeks yatırım fonuna para yatırdığınızda masraflarınız daha düşük olur. BYF'lerin çoğu kez masraf oranları daha düşüktür çünkü işlem masrafları en düşük olacak şekilde tasarlanmışlardır. Ancak bu daima masraflarının daha düşük olacağı anlamına gelmez. En düşük masraflı BYF'ler yaklaşık yüzde 0,07 ücret talep etseler de, çok daha fazlasını talep eden çok sayıda BYF vardır. Aslında bazıları yüzde 0,50 kadar ister ki bu ortalama endeks yatırım fonunun istediğinden yüksektir. Yine de yatırım fonlarında olduğu gibi,

hissedarlardan tam olarak hangi ücretlerin istendiğini görmek için BYF fon bilgilerini baştan sona okumanız gerekir. Birçok yatırım fonunda hiç komisyon olmamasına rağmen, BYF'ler bir aracı vasıtasıyla alınmalıdır ki bu da bir çeşit komisyon anlamına gelir.

Daha Büyük Paraları BYF'lere Yatırın

Büyük alımlar yaptığınızda yüksek işlem masrafları nedeniyle BYF'ye yatırım yapmak mantıklı olur. 7 dolarlık işlem ücretiniz varsa ve 50 dolar değerinde BYF hissesi alırsanız, yatırdığınız paranızın yüzde 14'ünü kaybedersiniz. BYF hisselerine 700 dolar yatırırsanız, bu rakam daha düşük bir efektif ücrete, sizin yatırımınızın yalnızca yüzde 1'ine karşılık gelir.

BYF'ler ile endeks fonları arasındaki bir başka büyük fark da gelir vergisinin etkisidir. Düzenlenme şekilleri nedeniyle BYF'lerde endeks fonlarındaki iç sermaye kazanç sorunları yoktur. Endeks yatırım fonları portföylerini yeniden dengelediklerinde yatırımcılar menkul değerlerin satışından elde edilen sermaye kazançlarıyla karşılaşırlar. Öte yandan BYF'ler yeniden dengeleme için "aynı cinsten yaratım/amortisman" adı verilen farklı bir işlem yaparlar ki bu hiçbir menkul değer satışı olmadığı için bir vergi faturasıyla karşılaşmayacağınız anlamına gelir. Sözün özü: BYF'ler yatırım fonlarına kıyasla daha az vergilendirilen faaliyetler oluştururlar ve bu sayede paranızın daha fazlasını elinizde tutabilirsiniz. (Kuşkusuz elinizdeki yatırım hangi türden olursa olsun, kazanç için hisselerinizi sattığınızda, sermaye kazanç vergilerine tabi olursunuz.)

Şeffaflık BYF'lerin yatırım fonları karşısında avantajlı oldukları başka bir alandır. Yatırımcılar BYF'lerinin içinde tam olarak hangi hisse senetlerinin olduğunu daima görebilirler. Bu, yatırım fonlarının tam zıddıdır; yatırım fonlarından ellerindeki hisseleri yılda yalnızca iki kez bildirmeleri istenir. Peki, bu neden önemlidir? Fonlarınızın tam olarak hangi menkul değerleri içerdiğini bilmeniz fon (veya portföy) örtüşmesinden kaçınmanızı çok daha kolaylaştırır,

yani iki farklı fonda (veya bir fonda ve tek olarak portföyünüzde) aynı menkul değerler olmaz.

Piyasanın Her Köşesini Kaplamak

Yatırım fonları gibi BYF'ler de portföyünüz için isteyebileceğiniz neredeyse her tür yatırımı içerir. Öz varlıklardan borçlanma araçlarına, hızlı büyümeden istikrarlı gelire kadar aradığınız her şeyi bir BYF'de bulabilirsiniz.

Agresif Yatırımcılık

Daha serüvenci yatırımcılar borç sermayeli BYF'ler sayesinde daha fazla risk alabilirler. Borç sermayeli BYF'ler Birleşik Devletler piyasa endekslerini takip eder fakat ekstra dalgalanma olabilir, çünkü menkul değerlerin kendisinden çok bağlı menkul değerler üzerinden opsiyon ve vadeli işlem içerirler. Bu fonlar agresif yatırımcıların kısa dönemli piyasa hareketlerinden faydalanmalarına yardımcı olabilir.

Öz sermaye BYF'leri olası bütün açılardan borsaları kapsarlar. S&P 500, Dow Jones Endüstri Ortalaması ve Russell 3000'i takip edenler gibi geniş tabanlı, toplam Birleşik Devletler piyasa BYF'leri vardır. Ayrıca MSCI Bütün Ülkeler Dünya Endeksini (ACWI) takip edenler gibi küresel (Birleşik Devletler hisseleri dâhil olan veya olmayan) BYF'leri de bulabilirsiniz. Daha belirgin hedefleri olan uluslararası BYF'ler ise MSCI EAFE (Avrupa, Avustralya, Uzak Doğu) Endeksi veya MSCI Gelişmekte Olan Piyasalar Endeksi gibi daha odaklı endeksleri takip ederler. Eğer paranızı daha dar bir odakla Birleşik Devletler menkul değerleri içinde tutmak istiyorsanız borsanın niş bölümlerini (yardımcı tesisler veya teknoloji) takip eden sektör BYF'lerine bakabilirsiniz. Eğer değer yatırımıyla ilgileniyorsanız, bunun için de (tüm piyasa endeksinin bir alt kümesi olan) S&P 500 Değer Endeksini takip edenler gibi BYF'ler vardır. Aynı şey büyüme amaçlı yatırım için de geçerlidir, örneğin Russell 3000 Büyüme Endeksini takip eden bir BYF alabilirsiniz.

Sabit gelirli BYF'ler yatırımcıların, hisse senetlerinin uygunluğuyla tahvillerin yararlarından ve tahvil yatırım fonlarının doğasında bulunan çeşitlendirmeden faydalanmalarına olanak sağlar. Bu BYF'ler öz sermaye BYF'lerinden biraz farklıdır, çünkü takip indekslerine dâhil edilen tahvil payları içerirler (hâlbuki öz sermaye BYF'leri bütün hisse senetlerini içerir). Bunlar her ne kadar vergilendirmede yine de genellikle faiz olarak sayılsalar da yatırımcılar tahvil faizlerini kâr payı olarak alırlar. Toplam tahvil piyasası BYF'lerine yatırım yapabilirsiniz ki bunlar farklı vade tarihlerine sahip şirket ve devlet tahvilleri içerirler. Ayrıca belirli vade tarihlerine odaklanan (örneğin, sadece vade tarihleri üç yılı geçmeyen tahvilleri takip eden) veya enflasyon endeksli tahvillere odaklanan daha özel tahvil BYF'lerine de yatırım yapabilirsiniz.

Son olarak son derece özelleşmiş, alternatif yatırım BYF'leri mevcuttur. Bunlar yatırımcıların emtia ve dövizlerle amatörce ilgilenmelerine veya daha riskli bir yatırım yaklaşımını benimsemelerine olanak tanır. Emtia BYF'leri ya bizzat malları (altın gibi) ya da mallar üzerindeki vadeli işlemleri içerir. Tek bir çeşit emtiayı, çeşitli emtiadan oluşan bir sepeti veya emtia üreten şirketlerin hisselerini takip edebilir. Döviz BYF'leri ya yabancı dövizleri ya da vadeli sözleşmeleri içeren para hareketlerini takip eder. Birtakım farklı dövizleri içeren döviz sepeti BYF'lerinin yanı sıra örneğin Japon yenine veya avroya odaklananlar gibi tek döviz BYF'leri de bulacaksınız. Ters BYF'ler yatırımcıların piyasanın aksi yönde iş yapmalarına olanak sağlar; bu fonlar temel olarak endeks öğelerini açıktan satarak bir ana piyasa endeksine ters yönde hareket edebilir. Örneğin endeks ne zaman yüzde 1 düşse bir ters S&P 500 BYF yüzde 1 yükselir ve kuşkusuz gerçek endeks ne zaman yükselse BYF düşer.

Örümcekler, Elmaslar, Engerekler, iShare'ler ve Küpler

İlk Birleşik Devletler BYF'leri olan SPDR'leri (Standard & Poor's Depositary Receipts) State Street Global Advisors oluşturmuştu. Bu fonlar S&P 500'ü takip ettiler ve SPDR'den gelen spiders (örümcekler) takma adını aldılar. SPDR'ler kısaltma sembolleri olan SPY ile NYSE'de alım satım yaparlar. Geniş endeks BYF ile birlikte, Seçme

Sektör SPDR'leri adı verilen belirli piyasa sektörlerini takip eden SPDR'leri de bulursunuz.

Elmas (Diamonds) (NYSE: DIA) hissesi aldığınızda ise Dow Jones Endüstri Ortalamasındaki hisse senetlerinin her birinin küçük bir kısmını alırsınız. SPDR'ler gibi Elmaslar da NYSE'de alınıp satılan borsa yatırım fonlarıdır ve State Street Global Advisors tarafından finanse edilirler.

VIPER'ları (engerekler) önde gelen bir yatırım fonu tedarikçisi olan Vanguard çıkarır. VIPER'lar (resmi olarak Vanguard Index Participation Equity Receipts yani Vanguard Endeksi Katılım Öz Varlık Sertifikaları olarak bilinir) bazı uluslararası hisse senedi piyasalarının yanı sıra Birleşik Devletler hisse senedi ve tahvil piyasalarını da kapsar.

Barclays Global Yatırımcıları (günümüzde BlackRock) kendi BYF versiyonlarını iShares adı altında çıkardılar. BlackRock şu anda dünyanın en büyük BYF kaynağıdır. Bu BYF'ler dövizlerden, yükselişe geçmiş piyasalara, sabit gelirli menkul değerlere kadar her şeyi kapsadıkları için iShares ailesine yatırım yapmak yatırımcılara muazzam çeşitlendirme fırsatları sunar.

QQQ sembolü altında alım-satım yapan Küpler çok popüler olan NASDAQ-100 Endeksini takip ederler. Bunları size sunan BYF bloğunda nispeten yeni bir oyuncu olan PowerShares'dir. Bu şirket yatırımcılara düz endekslerden daha fazla yatırım yapma fırsatını sunar. Daha çok, bir endeks içindeki en iyi performans gösteren menkul değerlere yoğunlaşmalarına olanak sağlayan "dinamik endeksleme"ye odaklanırlar.

BYF'leri Portföyünüze Uydurmak

BYF'ler portföyünüzü daha da çeşitlendirmek için kullanılabilirler. Stratejik olarak seçilmiş birkaç BYF'yle piyasanın neredeyse her köşesini kapsayan iyi çeşitlendirilmiş çekirdek menkul değerler seti oluşturabilirsiniz. Bireysel hisse senetlerini elinizde bulundurmanın maliyetinden çok daha azına, BYF'niz size belli başlı hisse senedi sınıflarını verebilir: hisselerin toplam piyasa değerinin her boyutu ve her piyasa sektörü.

Bir iki sabit gelirli BYF'yle menkul değerlerinizi tamamlayabilirsiniz. Bunlar size hisse senedi ticaretinin esnekliğiyle, bireysel tahvil veya tahvil fonlarından elde edebileceğiniz düzenli gelirin yararlarını sunarlar, tahvil BYF'leri borsalar üzerinden ticaret yaptıkları halde tahviller ancak aracılar veya TreasuryDirect vasıtasıyla satın alınabilirler.

Daha çok portföy koruması için yabancı BYF'lere girebilirsiniz. Bunlar size Birleşik Devletler piyasalarındaki problemlere karşı koruma sağlarlar, çünkü Birleşik Devletler piyasaları düşerken diğer ülkelerin piyasalarının durumu iyi olabilir. Küresel BYF'ler sizin uluslararası menkul değerlere girmenize olanak sağlar, böylece siz hangi menkul değerlere veya hangi ülkelere yatırım yapacağınızı belirlemek zorunda kalmazsınız.

BYF'lere sahip olmak aynı zamanda yatırım fonlarına da sahip olamayacağınız anlamına gelmez. Yönetilen yatırım fonları piyasalardan daha iyi performans gösterecek şekilde tasarlanmıştır, BYF'ler ise esasen piyasalara uyum sağlamayı hedeflerler. Çekirdek BYF'ler ile bazı daha agresif yatırım fonlarından oluşan bir birleşim istikrarı fazla riske atmadan portföyünüzü kârlı tutmanızı sağlayabilir.

Doğru BYF'leri Seçmek

İş hangi BYF'lerin sizin portföyünüz için uygun olduğunu belirlemeye geldiğinde, işlem yatırım fonu seçimine çok benzerdir. Yapmanız gereken ilk iş finans planınızı gözden geçirmektir. Şu anki ve uzun dönemli hedefleriniz, cari menkul değerleriniz ve risk hakkındaki hisleriniz sizin BYF seçimlerinizi etkiler.

Ayrıca masraf durumunu da göz önüne almanız gerekir. Bir endeks yatırım fonu olarak öncelikle aynı menkul değerleri kapsayan geniş tabanlı bir BYF seçecek olursanız, işlem masraflarını hesaba katarak hangisinin size en aza mal olacağını dikkatle hesaplayın. Eğer komisyonsuz bir yatırım fonu size aynı getirileri daha düşük bir maliyette verecekse BYF almanız için bir neden yoktur. Ayrıca cari işlem fiyatlarını da kontrol etmelisiniz; yatırım fonları net varlık değerlerinden alınıp satılırken BYF'ler sıklıkla

günün piyasa faaliyetlerine dayanan, net varlık değerinin üstünde veya altında işlem görürler.

Ayrıca farklı BYF ailelerinin talep ettiği farklı ücretleri de göz önüne alın. Daha çok oyuncu piyasaya girdikçe BYF'ler arasındaki rekabet de artıyor; bu durumda yeni işler çekmenin bir yolu da ücretleri indirmektir. Hangisinin en iyi masraf oranını teklif ettiğini görmek için benzer BYF'leri kıyaslayın; özellikle de bu menkul değerlerin yalnızca bir tanesini portföyünüze eklemeyi planlıyorsanız.

Portföy Dağılımı BYF'leri

Portföy dağılımı BYF'leri yatırım işinden bütün tahmine dayanan sonuçları çıkarıp alabilir. Tıpkı yatırım fonu kuzenleri gibi, bu nispeten yeni BYF'ler de hisse senetleri ve tahviller gibi menkul değerlerin tek bir sınıfından fazlasını içerebilir. Bu da yatırımcıların tam anlamıyla çeşitlenmiş bir portföye tek bir BYF'de sahip olmalarına imkân tanır.

Farklı BYF'leri incelerken yatırdığınız paranızı emin ellere verdiğinizden de emin olmak istersiniz; bütün BYF sponsorları birbirine benzemez. Değerlendirdiğiniz BYF'nin varlıklarında en az 10 milyon dolar içerdiğinden emin olun, çünkü daha küçük teklifler o kadar likit olmayabilir (yani satmak istediğinizde sorun yaşayabilirsiniz). Ayrıca ilgilendiğiniz fonun ticaret hacmine de bakın, çünkü bu size hazır olduğunuzda satmanın ne kadar kolay olduğunu gösterir. Popüler BYF'ler her gün işlem hacminde milyonları görürken (yani günde 1 milyondan fazla hisse el değiştirir), bazıları neredeyse hiç ticari faaliyet görmeyebilir.

BYF Alım Satımı

BYF ticareti kelimenin gerçek anlamıyla hisse senedi ticaretine benzer. Aracınıza alım veya satım emri verirsiniz, o da sizin için

formu doldurarak işlem kapandığında menkul değerleri hesabınıza ekler. Piyasa açık olduğu zamanlar işlem yapabilirsiniz. Ve tıpkı hisse senedi emirleri gibi, BYF işlem emirlerinize de koşullar ekleyebilirsiniz. Örneğin bir BYF için bir hisse senedinde olduğu gibi sınırlı bir emir verebilirsiniz. Aslında zamana duyarlı emirlerden fiyat odaklı emirlere kadar bir hisse senedi işlem emrinde yaptığınız her şeyi bir BYF işlem emrinde de yapabilirsiniz.

Birçok yatırımcı BYF ticaretini aktif bir şekilde yapar. Böylesi aktif bir yaklaşım yatırım fonu sahipleri arasında pek görülmez. Bizzat BYF'ler sadece mevcut bir endeksi takip ederek pasif bir yatırım yaklaşımını benimseseler de, ticaret yapanlar tek tek hisse senetleri gibi BYF hisselerini alıp satabilirler. Bunu yapan kişiler genellikle bir endeksi aşmaya çalışıyordur ve stratejilerinin de sadece endeksi takip etmekten daha az kârlı olduğu ortaya çıkabilir.

BYF'lerin Takibi

BYF menkul değerlerinizin takibini yapmak, tahmin edersiniz ki, hisse senetlerinin takibini yapmak kadar kolaydır. *Wall Street Journal*'dan Reuters'e, BYF sponsoruna kadar bütün finans raporlama servisleri piyasadaki BYF'ler için cari fiyat ve (gelir BYF'leri için) getirilerin kaydını tutar.

BYF'lerinizi takip etmek için, ticaret sembollerini bilmeniz gerekir. Daha sonra tek yapacağınız, bilmeniz gereken her şey için, ister gazeteden ister internetten, cari fiyat tablosuna bakmaktır. BYF fiyat tablolarının çoğu kapanış fiyatı, dolar ve bir önceki ticaret günü kapanış fiyatından yüzde değişimi ve ticaret hacmi gibi veriler içerir. Bazıları ayrıca yılbaşından bugüne dek fiyat değişimini, günün en yüksek ve en düşük fiyatlarını ve yıllık en yüksek ve en düşük fiyatları da içerir.

FON YÖNETİMİ

Kendiniz İçin Doğru Olanı Nasıl Seçeceksiniz?

Başarıya giden yol hakkında eski bir espri vardır: Günde sekiz saati çalışmaya, sekiz saati de uyumaya ayır, fakat aynı saatlerde olmamasına dikkat et. Bu durum yatırımlarınız için özellikle doğrudur. Yatırım guruları doğru fon karışımını bulmanın, yatırım hedefleriniz ve risk toleransınız konusunda kendinizi rahat hissetmek ile bu hedefleri ve sınırlamaları karşılayan fonları bulmanın bir birleşimi olduğunda hemfikirdirler. Yatırımlarınız yüzünden uykularınız kaçıyorsa doğru olmayan bir şeyler vardır.

Risk Toleransı ve Fon Portföyünüz

Dokuzuncu bölümde yatırım riski toleransınızı değerlendirmenin kolay bir yolunu öğreneceksiniz. Risk toleransınızı bilmek kendiniz için en iyi yatırım stratejisini ve hangi yatırım fonlarının sizin tarzınıza uyacağını belirlemede çok önemlidir. Risk toleransınız genel portföyünüzü, seçtiğiniz her bir yatırımı ve portföy dağılımı planını etkiler. Her ne kadar yatırım fonları doğaları itibariyle bireysel menkul değerlerden daha az riskli olsalar da, kendi riskleri vardır ve her halükarda zarar edebilirsiniz.

Hisse senetleriyle ilişkili kâr payı riski ve piyasa riskine veya tahvillerdeki borcun zamanında ödenmemesi ve faiz oranı riskine karşılık, yatırım fonlarındaki risk genellikle bir fonun fiyatındaki dalgalanmaları ifade eder. Risk arttıkça hem fiyat dalgalanması hem de toplam getiri potansiyeli orantılı olarak artar. Öte yandan risk fiyat dalgalanmasındaki ve toplam getirideki azalmalarla birlikte azalır.

Tutucu mu Yoksa Agresif Yatırımcı mı?

Eğer tutucu bir risk toleransı seviyeniz olduğuna karar verdiyseniz, fiyat dalgalanmalarını en aza indirmek için yatırımlarınızın düşük

getiriler sunmasını kabul edersiniz. Agresif bir yatırımcıysanız fiyat dalgalanmalarından bağımsız olarak en yüksek getirileri araştırırsınız.

Risk tolerans seviyenize bakmaksızın (ister büyüme amaçlı ister dengeli ister gelir fonu olarak sınıflandırılmış olsunlar) paranızı uzun vadeli olarak yatırımda tuttuğunuz müddetçe, yatırım fonlarıyla yatırım hedeflerinize ulaşabilirsiniz. Yatırım ufkunuz daraldıkça yatırım fonu piyasasındaki nihai hedeflerinizi başarmak için seçenekleriniz azalır.

Risk toleransı yatırım fonu seçeneklerinizi belirlemede en önemli öğe olabilir. Yatırım hedefleri ve yatırım sermayesi tamamen aynı olan iki yatırımcının, eğer risk toleransları farklıysa portföy senaryoları da çarpıcı ölçüde farklı olur.

Riski En Aza İndirmek için Çeşitlendirmeden Yararlanmak

Bir yatırım fonunda çeşitlendirme geniş kapsamlı bir yatırım stratejisini başarıyla uygulamak için mutlaka gereklidir. Çeşitlendirmenin amacı bir yandan genel yatırım riskinizi en aza indirirken bir yandan da hedeflerinize ulaşmak için yeterince farklı fonları elinizde bulundurmaktır. Bir fon, yapısı itibariyle çeşitlendirme sunsa da, tekli varlık sınıflarına orantısız miktarlarda sahip olmak (fon şeklinde bile olsa) sizi yine de birçok riske sokar.

Ücret Tablosunu Kontrol Edin

Çoğu fon ailesi sizden ücret istemeden bir fondaki hisselerinizi aynı danışman tarafından yönetilen başka bir fondaki hisselerle takas etmenize izin verir. Bunun hakkında daha çok bilgiyi şirketin ücret tablosunda bulabilirsiniz; bir takas ücreti olup olmadığına bakın. Hiç para harcamadan portföyünüzün yararına olabilecek bir hamlede bulunabilirsiniz.

Farklı fon türleri (değer artışı sağlayan hisse senedi, belediye tahvili, değer hisse senetleri, dengeli vs.) farklı risk/getiri hedefleri sağlar. Portföyünüzdeki risk/getiri birleşimlerinin sayısı arttıkça genel çeşitlendirmeniz de artar. Bu iyi bir şey gibi görünür fakat bu kritik amaca ulaşmak için bir aksiyon planına ihtiyacınız vardır. Aşağıdaki ilkeler sizin doğru çeşitlendirme hedefine ulaşmanıza yardımcı olabilir:

1. **Net yatırım hedefleri belirleyin.** Yatırım stratejiniz söz konusu olduğunda zaman ufkunuz, risk tolerans seviyeniz, kazanç ihtiyaçlarınız ve portföy büyüklüğünüz önemlidir. Seçtiğiniz fonlar hedeflerinize uyduğunda yatırım planınız daha etkili olur.
2. **Niceliği değil niteliği tercih edin.** Buradaki önemli nokta, kaç tane fonunuz olduğu değil, fon tercihlerinizin ne kadar çeşitli olduğu ve yatırım stratejinize ne kadar iyi uyduklarıdır. Çeşitlendirmeyi mümkün olduğunca çok fon alma işi olarak görmeyin yoksa elinizde stratejinize uymayan bir portföyle kalakalırsınız.
3. **Fon kategorisine fon tarzından daha çok önem verin.** Bir fon kategorisi hedeflerini tanımlar; fon tarzı ise bu hedeflere ulaşmak için kullanılan yöntemdir.
4. **Tekrardan kaçının.** Aynı hedefleri olan çok sayıda fona sahip olmak yatırım israfıdır. Belirli bir fon kategorisinde tek bir fona sahip olmak en iyisidir.
5. **Daha azı daha iyidir.** Yatırım fonu söz konusu olduğunda az çoktur. Arzuladığınız çeşitlendirmeyi başarmak için olabildiğince az fon kullanın. Çoğu yatırım fonu 50 ila 150 bireysel menkul değer içerdiği için çeşitlendirme amaçlarınızı az sayıda fonla karşılayabilirsiniz.

Portföyünüzde kaç tane fon olursa olsun gerçek çeşitlendirmenin anahtarı her bir fonun yatırım amaçlarınızı elde etmek için eşsiz bir araç olarak katkıda bulunmasını sağlamaktır.

Bülteni Okumak

Yatırım fonları hakkında bilgi veren bültenlere ulaşmak kolaydır. Gelgelelim yatırım fonu bültenini incelemek, getiriler son derece yüksek olsa bile, büyük olasılıkla sizin için pek de eğlenceli bir şey olmayacaktır. Bültenleri anlaşılmaz ve uzun bulabilirsiniz. Ortalama yatırımcının bilgi ihtiyaçları bültenin tasarımında veya üslubunda göz önüne alınmaz. Önemli bilgiler orada bir yerlerdedir fakat aradığınız şeyi finans veya hukuk jargonunun arasında bulmak zor olabilir. Öte yandan, bu son derece rekabetçi piyasada bazı fonlar aslında fon bülteninin yazıldığı hukuk dilini yumuşatmaya çalışıyorlar. Aslına bakarsanız, birçok kuruluş artık bültendeki bilgileri tamamlaması amacıyla okuması kolay haber bültenleri yayımlıyorlar veya en azından finans jargonunun bir kısmını günlük dile tercüme ediyorlar. Nasıl yaparsanız yapın, bülteni önemli konulara dikkat ederek okuyun; bu size avantaj sağlayacaktır.

Fonun Hedefi

Fonun hedefi net bir biçimde ifade edilmelidir. Agresif büyüme mi? Cari gelir mi? Tahvil fonlarında netlik olabilir fakat bir fonun hedefi bir hisse senedi fonunun bültenini okurken her zaman net olmaz. Hedef açık değilse yatırım fonu yöneticisinin daha çok hareket alanı olur. Bu aynı zamanda bu fonu seçmenizdeki hedeflerinizin gerçekleştirilemeyebileceği anlamına da gelir. Eğer fonun hedefi net değilse daha net tanımlanan bir fon araştırabilirsiniz, fon yatırımı bilgilendirme departmanındaki birine sorun veya eski göz kararı kuralını göz önüne alın ve ev ödevinizi yapın. Fonun şu anki değerlerine bakın.

Yatırım Riskleri

Yatırım fonu bülteni fonun hedefiyle bağlantılı alacağı risklerin seviyelerini de irdelemelidir. Hisse senedi fonları satın almakta oldukları hisse senedi türlerini irdelemelidir. Spekülasyondan bahsediyorlar mı? Belirli hisse senetlerinin dalgalanabilirliği hakkında

size bilgi veriyorlar mı? Sizi uyardıkları konulara bakın. Size uluslararası menkul değerlerle ilişkili döviz ve politik riskler hakkında bilgi veriyorlar mı?

Doğru Zamanda Satın Alın

Yatırım fonu alırken yatırımcıların yaptıkları en yaygın hatalardan biri de yanlış zamanda almaktır. Yıllık sermaye kazançları dağıtımından hemen önce paranızı bir yatırım fonuna yatırmayın. Kazançlar dağıtılmadan bir gün önce bile fonu satın alsanız, sanki bir yıldır fon sahibiymişsiniz gibi vergi borcunuz olur.

Bülten, portföyüyle ilişkili riskleri açıkça belirtmelidir. Bir yatırımcı olarak yatırım yapmanın risklerinden ve bu risklerin sizin risk toleransınızla ne şekilde bağdaştığından haberdar olmalısınız. Olası en iyi yatırım tercihlerini yapabilmek için, farklı yatırımların farklı ekonomik senaryolar altında nasıl performans gösterdiklerini anlamanız önemlidir. Örneğin, agresif büyüme amaçlı hisse senedi fonları en iyi performanslarını genelde piyasa uzun dönemli bir gerileme trendinden çıkıyorken gösterirler. Öte yandan, tahvil fonları genellikle yavaş büyüme dönemlerinde başarılı olurlar çünkü faiz oranları düşer ve tahvil fiyatları yükselir. Bilgilerinizi bültendeki bilgilerle birleştirerek, daha iyi ve bilinçli yatırım tercihleri yapabilirsiniz.

Yatırım Dağılımı

Fon her bir varlık grubundaki menkul değer yüzdesini açıkça belirtmelidir. Örneğin bülten, fonun kapsamında Birleşik Devletler tahvillerinden en az yüzde 70 veya adi hisse senetlerinden en az yüzde 80 veya uluslararası yatırımlardan en fazla yüzde 20 oranında bulunması şart koşulmuştur gibi açık bildirimler içermelidir. Fonun dağılımı ve parametreleri paranızı nereye yatıracağınıza dair size bir fikir verir. Örneğin nakde dönüştürülebilir araçlar gibi başka yatırım türleri de fona dâhil edilebilir.

Bir ücret tablosu o fonla ilişkili bütün ücretleri özetlemelidir. Bunları dikkatle okuyun ve sürpriz yaşamayın. İşletme masrafları, komisyonlar ve diğer tüm ücretler bu tabloya dâhil edilmelidir.

Finansal Geçmiş

Bülten ayrıca size o yatırım fonunun geçmişini de bildirir. Finans bilgileri fon vadesi için hisse başına sonuçları da sağlamalıdır veya fonunuz eğer uzun süredir mevcutsa en azından son on yılın verilerini içermelidir. Bunu fonun toplam getirisini yıllık bir bazda ölçmek için kullanabilirsiniz. Ayrıca yılsonu net varlık değerlerini, fonun masraf oranını ve fonun zaman içinde nasıl performans gösterdiğini ölçmenize yardım edecek başka bilgileri de inceleyebilirsiniz. Bir gelir fonuysa kâr payı ödemelerini kontrol edebilir veya fonun alıp sattığı menkul değer türlerine bakabilirsiniz.

Geçmiş Performansa Bakın (ama Güvenmeyin)

Bir fonun geçmiş performansını beş ve on yıllık getirilere bakarak değerlendirmek göründüğünden daha yanıltıcı olabilir. Bir dönem moda olan sektör veya endüstriler bir sonraki dönem moda olmayabilir. Bir yıl yüzde 90'lık olağanüstü büyümenin ardından dört yıl yüzde 10'luk büyüme yılda ortalama yüzde 26'lık büyümeye karşılık gelir. Satın almayı düşündüğünüzde bu ortalama, fonun beşinci yılın sonunda göstereceği performansın iyi bir göstergesi olmayacaktır. Ayrıca uzunca bir süre durumu iyi olmayan bir sektör yeni ürünler, tüketici ihtiyaçları veya toplumsal farkındalık (örneğin sosyal yönden sorumlu hisse senetleri) nedeniyle yükselişte olabilir. Bu geçmiş performansta görünmeyecektir.

Aynı şey büyük ve küçük ölçekli şirketler için de geçerlidir. Küçük şirketlere yatırım yapan bir fon, 1990'ların sonlarında olduğu gibi, trend büyük şirketlere doğru döndüğünde büyük getirileri görmeyecektir. Yapabileceğiniz en iyi şey geçmiş performansın her bir ölçümüne bakmak, gelecekteki beklentileri araştırmak ve bilinçli bir karar vermeye çalışmaktır. Şunu unutmayın: Uzun dönemli beş ve on yıllık getiriler önemlidir fakat bunlar büyük resmin yalnızca bir parçasıdır.

Geçmiş Performansa Odaklanmayın

Bir yatırım fonunun geçmiş performansı düşündüğünüz kadar önemli değildir. Satış materyalleri (reklam, sıralama ve derecelendirmeler) daima bir fonun geçmişte nasıl performans gösterdiğini öne çıkarır. Ancak çalışmalar gelecekteki performansın geçmiştekiyle hiçbir bağı olmadığını gösteriyor. Geçen yılın en tepedeki fonu kolayca bu senenin kaybedeni olabilir.

Yatırım fonunuzun uzun dönemli başarısı kısmen birtakım faktörlere bağlıdır:

- Her bir fonun işletme masrafı, ücret ve satış masrafları
- Fon dağılımlarına bağlı vergiler
- Fonun büyüklüğü
- Fonun yaşı
- Fon yönetimi veya işlemlerindeki değişiklikler
- Fonun dalgalanabilirliği ve risk profili

Bir fon ailesini seçerken genellikle bir süredir mevcut olan bir aileyi aramanız önerilir. Tek istisnası bütün yeni fon ailelerinin yaklaşık aynı süredir mevcut bulunduğu bir alan olan teknoloji hisse senetleri gibi yeni geliştirilen endüstrilerdir. Daha iyi tesis edilmiş fon aileleri size başka fon ailelerindeki fonlarla kıyaslayabileceğiniz on yıllık getiriler sunabilirler. Ayrıca size ayı piyasaları sırasında fonun nasıl idare edildiğini ve toparlanmalarının ne kadar sürdüğünü de gösterebilirler. Doğal olarak bunun bir kısmı fon yöneticisine bağlı olacaktır fakat daha eski, daha oturmuş bir şirketteki bir fonun başında on yıllık deneyimi olan bir fon yöneticisini bulma şansınız daha fazladır. On yıllık getirilere bakın ve aynı fon yöneticisinin o zaman periyodunda orada olup olmadığına bakın. Eğer on yıllık getirilere bakar ve şu anki yöneticinin orada yalnızca üç yıldır olduğunu görürseniz, o on yıllık getiriler fazla bir şey ifade etmeyecektir. Bu süper starlarını son üç yılda

almış bir futbol takımının son on yılına bakmak gibidir; yönetim deneyimi büyük fark yaratır.

Ayrıca dikkatinizi çeken yatırım fonunu diğer fonlarla karşılaştırmalısınız. Eğer beğendiğiniz fonun geçen yıl yüzde 10'luk bir getirisi ve diğer benzer fonların da aşağı yukarı yüzde 10'luk getirisi olduysa o zaman fon beklendiği gibi performans gösteriyordur. Gelgelelim fon yüzde 10 getiriyor ve aynı kategorideki diğer fonlar yüzde 12 ila 15 getiriyorsa, hedeflerinizi değiştirmeden ya da daha riskli (veya daha az riskli) fonu seçerek daha iyi bir seçim yapabilirsiniz. Tek yapmanız gereken aynı kategoride başka bir fon bulmaktır.

Likidite ve Fonlar

Likidite yatırım fonlarının çok önemli bir avantajıdır. Bir fonu herhangi bir iş gününde satabilirsiniz; alacağınız rakam o günün kapanış fiyatı üzerinden hesaplanır. Emrinizi kapanış zilinden sonra (öğleden sonra 16:00) verirseniz, ertesi günün kapanış fiyatı geçerli olur.

Nihayet bir karar verdiğinizde, en az bir yıl olmak üzere, genellikle beş yıl veya daha fazla süre fonda kalmayı planlayın. Yatırım fonları genellikle kısa dönemli bir yatırım olarak düşünülmez fakat bazen piyasa şartları planlamış olduğunuzdan daha önce bir değişim dikte edebilir. Daha önce yükselişte olan bir fona yatırım yaptıysanız ve şimdi düşüyorsa (yani "aksi yönde hareket ediyorsa") hisse fiyatları daha da düşmeden satmanız daha iyi olabilir. İstikrara kavuştuktan sonra daima fonu yeniden alma ve bir sonraki büyüme döneminden yararlanma fırsatına sahipsiniz.

Çok Güvenebileceğiniz Altı Fon Yatırımı Stratejisi

Yatırım fonları dünyasına girdikçe, zaman zaman kafa karıştırıcı olabilen bir yatırım tarzının belirsiz derinliklerinde yol almanıza

yardım edecek altı strateji aşağıda belirtilmiştir. Biraz sabırlı olun, dişinizi sıkın, zaman ayırın ve tüm ayrıntıları ele alın.

1. **Şimdi başlayın.** Birikiminizin oluşmasında en önemli faktör zamandır ve finansal geleceğinizle ilgilenmeye başlamanız için hiçbir zaman çok erken (veya çok geç) değildir. Bu alandaki bütün çalışmalar yatırım yapmaya ne kadar erken başlarsanız, bileşik faizin gücü sayesinde ileride o kadar çok paranız olacağını gösteriyor.
2. **Maksimuma çıkmak.** Ne kadar çok para yatırırsanız o kadar hızlı başarılı bir yatırımcı olursunuz. Yatırım planınıza mümkün olduğunca çok para ayırın, bu sizin yaşamınızdaki lüks şeylerin bazılarından vazgeçmenizi gerektirse bile.
3. **Öğrenmek kazanmaktır.** Portföyünüzdeki menkul değerler hakkında bütün kararları vermeye yetecek kadar çok şey öğrendiğinizde finans geleceğinizin kontrolünü ele geçirmişsiniz demektir. Yatırım ve finans hakkında bulabildiğiniz her şeyi okuyun ve okuduğunuz her yatırım fonu bülteninin artı ve eksilerini anladığınızdan emin olun. Bütün bu emeğinizin ödülü maddi açıdan daha rahat bir hayat sürmek için yararlanabileceğiniz bir birikim olacaktır.
4. **Agresif olun.** Emekliyseniz veya emekliliğiniz çok yaklaştıysa ihtiyat iyi bir yaklaşımdır fakat bu diğer yatırımcılar için bir dezavantajdır. Tekrar tekrar kanıtlanmıştır ki paranızın daha hızlı büyümesi için portföyünüzün önemli bir bölümü yüksek performanslı hisse senedi fonlarına ayrılmalıdır. Eğer tahvil veya para piyasası fonları gibi sadece tutucu yatırım araçları satın alırsanız enflasyonu aşan getirileri görme şansınız neredeyse hiç olmaz.
5. **Parayı çalışır vaziyette tutun.** Evinizdeki kısa vadeli maddi krizleri karşılamak için yatırımlarınızdan para çekme veya onlara karşılık borç para alma yoluna sapmayın. Uzun dönemli maddi hedeflerinizi karşılayabilmeniz için yatırdığınız paranın zaman içinde görevini yapmasına izin vermeniz önemlidir.

Finansal bir engele rastlarsanız yatırım paralarınızdan yararlanmayı düşünmeden önce sorunu aşmak için başka yollar bulmayı deneyin.

6. **Piyasaya dikkat edin.** Menkul değerlerinizi değerlendirirken veya yeni yatırım tercihleri yaparken piyasa eğilimlerini göz ardı etmeyin. Bir fon ne kadar iyi yönetilirse yönetilsin veya geçmişte ne kadar iyi performans gösterirse göstersin, genel jeopolitik ve ekonomik iklimdeki değişimler piyasaları altüst edebilir. Akıllı yatırımcılar piyasaların genel trendine dikkat eder ve yatırımlarını buna göre ayarlar.

Fonlarınızın Performansını Takip Edin

Yatırımlarınızın takibi verdiğiniz emirlerle başlar. Yatırım fonu hisselerini alıp sattığınız her seferinde fondan veya aracınızdan (emri nasıl verdiğinize bağlı olarak) bir konfirmasyon çıktısı alırsınız. Her alışverişin verdiğiniz talimatlara göre ve belirtilen fiyattan yapıldığından emin olun. Komisyon veya ücretlerin de aracınızın (veya fon müşteri hizmetleri yardımcısının) söylediği gibi olduğundan emin olun.

İzinsiz Alım-Satımlar

Portföy hesabınızdaki izinsiz alım satımlara dikkat edin. Yetki vermediğiniz bir işlem için bir konfirmasyon çıktısı alırsanız hemen aracınızla irtibata geçin. İşlem sizin hesabınızdan yanlışlıkla yapılmış olabilir. Eğer bu sürekli olursa ve aracınız problemi düzeltmezse, SPK'ya ya da ilgili güvenlik kurumlarına başvurun.

Yatırım portföyünüzde zaman taahhüdünüz ne kadar uzunsa ve yatırım aralığınız ne kadar genişse onları denetlemekte o kadar az aktif olursunuz. Eğer (bu kitabın tavsiyelerine kulak asmayıp) bütün yatırım yumurtalarınızı tek bir sepete (bu tek bir yatırım fonu olsa bile) yerleştirmeye karar verirseniz sepeti çok yakından izlemek zorundasınız. Hiç olmazsa, yatırım fonu yatırımcıları per-

formans, maliyet ve ücretleri yılda bir ila iki kez kontrol etmeli ve prim tarifelerini yeniden incelemelidir.

Ancak fon performansını takip etmek yeterli değildir. Paranızın olması gerektiği kadar sıkı çalışmaya devam etmesini sağlamak için, fonlarınızın performansını uygun endekslerle ve aynı zaman periyodundaki benzer yatırımlarla kıyaslayın. Ayrıca şu anda ödemekte olduğunuz ücret ve komisyonları, mevcut farklı fon aileleri veya aracılar gibi diğer seçeneklerin ücret ve komisyonlarıyla kıyaslamak da mantıklı olur.

Takip Edin

Piyasadaki trendleri ve yatırımlarınızı takip etmek için *Wall Street Journal* veya *Barron's*'a üye olabilirsiniz. Her ikisi de basılı olarak ve internette (*www.wsj.com* ve *www.barrons.com*) mevcuttur. Bu yayınlar yatırımlarınızla ilişkili veriler ve portföyünüzü etkileyebilecek gelişmelerle ilgili haberler içerir.

Yatırım fonu menkul değerlerinizi izlemek yatırımınızın genel başarısı açısından çok önemlidir. Fonlarınızı takip ettiğinizde, küçük pürüzleri portföy bozan problemler haline gelmeden düzeltebilirsiniz. Aşağıdaki on yatırım takibi ipucu paranızın en iyi yerlere yatırıldığından ve en iyi getirileri sunduğundan emin olmanıza yardım edecektir:

1. Yatırımlarınızla ilgili aldığınız bütün belgeleri inceleyin. Eğer bir hata bulursanız hemen göndericiyle (yatırım fonu şirketi, aracı kurum veya yatırım danışmanı) temasa geçin ve yazılı bir düzeltme konfirmasyonu talep edin.
2. Finans danışmanınızla yüz yüze veya telefonda konuştuğunuzda konuştuklarınızı not alın. Yetki verdiğiniz bütün eylemleri not aldığınızdan emin olun; böylece problem çıkması ihtimaline karşı konuşmanızın bir kaydı elinizde olur.
3. Bütün hesap evraklarının, özellikle de alım-satımla bağlantılı belgelerin ilk olarak finans danışmanınıza değil de direkt

size gönderilmesini sağlayın. Eğer evrak takibi sizin için çok külfetliyse hesapla bağlantılı olmayan güvendiğiniz birine evrakları göndertin: muhasebeciniz, uzman bir akraba veya aile avukatı gibi.

4. Eğer işlem teyitlerini veya hesap bildirimlerini almazsanız peşini bırakmayın. Bu bilgileri düzenli olarak ve zamanında almaya hakkınız var. Ve eğer bu belgeleri düzenli olarak almazsanız bu bir uyarı işareti olabilir.
5. Yatırım hesabınızda beklenmedik bir şey baş gösterirse hemen bunun üzerine eğilin. Eğer mantıklı olmayan bir işlem varsa danışmanınızı arayın ve hemen bilgi isteyin.
6. İnternette işlem yapmasanız bile, internet hesabı almayı düşünün. İnternet hesabınız olduğunda ne zaman isterseniz hesabınıza bakabilirsiniz. Ayrıca işlem bilgilerini ve hesap bildirimlerini hemen inceleyebilirsiniz. Ve doldurulması gereken evrak dağlarını azaltmak için de teyit ve hesap bildirimlerinin size e-postayla gönderilmesini isteyebilirsiniz.
7. Asla yatırım satın almaları için kişiye ödenebilir çekler (veya başka ödeme formları) yazmayın. Ödemeler sadece aracı firma veya başka finans kurumuna gönderilmelidir.
8. Eğer bir aracı kullanmaya karar verirseniz, onunla şirket ofislerinde yüz yüze görüşün. Yatırım muazzam bir finansal yükümlülüktür ve diğer büyük satın alımlarda göstereceğiniz şüphecilik ve ihtiyatı aynı şekilde göstermelisiniz.
9. Yatırımlarınızı bilin. Başka birinden gelen hazır bilgilere güvenmeyin; kendi araştırmanızı yapın. Materyaller oradadır ve kolayca erişilebilir; tek yapmanız gereken onları okumaktır. Bir alım-satım kararı vermeden önce şu belgeleri kontrol edin: yıllık faaliyet raporları (Form 10-K), üç aylık faaliyet raporları (Form 10-Q), bültenler, bağımsız araştırma raporları ve hatta şirketin web sitesi.
10. Portföyünüzü periyodik olarak inceleyin. Portföyünüzü oluşturan parçaların hâlen yatırım hedeflerinizi karşıladığından emin olun. Ayrıca yatırımlarınızın risk, masraflar ve likiditesini

anladığınızdan ve bunlar konusunda rahat olduğunuzdan da emin olun. Bu incelemenin bir parçası olarak, aracı firmanızdaki hesaplarınızla ilişkili dosyaya geçirilmiş bilgileri kontrol etmek isteyebilirsiniz. Kendinizle ilgili dosyalanmış bilgileri öğrenmeye hakkınız var.

Ne Zaman Satacağınızı Bilin

Bir fonu satmanın en iyi nedeni satın almanın en iyi nedeniyle aynıdır: yatırım planlarınız. En iyi performans gösteren fon bile eğer artık yatırım ihtiyaçlarınızı karşılamıyorsa blok satışa çıkarılabilir ve çıkarılmalıdır. Nasıl satın alma kararlarınızı, söz konusu fonun uzun dönemli finans hedeflerinize ne şekilde katkıda bulunabileceğine dayanarak vermeniz gerekiyorsa, satma kararlarınız da aynı düşüncelerle yapılmalıdır.

Zamanlamayı İyi Yapın

Zamanlama önemlidir. Emekliliği yaklaşan biri daha agresif fonlardan kurtulmak ve daha tutucu, nakit muhafaza eden yatırımlardan çok miktarda satın almak isteyebilir. Bazen bir fonu başka bir şey için paraya ihtiyacınız olduğundan satmak istersiniz: yeni bir ev, yeni bir araba, kızınızın üniversiteye kaydolması...

Ana itici faktör olan genel finans planınıza ilaveten başka birçok faktör de size bir fonu satma zamanının geldiğini işaret edebilir. Satma nedenleri arasında bir fonun portföyünüze uygun olmaması (örneğin fonun tarz kayması nedeniyle olabilir), zayıf performans, fonun menkul değerlerindeki bir değişim, fon yönetimindeki bir değişiklik veya fon ailesinin yetersiz hizmetleri olabilir. Vergiler de fon satışında etkili olabilir: Bir fonda kaybınızın olması nedeniyle başka birine geçtiğiniz takdirde devlet gelir vergisi indirimiyle kaybınızın telafisine katkıda bulunabilir.

Ayrıca belli bir tarza bağlı kalmadığı için zayıf performans gösteren bir fonu da satmalısınız. Fonlarınızı incelerken dikkatli olun.

Yapacaklarını vaat ettikleri şeyleri hâlâ yapıyorlar mı? Eğer yapmıyorlarsa satmalısınız ve ayrıca benimsediğiniz yatırım kavramının hâlen benimsemeye değip değmediğini de sorgulamalısınız.

Ayrıca aynı derecede önemli olan başka bir faktör de ülser faktörüdür. Bir fonun iniş çıkışlarını artık kaldıramayacak bir noktaya geldiğiniz zaman da bir fondan kurtulmak isteyebilirsiniz veya kurtulmanız gerekebilir. Yatırımın amacı maddi hedeflerinize ulaşmaktır, ülser olmak değil. Hawaii'deki rüya gibi bir tatilde paralarınızı harcama olasılığı bile eğer portföyünüzdeki bir fonun dalgalanması yüzünden sizi mide ilaçlarına davranmaktan alıkoymuyorsa satmanın zamanı gelmiştir. O fonu bir daha asla almama konusunda kararlı olun.

BÖLÜM 4

YATIRIM TÜRLERİ

Elli yıl önce yatırım felsefesi sayısı çok sınırlıydı. Aslına bakarsanız, aracıların müşterilerine verdiği temel tavsiye bir hisse senedi yükselirken almak ve düşerken satmaktı. Hepsi bu kadardı.

Son elli yılda, bazı çok akıllı insanların öngörülü düşünüşleri sayesinde çok sayıda yatırım türü geliştirildi. Bu bölümde en önemlilerden bazılarını inceleyeceğiz.

DEĞER YATIRIMI

Zenginliğe Giden Buffett Yolu

Değer yatırımı hisse senedi fiyatları yerine şirketlere odaklanır. Değer yatırımının önde gelen uygulayıcısı Warren Buffett'ın dediğine göre, "Dünyada bir hisse senedi almanın en aptalca nedeni fiyatının yükseliyor olmasıdır." Hisse senedi fiyat hareketleri şu önemli kural haricinde büyük ölçüde konuyla ilgisizdir: *Zaman içinde, hisse senedi fiyatı şirketin gerçek değerini yansıtma eğilimindedir.*

Değer yatırımcıları kelepir peşindedir ve satış hacmi, kazançlar ve nakit akışı gibi verileri kullanarak şirketleri analiz etmeye büyüme yatırımcılarından daha eğilimlidirler. Buradaki felsefe değer şirketlerine aslında gerçek değerlerinden az değer verildiği ve bunun sonucunda hisse senedi fiyatlarının gerçek değerlerini temsil etmedikleridir. Değer yatırımcıları belirli bir hisse senedine bağlanmadan önce yaptıkları kapsamlı araştırmalar nedeniyle hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmalardan sağ salim çıkmaya çoğu kez hazırdırlar.

> "Harika bir şirketi uygun bir fiyattan almak uygun bir şirketi harika bir fiyattan almaktan çok daha iyidir."
>
> —Warren Buffett

Genellikle, değer yatırımcıları bilgisayar ekranlarına yapışarak gün içinde piyasa iner çıkarken her hareketi izlemezler. Bunun yerine şirketleri analiz etmeye, esas değerlerini belirlemeye veya belirlemeye çalışmaya yoğunlaşırlar.

Esas Değer Hakkındaki Anlaşmazlıklar

Esas değeri belirlemenin üzerinde fikir birliğine varılmış bir yöntemi olmadığı için bu zordur. Örneğin, "değer" cari varlık ve borçları mı içerir yoksa gelecekteki öngörülen büyümeyi de içerir mi? Eğer ikincisi doğruysa gelecekteki öngörülen büyümeyi doğru olarak

nasıl tahmin edebiliriz? İşte bu anlaşmazlıklar nedeniyle bir şirketin değerini hesaplamak için çeşitli formüller vardır. (Ne de olsa, tek bir "doğru" formül olsa, bütün değer yatırımcıları tam olarak aynı şirketlere yatırım yaparlardı.)

Birçok değer yatırımcısının yakından inceledikleri bir rakam da şirketin fiyat kazanç oranıdır. Bu genellikle bir yıl üzerinden hesaplanan, hisse fiyatı ile hisse başına kazanç arasındaki orandır. Örneğin bir A şirketi hisse başına 30,00 dolardan işlem görüyor ve geçen yılki hisse başına kazançları 1,35 dolar ise, şirketin F/K oranı 30,00 doların 1,35 dolara bölünmesiyle 22,22 dolar olarak elde edilir.

Temel Analiz

Değer yatırımcıları (ve diğerleri) temel analiz adı verilen şey üzerinde çok zaman harcarlar (tamamen farklı, karmaşık bir iş olan teknik analizle neredeyse hiç uğraşmazlar).

Temel analiz bir şirket hakkında şu gibi şeyleri inceler:

- Hâsılat. Artıyor mu ve nereden geliyor?
- Kârlar. Artıyor mu?
- Borçlar. Artıyor mu azalıyor mu?
- Şirketin rakipleri kimler?

Analizciler bu soruları hem somut rakamlar hem de hesaplanması zor, maddi olmayan şeyler açısından da incelerler. Değer yatırımcıları için bu soruların hepsi şirketi değerlendirme meselesinde toplanır, amaç bu değerin hisse fiyatıyla bağdaşıp bağdaşmadığını belirlemektir.

Daha önce bahsettiğimiz gibi, analizcilerin incelediği bir rakam da şirketin F/K oranıdır. Diğerler rakamlar arasında şunlar vardır:

- Hisse senedi fiyatlarındaki düşüş ve yükselişler
- Kâr payları
- Gelirler

- Pazar payı
- Hisse başına kazançlar

Daha soyut değerler pazar liderliğini ve bu liderliğin ne kadar istikrarlı olduğunu, şirketin liderliğinin kalitesini, gelecek vizyonunu ve markanın tanınırlığının ne kadar fazla olduğunu içerir.

Coke ve Apple

Bunun iki ikonik şirket olan Coca-Cola ve Apple'da nasıl etkili olduğunu görebiliriz.

Coke alkolsüz içkiler alanındaki baskın pazar payıyla dünyadaki en önemli markalar arasındadır. Dahası alkolsüz içki piyasasına öyle bir hâkimdir başka markalar yanına bile yaklaşamıyor. 1986 başlarında Coca-Cola'nın hisse senedini alan ve şirketi Berkshire Hathaway şu anda Coca-Cola'nın yaklaşık 400 milyon hissesine sahip olan Warren Buffett'ın şu sözleri ünlüdür: "Siz bana 100 milyar dolar verseniz ve Coca-Cola'nın dünyadaki alkolsüz içki liderliğini ele geçirmemi söyleseniz, size parayı geri verir ve bunun yapılamayacağını söylerim."

Pazar üstünlüğü bu durumda oldukça somut bir soyut faktördür.

Öte yandan Apple'ı ele alalım. Bilgisayar şirketini vuran en büyük soyut faktör Steve Jobs'un 2011'deki ölümüydü. Bunun şirket üzerinde ne gibi uzun vadeli bir etkisinin olacağı belli değildi; hâlâ da değildir. Jobs'un CEO, vizyoner ve bazıları karşı çıkacak olsa da, estetik dehası olarak yerini doldurmak olanaksız olmasa bile çok zordur. Jobs'un ölümünden bu yana şirkete olan yatırımcı güveni sallantıdadır. CEO Tim Cook'un bu güveni liderliğiyle artırıp artıramayacağı zamanla görülecektir. Bu da hisse senedi fiyatı üzerinde doğrudan etkisi olan soyuta bir örnektir.

Değer Yatırımının Varsayımları

Değer yatırımı iki önemli varsayıma dayanır:

1. Bir şirketin esas değeri hisse senetlerinin toplam değeriyle aynı değildir.
2. Uzun vadede hisse senetleri daima şirketin esas değerine uyacaktır.

Bu varsayımlarda iki bilinmeyen vardır:

1. Şirketin esas değerine dair değerlendirmenizin doğru olup olmadığını bilemezsiniz.
2. "Uzun vadenin" ne kadar uzun olduğunu bilemezsiniz.

Eğer bir şirketin esas değeri için (temel analizle) mantıklı bir sayı belirleme konusundaki becerinizden eminseniz ve şirketin değerine uyduğunu görünceye kadar hisse senedini elinizde tutmaya hazırsanız iyi bir değer yatırımcısının becerilerine sahipsiniz demektir.

BÜYÜME AMAÇLI YATIRIM VE TEKNİK YATIRIM

Fiyat Hareketlerini Beklemek

Esasen büyüme yatırımcıları, bu ayrıcalık için yüklüce bir ücret ödemeleri gerekse bile, piyasadaki en hızlı büyüyen şirketlerden bir kısmına sahip olmak isterler. Büyüme amaçlı şirketler Microsoft gibi hızlı büyüyen organizasyonlardır. Seçkin yönetim takımları, yüksek derecelendirilmiş gelişmeleri veya yabancı pazarlarda agresif genişleme için planları olabilir. Büyüme amaçlı şirket hisseleri nadiren kayda değer kâr payları öder ve zaten büyüme yatırımcıları da onlardan böyle bir şey beklemez. Aksine, büyüme amaçlı şirketler daha çok büyümeyi teşvik için kazançlarını hemen işe geri yatırırlar. Büyüme yatırımcıları başka şeylerin yanı sıra, şirket kazançlarına çok dikkat ederler. Eğer büyüme yatırımcılığı genel yatırım stratejinize uyuyorsa, son yıllarda güçlü bir büyüme sergilemiş şirketlere bakın.

Öte yandan teknik yatırımcılar hisse senedi tercihleri için teknik analizi esas alırlar ve uzun dönemli trendler yerine anlık hisse senedi fiyat hareketleriyle ilgilenirler. Bazı yönlerden bu durum onları günlük işlemcilere ve kısa dönemli işlemcilere benzer kılar.

Genç Şirketler

Büyüme yatırımcıları, sıklıkla son teknolojiye ve gelişmekte olan niş pazarlara sahip olan genç şirketlerin peşindedir. Son yıllarda, büyüme yatırımcıları yüksek teknoloji şirketlerini dikkatle inceliyorlar.

Büyümekte olan genç şirketler kârlarını tekrar kendilerine yatırma eğiliminde oldukları için, yatırımcılar kâr payları yerine sermaye kazançlarına güvenirler. Büyüme yatırımcıları temel analizlerinde gelecekteki performansın göstergelerini, özellikle de geçmiş performansla kıyaslandığında nasıl olduğunu gözlerler.

Ulusal Yatırımcı Kurumlar Birliği (NAIC)

NAIC büyüme yatırımcılığının en önemli öğeleri arasındadır. Günümüzde genellikle BetterInvesting adı verilen NAIC ulusal bir yatırım kulübü olarak 1951'de kuruldu. Büyüme yatırımcılığının temel ilkelerini yaymanın yanı sıra üyeleri için bilgi ve hizmet sağlamayı da hedefler. Daha fazla bilgiyi internet sitelerinde bulabilirsiniz (www.betterinvesting.org).

Geleceğe odaklanması nedeniyle büyüme yatırımı değer yatırımından farklı şeylere bakar:

- Gelecek beş yılda şirketin hedeflediği kazançlar nelerdir? Peki ya sonraki on yılda?
- Yönetim, maliyetleri kontrol ediyor mu?
- Şirketin gelirleri artırmak için genişleyebileceği alanlar var mı?
- Şirketin ürünleri için tüketici kitlesi artıyor mu? Hangi oranda?
- Beş yıl öncekine kıyasla şirketin pazar payı nedir?
- Hisse senedi fiyatları artma eğiliminde mi? Beş yıl içinde iki katına çıkabilir mi?

Büyüme amaçlı yatırım basit görünse de, bir büyüme hissesini neyin oluşturduğu konusunda genellikle açık bir uzlaşma yoktur. Yine de şirketlerin sürekli dışa ve yukarı doğru ilerlediğini görmekten heyecanlanan yatırımcılar için çokça hareket alanı vardır.

Teknik Yatırım

Değer yatırımcılarının ve büyüme yatırımcılarının aksine, tercihlerini teknik analize dayandıran yatırımcılar hisse senedini aldıkları şirketlerle neredeyse hiç ilgilenmezler. Bunun yerine kararlarında, piyasa faaliyetlerinin bir sonucu olarak hisse senedi hareketlerini esas alırlar. Fiyat iniş çıkışları, ticaret hacmi ve piyasadaki kısa dönemli trendler gibi meselelerle ilgilenirler.

Bu tarz yatırımcılık hakkında anlaşılması gereken temel şey şudur: *Teknik yatırımcı hisse senedinin neyi temsil ettiğiyle ilgilenmez.* Yani, bir teknik yatırımcı bir ileri teknoloji şirketinin hisse senedini, aynen mama üreten bir şirketin hisse senedini ele aldığı gibi ele alır. Şirketin esas değeri ile hisse senedinin birbiriyle ilgisi yoktur. Önemli olan hisse senedinin borsada ne yaptığıdır.

Tahviller ve Analizler

Hisse senetlerini ele alıyoruz fakat tahvillerin (veya başka herhangi bir finansal aracın) hisse senetleriyle aynı tür (temel ve teknik) analize tabi olmaması için hiçbir neden yoktur. Aslında, ister tahvil piyasasındaki hareketlerini ister tahvilleri satan kurum ve örgütleri esas alarak, gün boyunca tahvilleri analiz etmekten başka iş yapmayan insanlar vardır.

Çok yaygın olan bir teknik analiz türü de şamdan grafik kullanımıdır. Bunlar grafikteki her bir girişin (yani "şamdanın") bir gün içindeki belirli bir hisse senedinin işlemlerini temsil ettiği grafiklerdir. Grafik hisse senedinin hangi fiyattan açılıp kapandığını ve yüksek ve düşük fiyatlarının neler olduğunu gösterir. Teknik analizciler bu grafikleri inceleyerek bir hisse senedinin yükselişte mi inişte mi olduğunu belirleyebilir ve alış mı yoksa satış mı yapılacağı konusunda bir karar verebilirler.

GÜN İÇİ İŞLEM VE KISA DÖNEMLİ İŞLEM

Kısa Vadede Para Kazanmak

Birçok insan gün içi işlemlere kendilerini kaptırsalar da bu kalbi zayıf olanlara uygun bir iş değildir. *A Beginner's Guide to Day Trading Online* adlı kitabın yazarı Toni Turner'in tahminine göre gün içi işlemleri deneyenlerin yüzde 80'i (genellikle para kaybederek) bu işi bırakıyorlar. Bununla birlikte gün içi işlemden çok para kazanmak mümkündür ve bunu yapan birçok kişi vardır.

Kısa Dönemli İşleme Karşılık Gün İçi İşlem

Gün içi işlem tam olarak isminin çağrıştırdığı gibidir; hisse senedi alıp satmanız yirmi dört saat içinde gerçekleşir. Bu bazen dakikalar içinde olur. Öte yandan kısa dönemli ticaret biraz daha yavaş cereyan eder. Hisse senedi alım satımı birkaç günde, ancak genellikle bir hafta içinde olur.

Günlük işlemciler genellikle çok hızlı bilgisayarlara güvenirler, çünkü hız gün içi işlemde anahtar bir niteliktir. Günlük işlemcilerin ihtiyaç duydukları diğer şeyler ticaret dairesi ile haber kaynaklarına erişim ve teknik analiz bilgisi ve bunu yerine getirecek bir yazılımdır.

Borsa ve Forex

Gün içi işlem herhangi bir yerde olabilir fakat en çok borsalarda (özellikle NASDAQ'da) ve forex olarak da bilinen kambiyoda gerçekleşir.

Bu teknik analiz yazılımı gün içi işlemi etkili şekilde yapabilmenin anahtarıdır çünkü bu tip yazılımların yaptığı şeylerden biri de hisse senetlerinin hareketlerindeki örüntüleri tanımaktır. Bu örüntüler deneyimli gün içi işlemciye alım veya satım kararını işaret eder.

Örüntü İşlemcileri

Beş günlük bir zaman diliminde bir günde en az dört kez aynı hisse senedini (veya başka bir finansal aracı) alır ve satarsanız, SPK tarafından bir örüntü işlemcisi olarak nitelendirilirsiniz. Ayrıca işlem hesabınızdaki öz sermaye en az 25.000 dolar olmalıdır.

Bu işlemciler büyük ölçüde şamdan grafiklere dayanarak teknik analizlerdeki örüntüleri araştırırlar. Bu örüntülerin şöyle isimleri olabilir:

- Konsolidasyon
- Kulplu kap
- Akşam doji yıldızı
- Asılan adam
- Bayrak
- Takoz

Teknik yatırımcılar gibi gün içi işlemciler ile kısa dönemli işlemciler de hisse senetlerini alıp sattıkları şirketlerin temel analizlerini yapmak yerine trendleri esas alırlar (temel analizin hassas yapısı gün içi işlem ve kısa dönemli işlemin anlık, aşırı gerilimli dünyasıyla uyuşmaz).

Zaman Çerçeveleri

Gün içi işlemciler ve kısa dönemli işlemciler dört temel zaman çerçevesi içinde çalışır:

- Kısa dönemli: İşlemler bir ila iki haftada gerçekleşir.
- Salınım: İşlemler iki ila beş gün içinde gerçekleşir.
- Gün: Hisseler bir gün içinde alınıp satılır.
- Tıraşlama: Hisse senetleri saniyeler veya dakikalar içinde alınıp satılır.

Gün içi işlem, bariz nedenlerden ötürü en iyi bir boğa piyasasında etkili olur fakat deneyimli işlemciler ne zaman satmaları

gerektiğini biliyorlarsa ve alım satım konusunda çok iyiyseler bir ayı piyasasında da kâr edebilirler. Günlük işlemcilerin genellikle aradıkları, bir hisse senedi yükselmeye başlayıp zirve yaptıktan sonra hızla düştüğünde kurların düştüğü bir piyasadaki küçük artışlardır. Böyle örüntülerin hepsi kâr fırsatı sunar.

Eğer günlük işlemci bir aracı vasıtasıyla çalışıyorsa iş emirlerini belirtmenin çeşitli yolları vardır:

- Piyasa emirleri. Alış ve satış fiyatını belirlemesi için işlemci aracıya izin vermiştir.
- Limitli emirler. İşlemci hisse senedinin, ötesinde alınıp satılamayacağı üst ve alt limitleri belirler.
- Satın alma durakları. İşlemci hisse senedi üzerinde anlaşılan bir fiyata ulaştığında satın alınabilecek belirli bir hisse sayısını belirler.
- Kayıp durdurma. İşlemci bir alt limit belirler. Eğer hisse senedi o limite ulaşırsa kayıp durdurma bir piyasa emri olur ve pozisyon kaybedilir.

Bunların hepsi de hem günlük işlemci için kârların en yüksek düzeye çıkarılması hem de kayıpları önlemesi açısından uygundur. Ayrıca borsada işlemlerin gerçekleştiği hıza yetişmek de amaçlanır. Bu gün içi işlemin, yeni işlemcilerin haklı olarak gözünü korkutan bir yönüdür: gün içi işlemde her şey hızlı olur. Eğer hızlı işlem yapmakla uğraşamazsanız, gün içi işlem büyük olasılıkla size göre değildir.

BÖLÜM 5

GAYRİMENKULE YATIRIM YAPMAK

Gayrimenkul yatırımının detayları çok bunaltıcı olabilir. Öğrenilmesi gereken yepyeni bir dil vardır: kapanış maliyetleri, yeniden satış değeri, likidite ve denetlemeler. Fakat kaygılarınızın üstesinden gelmeye istekliyseniz gayrimenkulün akıllıca bir yatırım olabileceğini görürsünüz. Eğer gayrimenkule yatırım yapmayı düşünüyorsanız yatırımınızın kârlı bir işe dönüşmesi için araştırma yapmanız önemlidir. Bir hisse senedi veya tahvil satın alımına göre gayrimenkulden kurtulmak daha zordur, bu yüzden kendinizi eğitin ve yaptıklarınız konusunda bilinçli olun.

Bir gayrimenkul yatırımı genellikle somuttur; görebildiğiniz bir toprak parçası veya mülk alırsınız. Hisse senedi ve tahvilleri düşünün. Bunlarda fiziksel olarak sahip olmadığınız bir şirkete paranızı yatırırsınız. Hisse satın aldığınızda, esas olarak şirkete ödünç para verir ve kâr etmeyi umarsınız. Oysa gayrimenkul alınca "şirkete" sahip olursunuz; kâr etmek için "hisseleri" satmanız (yani mülkü satmanız veya kiraya vermeniz) gerekir.

BORÇLANMA YOLUYLA YATIRIM

Borcun Gücü

Borçlanma, adı üstünde, borç almak demektir. Borçlanmada, istediğinizi almak için başka insanların parasını kullanırsınız ki bu da daha çok mülk almak için kendi paranızı daha az kullanmanız anlamına gelir. Gayrimenkul yatırımcılığında, borçlanma, portföyünüzü rezil de edebilir vezir de edebilir. Rantabl mülkler elde etmek için doğru miktarda borç alıp kendi paranızdan çok az kullanarak gayrimenkulde voliyi vurabilirsiniz. Ancak bunun olumsuz bir tarafı da vardır: Gayrimenkul değerleri düşerse, çok fazla borçlanmış olmak veya borcunu ödeyememek maddi açıdan felaket anlamına gelebilir. İkisi arasında oldukça ince bir çizgi vardır ve siz kârlı tarafta sağlam bir şekilde durduğunuz müddetçe, gayrimenkul yatırımcılığı sağlam getiriler sağlayabilir; fakat bunun üstesinden gelmek çokça ayak işi yapmanızı gerektirir.

Enflasyon

Gayrimenkule yatırım yaparken enflasyonu göz önüne almalısınız. İster inanın ister inanmayın, bir gayrimenkul yatırımcısı sadece enflasyondan kâr edebilir. Şu örneği bir inceleyelim. Bir yatırımcının 100.000 dolarlık bir mülkte 30.000 dolar değerinde öz sermayesi olsun. Mülk değerlerindeki yüzde 3'lük bir enflasyon artışıyla, gayrimenkul 3.000 dolarlık artışla 103.000 dolar değerine ulaşır. 30.000 dolarlık yatırımındaki bu 3.000 dolarlık artış sadece ve sadece enflasyon nedeniyle yüzde 10'luk bir getiriye karşılık gelir.

Başarının anahtarı şudur: Borç alma konusunda akıllı olmanız gerekir. Asla geri ödeyebileceğinizden fazla borç almayın. Daima borç anlaşmanızın bütün koşullarını anlayın, özellikle de ayarlanabilir bir faiz oranı (aynı zamanda değişken faiz oranı da denir)

olursa. Kimsenin sizi mantıklı olmayan miktarda borç para almaya ikna etmesine izin vermeyin.

Dolandırıcılık ve Sahtekârlıklar

2008-9'daki Büyük Durgunluğun büyük bir bölümünü aşırı şişmiş gayrimenkul piyasası oluşturuyordu. Aracıların teşvik ettiği insanlar borcunu ödeyemeyecekleri evler satın aldılar. Özellikle tehlikeli olan da değişken oranlı ipoteklerdi, bunlarda ipotek primi birkaç yıl sonra aniden ve çoğu kez çok fazla artıyordu. Bu evlerin birçoğu haczedildi.

Dolandırıcılık konusunda da dikkatli olun. Eğer biri size "önden hiç para vermeden" mülk satın alabileceğinizi söylüyorsa bunun doğru olamayacak kadar iyi bir fırsat olup olmadığını kendinize sorun. Eğer fazla iyi görünüyorsa muhtemelen öyledir.

Akıllıca borç alırsanız, yatırım mülkleri almak ve iyileştirmek için bankanın parasını kullanabilirsiniz. Aynı zamanda kendi paranızı da başka yatırımlarda kullanabilirsiniz. Bu da daha çok paranın sizin için çalışacağı ve dolayısıyla sizin portföyünüzün kâr potansiyelini artıracağı anlamına gelir. Her şey sizin lehinizde olursa (mülk alıp çok geçmeden satar ve kâr ederseniz ya da mülkü hemen kirayı hep zamanında ödeyen mükemmel bir kiracıya verirseniz) hem yatırımdan gelen nakit akışınızla borcunuzu geri öder hem de kâr edersiniz.

Elbette bu işin bir de olumsuz yönü vardır. Durumlar o kadar uygun olmadığında ki genelde öyledir sonunda yatırım mülkünün borcunu ödemek için cebelleşiyor olabilirsiniz. İşte bu nedenle, bir kiracı bulamasanız veya mülkü hemen satamasanız bile ödeyebileceğiniz bir borca girmek çok önemlidir.

Yatırım yapmak paranızın para kazanmasına yardım etmekten ibarettir. En önemli yatırım araçları hisse senetleri ve tahvillerdir. Emtiadan, kıymetli madenlerden, paradan ve öteki yatırım araçlarından oluşan bir portföy hazırlayabilirsiniz.

Wall Street, New York'un finans semtinin merkezinde yer alır. Burada milyonlarca dolar değerinde hisse senetleri, emtia ve öteki yatırımlar alınır, satılır.

Borsanın içinde, elektronik tahtalar simsarlara hisse senetleri ve tahvillerin en yüksek ve en düşük fiyatlarını gösterir. Simsarlar bu verilere bakarak neyi alıp neyi satacaklarına karar verir, böylece kâr etmeye çalışırlar.

Chicago Ticaret Borsasında simsarlar vadeli sözleşmeler yaparak emtia alıp satarlar. Vadeli sözleşme bugün pazarlıkla belirlenen fiyatın gelecekte geçerli olmasıdır. Bu tür sözleşmeler değerli yatırımlara dönüşebilir.

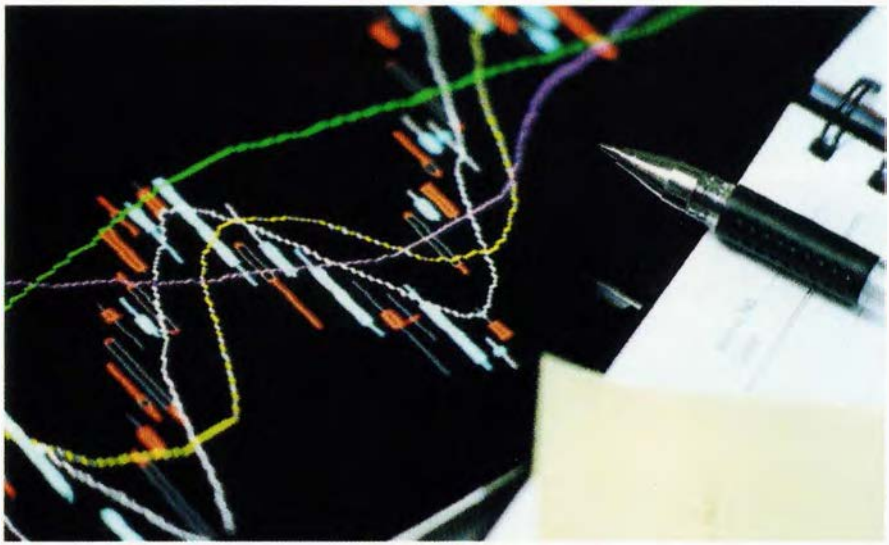
Döviz, portföyünüzün önemli bir öğesi olabilir. Döviz alım-satımının başarısı döviz kurlarındaki değişimlerin önceden kestirilebilmesine bağlıdır.

2008-09 yıllarında ekonomi güç kaybetti, konut piyasası çöktü ve birçok işletme kapandı. Yatırımcılar çeşitlendirme yapma ve yatırımlarını hızla nakit ve tahvil gibi daha az riskli alanlara kaydırma yoluyla portföylerini korumanın önemli olduğunu öğrendiler.

Emlak sektörü 2008 bunalımı sırasında aldığı yaraları sardı ve yeniden önemli bir yatırım kanalı olma yolunda ilerledi.

Gün içi işlem ve kısa vadeli işlem yapan piyasa aktörleri şamdan grafiklerden çok faydalanır. Bu grafikler hisse senetlerinin açılış, kapanış, asgari ve azami değerlerini gösterir. Bu grafiklerin incelenmesi "teknik analiz"in bir parçasını oluşturur.

Altın ve diğer değerli madenler önemli ve epey kârlı yatırım araçları olabilir. Altın satın alan ve çok uzun süre elinde tutan yatırımcılara "altın böcek" denir.

Washington kentindeki ABD Merkez Bankası (Fed) faiz oranlarını belirler, dolayısıyla ekonominin nasıl işleyeceğini ve yatırımlarınızın gelecekte size ne denli müreffeh bir hayat sunacağını tayin eder.

KISA DÖNEMDE KÂR AMAÇLI KONUT ALIM-SATIMI

Gayrimenkulde Spekülasyon

Gayrimenkul riskli bir iştir ve her arazi veya mülkte bir garanti yoktur. Bir mülkte çok büyük paralara mal olacak bir değişiklik yapmadan önce dikkatli olun ve bilgi edinin. İlk olarak, spekülatör ile yatırımcı arasındaki farkı bilmeniz gerekiyor.

Gayrimenkul spekülatörüyle yatırımcı aynı şey değildir. Spekülatörler hızlı kâr etmek için hızlı alıp satarlar. Yatırımcılar uzun dönemli kazançlar peşindedir ve uzun dönemde ellerinde tutabilmek amacıyla bedelini ödeyebilecekleri gayrimenkulleri ararlar. Hangi seçeneğin sizin için doğru olduğunu belirlemek amacıyla maddi durumunuzu dikkatle değerlendirmelisiniz. Eğer gayrimenkul yatırımcılığında yeniyseniz pazarı daha iyi tanıyana kadar spekülasyondan uzak durun. Ve bu işe dalmadan ilk denemenizde size yardımcı olabilecek bir gayrimenkul uzmanına danışmayı değerlendirin.

Mülk satın almak isteyen acemi gayrimenkul yatırımcısı için iki iyi seçenek vardır: küçük kiralık mülkler (bir veya iki ailelik konutlar veya dört daireli binalar) veya biraz tamir gerektiren bir müstakil ev. Gayrimenkule yatırım yapabileceğiniz bütün yöntemler arasında, bir ailelik konutlar yeni yatırımcılar için en net fırsatları sunabilir, bunun ana nedeni de edinilmelerinin ve genellikle satışlarının çok kolay olmasıdır.

Profesyonel Birini Tutmak

Bir boyacı tutmak yerine bir gününüzü boya yapmaya ayırırsanız gerçekte o kadar tasarruf eder misiniz? Eğer bir boyacı tutarsanız gününüzü (belki de 20.000 dolarlık bir kâr marjı olan) başka bir kelepir mülk bulmak için değerlendirebilirsiniz. Eğer bu mülkü bulup,

tamir edip satmanız 100 saati bulursa, esasen kendinize saatte 200 dolar ödemiş olursunuz!

Eski, köhne evleri satın alıp onararak ve sonra tekrar satarak büyük kârlar elde edebilirsiniz. Bu gayrimenkul işinde yatırımcılar arasında çok yaygın bir yöntemdir ve bu bazılarına düzgün bir kâr getirebilir fakat herkese uygun değildir. Tadilat ya da onarım gerektiren bir gayrimenkule yatırım yapma kararını vermeden önce göz önüne almanız gereken bazı faktörler şunlardır:

- **Ekspertiz.** Evi hale yola sokmanın ne kadar çalışma (ve para) gerektireceğine dair bir fikir sahibi olabilmek için en azından bina tasarımı ve yapımı konusunda bir şeyler öğrenmeniz gerekir. Kendiniz neler yapabileceğinizi ve ayrıca bu işi yapacak başka birini tutmanın ne kadara mal olacağını hesaplayın. Yapı malzemeleri, müteahhitler ve zamanınız için gereken maliyetleri mülkün satış fiyatına dâhil etmeyi unutmayın.
- **Dayanma gücü.** Mülkü restore ederken ortaya çıkması kaçınılmaz problemlere dayanacak gücünüz var mı? Gayrimenkul birçok insanın beklediğinden daha büyük bir taahhüt olabilir. Ayrıca, kurların düştüğü piyasalarda bir mülkü (hatta tamir edilmiş, birinci kalite bir mülkü) kârlı satmak güç olabilir ve fiyatların yeniden yükselmesini beklemek zorunda kalabilirsiniz.
- **Denetleme.** Bir mülkü satın almaya karar vermeden önce profesyonel bir ev denetçisiyle, kapsamlı bir denetleme yapması için anlaşın. İyileştirmeye başlamadan önce karşılaşabileceğiniz potansiyel gizli tehlikelerin hepsi konusunda tamamen bilgi sahibi olmanız kritik öneme sahiptir fakat hiçbir denetçinin bütün problemleri fark edemeyebileceğini de aklınızın bir köşesinde tutun.
- **Yer.** Mülkün yeri göz önüne alınması gereken en önemli faktördür. Mahalle, alışveriş ve ulaşım araçlarını inceleyin. Mülkün yerine ve imar planı içerisindeki konumuna (civardaki nüfus

yoğunluğuna ve hangi mesafede hangi kentsel fonksiyonlara erişim olanağı bulunduğuna) bakarak nasıl kullanılabileceği üzerinde düşünün. İyi bir okul bölgesindeki kiralık ikametgâh genç aileleri çekecektir. Otobana kolay erişimi olan mülk de ticari faaliyetler açısından çok değerli olabilir.

Yer Konusunda İpucu

Sezonluk ev alıcıları yer bakma konusunda şu yolu önerirler: En iyi mahalledeki en kötü evi alın. Çok emek sarf ederek evi iyileştirebilir ve kârlı satabilirsiniz. Bir mahalleyi iyileştirmek çok daha uzun süren, daha pahalı bir süreçtir ve çok daha fazla insan gerektirir.

Ticari veya ayrıcalıklı kiralık mülklere yatırım yapmak istiyorsanız, şehir merkezine en fazla elli kilometre mesafe içindeki mülklere bakın. Eğer şehrin dışına bakmaya hazırsanız, genellikle ucuz arazi bulabilirsiniz. Eğer size cazip gelen fakat satılık olarak listelenmemiş bir arazi keşfederseniz, bölge nüfus kayıt idaresini ziyaret ederek veya bölge eksperinin ofisini arayarak sahibinin izini sürebilirsiniz. Sahibiyle irtibata geçip bir teklifte bulunabilirsiniz; belki o da satmaya istekli olabilir.

Kira Sigortası Yaptırmak

Eğer yatırım mülkünüzü kiraya vermeye karar verirseniz, kira sigortası ve mülk sigortası yaptırmaya hazırlıklı olun. Mal sahibi adına düzenlenen poliçeniz büyük olasılıkla kiracıları kapsamaz ve sizi kiracıların malınıza vereceği hasarlara karşı korumaz. Bu ayrıca eğer kiracılarınız hasarı sizin üzerinize atmaya kalkarsa sizi de kapsar.

Çoğu gayrimenkul profesyoneli size gayrimenkul yatırım stratejilerinizde geleneksel olmanızı ve lüzumsuz şeyler almamanızı

söyler. Kuşkusuz satın almadan önce mülkte gizli kusur olup olmadığına da bakmalısınız. Mülkü satın aldıktan sonra problem bulursanız bunları halletmesi gereken kişi siz olacaksınız, özellikle de tekrar satış için mülkü cazip kılmaya çalışıyorsanız. Etrafta neler olup bittiğine dikkat edin ve mülkü satın almanın mantıklı bir hareket olduğundan emin olun. Bu tür bir mülke beş-on yıl içinde talep olacak mı? Bir satışı kolaylaştıran, kelepir mülk veya sıra dışı özellikler gibi şeyler konusunda her zaman tetikte olun.

Potansiyel olarak kârlı gayrimenkul fırsatları ekonominin hem iyi hem de kötü olduğu zamanlarda mevcuttur fakat akıllıca kararlar vermek ve en iyi alışverişleri yapmak için dikkatli seçim yapmak son derece önemlidir. Özellikle gayrimenkul değerlerinin zirvede olduğu veya sıkı bir kredi piyasasının bir borcu güvenceye almasının piyango kazanmaktan daha zor göründüğü zamanlarda bu herhangi bir yatırımcı için alengirli bir mesele olabilir. Vereceğimiz örnek bir mülk satın alırken neden talep ve yeri dikkate almanız gerektiğini gösteriyor. Bir çift, çocukları büyüyüp üniversiteye gittikten sonra artık o kadar büyük bir eve ihtiyaçları olmadığına karar veriyor ve New York dışında biraz tadilat gerektiren güzel bir yer satın alıyor. Birtakım tadilat ve ilaveler yapıyorlar ve iki yıl sonra evin takdir edilen değerinde artış oluyor. Gelgelelim yandaki ev boş. Banka el koyduğundan bomboş ve bakımsız duruyor. Dahası önemli bir yerel endüstri işçileri işten çıkarıyor. Uzun lafın kısası çift eğer evi satmak istiyorsa teklif fiyatını önemli ölçüde düşürmeleri gerektiğini fark ediyor.

Ekonomik olarak sıkıntılı bir bölgede yanında boş bir mülk olan bir ev takdir edilen değerinde satılacak kadar makbul değildir. Bu tür şartlarda herhangi bir mülkün değeri ancak satın almaya istekli alıcının ödemeye yanaşacağı kadardır.

KİRALIK MÜLKLER

Uzun Dönemli Yatırımlar

Eğer kiraya vermek için bir gayrimenkul satın almak istiyorsanız konut ile işyeri arasında seçim yapmalısınız. Öncelikle kendi maddi durumunuzu değerlendirmeniz gerekir, çünkü bu en likit yatırım değildir. En başta ne kadar paraya ihtiyacınız olduğunu, ne kadar borçlanabileceğinizi ve borç almanın koşullarının ne olacağını belirlemeniz önemlidir. Yatırım sermayesi gündeminizdeki ilk maddedir. Eğer sermayeniz yoksa borç almanız gerekir. Yeni yatırımcılara genellikle gayrimenkul satın almak için borç almamaları tavsiye edilir. Hisse senetleri ve tahvillerin aksine, 100 dolarlık yatırımla işe başlayamazsınız.

Vergi Avantajları

Gayrimenkul yatırımcılığının çok büyük bir vergi avantajı olabilir. Gayrimenkul yatırımcıları için özel vergi teşvikleri nihai vergi yükümlülüğünüzde büyük bir fark yaratabilir. Kiralık mülk indirimleri başka gelirleri dengelemek için kullanılabilir. Aslına bakarsanız, vergi muafiyetleri gayrimenkul kayıplarını kâra dönüştürebilir.

Ömrünüz boyunca tek seferlik bir iş gibi bile düşünseniz bir mülkün yeri konusunda bütün ev ödevinizi yapın. Bugün kelepir gözüken bir evi satın almak yarın ön bahçesinden bir otoyol geçtiğinde o kadar da iyi bir alışveriş gibi görünmeyebilir. Belediyeden civarda hangi projelerin (okul, otoyol, alışveriş merkezi, sanayi ve ticaret merkezleri) hayata geçirileceğini öğrenin. Bu gelişmelerin hepsi trafik sorunlarını ve mülk değerlerini etkileyebilir. Bazen bir mülkün çok avantajlı bir fiyatla satışa çıkarılmış olması, satıcının mülkün yeniden satış değerini etkileyecek, sizin bilmediğiniz yaklaşmakta olan bir olay hakkında bir şeyler bildiği anlamına gelir.

Eğer kiraya verme veya gelecekte satma niyetiyle bir işyeri veya konut satın alıyorsanız, aşağıdaki noktaları göz önüne almanız gerekir:

- Burası birinci sınıf bir yerleşim mi? Unutmayın yer hâlen gayrimenkulde her şey demektir.
- Bu mülk daha önce kiralanmış mı?
- Mülk kaç yıllık?
- Baştan aşağı denetlenmiş ve sağlamlık belgesi verilmiş mi? Bunu sizin ayarlamanız gerekebilir, elektrik, sıhhi tesisat ve zemin ve çatıyı baştan aşağı denetleyip tamir edebilirsiniz. Her şey yerel güvenlik yönetmeliklerine uymalıdır.
- Bu mülke ne kadar tamirat yapılması ve emek verilmesi gerekiyor? Bu kısmen denetlemelerden ortaya çıkacaktır. İşinize veya kira ihtiyaçlarınıza uyacak şekilde iç kısımları değiştirmek önemli bir maliyet faktörüdür.
- Mülkün bakımını yapmak ne kadara mal olacak? Bahçıvana ihtiyacınız var mı? Sürekli bir kapıcıya ihtiyaç olacak mı? Yeniden satışı ve mülkün kira değerini belirlerken bakım masrafları önemlidir.
- Bölgedeki imar kanunları nelerdir? Ticari bir mülkte yeni bir iş türüne başlıyorsanız bu özellikle önemlidir.
- Mülkün ulaşımı nasıl? Yazın kiralamak için ücra bir yerde mükemmel bir sayfiye evi bulabilirsiniz fakat bir işyerine ulaşım kolay olmalıdır.
- Bölgenin geleceği için ne gibi planlar yapılıyor? Yeni yapılacak otoyol, almayı düşündüğünüz mülkü insanların gözü önüne çıkararak yatırımınıza değer mi kazandıracak yoksa gözden uzak villanızın dinlence değerini azaltarak yatırımınıza zarar mı verecek?
- Nasıl bir sigortaya ihtiyacınız var? Yatırımınızın amacıyla bağlantılı olarak mülkünüz için geçerli olacak sigorta tarifeleri nelerdir?
- Hangi gayrimenkul vergileri geçerli? Hangi kalemler vergiden düşülebilir?

Eğer bu liste gözünüzü korkutmadıysa siz ideal bir gayrimenkul yatırımcısı olabilirsiniz. Gayrimenkule yatırım yapmak söz konusu olduğunda, hisse senetlerine yatırım yapmaya benzer şekilde bir zamanlama meselesi söz konusudur. Borsa zaman içinde kazanmaya eğilimlidir. Gayrimenkul de öyle. Ancak ekonomi iklimi değişebilir, bu yüzden diğer yatırımlar gibi gayrimenkul de riskli olabilir.

Kiralık Mülklerinizin İdaresi

Paraya ilaveten, kiralama veya satma amacıyla gayrimenkul satın almanın başka karmaşık yönleri de vardır. Yönetim becerilerinizin iyi olması ve detaylara dikkat etmeniz önemlidir, çünkü herhangi bir mülkle ilgili birçok detay vardır. Mülkün bakımını yapabilmeniz gerekir ki bu da düzenli bakım masrafı demektir. Bunu maliyetlerinizde hesaba katmak zorundasınız. Elinden her iş gelen biri olmadığınız müddetçe, doğru elektrikçi, tesisatçı ve müteahhitleri nasıl ve nerede bulacağınızı da bilmeniz gerekir. Bir mülkün bakımını yapmak büyük bir sorumluluktur; hisse senetleri ve tahvillerin aksine, bu yatırımı iyi durumda tutmaktan sorumlusunuz.

Eğer şansınızı denemeye ve kiralık bir mülk satın almaya karar verirseniz, ev sahipleri dünyasına giriyor olacaksınız. Eğer kiracıysanız iyi bir ev sahibinin yaşamı kolaylaştırabileceğini, kötü bir ev sahibininse berbat edebileceğini bilirsiniz. Bir ev sahibi olarak nasıl davrandığınızın yatırımınızın esenliği üzerinde büyük etkisi vardır.

Kiracının Geçmişini Kontrol Edin

Bir kiracının kredi geçmişini, özgeçmişini ve referanslarını daima kontrol edin. Eğer kiracılarınızı dikkatle inceleyip seçmezseniz, daha sonra sayısız problemle karşılaşabilirsiniz: Kirayı daima geciktiren, mülkünüze zarar veren, sakıncalı arkadaşlarıyla birlikte evinize taşınan bir kiracı, yatırımınızı olumsuz etkileyecektir.

Herhangi bir kiralama durumunda problemler ortaya çıkabilir ve sizin bu problemleri ele alış biçiminiz mülkü makul bir maliyette tutmak açısından önemlidir. Kendi konutunuz olduğunda bir mülkün bakımı için çaba göstermek çok daha kolaydır. Gelgelelim yatırımınızı korumak için aynı miktarda (belki daha fazla) emek sarf etmek zorunda kalacaksınız. Eğer yatırım çok fazla zamanınızı alıyorsa, esasen gelir kaybediyorsunuz demektir; çünkü bu işe başka bir yerde para kazanmakta yararlanabileceğiniz zamanı harcıyorsunuzdur. Eğer bir mülkün bakımı için saatler harcıyorsanız, gelir kazanma zamanınızı azaltıyor ve süreçte para kaybediyorsunuzdur. İnsanların yatırım aracı olarak hisse senedi, tahvil ve yatırım fonu seçmelerinin bir nedeni de bunlarla ilgilenmenin çok az zaman gerektirmesidir.

Kiracılarınızla iyi iletişim kurmak iyi bir ev sahibi olma becerinizde ve değerli yatırımınızı korumada hayati öneme sahiptir. Kiracıların mülkünüzü kiralamak için bir anlaşma yapmadan önce kurallarınız ve düzenlemeleriniz kadar beklentilerinizi de anlamaları gerekir. Kurallardaki herhangi bir değişiklik yeteri kadar önceden yazılı olarak ifade edilmeli ve açıklanmalıdır. Kiracılarla bütün iletişimlerinizi yazılı yapın ve bildirimin kiracıya iletildiğini kanıtlayabilecek durumda olun.

Ne durumda olursa olsun, kiralık bir mülkü satın alır almaz hemen kiracı bulup sonra da her ay kiranın gelmesini beklememelisiniz. Eğer kiralık mülkünüzü idare etmeye hazır değilseniz veya zamanınız yoksa profesyonel bir mülk yöneticisi tutun. Mülk yöneticileri günlük tamir ve bakım meseleleri, çevre düzeni ihtiyaçları, kiracı sorun ve şikâyetleri ve kira toplamakla ilgilenirler. Ücretler istenen işin seviyesine ve binanın büyüklüğüne bağlı olarak değişir. Bu işi yapması için birini tutabilir veya bir yönetim şirketiyle anlaşma yapabilirsiniz. Eğer kiralık mülkünüzü idare etmesi için profesyonel bir yöneticiye ihtiyaç duyacağınızı düşünüyorsanız mutlaka maliyeti mülkün satış fiyatına ve kiraya yansıtın.

GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIKLARI

Başka Bir Gayrimenkul Seçeneği

Eğer bir ev veya mal sahibi olarak bir gayrimenkul yatırımına girmeye pek hazır değilseniz, mülk sahibi olmanın negatif yönlerini yaşamadan gayrimenkul yatırımcılığının yararlarından faydalanmanızı sağlayan başka bir seçenek daha var. Gayrimenkul yatırım ortaklığı (yani GYO) borsada yapılan yatırıma aşağı yukarı benzer şekilde, yatırımcılara ticari gayrimenkule yatırım yapmalarının bir yolunu sunuyor. Kısaca, GYO gerçekte mülk veya arazi almak zorunda kalmadan gayrimenkule yatırım yapmanıza olanak tanır. Seçim yapılabilecek 200'den fazla GYO var ve GYO hisseleri aşağı yukarı hisse senetleri gibi işlem görürler. Aslında borsalarda GYO'ları kote halde bulabilirsiniz.

Hisse senetleri, fonlar ve hatta tahviller kadar popüler olmayan GYO'lar yeni değildir. Elli yıldan uzun bir süre önce gayrimenkul pazarına girmenin güvenli bir yöntemi olarak tesis edildiler. Gayrimenkule yapılan direkt yatırımlardan daha likit ve dolayısıyla daha caziptirler, GYO hisselerini satmak yatırım fonu veya hisse senedi satmak kadar kolaydır. Gerçekte gayrimenkulün sahibi olmadığınız için, mülk sahipliğiyle gelen güçlüklerle uğraşmazsınız. Öte yandan, GYO size emlak mülkiyetiyle gelen hakların da hiçbirini vermez.

GYO'lar hem hisse senetlerinin hem de yatırım fonlarının özelliklerini taşır. GYO halka açık şirket olduğu için hisse sahibi olmak hisse senedi sahibi olmaya benzer. Öte yandan GYO'lar yatırım şirketlerinin veya yatırım fonlarının yaklaşımını izleyecek şekilde oluşturulmuştur. Birçok küçük yatırımcı gelir üreten gayrimenkule doğrudan yatırım yapamadığı için GYO onların yatırım kaynaklarını bir havuzda birleştirmelerine olanak tanır ve dolayısıyla yatırım fonuna benzer. Geliri emlaktan hissedarlara aktaran bu yatırım türüne ödeme aktarmalı menkul kıymetler denir. Gelir şirket seviyesinde değil yatırımcı seviyesinde vergilendirilir.

GYO'da Neler Var?

Şirketlerin hisse senetlerini satın alan yatırım fonlarının aksine GYO'lar her türden gayrimenkul yatırımına odaklanır. Bu yatırımlar genellikle iki formdan birini alır. Öz sermaye GYO'su gerçek emlak satın alır (emlakın öz sermayesi yatırımı temsil eder). İpotek GYO'su ise emlak satın alımı için finans temin eden ipoteklere yatırım yapar. Burada gelir ipotekler üzerindeki faizden gelir. Elbette, başka her şeyde olduğu gibi, daima aradaki gri bölgeye denk gelen bir seçenek daha vardır. Bu durumda her iki formun özelliklerini taşıyan formül melez GYO olarak bilinir.

GYO'ları kıyaslayıp hangisinin sizin için en iyisi olduğuna karar verirken, birtakım faktörleri göz önüne almanız gerekir. Farklı GYO'ları kıyaslarken dikkate almanız gereken önemli alanlardan bazıları şunlardır:

1. **Kâr payı geliri.** Kâr payı ödemelerinde GYO'nun ne kadar sunduğunu inceleyin ve bunu hisse senedi fiyatıyla kıyaslayın. Kâr payı geliri hisse başına ödenen kâr payının hisse fiyatına bölümüyle elde edilir. Böylece fiyat düşerse, kâr payı geliri yükselir. 2014'teki kâr payları (S&P 500 şirketlerinin yüzde 1,9'uyla kıyaslandığında) GYO'lar için ortalama yüzde 6,9'du.
2. **Kazanç büyümesi.** GYO'larda, sihirli kazanç rakamına faaliyet kârından sağlanan kaynak denir. Bu rakam GYO'nun gerçek performansını gösterir, standart şirketlerin kullandığı aynı türdeki net gelir hesaplamasıyla görülemez. Bir GYO'nun faaliyet kârından sağlanan kaynağı; emlak satışlarından elde edilen kazanç veya kayıpları ve borçların yeniden yapılandırılması hariç tutularak ve gayrimenkul eskime payı geri ilave edilerek düzenli net gelirine eşitlenir (muhasebe için).
3. **İçerdiği Yatırım türleri.** GYO'nun hangi emlaklara yatırım yaptığını öğrenin. GYO'lar ofis binası, alışveriş merkezi ve dükkânlar ile apartman, otel ve yazlıklar dâhil mesken emlaklarına, sağlık tesislerine ve diğer çeşitli gayrimenkul formlarına yatırım yapabilir.

4. **Coğrafi konumlar.** GYO'nun nerelerde yatırım yaptığını kontrol edin. Bazı GYO'lar ulusal bir seviyede yatırım yapar ve bazıları da ülkenin belirli bölgelerinde uzmanlaşırlar.
5. **Çeşitlendirme.** İşte yine aynı kelime. İster eyalet sınırları ötesine geçip çeşitlendirme yapan bir GYO seçin, ister küçük otellerden devasa ofis komplekslerine kadar her şeye yatırım yapma fikriyle çeşitli GYO'lar satın alın, yatırım yaparken daima çeşitlendirmeyi göz önünde tutmalısınız ve buna GYO'lara yatırım yapmak da dâhildir.
6. **Yönetim.** Yatırım fonundan hisse almaya çok benzer şekilde, GYO'larda da profesyonel bir yönetim tarafından idare edilen bir yatırımı satın alırsınız. Yöneticinin özgeçmişine bakmalısınız. Yani gayrimenkul özgeçmişi olan birini arayacaksınız. GYO yöneticilerinin çoğunlukla engin deneyimleri vardır. Bu deneyim özel bir şirkette başlamış, kişi şirkette çalışmaya devam ederken, şirket halka açılmış olabilir.

Hisse senedi çıkaran bir şirketi nasıl araştırıyorsanız, GYO'nun arkasındaki şirketi de aynı şekilde araştırmanız gerekir. Ayrıca gayrimenkul pazarını ve GYO'nuzun iş yaptığı alan veya alanlardaki ekonomik koşulları da göz önüne almanız gerekir.

S&P 500'le Kıyasla GYO'lar

31 Aralık 2013'te son bulan otuz yıllık sürede, öz sermaye GYO'larının birleşik yıllık toplam getirisi yaklaşık yüzde 11,7'ydi. Bunu aynı zaman süresinde, daha düşük olan yüzde 10,8 S&P 500 getirisiyle kıyaslayın (veriler www.nareit.com'dan).

GYO'larınızı Takip Etmek

GYO'da hisse fiyatları günlük olarak verilir, böylece bir yatırım fonunu takip ettiğinize çok benzer şekilde yatırımınızı takip edebilirsiniz. GYO performansınızın en iyi ölçümü faaliyet kârından sağ-

lanan kaynaktır (FSK) ki çoğu kez kazançlar olarak ifade edilir. FSK esasen eskime payı alanında şirket kazançlarından farklılık gösterir. Bilgisayar ve traktörler gibi varlıkları olan şirketler için, bütün fiziksel varlıklar (arazi hariç) eskir, yani değerlerinde bir azalma olur. Bu mantıklıdır çünkü zamanla gerçekten değer kaybederler. Gelgelelim gayrimenkul normalde değerini korur veya artırır. Ana varlığı gayrimenkul olan bir şirket kazançlarını yani FSK'larını şöyle hesaplar: Standart net gelir rakamıyla başlar, gayrimenkul ve diğer nakit olmayan maddelere yıpranma payını ilave eder ve bazı sermaye işlemlerinin etkisini kaldırır. Bu şekilde GYO'nun gerçekte ne tür bir nakit yarattığının daha net bir resmini görebilirsiniz.

Sonuçta, gayrimenkule yatırım yapmak için doğru zaman olduğuna inanan çiçeği burnunda bir yatırımcıysanız, en iyi seçim GYO'dur. Bu yatırım formu sizin başka türlü yatırım yapma fırsatını (veya sermayesini) bulamayacağınız gelir getiren mülklere yatırım yapmak için uygun, düşük maliyetli bir yöntemdir. Gayrimenkule ister GYO vasıtasıyla ister mülk sahibi olarak girin, bu kazançlı ve değerli bir yatırım stratejisi olabilir.

BÖLÜM 6

DÖVİZ VE EMTİA TİCARETİ

Döviz ticareti isminin çağrıştırdığı şeye çok benzer. Kambiyoda (forex) gerçekleşir. Forex dünyadaki en büyük finans piyasası olmasına rağmen, birçok insan onu, örneğin New York Borsası'ndan daha az duymuştur. Forex ayrıca en az yapılandırılmış piyasalardan da biridir ve bu da alım satımlara diğer borsalarda bulunmayan bir çeşit likidite kazandırır.

Emtia ticareti tarih boyunca dünyada var olagelmiş zirai ürün ticaretini ifade eder. Bunun günlük yaşamlarımız üzerinde muazzam bir etkisi olabilir. En belirgin örnek, petrol fiyatındaki değişimlerin benzin istasyonunda sizi her gün etkilemesidir.

Bu bölümde bu yatırım formları ve onlardan nasıl para kazanılacağını inceleyeceğiz.

DÖVİZ VE TÜREVLERİNİN TİCARETİ

Para Üzerine Bahis Oynamak

Para ticareti yapmanın size para kazandırabileceği fikri sezgilere aykırı görünebilir fakat aslında döviz ticaretinden çok para kazanmak mümkündür. Aslına bakarsanız çok sayıda kişi farkında bile olmadan bu ticaretle uğraşıyor. Ne zaman yabancı bir ülkeye gidip de paranızı yerel parayla takas etseniz, döviz ticaretine girmiş olursunuz. Yatırım açısından, döviz ticareti kambiyo yani forex (FX) olarak bilinir. Ve ister inanın ister inanmayın, günümüzde forex piyasası günde 5 trilyon dolardan fazla iş yapıyor.

Ticaretin büyük kısmı, finans piyasaları en sağlam ve sofistike olanlarla birlikte sekiz ana oyuncunun dövizini içerir:

1. Birleşik Devletler (Amerikan doları, aynı zamanda yeşil de denir)
2. Birleşik Krallık (pound, aynı zamanda sterlin de denir)
3. Japonya (yen)
4. Avrupa (avro)
5. Kanada (Kanada doları, Loonie olarak da bilinir)
6. İsviçre (İsviçre frankı, Swissie olarak da bilinir)
7. Avustralya (Avustralya doları, Aussie olarak da bilinir)
8. Yeni Zelanda (Yeni Zelanda doları, takma adı Kiwi'dir)

Kuşkusuz başka dövizlerin de ticareti yapılıyor. Ancak bu listedekiler en likit olan ve kârlı bir şekilde ticareti en kolay yapılanlardır. Unutmamanız gereken en önemli şey dövizlerin değerinin göreli olduğudur. Örneğin, Japon yeni karşısında Amerikan dolarının alım satımı avro karşısında Amerikan dolarının alım satımından çok farklı bir sonuç verir. Bunun nedeni döviz çiftinin alım satımının, karşısındakiyle bağlantılı olarak her bir dövizin değerine dayanmasıdır.

Döviz Ticareti Farklıdır

Şu ana dek ele aldığımız yatırımların birçoğunun ticareti resmi borsalarda yapılıyor. Ancak döviz ticareti hariç. Neredeyse bütün hisse senedi, BYF ve opsiyonların aksine, döviz ticareti düzenli bir forumda yapılmaz. Merkezi bir yönetim birimi yoktur (SPK gibi). Alım satımları garanti edecek veya doğrulayacak resmi bir kurul yoktur.

Bu genellikle acemi döviz yatırımcılarına çılgınca gelir fakat sistem (veya daha doğrusu sistemsizlik) işler. Serbest piyasa sistemi olduğu için, döviz piyasası ticaret yapan kişiler arasındaki rekabet ve işbirliği sayesinde kendi kendini düzenler. Gelgelelim, eğer Birleşik Devletler'deki döviz ticareti sularında test yapmayı planlıyorsanız, Ulusal Uzun Vadeli İşlemler Birliğine kayıtlı bir FX aracısıyla çalışın, çünkü bu aracılar bir anlaşmazlık halinde bağlayıcı tahkime gitmeyi kabul ederler.

Başka bir dikkate değer forex farklılığı da şudur: Hafta boyunca günde yirmi dört saat döviz ticareti yapabilirsiniz. Pazar günü 17:00'den Cuma 16:00'ya kadar ticaret devam eder.

Kurlar Getiriyi Yönlendirir

Eğer döviz pazarlarında altın bir kural varsa o da kurların getiriyi yönlendirdiğidir. Bu kavram göründüğünden basittir. Döviz alıp sattığınızda, daima ekli bir faiz kuruyla işlem yapılır: alıcılar faiz kazanır; satıcılar faiz öder. Bu, beklentinizin tam tersi gibi görünebilir, fakat sistem böyle işler.

Yöntemsel bir bakış açısından, önce bir döviz satıyor, sonra başka bir döviz almak için kazancı kullanıyorsunuz (işlemler aynı anda meydana geldiği halde). Döviz sattığınızda, onun üzerinden faiz ödemek zorundasınız (bu, tahvil çıkaranın faiz ödemesine benzer); bir döviz aldığınızda ise onunla birlikte faiz de kazanırsınız.

Her dövizin baz puanlarda hesaplanan, ekli bir kendine özgü faiz kuru vardır. Net getiriniz sattığınız döviz ile aldığınız döviz arasındaki baz puanlardaki farktır. Böylece 400 baz puan kurlu bir

döviz satıyor ve 600 baz puanlı bir döviz alıyorsanız, net getiriniz 200 baz puan olur (yani yüzde 2).

Türevlerin Çözümü

Türevler değerlerini başka bir şeyden alan yatırımlardır. Kendi başlarına, gerçekte bir değerleri yoktur. Değerleri bir dayanak varlıktan ve bunun değerindeki değişimlerden kaynaklanır. Bu nedenle, her türev bir bahisle aynı şeydir. Türev tüccarları genellikle dayanak varlıkları etkileyen anlık hareketlere bağlı olarak kumar oynarlar.

Her türev iki taraf arasında bir sözleşmedir. En yaygın türev anlaşmaları opsiyon, vadeli işlem, takas ve vadeli sözleşmelerdir. Ve bu anlaşmalar, norm olmasına rağmen, yalnızca diğer yatırım amaçlı menkul kıymetler üzerinden satılmazlar. Türev anlaşmaları hava durumu verileri (Ağustos'ta Florida'da yağmur yağacak mı?) perakende tatil satışları veya faiz kurları gibi şeyler üzerinden satılabilir. Ancak çoğu türev yatırımla ilgili maddeler üzerinden satılır: hisse senedi, tahvil, döviz, emtia ve hatta piyasa endeksleri.

EMTİA VE KIYMETLİ MADENLER

Altını Tercih Etmek

Yatırımcılar doğrudan kaynağa gitmek istediklerinde emtia veya kıymetli madenlere yatırım yapabilirler. Bu hammaddeler yiyecek gibi temel ihtiyaçlardan sanal gerçeklik oyunları gibi ileri teknoloji ihtiyaçlarına kadar dünyadaki bütün endüstriler için üretim arzını beslerler. Bol miktarda bulundukları ve yerleri doldurulabildiği müddetçe bu malların fiyatları düşük kalabilir. Ancak kıtlık, fiyatları yükseltir. Kıtlık korkusu bile (petrolde tanık olduğumuz gibi) fiyatları yükseltebilir. Bilgili ve sezgili yatırımcılar dünyanın artan kaynak taleplerini inceler ve dünyanın en büyük oranlarda tüketmesini umdukları bu emtiaya paralarını yatırırlar.

Bu piyasa çok az değişmesine rağmen başladığı noktadan bu noktaya çok çabuk gelmiştir. Yüzlerce yıl önce çiftçiler mısır ve buğdaylarını pazarlara götürüp en yüksek fiyatı verenlere satarlardı. Artık kimse pazaryerine mal taşımamasına rağmen, bu malların üreticileri yine de alabilecekleri en yüksek fiyatta ısrarcı olabilirler.

Emtia Dili

Emtia piyasasının kendi dili vardır. Emtiaya "asıl" denir. "Yakın", bir emtia vadeli işlem sözleşmesinin altındaki asılların fiziksel olarak teslim edilmek üzere oldukları anlamına gelir. Ve bir "arıza" da vadeli bir işlem sözleşmesinin altındaki emtiayı negatif olarak etkileyen doğal bir olay (kasırga veya mevsim dışı don olayı) anlamına gelir.

Bu yatırım sınıfı diğer sınıflardan daha riskli olmasına rağmen bir şekilde emtia bulundurmak (yatırım fonunda olsa bile) bir portföye çeşitlendirme ve biraz enflasyon koruması sağlar.

Emtia

Bazı yatırımcılar direkt üretim zincirinin tabanına gitmeyi tercih eder ve tüketici ürünlerini üretmek için kaynakları (yani yatırım dünyasında dendiği şekliyle emtiayı) kullanan şirketlere yatırım yapmak yerine, doğrudan bu kaynakları satın alırlar. Emtia; doğal kaynaklar, her tür üretim aracında kullanılan hammaddelerdir. Emtia örnekleri arasında şunlar mevcuttur:

- Kereste; ev inşa etmek dışında pek çok alanda kullanılır.
- Petrol; etkileri nakliye masraflarından daha öteye uzanır.
- Pamuk; giysiden kahve filtrelerine kadar birçok maddede kullanılır.
- Buğday; yüzlerce yiyecekteki ana bileşendir.
- Mısır; yiyecek, inşaat malzemeleri ve biyo yakıtlarda kullanılabilir.
- Altın; mücevher yapımı dışında çok fazla alanda kullanılır.

Emtia direkt olarak alınıp satılabildiği halde, genellikle vadeli iş sözleşmelerinin dayanak yatırımıdır. Ve çoğu bireysel yatırımcı büyük partiler halinde emtia almamalarına rağmen yatırım fonları ve BYF'ler yoluyla emtiaya yatırım yapabilir.

Kıymetli Madenler

Kıymetli madenler, özellikle de altın bu bireysel yatırım kuralının istisnalarıdır. Dünya üzerindeki milyonlarca yatırımcı altın alıp satar ve çok daha fazla yatırımcı bu mala hisse senetleriyle (örneğin madencilik şirketleri) ve kıymetli madenler fonlarıyla yatırım yapar. Zamanla altının değer kazanacağı inancıyla altın alıp ellerinde tutan yatırımcılara "altın böcek" denir.

Altın Yol

Altın sadece boyunda güzel görünen veya değerli taşları çevreleyen güzel parlak bir metal değildir. Altın aynı zamanda tıbbi makine-

lerden uzay ekipmanlarına ve cama dek birçok eşya ve malzemenin üretiminde kullanılır. Ve elbette 3.000 yıldan uzun süre para olarak kullanılmıştır.

Doğrudan altına yatırım yapmak, altın çubuk veya sikke almak gibi birkaç farklı şekilde olabilir. Külçe altın bir çubuk haline getirilmeden önceki saf, ham altındır; çok az (eğer varsa) bireysel yatırımcı elinde külçe altın bulundurur. Altın külçeleri (ya da çubukları) birçok kişinin altın deyince akıllarına gelen şeydir: altın tuğla yığınları. Altın külçeleri karat olarak ölçülen, en az yüzde 99,5 saf külçe altından yapılır. Altın külçeleri genellikle 400 ons gelir (ons, altını tartmak için kullanılan standart ağırlık ölçüsü birimidir), ancak bunları birer standart ons'luk küçük parçalar halinde de bulabilirsiniz. Altın sikkeler som altından yapılma gerçek paralardır. Artık nadiren para olarak kullanılmalarına rağmen bu sikkelerin genellikle sadece altın değerlerinden daha fazla belirli değerleri vardır. Çoğu yatırımcı altın sikke almayı tercih eder ve genellikle koleksiyonlarından büyük gurur duyarlar.

İnsanlar başka kıymetli madenlere de yatırım yapabilirler. Birkaç örnek verecek olursak, gümüş, platin ve bakırı da genellikle yatırımcılar sikke formunda alıp satarlar. Bu madenler, her ne kadar üretim amacıyla endüstri tarafından çok aransalar da altın kadar ticari değerleri yoktur.

OPSİYONLAR

Geleceğe Yatırım Yapmak

Opsiyon kişiye belirli bir tarih itibariyle belirli bir fiyattan başka bir menkul değeri alıp satma hakkını (yükümlülüğünü değil) veren satılabilir bir menkul değerdir. Opsiyonun özü bir bahis olmasıdır; eğer elinizde bir opsiyon varsa, dayanak menkul değerinin fiyatının sizin beklediğiniz gibi (aşağı veya yukarı) ve sizin beklediğiniz kadar hareket edeceğini iddia ediyorsunuzdur. Opsiyon sahipleri fiyat hareket ettiği müddetçe ne yönde hareket ettiğini umursamazlar. Ve her ne kadar çoğu insan opsiyonları hisse senetleriyle (yani hisse senedi opsiyonları) ilişkilendirse de, opsiyonlar neredeyse var olan her tür menkul değer için yazılabilir. Gelgelelim hisse senedi opsiyonları açık ara en yaygın opsiyon türü olduğu için bu bölümde onlara odaklanacağız.

Kayıtlı Opsiyonlar

Kayıtlı opsiyonlar Chicago Opsiyon Borsası (CBOE) veya başka bir ulusal opsiyon borsasında alınıp satılanlardır. Bu opsiyonların hepsinde de sabit bir son kullanım tarihi ve işlem fiyatı vardır. Ayrıca her kayıtlı opsiyon bir 100 hisse senedi alma veya satma sözleşmesini temsil eder.

Ayrıntılara girmeden önce, opsiyonların temel dilini öğrenmeniz gerekir. En önemli iki terim *satma opsiyonu* ve *satın alma opsiyonu*'dur. Satma opsiyonu yatırımcıya satma hakkı, satın alma opsiyonu da satın alma hakkı verir. Her iki tür işlem de opsiyon altındaki varlık üzerinden yürütülür. Alma veya satmaya karar verdiğinizde, opsiyonunuzu kullanıyor olacaksınız. Opsiyon üzerinde belirtilen teminat bedeline *işlem fiyatı* ve uzun dönemli opsiyonlara LEAPS denir.

Hisse Senedi Opsiyonları

Hisse senedi opsiyonunun bir dayanak varlığı olur ve bu varlık belli bir hisse senedidir. Hisse senedi opsiyonları size önceden belirlenmiş bir zaman dilimi içinde önceden belirlenmiş bir fiyattan adı verilen belirli sayıdaki hisseyi (opsiyonun türüne bağlı olarak) alıp satma hakkı verir. Örneğin ABC Corp.'un 300 hissesini bugünden itibaren bir ayda 50 dolardan satın almanıza olanak veren bir alım opsiyonu satın alabilirsiniz. Eğer ABC'nin piyasa fiyatı bir ayda 60 dolar olursa, opsiyonunuzu kullanır ve ABC'nin 300 hissesini 50 dolardan alırsınız (sonra da onları 60 dolardan, 300 hissenin 10 katı olan şık bir 3.000 dolarlık kârla satabilirsiniz). Öte yandan eğer hisse senedi fiyatı önümüzdeki ay 45 dolar olursa, opsiyonunuzun sona ermesine izin verirsiniz. Sonuçta, 45 dolara satın alabileceğiniz hisselere neden 50 dolar ödeyesiniz ki?

Opsiyon Oluşturmak

Yatırımcılar opsiyon satın almanın yanı sıra bunları oluşturabilir veya yazabilirler de. Bu durumda, opsiyonu yazan, belirli bir işlem fiyatından, dayanak menkul değeri alıp satma fırsatını başka birine teklif eder. Eğer opsiyonu tutan opsiyonu kullanmayı seçerse yazan kişi opsiyon sözleşmesini yerine getirmekle yükümlüdür.

Eğer bir opsiyonunuz varsa neredeyse limitsiz bir kâr potansiyeliniz vardır ve kayıplarınız da opsiyon için ödediğiniz miktarla sınırlıdır. Hisse senedi opsiyonunun değeri beş ana faktörle belirlenir: hisse senedinin cari fiyatı, işlem fiyatı, bir pozisyonu hisse senedinde tutmak için gereken birikimli maliyet (faiz ve kâr payları dâhil), sona erme tarihi (genellikle iki yıl içinde) ve hisse senedi fiyatının gelecekteki dalgalanmalarının bir tahmini.

LEAPS

Uzun dönemli bir amacı tercih eden bazı yatırımcılar LEAPS (Uzun Dönemli Öz Sermaye Tahmin Menkul Değerleri) olarak bilinen

uzun dönemli opsiyonları satın alabilirler. LEAPS'ler normalde iki ila üç yılda sona ermez, bazen beş ila on yıl sürebilir. Bu önemli ayrım dışında, LEAPS'ler normal opsiyon gibi işlem görürler.

Her ne kadar standart opsiyonlar gibi işlem görseler de, kolay erişimli değildirler. Bunları en fazla işlem gören hisse senetleri üzerinden elde edebilirsiniz, fakat kısa dönemli opsiyonlarda olduğu gibi birçok farklı hisse senedi üzerinden satılmazlar.

Çalışan Hisse Senedi Opsiyonları

Çalışan hisse senedi opsiyonlarını duymuş ve hatta almış bile olabilirsiniz. Bu hisse senedi opsiyonları bir şirket tarafından çalışanlarına (genellikle genel ücret paketlerinin bir parçası olarak üst düzey çalışanlara) şirketin kendi hisse senedi esas alınarak verilir. Bazı endüstrilerde alt düzeyde çalışanlara bile hisse senedi opsiyonları teklif edilebilir, özellikle de biyotek gibi hızlı büyüyen sektörlerde. Bu opsiyonlar çalışanlara daha çok çalışma şevki verir ve şirketi daha da kâra geçirmeye yardımcı olur. Genellikle kalifiye çalışanları şirkete çekmek için bir teşvik olarak kullanılırlar.

Ürünleri Dengede Tutmak

Birleşik Devletler vadeli işlem piyasaları hem üretim fazlası ve hem de kıtlık zamanlarında çiftçilerin tahıl fiyatlarını dengede tutmalarına yardımcı olmak amacıyla doğdu. Bu şekilde, ürünler kıtlaştığında (örneğin kışın) fiyatlar aşırı yükselmez. Ve ürünler bollaştığında çiftçiler gelecek yıl malzeme alamayacakları kadar düşük fiyattan ürünlerini satmak zorunda kalmazlar.

Çalışan hisse senedi opsiyonları sözleşmeyi yazan üçüncü bir taraf olmaması açısından normal opsiyonlardan farklıdır. Bilakis, çıkaran şirket ile opsiyon sahibi arasında direkt bir sözleşmedir. Ayrıca çalışan hisse senedi opsiyonlarının genellikle hem şirket hem de çalışan açısından ilave bir fayda olan vergi avantajları da vardır. Başka bir önemli fark da bu opsiyonların kullanılabildiği

zaman çerçevesidir: Çalışan hisse senedi opsiyonları genellikle minimum bir zaman aralığında elde tutulmalıdır (genellikle bir yıldan fazla) ve hatta on yıl gibi uzun zaman periyotlarında da kullanılabilir.

Vadeli İşlem Sözleşmeleri

Vadeli işlem sözleşmeleri mevcut en riskli yatırımlar arasındadır. Bu sözleşmeleri satın almak (uygulamada) hisse senedi almak kadar kolay olduğu halde (aracınızı arar, emri verir ve oldukça yüklü bir komisyon ödersiniz) olası sonuçlar hiçbir şekilde aynı değildir. Opsiyonların aksine, bir vadeli işlem sözleşmesi satın aldığınızda, sözleşmede adı geçen varlığı (genellikle bir emtia) belirli bir fiyattan belirli bir zaman itibariyle almak veya satmakla yükümlü hale gelirsiniz. Vadeli işlem sözleşmeleri çoğunlukla (domuz göbeği ve mısır gibi) tarım ürünleri, (petrol gibi) enerji ürünleri, (altın ve gümüş gibi) kıymetli madenler veya dövizler üzerinden satılır.

Bu sözleşmelerin ticaretini yapanların, işler yolunda gittiğinde çok para kazanma olasılıkları yüksektir. Ancak olumsuz tarafı maddi açıdan yıkıcı olabilir. Fiyatların hangi yönde hareket ettiklerini yanlış tahmin ederseniz, sözleşmeye yatırdığınızdan çok daha fazla parayı kaybetmek durumunda kalabilirsiniz. Unutmayın, sözleşmenin şartlarını yerine getirmekle yükümlüsünüz. Bu nedenle, eğer ilgili emtia, o emtianın piyasası ve o piyasanın hareket yönü konusunda kapsamlı bilgiye sahip olduklarından emin değillerse en risk seven bireysel yatırımcılar bile bu piyasadan uzak durmalıdır.

AÇIĞA SATIŞ

Zarar Etme Olasılığına Dair Bahse Girmek

Yatırımı bir baton ekmek olarak düşünün. Bu baton ekmek bir uzun bir de kısa parça olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Yatırımın uzun kısmını tercih etmeniz bir menkul değerin (genellikle bir hisse senedinin) fiyatının yükselmesini beklediğiniz anlamına gelir. Yatırımın kısa kısmını tercih etmeniz ise menkul değerin piyasa fiyatının düşeceği konusunda bahse girmeniz anlamına gelir. Çoğu insan uzunu tercih eder, fakat risk sevenler bir şirketin grafiği düşüşe geçtiğinde olağanüstü kazançlar elde edebileceklerini bildiklerinden genellikle kısayı tercih ederler.

Açığa satış bir hisse senedini (genellikle ödünç alınan bir hisse senedini) satın almadan önce satma eylemidir. Bu durumda hisse fiyatının düşeceğini ve ödünç aldığınız hisseleri sattığınız hisselerden daha azına mal olan hisselerle değiştirebileceğinizi ümit edersiniz. Biraz tuhaf ve karmaşık görünüyor; fakat sayılarla vereceğimiz bir örnek konuyu açıklığa kavuşturabilir.

Açığa Satışın Askıya Alınması

Borsa ani, keskin bir düşüş yaşadığında devlet açığa satışı engelleyebilir. Açığa yatırım yapanlar hisse fiyatlarının düşmesini istediklerinden, onların faaliyetleri zaten düşmekte olan bir piyasada daha fazla düşüşe yol açabilir. Bir piyasadaki düşüşü engellemek (ve yatırımcı güvenini artırmak) için açığa satış piyasa dengesini yeniden bulana kadar geçici olarak askıya alınabilir.

Diyelim Joe ExxonMobile'nin hisselerinin çok yakında düşeceğini düşünüyor ve bundan kâr etmek istiyor. Joe aracısından 100 Exxon hissesi ödünç alır ve cari piyasa fiyatı 100 dolardan satar. Bu da Joe'nun 10.000 dolar para kazandığı anlamına gelir. Ancak

hâlâ aracısına 100 Exxon hissesi borçludur. Eğer şanslıysa Exxon hisseleri düşer. Eğer düşerlerse, diyelim hisse başına 90 dolar olursa, Joe sadece 9.000 dolara 100 hisse alarak hızlı bir şekilde 1.000 dolar kazanabilir. (Hesabı basitleştirebilmek adına, burada işlem ücretleri olmadığını varsayıyoruz.) Eğer fiyat düşmezse Joe hisseleri 100 dolardan alır, aracısına verir ve ne kâr ne de zarar eder. Ancak eğer Exxon toparlanır ve hisse fiyatları 101 dolar olursa, Joe'nun şansı yaver gitmemiş demektir. Artık aynı hisseler için 10.100 dolar ödemek zorundadır, direkt cebinden ve portföyünden çıkan bir kaybı olur.

Borçlanarak Satın Alma

Borçlanarak (marjla) satın alma ödünç almayı gerektirmesi bakımından konuyla bağlantılıdır ve aynı zamanda bir yatırımcının portföyünü tüketen yıkıcı kayıplara da yol açabilir. Borçlanarak satın alan yatırımcı kendi parasından biraz ve aracı firmasının parasından çokça kullanarak hisse senedi alır. Borçlanarak almak için öncelikle aracınızda bir kasa hesabınızın olması gerekir. Bir satın alma işlemi yaptığınızda, borca karşı teminat olarak hisseleriniz hesapta kalır. İyi bir anlaşma gibi görünüyor, değil mi? Kendi başınıza alabileceğinizden daha fazla hisse alabilirsiniz ve hisseler borcunuza karşı teminat sayılır.

Eğer her şey lehinize işler ve hisse senedi fiyatı yükselirse, muhteşem bir iştir. Fakat fiyat düşerse büyük sıkıntıya girersiniz. Sadece yatırımınızdan para kaybetmekle kalmaz, hisse senedini almak için borç aldığınız aracı firmaya faiziyle birlikte borçlu kalırsınız. Kuşkusuz hisse senedi tekrar yükselebilir fakat bu o anki durumu düzeltmez. Gördüğünüz gibi bir kasa hesabını sürdürmek için yasalar gereği sürdürme teminatı adı verilen bir hesabınız olmak zorundadır. Federal yasalara göre bir sürdürme teminatının en az yüzde 25 olması gerekir; sürdürme teminatınızın bakiyesi borç aldığınız hisse senetlerinin değerinin en az yüzde 25'ine eşit olmak zorundadır.

Marj Tamamlama Talepleri

Eğer bir yatırımcının çok korktuğu bir şey varsa, o da aracısından gelecek marj tamamlama talebidir. Bu durum yatırımcının borçlanarak satın aldığı hisse senedinin fiyatı düştüğünde meydana gelir. Kasa hesabındaki hisseler artık hesabın karşı teminat şartlarını karşılayacak kadar değerli değildir ve yatırımcı farkı telafi etmek için çabalamak zorundadır.

Sayılar içeren bir örnek aydınlatıcı olabilir. Varsayalım ki Jane IBM'den 10.000 dolar değerinde hisse senedi almak ve kendi parasından da yalnızca 5.000 dolar kullanmak istiyor. Hisse senetlerini kasa hesabı vasıtasıyla alır, aracısının 5.000 dolarını kullanır ve IBM hisseleri hesapta tutulur. Sonraki hafta, IBM'in değeri düşer ve Jane'in hisselerinin toplamı 7.000 dolara iner. Kasa hesabındaki denge şimdi 2.000 dolara düşmüştür (şu anki değeri 7.000 dolar eksi 5.000 dolarlık borç) ki bu yüzde 25 sürdürme teminatından 500 dolar azdır. Jane ya 500 doları istemeye istemeye verecek (hisse senetlerinin yükseleceğini düşünüyorsa yapacağı şey budur) ya da hisse senetlerini zararına satıp borcunu kapatacaktır.

İlk Halka Arz

İlk halka arz (İHA) hem bir şirketin yönetim kademesinde bulunanlar hem de bu şirketlerden birine yatırım yapmayı tercih edenler açısından heyecan verici ve korkutucudur. Bir şirket para toplamak için halka açılmayı seçtiğinde İHA'yı başlatır, yani ilk kez herkese açık hisse senetleri çıkaracaktır. Büyümekte olan bir şirket sermayesinin hisselerini satarak borçlanmadan sermaye toplayabilir. Buna karşılık yatırımcılar da büyüyeceğini umdukları bir şirketin hisse senedini alarak kâr edebileceklerini, eninde sonunda hisse senedine ödediklerinden çok daha fazlasını kazanacaklarını umut ederler.

Bir yatırım bankası (örneğin Deutsche Bank) genellikle detaylı hisse senedi çıkarma sürecini idare eder. Bir şirket, ne kadar

sermaye gerektiği, hisse senedinin fiyatı, bu tarz hisse senetleri çıkarmanın ne kadara mal olacağı gibi konuları belirlemek amacıyla yatırım bankasıyla birlikte çalışır. Şirket SPK'ya bir durum belgesi sunmalıdır. Daha sonra SPK 1933 Menkul Kıymetler Yasasına uygun olarak tam bilgi sağladığından emin olmak amacıyla şirketi soruşturur ve şirketin adi hisse senedi çıkarıp halka açılmak için bütün kriterleri karşılayıp karşılamadığını belirler.

İHA'ya Katılmak

Bir İHA hakkında bilgi sahibi olmanın en iyi yolu tüm yeni finans haberlerini bilen bir aracınızın olmasıdır. NASDAQ web sitesinde tüm yeni İHA'ların yanı sıra çıkacak olanlar da listelenir (*www.nasdaq.com/markets/ipos*). Bir İHA'ya hazır olan şirketler genellikle, müşterilerini böyle bir arz hakkında bilgilendirecek, tanıdıkları önde gelen aracılık şirketlerini ve/veya aracıları ararlar. Yeni olan her şeyde olduğu gibi, bu hisse senetleri potansiyel olarak dengesiz yapıları nedeniyle çok riskli olabilirler. Tutarlı bir yatırım olup olmadığını belirlemeden önce hisse senetleri oturana dek beklemeniz iyi bir fikirdir. Araştıracağınız hisse senetlerinin büyük çoğunluğu muhtemelen zaten aktif olarak işlem görüyordur.

Uyarıcı Bülten

Şirket ilk halka arzını (İHA) yapmadan ve hisse senetleri halka açılmadan önce SPK her şeyin yolunda olduğundan emin olmalıdır. Bu esnada, genellikle uyarıcı bir bülten çıkarılarak halka şirket ve yaklaşan hisse arzı konusunda bilgi verilir. Hisse senetleri halka açılmaya hazır olduğunda, cari piyasayla uyumlu bir hisse senedi fiyatı çıkarılır.

BÖLÜM 7

EĞİTİM VE EMEKLİLİK PLANLAMASI

İnsanların hayattaki en büyük iki endişesi çocuklarının eğitim masraflarını planlamak ve emeklilik için birikim yapmaktır.

Eğitim masrafları ivmelenerek artmaya devam ediyor; 2015 itibariyle, özel bir okuldaki dört yıllık bir eğitimin ortalama maliyeti insanı afallatıcı bir rakam olan 169.676 dolardı. Öğrenci borçları alarm verici bir oranda artmıştır. 2015 yılının ortalama öğrencisi 35.000 dolar borç ödeyecek; tıp ve hukuk gibi belirli alanlar için miktarlar çok daha yüksektir.

Bu masraflarla başa çıkmak için birçok strateji önerilmiş olmasına rağmen, birçok insanın üzerinde düşündüğü şey stratejik finansal yatırımdır. Akıllıca yatırım yapıldığında, az miktarda para bir eğitim ödeneğine dönüştürülebilir.

Aynı şey emeklilik masrafları için de geçerlidir. Emekliliği yaklaşmış çoğu kişi geçim masrafları ile sosyal güvenlikten alacakları para arasındaki boşluğu kapatacak kadar birikim yapmamıştır. Emekli maaşlarının artık hızla tarihe karışmaya başladığı bir zamanda emeklilik için yatırım yapmak cazip bir alternatiftir.

EĞİTİM İÇİN YATIRIM YAPMAK

Çocuğunuzun Geleceği İçin Hazırlık Yapın

Üniversite masrafları alarm verici bir hızda yükseliyor. Çocuklarınızın yüksek öğrenimden yararlanması için hemen birikim yapmaya başlamanız gerekiyor. Bereket versin ki (emekliliğinizden fedakârlıkta bulunmadan) çocuklarınızı üniversiteye göndermenize katkıda bulunabilecek çeşitli yatırım seçenekleri mevcut. Bir 529 planı gibi devlet destekli planlara yatırım yapabilir veya bir BES'e benzeyen kendi planınızı yapabilirsiniz. Aslında hatta ikisini bile yapabilirsiniz. Neye karar verirseniz verin, en iyi hamleniz hemen başlamaktır.

Üniversite Ücretini Şimdiden Planlamaya Başlayın

Eğer bu bölümden başka hiçbir şey öğrenmeseniz bile şunu unutmayın: Çocuklarınızın üniversite ücretleri için şimdiden birikim yapmaya başlayın yoksa birçok seçenek ortadan kalkabilir. Eğer henüz çocuğunuz yoksa çocuk sahibi olmayı düşünmeye başlar başlamaz birikim yapmaya da başlayın. Erken başladığınızda bileşik faizin gücünün sizin için çalışması ve birikimlerinizi daha hızlı inşa etmesi için daha fazla fırsatınız olur. Üniversite masraflarının tümü günümüzde devlet okulları için yılda 14.000 dolara ve özel okullar için de okkalı bir rakam olan 41.000 dolara kadar çıkabilmektedir.

Gene de bir adım geri gidelim. On ila on iki yıl sonra başlayacak bir üniversite eğitimi için bir kenara ne kadar ayırabileceğinizi nasıl belirleyebilirsiniz? Hızlı ve kolay yanıt: çevrimiçi hesaplayıcılar. Bunlar üniversite eğitiminin tüm masraflarını belirlemenize yardımcı olabilir: ücret, kitaplar, oda ve yemek ve hatta yaşam giderleri. Kendi durumunuza bağlı olarak, çocuğunuz evden uzakta bir okula gidecek olursa ulaşım masraflarını da hesaplamanız gerekebilir.

Bu hesaplama için en iyi internet sitelerinden biri de Sallie Mae'ninkidir (www.salliemae.com). Bedava planlama araçları Col-

lege Planning Calculator sizi üniversite masrafları arasında gezdirir ve (hem devlet hem de özel) binlerce okul arasında masrafları kıyaslamanızı sağlar. Hatta site anne babaların üniversite masrafları için yararlanabilecekleri birçok farklı yöntemi de incelemelerine yardım eder: birikimler, burslar, bağışlar ve öğrenci kredileri.

Finansal Yardımı Hesaplayın

Bir üniversitenin maliyetinin başka bir üniversiteninkinden fazla olması çocuğunuzu oraya göndermek için ille de cebinizden daha fazla para çıkacağı anlamına gelmez. Daha pahalı okullar genellikle daha çok finansal yardım sunarlar. Bu yardım da eğer çocuğunuzu daha düşük ücretli bir okula gönderecek olsanız çıkacak olan masraftan daha az masraf çıkacağı anlamına gelebilir.

Sallie Mae'nin sitesinden uzun dönemli planlama için yararlanacaksanız, bazı temel bilgileri girmeniz istenir:

- Tercih edilen üniversitenin şu anki maliyeti
- Çocuğunuzun üniversiteye başlamasına kaç yıl kaldığı
- Üniversite masrafları için şu ana kadar ne kadar biriktirdiğiniz ve bir kenara ayırdığınız
- Yatırımlarınızın beklenen getiri oranı

Siz tahmini bir sonuç bulur bulmaz, site artmakta olan masraflarla başa çıkmanıza yardımcı olacak bir tasarruf planı oluşturmanıza yardım etmek için öneriler öne sürer. Öncelikle sizi burs alabileceğiniz (yani karşılıksız para bulabileceğiniz) tüm potansiyel kaynaklara yönlendirir.

Vergi Korunaklı Eğitim Birikimleri

Sıradan yatırımlar kaçınılmaz olarak yatırım paralarınızdan yiyen vergi faturaları demektir. Oldukça yakın zamana dek, sıradan yatırım üniversite eğitimi için para biriktirmenin tek yoluydu. Artık

paranızın vergisi ertelemeli artmasına ve (bazı durumlarda) paranızı hiç vergi faturası olmadan kullanmanıza olanak sağlayan vergi avantajlı seçenekleriniz var.

Bir Muhasebeciye Danışın

Vergi yasası eğitim vergisi kredileri ve indirimler şeklinde fırsatlar sunar. Vergi muhasebecinize Umut kredisi veya Ömür Boyu Eğitim kredisi için uygun olup olmadığınızı sorun. Ayrıca ödemiş olduğunuz harç, ücret ve öğrenci kredisi için özel indirimlerden faydalanıp faydalanamayacağınızı da sorabilirsiniz.

Vergi ertelemeli artış neden bu kadar önemlidir? Çünkü size daha büyük yatırım yapma ve kazançlarınız üzerinden vergi ödemediğiniz için de yatırımınızı daha hızlı büyütme olanağı tanır. Bu, emeklilik tasarruflarıyla aynı şekilde işler. Vergilerden ne kadar kaçınabilirseniz o kadar iyidir.

Üç tür vergi avantajı vardır. Birincisi, şimdi bir kenara ayırdığınız para vergilendirilmez veya geçici olarak vergi indirimine tabidir. İkincisi, kazançlar şu anda vergilendirilmez. Üçüncüsü, üniversite eğitimini karşılamak için çektiğiniz para vergilendirilmez. Bütün üniversite yatırımları bu üçlü oyunu teklif etmez; bazıları hiç vergi avantajı sunmaz. Aile durumunuza en uygun olan tasarruf araçlarını ararken vergilerin zor kazandığınız paralar üzerindeki şimdiki ve gelecekteki etkilerini göz önüne almayı unutmayın.

529 Planları Hakkında Her Şey

529 Planları olarak da bilinen nitelikli üniversite ücreti planları bu alandaki durumu değiştirmiştir. Bu devlet destekli planlar büyük vergi avantajları sunarak üniversite eğitimi için birikim yapmayı hiç olmadığı kadar kolaylaştırır. 529 planlarının iki ana türü vardır: üniversite tasarruf planları (çoğu insanın 529'u duyduğunda aklına gelen şey) ve ön ödemeli ücret planları.

Yalnızca Üniversite İçin

Eğer üniversite tasarruf planınızdaki parayı uygun olmayan masraflar için harcarsanız kazançlarınız üzerinden yüklüce bir vergi cezasına maruz kalırsınız: normal vergilere ek olarak ekstra yüzde 10. Örneğin, okula ulaşım ve yurt odası süsleme malzemeleri eğitim masrafları olarak nitelendirilmez.

Üniversite tasarruf planı bir hesap sahibinin (genellikle bir ebeveyn veya büyükanne ya da büyükbaba) geleceğin üniversite öğrencisi için (resmi jargonda lehtar olarak adlandırılır) bir hesap oluşturmasına olanak tanır. Hesap sahibi olarak, hesap hakkında yatırım tercihlerini içerebilen kararlar verirsiniz. Ancak bu kararların belirleyiciliği planı destekleyen eyalete bağlı olarak değişebilir. Üniversite zamanı geldiğinde, siz bütün "nitelikli yüksek eğitim masraflarını" karşılamak için bu 529 planındaki fonları kullanabilirsiniz. Bu masraflar aidat, kitaplar, bilgisayarlar, öğrenim harcı, yiyecek ve kalacak yeri içerir. Paranızı bu tarz nitelikli masraflar için kullandığınız müddetçe, federal gelir vergisi ödemek zorunda kalmazsınız; çoğu durumda fonlar devlet gelir vergisinden de muaftır. Aslında birçok eyalet vatandaşlarına 529 planına ödedikleri prim nedeniyle cari vergi indirimi sunar; hatta bazı eyaletler başka bir eyaletin planına prim ödemiş olsanız bile size indirim olanağı sağlar.

Bu planların başka bir büyük avantajı da muazzam prim limitidir. Bazı eyaletlerde vergi avantajlı tasarruflarınıza 300.000 dolara varan büyük katkılar sağlayabilirsiniz. Üstelik gelir sınırlaması da yoktur, yani bu planlardaki vergi avantajlarını aşamalı olarak yitirmezsiniz. Kuşkusuz ufak bir vergi hilesi vardır (bu zaten her zaman vardır): Primler federal (ve muhtemelen eyalet) hibe vergisine tabi olabilir. Yazdığımız tarih itibariyle, 14.000 dolardan büyük hibeler (yani iki yılda 28.000 veya beş yılda 70.000 dolar) normal olarak hibe vergisi bildirimine tabidir. Bereket versin ki özellikle 529 planı primlerine yönelik özel bir istisna vardır: Bir karı-koca, nitelikli bir eyalet üniversite ücreti planına 100.000 dolar kadar

ayırabilir ve bu rakam beş yıl içinde her yıl 20.000 dolar ayrılmış sayılarak, bütün hibe vergisi meselesi sıfırlanır. Ancak bu beş yıl sona erene dek daha başka hibe vergisiz prim ödeyemezler.

Bunların hepsi iyi gibi görünse de bazı dezavantajları vardır. Örneğin paranızın nereye yatırıldığı konusunda kontrolünüz sınırlıdır. Normal olarak, eyalet sizin için fonlara çok sınırlı bir menüden yatırım yapar. Bazı eyaletlerde, örneğin iki gibi çok az yatırım seçeneğiniz varken bazılarında bu otuza kadar çıkabilir. Artı, seçeneklerinizi yılda ancak bir kez değiştirebilirsiniz. Ayrıca, bir 529 plan hesabındaki fonlar öğrenciye verilebilecek finansal yardımın miktarını da azaltır.

Coverdell Eğitim Tasarrufu Hesapları

Coverdell eğitim tasarrufu hesabı (ESA) kendine özgü, yararlı bir çözüm sunan, üniversite için birikim yapmanın vergi avantajlı bir yöntemidir: Para ilkokul ve ortaokul dâhil herhangi bir eğitim masrafı için kullanılabilir. ESA'ya ödenen primlerin vergi muafiyeti olmadığı halde, hesaptaki kazançlar nitelikli eğitim masraflarını karşılamak için kullandığınızda vergiye tabi değildir.

Yardımı Sınırlamak

Bir ESA çocuğunuzun hak edebileceği finansal yardım miktarını ciddi ölçüde sınırlayabilir (veya hatta tamamen yok edebilir). Bunun nedeni hesabın çocuğun kazancı olarak kabul edilmesidir ki finansal yardım hesaplamaları yapılırken buna ekstra ağırlık verilir.

Başlangıç olarak, yararlanacak her bir çocuk için bankanızda (veya aracı firmanız gibi başka bir finans kurumunda) bir ESA açarsınız; üç çocuk üç ayrı ESA anlamına gelir. Her bir ESA yalnızca bir çocuk için açılabildiği halde, bir çocuğun kendi adına açılan birden fazla ESA'sı olabilir.

Her yıl tek bir lehtar için 2.000 dolara kadar prim ödeyebilirsiniz; eğer bir çocuğun birden fazla ESA'sı varsa, ESA'lardaki toplam

yıllık prim 2.000 dolarla sınırlıdır. Eğer tek bir çocuk için daha çok prim ödenirse (para farklı vergi mükelleflerinden gelse bile) sonuçta fazla miktara vergi cezası kesilir. Ancak eğer birden fazla çocuğunuz varsa her bir çocuk için 2.000 dolarlık prim ödeyebilirsiniz. Primler çocuk on sekiz yaşına girene dek ödenebilir, tek bir istisnayla: Harç ödemek için fonu kullandığınız yıl herhangi bir miktarda prim ödeyebilirsiniz.

Şu ana kadar büyük olasılıkla tahmin ettiğiniz gibi, aşılacak başka engeller de vardır. Gelir sınırlamalarıyla başlayalım; kazandığınız para miktarı ESA'ya yatırabileceğiniz para miktarını sınırlar. 95.000 dolardan az kazanan vergi mükellefleri veya 190.000 dolardan az kazanan ortak vergi mükellefleri tam prim ödeyebilir. Yine de bundan fazla kazanıyorsanız, tek başınıza kazancınız 110.000 doları ve ortak kazançlarınız da 220.000 doları buluyorsa, maksimum priminiz aşamalı olarak yok olana dek düşer. Ayrıca lehtar otuz yaşına girene dek fonlar kullanılmalıdır.

Yine de ESA'nın asıl avantajlarını gözden kaçırmayalım. Diğer üniversite tasarruf araçlarının aksine, yatırımlar üzerinde tam kontrolünüz vardır. ESA fonlarını neredeyse her şeye yatırabilirsiniz: yatırım fonları, hisse senetleri, tahviller veya neyin işe yarayacağını düşünüyorsanız oraya. Hesabı nerede istiyorsanız orada açabilirsiniz. Ve herhangi bir eğitim seviyesi için kullanılabilmeleri bunları çok esnek kılar: Eğer isterseniz bu parayla çocuğunuzu özel anaokuluna gönderebilirsiniz. Son olarak, hem ESA'ya hem de 529'a prim (çoğu durumda) yatırabilirsiniz. Bu size çocuğunuzun geleceğini daha çok kontrol etme imkânı sunar.

Ön Ödemeli Okul Ücreti Planları

Devlet destekli ön ödemeli okul ücreti planları 529 şemsiyesi altındadır, fakat standart üniversite tasarruf planlarından oldukça farklıdırlar. Detaylar eyaletten eyalete değişse de temel fikir standarttır. Anne babalar gelecekte çocuklarını gönderecekleri üniversitenin ücretini şimdiden yavaş yavaş öderler.

Bunun birçok avantajı vardır. Her şeyden önce, çocuğunuzun ne zaman okuyacağından bağımsız olarak okul ücretini bugünkü

rakamlarla ödersiniz. Bu ödeme daha sonraki masraflar kaç para olursa olsun çocuğunuzun gelecekte üniversiteye gitmeye hak kazanacağını size garantiler. Bu planların çoğu devlet okulları için tasarlansalar da, birçok eyalet fonların özel üniversitelere de yönelik kullanılabilmesine izin veren bir esneklik içerir. Sonunda hesabınızı çocuğunuzu üniversitede okutmak için kullanmazsanız, hesabı başka bir akrabaya aktarabilir, torunlarınız için tutabilir ve hatta tam veya kısmen iade alabilirsiniz. Fakat bu çözümün büyük bir dezavantajı vardır: Bu planlar çocuğunuzun finansal yardım alma olanağını kısıtlar. Yani eğer çocuğunuz özel bir okula gitmek istiyorsa ve ön ödemeli plan da bütün masrafları karşılamıyorsa, muhtemelen finansal yardım isteyemezsiniz.

Hangi Plan Seçilmeli?

Her eyaletin planı farklıdır. Ancak hepsi hakkında detaylı bilgi içeren tek bir web sitesi var: College Savings Plans Network (www.collegesavings.org). Burada bireysel plan özelliklerini bulabilir ve daha fazlasını öğrenmek için eyalet web sitelerinin linklerini izleyebilirsiniz.

Planın tam olarak ne sunduğu planı destekleyen eyalete bağlıdır. Bütün eyaletler dört yıllık üniversiteler için tam ön ödemeli ücretler teklif etmekle birlikte, birçoğu ayrıca oda ve yemek masraflarını da önceden ödemenize izin veriyor. Eğer başka bir eyalet yaşadığınız eyaletin teklif ettiğinden daha iyi bir plan sunuyorsa, farklı bir plan seçebilirsiniz.

Temel ilkeleri artık bildiğinize göre, şu soruyu yanıtlama vakti gelmiş demektir: Ön ödemeli okul harcı planı aileniz için mantıklı mı? Eğer...

- Risk ve belirsizliği sevmiyorsanız;
- Üniversite ücretinin garanti altına alındığını bildiğiniz takdirde gece daha iyi uyuyacaksanız;

- Finansal yardıma hak kazanmayı beklemiyorsanız; ve
- Çocuğunuzun gitmek istediği okulun bir ön ödemeli planı varsa

... bu plan türü sizin için uygun olabilir.

Unutmayın, daima hem ön ödemeli okul harcı planına hem de ESA'ya yatırım yapma seçeneğine sahipsiniz. Böylece ön ödemeli planın kapsamadığı masrafları ESA'da biriktirdiğiniz fonlar karşılayabilir ve ikisinin de vergi avantajları bundan etkilenmez.

Eğitim Tahvilleri ve Mevduat Sertifikaları

Aşağı yukarı son on yıldır, endişeli anne babaların güvenli, garantili üniversite yatırım araçlarına (özellikle de eğitim tahvillerine ve üniversite mevduat sertifikalarına) yatırım yapabilme seçenekleri var ve bunları genelde dikkate almadılar. Ne de olsa, borsa her gün yükselirken süper yüksek getiriler sağlamadan ayağını sürüyerek ilerleyen seçenekleri görmezden gelmek kolaydı. Artık piyasalar büyük batışlar gördüğü ve kredi çıkmazı evleri vurduğu için, güvenli (fakat sıkıcı) yatırımların cazibesi aniden çok arttı.

Artmalıdır da ve bunun tek nedeni diğer yatırımların cazibesini kaybetmesi olmamalıdır. Bu üniversite tasarruf araçları her piyasadaki üniversite tasarruf portföyünüzde bir yer hak eder. Üniversite birikimleriniz için bir güvenlik ağı işlevi görür ve getiri (heyecan vermese de garantili ve düzenli getiri) sağlarlar. Ne görürseniz onu alırsanız.

Eğitim Tahvilleri

Çocuklarınızın üniversiteye gitmesini isteyen Birleşik Devletler Maliye Bakanlığı bu konuda size yardımcı olmak için eski tasarruf bonosu programına çok benzeyen bir Eğitim Tasarruf Bonosu Programı oluşturdu. Yine de bu tahvilleri farklı kılan sadece isimleri değil vergi işlemleridir.

Spesifik olarak bir eğitim tasarruf bonosu satın aldığınızda (Seri EE veya Seri I, 1989'dan sonra çıkarıldıkları sürece), faiz

kazançlarınız en azından kısmen (fakat genellikle tamamen) federal gelir vergisinden muaf olur. Etkili bir biçimde kazancınızı artıran bu avantajlı vergi uygulamasına hak kazanabilmek için şu koşulları yerine getirmeniz gerekir:

- Tahvilleri paraya çevirdiğiniz yıl bütün tahvil getirileriyle (anapara ve faiz) nitelikli eğitim masraflarını ödemek zorundasınız.
- Tahvili satın aldığınızda en az yirmi dört yaşında olmalısınız.
- Eğer kendiniz için kullanmayı planlıyorsanız menkul değerleri kendi adınıza tescil ettirmek zorundasınız.
- Eğer çocuklarınız için kullanmayı planlıyorsanız kendi adınıza veya eşinizin adına tescil ettirmek zorundasınız.
- Eğer evliyseniz vergi muafiyetinden faydalanmak için bir ortak vergi beyannamesi doldurmalısınız.
- Çocuğunuzu tahvilin ortağı olarak değil ancak lehtarı olarak gösterebilirsiniz.

Üstelik vergi dışı gelir miktarı gelir üst limitlerine tabidir; eğer çok fazla para kazanırsanız, vergisiz faiz olmaz. Geliriniz, tahvilleri satın aldığınız değil paraya çevirdiğiniz yıldan değerlendirilir. 2014 için, vergi muafiyeti en az 84.950 dolar kazanan tek vergi mükellefleri ve en az 134.900 dolar kazanan ortak vergi mükellefleri için iptal olur. Yalnızca 69.950 dolardan az kazanan tek vergi mükellefleri ve 104.900 dolardan az kazanan ortak vergi mükellefleri tam olarak yararlanmaya hak kazanırlar. Bu gelir eşikleri her yıl ayarlanır, o yüzden üniversite masraflarını ödediğiniz zaman itibariyle seviyeler büyük ihtimalle önemli ölçüde farklı olacaktır.

Üniversite Mevduat Sertifikası

Normal banka mevduat sertifikalarını (MS'ler) biliyorsunuzdur, ancak tek amacı eğitim yatırımı olan özel MS'lerin olduğunu bilmiyor olabilirsiniz. Aşağı yukarı otuz yıl önce, College Savings Bank kuruldu ve CollegeSure MS'leri adı verilen bu özel amaçlı hesapları uygulamaya koydu. Bazı yönlerden, bunlar normal MS'ler gibi

işlerler: Örneğin, belirli bir uzun dönem için para yatırır ve bir ceza ödemeden o parayı vaktinden önce çekemezsiniz. Gelgelelim CollegeSure MS'lerinde sizin eski düz banka MS'lerinde bulamayacağınız bir şey vardır: üniversite odaklı faiz oranı.

CollegeSure Garantileri

Üniversite yatırımlarının diğer türlerinin aksine, CollegeSure MS'leri iki şekilde güvence altına alınır. İlki, bu MS'ler FDIC sigortasıyla güvence altına alınır, böylece paranız batmaz. İkincisi, getiri oranı garanti edilir, yani getirileriniz azalacak veya yok olacak diye endişelenmeniz gerekmez.

CollegeSure MS'lerindeki faiz (Üniversite Kurulu tarafından oluşturulan) Bağımsız Üniversite 500 Endeksi'ne dayanır. Endeks isminin de gösterdiği gibi, 500 özel okulun ortalama maliyetlerini takip eder. Ve CollegeSure faiz oranı da bu üniversitelerdeki ortalama maliyet artışına karşılık gelir. Aslına bakarsanız, oranın bu ortalamadan daha düşük olmaması garantilenir fakat daha yüksek olabilir.

Bir üniversite tasarruf aracı olarak üniversite MS'lerinin işleyişini ele alalım. Bir defada yatırdığınız büyük miktar çocuğunuzu şu anda üniversitede okutmanız için gereken miktardır. Her bir "birim" (bu MS'ler birim olarak ölçülür) bir yıllık her şey dâhil üniversite masraflarına karşılık gelir. Kuşkusuz, bütün miktarın hepsini bir defada yatırmanız gerekmez; birimin parçalarını satın alabilirsiniz. Bir birim açmak için gereken minimum miktar 500 dolardır ve buna 250 dolarlık veya 250 dolardan fazla miktarlar halinde ekleme yapabilirsiniz (otomatik bir aylık tasarruf planı kullanıyorsanız 100 dolarlık miktarlar). Daha sonra, endeks tabanlı faiz oranı sayesinde yatırılan para üniversite masraflarıyla aynı oranda büyüyecektir.

EMEKLİLİK PLANLAMASI

Altın Yıllarınız

Emekliliğinizi düşünmek için çok mu erken? Bir daha düşünün. İnsanlar artık daha uzun yaşıyor, bu da büyük ihtimalle keyfini süreceğiniz epeyce altın yılınız olacağı anlamına gelir. Gelecekteki hedeflerinizi şimdiden planlayarak bu yıllardan en iyi şekilde yararlanın. Çeşitli yatırım seçenekleri hedeflerinize ulaşmanızda size yardım eder. Bir 401(k) gibi, çalışanı esas alan planlara yatırım yapabilir ya da bir BES gibi, kendi planınızı yapabilirsiniz. Emeklilik için tek gelir kaynağı olarak sosyal güvenliğe bel bağlamayın.

Vergi Ertelemeli Yatırım

Vergilendirilen yatırımlar yıllık faiz veya kâr payı ve sattığınız yatırımlardaki kâr üzerinden vergi ödemenizi gerektirir. Örneğin, bir tasarruf hesabınız varsa onun kazandığı faize göre vergilendirilirsiniz. Öte yandan vergi ertelemeli yatırımlar cari kazançlarınız için vergi ödemekten kaçınmanızın bir yolunu sunarlar, en azından siz belirli bir yaşa girene ya da başka nitelikleri karşılayana dek.

Vergiden Muaf Yatırımlar

Vergiden muaf (yani vergisiz) yatırım, üzerinden kazanılan cari gelirin vergilendirilmediği yatırımdır; örneğin belediye tahvillerinin çoğu böyledir. Aklınızda bulunsun, vergiden muaf yatırımlar bile ille de bütün vergilerden muaf değildir. Yatırıma bağlı olarak, federal gelir vergisi veya eyalet ve yerel vergiler gibi yalnızca belirli vergilerden muaf olabilirsiniz.

Özel vergi ertelemeli planlar dışında yatırımlarınız olduğunda, büyük olasılıkla hem normal gelir (faiz ve kâr payı gibi) hem de sermaye kazançları üzerinden vergi ödemeniz gerekir. Hisse senetlerinden tahvil ve fonlara kadar neredeyse her tür yatırım bir sevi-

yede vergilendirilir. Hatta gayrimenkul yatırımları, bir parçasına sahip olduğunuz, iş dalları ve koleksiyon malları bile (temel olarak, kazançlarını gelecekteki bir zamana kadar beklemek zorunda kalmadan hemen elde edebileceğiniz veya kayıplarından mustarip olabileceğiniz bir yatırım) cari vergilerinizi etkileyebilir.

Eğer vergi ertelemeli bir yatırımınız varsa ve hesaptan hiç para çekmezseniz, bunun üzerinden vergi de ödemezsiniz. Çoğu zaman, vergi ertelemeli hesaplara yatırdığınız para tamamen olmasa da en azından kısmen vergisiz olur. Elbette bazı istisnaları vardır, Roth BES primleri veya gelir seviyenize bağlı olarak vergiden düşülmeleri aşamalı olarak azalan primler gibi. Bu planların amacının, eğitim veya emeklilik gibi büyük ve belirli finansal hedefler olduğunu unutmayın. Paranızı bu hesaplardan çok erken çekerseniz veya başka amaçlar için kullanırsanız bazı büyük cezalar ödemeye hazırlıklı olun.

Vergi ertelemeli yatırımın büyük bir artısı vergi öncesi paraları emeklilik hesaplarına yatırabilmesidir. Örneğin, bir 401(k) planı ile vergi ertelemeli bir emeklilik planına ödeyeceğiniz prim vergilendirilebilir gelirinizden düşülür. Bu da aksi takdirde Sam Amca'ya ödemek zorunda kalabileceğiniz parayla gelecek için yatırım yapmanıza olanak sağlar. Diyelim geliriniz sizi yüzde 27 marjinal gelir vergisi baremine yerleştirirse sizin vergi ertelemeli emeklilik planına ödeyeceğiniz yıllık priminiz 1.000 dolar olur. Federal gelir vergileriniz 270 dolar yani emeklilik priminizin yüzde 27'si kadar düşecektir. Marjinal vergi oranınız (en yüksek kazancınız üzerinden ödeyeceğiniz oran) tasarrufunuzu belirler. Marjinal vergi oranınızı bulmak için IRS'in web sitesini (www.irs.gov) ziyaret edin.

Erken ve Sık Yatırım Yapın

Yatırım yapmaya ne kadar erken başlarsanız, emeklilik için o kadar çok paranız olur. Bunun nedeni paranızın artması için ona daha çok zaman tanımanızdır. Üstelik piyasadaki gerilemeleri atlatmak için de daha çok zamanınız olur. Daha fazla zamanınız olduğundan, piyasalar düşüşe geçerse, emeklilik tasarrufunuzun da toparlanması için daha çok zamanı olur.

İkisi de yirmi beş yaşında olan Madison ve Cooper'ın öykülerine bir göz atalım.

1. Madison, şirketinin 401(k) planına, her yıl 2.000'er dolar olmak üzere on yıl yatırım yapar. Daha sonra otuz beş yaşında ödemeyi durdurur, planına bir peni dahi eklemez. Madison yatırımları üzerinden ortalama yıllık yüzde on büyüme oranı bekleyebilir. Erken başladığı ve emeklilikte almadan önce artması için parasına zaman tanıdığından, altmış beş yaşında 556.197 dolar parası olur.
2. Otuz dört yaşında başlayan Cooper otuz yıl boyunca her yıl 401(k) planına 2.000 dolar yatırır. Cooper sonuçta Madison'un üç katı fazla para ayırır. Fakat onun emeklilik parası (yıllar içinde aynı oranda kazanır) sadece 328.988 dolar olur. Bu miktar Madison'ınkinden çok daha azdır; fark 225.000 dolardan fazladır.

Hem Madison hem de Cooper bileşik faizin gücünden yararlandı. Madison daha erken başladı, dolayısıyla daha yüksek kazanç elde etti. Öyküden çıkarılacak ders şudur: Emeklilikte bu on binlerce ve hatta yüz binlerce dolarlar olmadan yaşamınızı sürdürebilecekseniz, öyleyse ayak sürümeye devam edin. Bir kenara ayırdığınız para üzerindeki bileşik etkiyi hesaplamanın en kolay yolu bir çevrimiçi hesaplayıcıdan yararlanmaktır (şu internet sitesindekini deneyin: www.bankrate.com/calculators.aspx).

401(k) Planı

Aşağı yukarı yirmi yıldır en önemli emeklilik yatırım araçlarından biri 401(k) planıdır. İşvereniniz tarafından oluşturulan 401(k) emekliliğiniz için para biriktirmenize (ve artırmanıza) yardımcı olacak şekilde tasarlanır. 401(k)'nıza aktardığınız para bir havuzda toplanır ve hisse senedi, tahvil, yatırım fonu veya diğer yatırım türlerine yatırım yapılır. Yatırım türünü şirketinizin seçenekler listesinden seçersiniz. Genellikle priminiz vergilerden önce maaş çekinizden düşülür ve direkt olarak 401(k) hesabınıza gider.

Çalıştığınız yerde böyle bir plan teklif edilirse, bu fırsatın üstüne atlamamanız için hiçbir neden yoktur. Bir plana yatırılan para emekliliğiniz için bir kenara ayrılır ve para arttıkça para üzerinden vergi ödemek zorunda olmazsınız. Ayrıca işverenler de genellikle, sizin verdiğinizin yüzde 10, 25 ve hatta 50'si kadar olabilen bir prim öderler.

401(k)'nın Primleri

Bir 401(k) planını bir işveren birkaç farklı şekilde oluşturabilir, bazıları hemen devreye girerken bazıları da siz şirkette belirli bir zaman çalıştıktan sonra devreye girer. 2015 itibariyle, belirli bir yılda 401(k) planınıza maaşınızın 18.000 dolara kadar olan kısmını prim olarak ödeyebilirsiniz.

Bir 401(k)'ya yatırım yapmak ile istediğiniz zaman alıp satabileceğiniz bir yatırım fonuna yatırım yapmak arasında büyük bir fark vardır. IRS, kazançlarınız 401(k)'da kaldığı sürece 401(k) kazançlarınızı vergilendirmez. Para çıkmaya başlar başlamaz, para üzerinden vergi ödemeye başlarsınız. Ve belirli bir tarihten (genellikle elli dokuz buçuk yaşınıza girdiğinizde) önce paranızı çekerseniz ceza ödemeniz gerekebilir. Güncel bir yatırım fonu yatırımında, ister paranızı çekin ister sizin için çalışmaya devam etmesine izin verin, fonunuzun kazandığı sermaye kazançları ve kâr payları üzerinden yıllık olarak vergi ödersiniz.

Eğer işvereniniz 401(k)'nıza, diyelim yatırdığınızın yüzde 10'u olan bir prim ödüyorsa, yatırımınızda yüzde 10'luk bir büyüme, artı toplam yatırımınız zaman içinde ne kadar kazanırsa o kadarlık bir artış olur. Bu emeklilik planlamasının, sizin ayarlamanız gerekmeyen basit bir çözümüdür. Gene de 401(k)'ya giden paranızın nereye yatırıldığını yakından takip etmeniz gerekir. Çok sayıda insan bir seçim yaptıktan sonra ipleri bırakıyor.

Kâr amacı gütmeyen bir organizasyonda çalışıyorsanız, 401(k)'ya benzer şekilde işleyen bir 403(b) planını seçebilirsiniz.

Bu tarz planların genellikle yatırım seçenekleri daha azdır, fakat aynı zamanda vergi ertelemelidirler. Devlet işçilerine bir 457 planı teklif edilebilir, prensipte bu da 401(k) veya bazı ek kısıtlamalarla 403(b)'ye benzerdir.

401(k) Yatırım Stratejiniz

Bir emeklilik planında uzun vadeli bulunduğunuz için borsa düştüğünde günler, haftalar ve hatta aylar konusunda çok fazla endişelenmeniz gerekmez. Aslına bakarsanız, maaşınızdan yapılan kesintilerle paranız plana yatmaya devam ettiği için piyasadaki düşüşler sizin lehinize olabilir. Ortalama dolar maliyeti adı verilen bu kavram oran düştüğünde daha fazla hisse senedi veya yatırım fonu almanıza olanak sağlar. Uzun dönemde, kuşkusuz piyasa yükselir ve tüm bu ucuz hisselerin değeri artar.

Bir 401(k) planı uzun dönemli bir emeklilik aracı olduğu için uzun dönemli amaçlarınızı unutmamanız ve bunlara bağlı kalmanız önemlidir. Uzun döneme odaklanın ve emekliliğiniz yaklaştıkça emekli olduğunuzda ne kadar paranız olacağı ve gelirinizin ne olacağı hakkında tam bir değerlendirme yapın. Sosyal güvenliğin avantajları yanında, bir emeklilik planınız ve başka birikimleriniz de olabilir.

Her şeyi hesaba kattığımızda, 401(k) planı emekliliğinizi planlamanız ve bunu kendinizi en rahat hissedeceğiniz seviyede yapmanız için mükemmel bir fırsattır. Bir finans analizcisinin belirttiği gibi, "Ben ne söylersem söyleyeyim veya önerirsem önereyim, asıl önemli olan kişinin geceleri rahat uyumasıdır." Bunların hepsi yine risk toleransına çıkar. İlk olarak, geleceğinizi kontrol altına alın ve emeklilik planınıza para yatırmayı unutmayın; ikinci olarak, 401(k) için hangi risk seviyesinin sizin için uygun olduğunu belirleyin.

İş Değişikliklerinde 401(k)'nızı Korumak

İşinizi ne zaman, neden ve ne sıklıkta değiştirdiğinizden bağımsız olarak, 401(k) yatırımınız vergi erteleme özelliğini koruyabilir. Eğer yeni işvereniniz bir 401(k) teklif ederse, mevcut yatırımınızı direkt olarak yeni bir hesaba aktarabilir veya devredebilirsiniz.

Devretmede, 401(k)'nızdaki para kesinlikle sizin mülkiyetinizde değildir ve bu sayede vergi ödemeyebilirsiniz (en azından şu an için). Eski işvereninizden yenisine, endüstri dilinde, direkt mütevelliden direkt mütevelliye gider.

Yasalara göre, işverenler 401(k)'nızı devretmenize izin vermek zorundadır. Eğer parayı kendi üzerinize alırsanız, şirket yatırımınızın yüzde 20 eksiğini size çek yazar, parayı başka bir 401(k)'ya devretmemeniz durumuna karşı bu yüzde 20'yi alıkoyup IRS'e göndermeleri gerekir (orada bu miktar tahmini bir vergi ödemesi olarak işlem görür). Parayı altmış gün içinde devretmek zorundasınız, yoksa vergi ve cezalara çarptırılırsınız ve devreden miktarın tamamını şirketinizin erken (ve vergilendirilebilir) ödeme olarak kabul edilmesinden kaçınmak için alıkoyduğu yüzde 20'yi de katarak yatırmak zorundasınız. Eğer 401(k) planı olmayan yeni bir işe başlıyor veya bir şirkete giriyorsanız parayı bir BES'e devredin.

401(k)'dan Para Çekmek

Elli dokuz buçuk yaşınıza girer girmez, resmi olarak emekli olun ya da olmayın, 401(k)'nızdan para çekmeye hak kazanırsınız. Yetmiş buçuk yaşınıza girer girmez, en azından minimum şart koşulan miktarı çekmek zorundasınız.

Bazen insanların, yeni bir konut almak, evin haczedilmesini önlemek, gelecek yılın üniversite ücretini ödemek veya karşılanmayan tıbbi masrafları yapmak gibi maddi zorluklar nedeniyle emeklilik fonlarından vaktinden önce para çekmeleri gerekir. Bu durumda, çekilen miktar üzerinden tam vergi faturası artı yüzde 10 ceza ödenir. Gerçekten ekstrem koşullar altında cezadan kurtulabilirsiniz, ancak daima vergilerle boğuşursunuz. Gerçekten paraya ihtiyacınız olduğunda daha iyi bir çözüm ne olabilir? Planınızdan borç almak; birçok 401(k) planı borç alınmasına olanak tanır ve vergi ve cezalar söz konusu değildir. Tek sakıncası şudur: Planı sürdüren şirketten ayrılmadan önce borcun hepsini ödemek gerekir.

Bireysel Emeklilik Hesapları (BES'ler)

Son on yıldır en popüler emeklilik planı kesinlikle bireysel emeklilik planı yani BES'dir. Günümüzde iki türü olan (geleneksel ve Roth) BES'ler size paranızın emeklilik yıllarınız için artmasının güvenli, vergi avantajlı bir yolunu sunar. Artık günümüzde daha da güvenliler: Nisan 2005'te, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi oy birliğiyle BES'lerin, konkordatoya karşı tam olarak korunmaları gerektiği kararına vardı.

Geleneksel BES'ler

Geleneksel bir BES'e yılda 5.500 dolara kadar prim ödeyebilirsiniz (2015 itibariyle). Eğer evliyseniz, siz ve eşiniz BES hesaplarınıza ayrı ayrı 4.000 dolara kadar prim ödeyebilirsiniz. Eğer nafaka alıyorsanız, yine BES'e prim ödeyebilirsiniz. Ödediğiniz primlerin hepsi veya bir kısmı vergiden düşülebilir, ancak bu sizin düzeltilmiş brüt gelir ve diğer emeklilik primleriniz (örneğin işiniz vasıtasıyla nitelikli bir emeklilik planına katıldıysanız) gibi başka faktörlere bağlıdır. Geleneksel bir BES'in sunduğu vergi avantajlarını tespit etmek için vergi tablolarını yakından incelemeniz gerekir. Kullanımı kolay bir çevrimiçi BES avantaj hesaplayıcısı için şu siteye bakabilirsiniz: www.bankrate.com/calculators.aspx.

Elli dokuz buçuk yaşınızı geçer geçmez paranızı çekebilirsiniz, yetmiş buçuk yaşınıza girdiğinizde devlet yıllık olarak çekmeniz gereken minimumları belirlemeye başlar. Çekim yaparken yatırım kazançları üzerinden gelir vergileri ödersiniz fakat uzun vergi ertelemeli gelir dönemi yine de bu vergilendirmeye ağır basar. Ayrıca çok sık olarak, belki de hastalık ya da yaşlılık sebeplerinden dolayı yarı zamanlı çalışan altmışlarındaki biri için gelir seviyesi kırklı yaşlarındaki birininkinden düşüktür, bu yüzden daha düşük bir vergi baremine denk gelir. Bazı uzmanlar sonraki yirmi yıl için vergi ödemesini ertelemenin finansal açıdan daha mantıklı olacağını düşünüyor.

Bir BES'i bir banka, bir aracılık firması veya yatırım fonu vasıtasıyla başlatabilirsiniz. Geleneksel olarak, bankalar aracı kurumlardan daha az seçenek sunarlar, genellikle MS'ler gibi daha güvenli

seçeneklere bağlı kalırlar. BES yatırımlarınızla daha yakından ilgilenmeyi seçiyorsanız aracı kurumlar BES yatırımınızla ilgili daha geniş bir seçenek aralığı sunarlar veya bir para piyasası fonuyla güvenli oynayabilirsiniz. Yatırım fonları tanım itibariyle bir MS veya para piyasası hesabından daha riskli olmalıdır. BES'in öngördüğü uzun yatırım dönemi öz sermaye veya öz sermaye fonlarını bazı yatırımcılar için daha cazip kılar. Diğer yatırımlar gibi, risk yönünden sizin rahatlık seviyenize uygun şekilde BES içinde yatırımlarınızı bir araçtan diğerine kaydırabilirsiniz.

Çok fazla sayıda insan paralarını bir BES'e yatırıp daha sonra bununla ilgili hiçbir şey yapmıyor. Genellikle, elli dokuz buçuk yaşına girene kadar çekemeyeceğiniz için, bir kez paranız BES'e girdi mi paraya dokunamayacaksınız gibi bir düşünce var. Durum böyle değil aslında. BES'e yatırmakta olduğunuz parayla ilgili ileriye yönelik aktif olmanızda yanlış bir şey yoktur. Aslında olmalısınız da.

Roth BES'ler

Bu nispeten yeni BES'de, hâlen yıllık yatırım tavanı olan 5.500 dolarla sınırlısınız. Bir Roth BES'e yatırdığınız primler vergiden düşülmez; bu emeklilik hesaplarından birine giden her dolar için vergi ödersiniz. Bununla birlikte bu hesaptan para çekme zamanı geldiğinde, artık hiç vergiye tabi olmazsınız!

Aslında, bir Roth BES'ten para çekme durumunda çok az yönetmelik söz konusudur. En az elli dokuz buçuk yaşınıza girene dek para planda olmalıdır. Gelgelelim, beş yıldan sonra, eğer ilk kez ev satın alma masraflarını karşılamak için kullanıyorsanız, eğer sakat kaldıysanız veya ilk hesap sahibinin ölümü üzerine ödeme bir lehtara yapılmışsa 10.000 dolara kadar cezasız olarak çekebilirsiniz.

Roth Kimdir?

Roth BES'in adı yaratıcısı merhum senatör William Roth'tan gelir. Delaware'den Cumhuriyetçilerin senatörü olan Roth, yatırımcıların emeklilik tasarruflarına önden vergi ödemelerine ve ilave ver-

giler ödemeden bu tasarruflarını çekmelerine olanak sağlayan bir yasayı destekledi. Bu 1 Ocak 1998'da yürürlüğe giren 1997 Vergi Mükellefi Destek Yasası'nın bir parçasıydı.

Devlet nihayetinde geleneksel bir BES'ten minimum para çekmenizi şart koştuğu halde, paranızı hiç minimum çekme şartı olmadan bir Roth BES'te bırakabilirsiniz. Eğer isterseniz bu size, mirasçılarınıza direkt olarak geçecek büyük bir vergisiz kâr bile sağlayabilir.

Geliriniz bir Roth BES'e prim ödemeye olan uygunluğunuzu belirler. Bu gelir yapılandırması her an değişebilir, o yüzden uygun olup olmadığınızı araştırın. 2015 itibariyle, Roth opsiyonu, düzeltilmiş brüt gelir, tek vergi ödeyenler için 116.000 ila 131.000 ve ortak vergi ödeyenler için 183.000 ila 193.000 dolara ulaştığında aşamalı olarak sona erer.

Geleneksel bir BES'ten Roth BES'e para devretmek mümkündür. Paranızı yatırımda mı kullanacağınız yoksa devir mi edeceğiniz sizin kendi mali durumunuza bağlıdır. Cari primler için, eğer geleneksel bir BES'ten kesinti yapamıyor ama yine de bir köşeye biraz para yatırmak istiyorsanız, Roth'u seçin (eğer hak kazanıyorsanız). Ayrıca eğer emeklilik gelir vergisi oranının daha yüksek olacağını veya emeklilikten önce paranın bir kısmına ihtiyacınız olabileceğini düşünüyorsanız, bir Roth BES daha iyi bir seçim olabilir. Gelecek söz konusu olduğunda, birçok uzman, eğer ödeyebiliyorsanız vergiyi şimdi ödemeniz konusunda hemfikirdir; bu, daha sonra çok daha fazla ödemekten çok daha iyidir. Hemen şimdiki vergi bilinen bir miktardır: devretme miktarınız çarpı marjinal vergi oranınız. Gelecekteki vergi bir soru işaretidir, hem vergi oranları hem de gelir bilinmeyen faktörlerdir; buna rağmen neredeyse kesinlikle gelecekteki vergi daha büyük olacaktır.

Sağlık Tasarruf Hesabı

Sağlık Tasarruf Hesabı (STH) vergisiz olarak, tıbbi masraflar için bir kenara para ayırmanıza olanak sağlar. Yüksek indirimli sağlık

planı (YİSP) adı verilen özel bir nitelikli sağlık sigortanızın olması gerekir; esasen acil sağlık sigortasının vergiden düşülen minimumu çok yüksektir. YİSP'inizin vergi indirimi ne kadar yüksekse, o kadar fazla biriktirebilirsiniz. STH'nize ve bileşik faizden elde ettiğiniz kazançlarınızın hepsine yatırdığınız para ölünceye kadar sizindir.

Eğer mevcut bir BES'i devretmeyi tercih ederseniz, hesabınızın olduğu şirketi arayın ve onlara iletin. Size vergi durumunuz hakkında bilgi verir ve geçişi yapmak için gerekli bütün evrakları gönderirler. Muhasebeciniz, stopaj vergilerinizi ayarlama ve bazı tahmini vergi ödemeleri yapma konusunda en doğru vergi bilgilerini verebilir.

Hangisi Daha İyi?

Hem geleneksel hem de Roth BES'ler için uygun özelliklere sahip olduğunuzu farz edersek, en büyük belirleyici faktör şudur: Vergiyi şimdi mi sonra mı ödeyeceksiniz? Şimdi indirimden yararlanıp, daha sonra parayı çektiğinizde vergi ödemek mi, yoksa primleriniz üzerinden şimdi vergi ödeyip bir daha bu konuda asla endişelenmemek mi sizin için daha avantajlı olur?

Hangi BES'in size uygun olduğunu belirlemek için kişisel mali durumunuza bakmalısınız. Bununla birlikte, web sitelerinin bu sorunun yanıtını çözmek için hesaplayıcıları ve on sayfalık gösterişli bölümleri vardır. Bu kadar karmaşık olması gerekmez. Ve iyi bir muhasebeci de hesap yöntemlerini bulup değerlendirmek için gerekenden daha az zamanda bunu hesaplamanıza yardımcı olmalıdır.

Yatırım Kara Delikleri

1980'lerin sonlarında, "yatırım kara delikleri" terimi ani ağır piyasa kayıpları nedeniyle yatırım sermayelerinin neredeyse tamamen yok olmasını ifade ediyordu. O zamandan bu yana piyasa, yatırımcılar açısından hızla muazzam kayıplara yol açan, bu piyasaları sar-

san fenomenlerin birkaçının yükseliş ve düşüşüne tanık oldu. 2008 piyasaları benzer sallantıları gördü ve milyonlarca yatırımcının büyük bir paniğe sürüklenmesine yol açtı.

Sözün özü, ne kadar hesaplarsanız hesaplayın, gelecek otuz yılda vergiler, enflasyon oranı, geçim masrafları, kendi sağlığınız ve işinizin istikrarının ne durumda olacağını kesin olarak bilemezsiniz. Emeklilik yıllarınız için bir köşeye para ayırmak size avantaj kazandırmakla birlikte, geleneksel veya Roth BES'i seçme kararı göründüğü kadar zor değildir. Öyle ya da böyle, emekliliğiniz için para biriktireceksiniz. Eğer durumunuz iki plan için de uygunsa, yapacağınız tek şey, vergi indirimlerinden şimdi mi yoksa sonra mı faydalanmanın size daha çok yarar sağlayacağı sorusuna yanıt bulmaktır. Muhasebecinizle rakamlar üzerinde çalışın, yaşamınızdaki diğer faktörleri göz önüne alın ve nasıl bir gelecek istiyorsunuz bunun genel değerlendirmesini yapın, sonra da iki şıktan birini seçin. Geleceğiniz kesin olmadığı için en iyi tahmininizi seçin.

Odağınızı Kaybetmeyin

Aynı anda hem bir 401(k)'ya hem de BES'e yatırım yapamayacağınızı söyleyen hiçbir kural yoktur. En önemli nokta yararlanabileceğiniz vergi ertelemeli bütün yatırım fırsatlarından yararlanmanızdır. Başlayabildiğiniz kadar erken başlayın ve yaz kış demeden yatırımlarınıza para aktarın.

Sosyal güvenliğin geleceği en iyi tahminle belirsiz görünüyor; genç çalışanların azalıyor olması her bir sosyal güvenlik emeklisini destekleyen çalışanların da azalması demektir. Şu rakamları kıyaslayın: 1950'de, bir emekliyi on altı çalışan destekliyorken 2000'de üç çalışan bir emekliyi destekliyordu. Rakam azalmaya devam ediyor. Eğer vergi ertelemeli yatırıma odaklanırsanız, güvenli, sağlam ve sürdürülebilir bir finansal geleceği inşa etmeye doğru çok önemli bir adım atıyor olacaksınız.

BÖLÜM 8

SOSYAL YÖNDEN SORUMLU YATIRIMCILIK

"Sosyal yönden sorumlu" adı verilen fonların kimliği büyük oranda fon yöneticisinin bu terimle ilgili tanımına bağlıdır. Bazı fonlar üretimleri hayvanlar üzerinde deney yapılmasına bağlı olan ürünlerden uzak durur; birçoğu savunma sanayi, silah veya tütünle ilişkili şirketlere yatırım yapmaz; bazıları da çocuk işçi sorunlarıyla ilgilenirler. Bazı fonlar da bunların tümünü veya başka kriterleri kullanırlar. Bu yatırım kriterlerini sosyal yönden sorumlu olarak gördüklerinizle karşılaştırmanız ve para kazanan fonları bulmanız gerekir. Bunlar mevcuttur, fakat pazarlamanın ve fon yönetimi rakamlarının ötesine bakmak için zaman ayırmanız gerekir.

Dreyfus Üçüncü Yüzyıl Fonu ve Pax World bu alandaki en başarılı, en tanınmış fonlardan ikisidir. Kriterleri çevrenin ve doğal kaynakların korunması, iş sağlığı ve güvenliği, yaşam destek ürünleri ve hizmetleri ile alkollü içki, ateşli silah veya tütün ürünleri satmayan şirketlerdir.

YEŞİL YATIRIM

Gezegenin Geleceğini Kurtarmak

Herkes yeşilci olmaya bakarken Birleşik Devletler iş dünyası da yolu gösteriyor. Çevre sicili en bozuk, en kara şirketler bile kendilerini yeşile boyamanın yollarını arıyorlar. Ne de olsa bu işte para var, çünkü yeşil yatırım daha önce hiç olmadığı kadar yeşili (dolarları) çekiyor.

Gerçek yeşil yatırımlar gerçekten çevreye yardım eden şirketlere para yatıranlardır. Burada önemli olan, kirlilik, toksik atık boşaltımı ve kaynak oburluğu gibi sadece negatif özellikler değildir (ebette bunlar da önemsiz şeyler değildir). Gerçek yeşil şirketler aktif olarak çevreyi iyileştirmek adına mücadele eden şirketlerdir.

Beyninizi Kullanın

Yatırım, zekânızı kullanarak önemli ölçüde yarar sağlayabileceğiniz bir alandır. Yatırımcılar genellikle iç seslerinden bahseder ve bu iç ses de genellikle bildikleri fakat bilinçli olarak ya da bilinçsizce açığa vurmak istemedikleri bir şeye dayanır. Duygular tek başına yatırımlarınıza rehberlik etmemelidir fakat sezgilerinizden gelen bir mesaj da daima dinlemeye değerdir.

Bir şirketin sadece negatif çevresel ve sosyal uygulamaları sınırlaması yeterli değildir. Sosyal yatırımcılar performanslarını iyileştirmek için bilinçli çaba gösteren şirketlere önem verir ve paralarını bu şirketlere yatırırlar. Ana akım yatırımcılar hem portföyleri hem de dünya için en iyisini yapmak istiyor ve şirket liderleri de uzun dönemli kârlarla sosyal yönden sorumlu uygulamaları nasıl koordine edeceklerini öğreniyorlar. Gitgide, iyi hisse senedi değeriyle sosyal ve çevresel sorumluluğu eşleyen şirketler daha çok

uzun dönemli yatırımcıyı çekiyor. Endeksler ve aktif olarak yönetilen yatırım fonları (bazı BYF'lerin yanı sıra) bu tarz hisse senetlerini de takip eder. Ve hem belediyeler hem de yeşil şirketler çevreye uyumlu projeler için para toplamak amacıyla tahvil çıkarabilirler.

Büyük Resme Bakın

Sosyal yönden sorumlu fonlar söz konusu olduğunda, niyetler iyi ve fonlar kârlıdır. Gelgelelim bu fonların tam olarak bütün kriterlere ne kadar bağlı kaldıklarını kararlı bir çabayla bile değerlendirmek zordur. Bir şirket silah üretmese de çevreyi bilmeden kirletiyor olabilir.

Para herhangi bir yatırımda asıl mesele olsa da, yeşil yatırımcılar süreçte kendi kişisel değerlerinin desteklenmesinin önemine vurgu yaparlar. Yeşil yatırım hakkında bilgilerinizi artırırken, yatırım fonlarından, şahıs şirketlerine ve toplum projelerine kadar, hem değerlerinizi hem de cebinizdeki parayı destekleyecek, seçim yapabileceğiniz çok sayıda seçenek bulacaksınız. Bu da sizin hem bir yatırımcı hem de tüketici olarak kararlar vermenize yardımcı olacaktır.

Yeşil Hisse Senetleri

Yeşil hisse senetleri sizin çözümün bir parçası olmanıza olanak sağlar. Gezegeni iyileştirmek için çalışan kurumların hissedarları olarak, daha sağlıklı bir dünyaya hem katkıda bulunabilir hem de bundan kâr edebilirsiniz. Mesele sadece küresel ısınma değil, aynı zamanda doğal kaynaklarımızı sürdürme ve koruma, sularımızı temiz tutma, yağmur ormanlarının tümüyle ortadan kaldırılmaması ve milyonlarca türün soyunun tükenmemesini sağlama meselesidir. Şirketler daha güvenli, temiz teknolojiler geliştirerek veya çevresel açıdan tahrip edici ürünlere alternatifler sağlayarak bu değişimin pozitif yollardan başarılmasına yardımcı olabilirler. Ayrıca toksik atık ve emisyonları azaltmak veya geri dönüştürülmüş

veya geri dönüştürülebilir materyallerden ürünler yaratmak gibi daha az negatif yollardan çevreyi etkileyebilirler.

İnternetten Yararlanın

Araştırma işi söz konusu olduğunda internet yeşil araştırmanıza yardımcı olabilecek büyük bir bilgi kaynağıdır. Örneğin, incelediğiniz şirketin devlet tarafından soruşturulup soruşturulmadığını veya kara listeye alınıp alınmadığını öğrenmek için EPA internet sitesine (www.epa.gov) bakabilirsiniz.

Bu tek bir alanda hizmet sunan kurumların birçoğu büyük borsalarda ticaret yapar. Bu modern şirketlerin bazıları genç yenilikçi şirketler olarak görüldükleri halde, bunların büyük fonları ve tedavülde borsada kote olan pek çok hisseleri olması gerekir.

Yatırım yapmak istediğiniz herhangi bir menkul kıymet hakkında toplamanız gereken standart bilgilere ilaveten, yeşil yatırımlar biraz daha dikkatli inceleme gerektirir. Bu, gezegen kurtaran yeni teknoloji projeleri olduğunu iddia eden şirketler için özellikle geçerlidir. Bu yeşil şirket adı verilen şirketlere paranızı yatırmadan önce aşağıdaki soruları göz önüne alın:

1. Kurumun gerçek bir ürünü var mı yoksa her şey hâlen fikir aşamasında mı?
2. Geliştirme ve test için makul bir zaman dilimi var mı?
3. Şirketin girmeyi düşündüğü tanımlı bir niş pazar var mı?
4. Şirketin, ürününün nasıl gelişeceği konusunda fikri var mı?
5. Kurum belirli şeyler (hedef pazarlar, gerçek dünyadaki uygulamalar) hakkında bilgi veriyor mu yoksa genel mi konuşuyor?
6. Şirketin fikir ve teknolojileri endüstrideki diğer faillerle karşılaştırıldığında nasıl görünüyor?

Eğer bildiğiniz materyaller bu soruların çoğunun yanıtlarını anlaşılır ve ayrıntılı biçimde veremiyorsa, paranızı başka bir yere yatırmak isteyebilirsiniz.

Yeşil Tahviller

Tahviller banka kredisi almadan borç para almaya yararlar. Tahvil çıkaran kuruluş tek bir kurumdan borç almak yerine halktan para ister. Tahvil çıkaran kuruluş bir belediye (şehir veya kasaba) veya bir şirket olabilir. Ve bu para çevresel yönden sürdürülebilir projeler için kullanılacağı takdirde, tahvil bir yeşil tahvile dönüşür.

Yerel Yatırımcılık

Bu, yatırım yapmak ve büyütmek için harika bir yol olabilir. Yerel yatırımcılık yerel olarak borç para vermek demektir ve büyük ölçüde dört ana kurum türü vasıtasıyla uygulanır: yerel bankalar, yerel kredi birlikleri, yerel borç fonları ve mikro girişim kreditörleri.

Bir şirket tahvilinde sizi ilgilendiren iki mesele vardır: Borcun zamanında ödenememe riski (bu risk her tahvilde mevcuttur) ve yatırım yapılan şirketin faaliyetlerinin ne kadar yeşil olduğu. Bir kurum yeşil testinizi geçse bile (bu, önceki Yeşil Hisse Senetleri bölümünde listelenen kriterlerden faydalanılarak yapılabilir), yine de paranızı bunlara yatırmanızın finansal açıdan mantıklı olduğundan emin olmanız gerekir.

Resmi yeşil tahviller (gerçekte nitelikli yeşil inşaat ve sürdürülebilir tasarım proje tahvilleri denir) federal yeterlilik onay kaşesi olan projeler için şirket veya belediyelerin çıkardığı vergi dışı menkul kıymetlerdir. Fonlar terk edilmiş endüstri bölgelerini geliştirmek için kullanılmalıdır ki bunlar terk edilmiş binaların bulunduğu, az gelişmiş veya yeterli oranda kullanılmamış arazi parselleridir. Kirletilen arazi temizlenir ve sağlıklı hale getirilir.

Yeşil Fonlar

Yeşil fonlar hem geleneksel yatırım fonlarını hem de BYF'leri içerir. Bu fonlar hızlı büyüyen sektörün tümünü kapsasalar da, BYF'ler tutucu olmakta direnen yatırımcılar için biraz daha fazla avantaj içerebilir: Bunlarda fonda *tam olarak* hangi hisse senetlerinin ol-

duğunu daima bilirsiniz. Yatırım fonunun menkul değerleri ise yalnızca ara sıra yayımlanır, yani yeşil olarak kabul etmediğiniz bir şirketi eklerlerse (veya çıkaramazlarsa) bunu bilemezsiniz. Yeşil fonlar üç gruba ayrılır: çevre dostu fonlar, alternatif enerji fonları ve sürdürülebilir kaynak fonları.

Çevre Dostu Fonlar

Çevre dostu kurumlara odaklanan yatırım fonlarının daha geniş kapsamlı yeşil fonlara kıyasla yatırım seçenekleri daha fazladır. Bu fonlar çevreyi iyileştirmek için uğraşan, çevre dostu ürünler üreten veya çevre üzerindeki negatif etkilerini en aza indirmek için adımlar atan şirketleri içerebilir.

Bu yatırım fonlarından biri Calvert Large Cap fonudur, bu fon daha az riskli büyük ölçekli şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapar fakat yine de kriteri yeşil olmalarıdır. Fon aktif olarak, çevresel açıdan bilinçli isimleri araştırır ve düzgün getiriler kazandırır.

Çevre dostu fonları incelerken dikkatli olun. Bazı kuruluşlar yatırımcılara şirin görünmek için kendilerini yeşile boyayabilir ve bazı yatırım fonu şirketleri bunların menkul değerlerini hakkıyla incelemek yerine büyük kazançlar afişe etmekle daha çok ilgilenebilirler. En son menkul değer listesini okuduğunuzdan emin olun, sonra da bunların fonun bildirilen felsefesiyle uyuşup uyuşmadığına karar verin.

Alternatif Enerji Fonları

Alternatif enerji fonları aktif olarak alternatif enerji kaynakları üreten veya araştıran kurumların menkul değerler sepetlerini içerir. Güneş ve rüzgâr gücü, biyo yakıtlar, su gücü ve diğer sürdürülebilir ve yenilenebilir enerji kaynakları gibi teknolojileri içeren kurumları araştırırlar. Şu anda, bu alternatif enerji kaynakları küresel enerjinin yaklaşık yüzde 20'sini tedarik ediyor. Ancak en popüler formlar (petrol, kömür ve doğal gaz) ne yenilenebilir ne de sürdürülebilir oldukları için, denge gelecekte yön değiştirmek zorunda kalacaktır. Ayrıca petrol fiyatları giderek yükseldikçe, alternatif enerji fonlarının da değeri artıyor.

Şirketlerin Geçmişlerini Araştırın

Çevre dostu fonlar, yeşil yatırımları çekme yeterliliğini kazanmak amacıyla bünyelerinde bir miktar değişiklik yapan fakat gerçekte pek yeşil olmayan şirketlerin hisselerini içerebilir. Örneğin, Exxon petrol nakliyatının daha güvenli olmasını sağlamak için uğraşıyor. Gelgelelim bu şirket, 1989'da *Exxon Valdez* adlı tankerinin Alaska kıyılarında karaya oturması sonucu oluşan petrol sızıntısının yol açtığı çevre tahribatının bedelini ödememek için de yirmi yıl boyunca mahkemelerde mücadele verdi.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KAYNAK FONLARI

Dünyayı Korumak

Sürdürülebilir kaynak fonları bir yandan kazançlarını azami düzeye çıkarmak için mücadele ederken bir yandan da doğal kaynakların varlıklarını sürdürmesini sağlayan şirketlere yatırım yaparlar. Örnekler arasında, su dağıtımından işlenmesi ve tüketimine kadar her şeyi kapsayan sürdürülebilir su ile küresel iklim değişikliğini geciktirmeye veya hafifletmeye çalışan şirketleri araştıran sürdürülebilir iklim vardır.

Muazzam bir endüstri olan su endüstrisini takip eden birkaç endeks vardır. Sonuçta, su dünya yüzeyinin yaklaşık yüzde 70'ini kaplamasına rağmen, bunun yalnızca yüzde biri içilebilir kabul edilir. Küresel nüfus arttıkça bu kaynak daha da kıymetleniyor ve kıymetli kaynaklar da genellikle büyük kârlar getiriyor. Örneğin Dow Jones Birleşik Devletler Su Endeksi (içerdiği şirket sayısı yirmi beşten azdır) veya S&P 1500 Su Tesisleri Endeksi'ni (sadece iki şirket içerir) takip eden bir endeks fonuyla sürdürülebilir suya yatırım yapabilirsiniz.

Sosyal Yönden Sorumlu Yatırımın Özelliği

Sosyal yönden sorumlu yatırım yapacağınız zaman, paranızın ahlaki değerlerinizi zedelemeden kâr getirmesini istersiniz. Bu beklenti genellikle güçlü etik ya da ahlaki inançlardan veya yaşamınızın diğer alanlarında bağlı kaldığınız ilkelerden kaynaklanır.

Ayrıca RobecoSAM Sürdürülebilir Su Fonu gibi spesifik olarak sürdürülebilir kaynak yatırımına yönelik endeks dışı fonlar da mevcuttur. Bu fon, yatırımcıları için uzun dönemli sermaye artışını araştırır ve sürdürülebilir dünya su kaynaklarıyla ilintili yatırımları dikkatle seçer.

Yeşile Sıcak Bakın

Spesifik olarak yeşil fonlara ilaveten, birçok sosyal yönden sorumlu fonların yeşil şirketlerde yatırımları vardır. Bu fonlar hem çevre dostu yatırımları hem de sosyal yönden önemli değerleri sunan yatırımları içerir. Bu fonların içerdiği sosyal yönden sorumlu diğer yatırım türlerine örnek olarak organik çiftçilik ve gıda şirketleri, yoksul bölgelere yardım eli uzatan şirketler ve çalışanlarına ve çevrelerine son derece iyi davranan şirketler verilebilir. Sosyal yönden sorumlu fonlar ayrıca silah, tütün, alkol ve diğer zararlı ürün ve hizmetlerle ilişkili olanlar gibi istenmeyen şirketleri de filtreleyebilir.

Yeşil Amerika'nın (www.greenamerica.org) bir hizmeti olan National Green Pages'de yeşil fonların kapsamlı bir listesini bulabilirsiniz. Ayrıca GreenMoney Journal'ın (www.greenmoneyjournal.com) arşivlerini araştırarak değerlendirmekte olduğunuz fonlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilirsiniz. Yine 1991'den bu yana sosyal yönden sorumlu yatırıma odaklanmış Green Century Funds gibi şirketlerdeki yatırım seçeneklerini de kontrol edebilirsiniz.

Aldatmacalardan Kaçının

Şu TV reklamını görmüşsünüzdür: Kot pantolonlu bir adam çayır veya ormanda yürürken, doğanın görüntü ve seslerini inceler. Manzara yemyeşildir ve adam araziyi koruyor gibi görünür. Ancak daha sonra büyük bir petrol şirketi için çalıştığını keşfedersiniz. Şüpheli değişiklikler yaparak gezegeni kurtarmaya yardım etmeye çalışan bir şirkettir bu. Mantıklı olmadığını bilirsiniz; fakat her şey çok ikna edici görünür.

İçinizdeki şüpheciye kulak verin. Bir şirket kendini yeşillere sarıp sarmaladı diye ille de yeşil demek değildir. Çirkin gerçeği yeşille örtbas ediyor ve sizi çevreye önem verdiklerine ikna etmeye çalışıyor olabilirler.

Yeşile Boyama Konusunda Dikkatli Olun

Uygulama alabildiğine yaygın ve terim de o kadar yaygınlaştı ki doğrusu *Oxford İngilizce Sözlüğe* bile girdi. İmajını yeşile boyamaya

çalışmayan bir şirket bulmakta zorlanabilirsiniz. Bu yüzden yeşil renkli gözlüklerinizi çıkarın ve yeşile boyamaya ihtiyatla yaklaşın.

Yeşile boyama terimi dilimize, amacı müşterilerinin yardımsever, iyi yürekli ve çevre dostu görünmelerini sağlamak olan Madison Avenue sayesinde girdi. Bugünlerde yeşil olmak daha çok yeşil (yani para) kazandırıyor. Tüketiciler ve benzer şekilde yatırımcılar çevresel değişimleri etkilediklerini iddia eden şirketlerin cazibesine kapılıyorlar. Yani yeşil olarak görülmek bir şirketi daha iyi ve gelecekteki başarıya daha iyi hazırlanmış gibi gösteriyor. Problem şu ki değişimler yoktan var ediliyor veya pazarlama stratejisiyle yaratılıyor.

Neyin gerçek olduğunu nasıl söyleyebilirsiniz? Şüphe testiyle başlayın. Eğer bir şirket sizde şüphe uyandırıyorsa (örneğin çevre dostu bir petrol şirketi) büyük olasılıkla o şirketin faaliyetleri şüphelidir. Çevre dostu gibi görünmek için logosunu bile (artık yeşil ve sarı güneş) değiştirmiş bir şirket olan British Petroleum'u ele alalım. Şirketin internet sitesi de yeşil idealleri cafcaflı bir dille anlatıyor ve daha temiz bir gelecekten bahsediyor fakat şirket 2007'de Michigan Gölü'ne toksik atık bırakma izni elde etmek için çok zorlu bir mücadeleyi kazandığı gerçeğini gizliyor. Veya Archer Daniels Midland'e bakın; biyo yakıt yaratmakla gurur duyan fakat bunun çok fazla kirlilik ürettiği için çevresel birikimleri etkili bir biçimde yok ettiği gerçeğini geçiştiren bir şirket. Ayrıca biyo yakıt yapmak için ihtiyaç duyulan bütün o palmiye ve mısırları ekmenin ormanları (genellikle ateşe vererek) yok etmeyi gerektirdiğinden ve bunun da bir milyar tondan fazla sera gazını atmosfere yaydığından söz etmiyor.

Sözün özü: Yeşile boyamaya karşı tetikte olun ve cafcaflı laflara aldırış etmeyin. Yatırım yapmayı düşündüğünüz bir yeşil şirket hakkında internette araştırma yapın ve haberlere odaklanın. Bir şirketin internet sitesine çevre dostu havası vermek kolaydır fakat tüm interneti yeşile boyamak çok daha zordur.

Kârlı Bir Yeşil Portföy Oluşturmak

Yeşil çevre için iyidir; fakat bu bir yeşil şirketin size mutlaka kazandıracağı, portföyünüzü geliştireceği anlamına gelmez. Bereket versin ki biraz dikkatli bir araştırma ve planlamayla çevre dostu ve kârlı kavramlarını birleştirebilirsiniz. Birçok geleneksel yatırımcı (yani sadece kâr potansiyelini göz önünde bulundurarak yatırım yapan kişiler) sosyal yönden sorumlu yatırımların bütün türlerine burun kıvırırlardı, ancak günümüzde artık bunları çok daha yakından inceliyorlar. Görünen o ki birçok insan sonuca önem verdiği kadar dünyaya da önem veriyor; bu, yeşil yatırımcılar için bir lütuftur. Yeşile daha çok para akıtıldıkça, çevresel yönden bilinçli yatırımcılar da daha çok kâr edeceklerdir.

Üstelik yeşil kuruluşların kâr güdüleri diğer kuruluşlarınkinden zayıf değildir. Bu şirketler açıkça para kazanmak için faaliyet gösterirler. Kuşkusuz bunu dünyaya katkıda bulunacak şekilde yapsalar da iş iştir. Endüstri geliştikçe yeşil şirketler azımsanmayacak bir büyüme potansiyeli kazanıyorlar ki bu da bilinçli yatırımcılar için büyük kazançların ufukta göründüğü anlamına geliyor.

Bütün portföyünüzü yeşil yatırıma ayırmaya karar verirseniz, başarıyı garantilemek için yine de temel yatırım ilkelerini izlemeniz gerekir. Şu anki mali durumunuzu, zaman tercihinizi ve risk toleransınızı değerlendirmek ilk yapılması gerekenlerdir; bu değerlendirme nihayetinde vereceğiniz her yatırım kararını yönlendirir. Daha sonra, portföyünüz için en uygun varlık tahsisini belirleyerek, yatırım paranızı hisse senetleri, tahviller, fonlar ve diğer menkul değerler arasında bölüştürmelisiniz. Ve her bir tahsis kategorisi içindeki menkul değerlerinizi çeşitlendirdiğinizden emin olunuz.

Yeşil Kaynaklar

Çevresel yönden bilinçli (ve kârlı) bir portföy oluşturmanıza yardımcı olabilecek çokça kaynak vardır. Yararlı siteler arasında Good Money (www.goodmoney.com), Forum for Sustainable and

Responsible Investment (www.ussif.org), ve Social Funds (www.socialfunds.com) sayılabilir.

Başarılı bir yeşil portföy biraz hisse senedi, biraz tahvil ile kıymetli madenler ve gayrimenkul gibi bazı başka yatırımları içerir. Standart bir portföyde yaptığınız gibi, yeşil portföyünüzü takip etmeli ve kaybeden yatırımları ayıklayıp daha kârlı olanları araştırmalısınız. Bu ana yatırım ilkelerini izlediğinizde, yeşil portföyünüz sizi hem zenginleştirecek hem de daha temiz ve güvenli bir gezegene katkıda bulunduğunuz için gururlandıracak bir kazanç sağlayacaktır.

BÖLÜM 9

YATIRIM PORTFÖYÜNÜZ

Yapabileceğiniz yatırım türleri ve yararlanabileceğiniz çeşitli yatırım stratejileri hakkında epeyce fikir sahibi olduğunuza göre, artık portföyünüzü oluşturabilirsiniz. Bu büyük ölçüde sizin nasıl bir insan olduğunuza; hedeflerinize, hayallerinize ve kişiliğinize bağlıdır. Bir yatırım portföyü çok kişisel bir şeydir. Bu bölümde, hem sizi yansıtan hem de size para kazandıracak bir portföy oluşturmak için yapmanız gerekenleri göreceksiniz.

Finansal durumunuzun tarifini yapıp paranızı nasıl idare edeceğinize dair iyi bir fikir edindiğiniz zaman, bir sonraki adımı atmanın zamanı gelmiş demektir. Artık nerede durduğunuzu bildiğinize göre, nereye gideceğinizi de saptayabilirsiniz. Yatırım hedeflerinizi belirleme zamanıdır.

Öncelikle, hedefleriniz belirli ve ölçülebilir olsun. Daha çok tasarruf yapmak istediğinizi söylemeyin; önümüzdeki 12 ay boyunca 1.000 dolar biriktirmek istediğinizi söyleyin. Tropikal bir adada geçireceğiniz çok ilerideki emekliliğiniz hakkında hayal kurmak yerine, altmış beş yaşına geldiğinizde, sözgelimi, cebinizde 6 milyon dolarla emekli olma hedefini belirleyin. Böyle hedeflerle, gelişiminizi puanlayabilir ve hedeflerinize ulaşmanız için gerekli ayarlamaları yapabilirsiniz.

Enflasyonu Unutmayın

Finansal hedeflerinizi belirlerken enflasyonu hesaba katmayı unutmayın. Tarihsel olarak, enflasyon yıllık yaklaşık yüzde 3'lük bir ortalamaya sahiptir.

İkinci kural her yatırım planında beklenmedik, kritik bir öğe olabileceği hesaba katılmalıdır. Arabanız bozulabilir, sıcak su ısıtıcınız arızalanabilir (muhtemelen siz duştayken) veya acil servise gitmeniz gerekebilir. Tüm bu olaylar sizi gafil avlar ve hepsi de cebinizden bir miktar paranın (farklı şekillerde ve büyük olasılıkla farklı zamanlarda kullanmayı beklediğiniz paranın) çıkmasına sebep olur. Beklenmedik masraflarla başa çıkmak için, kolay erişebileceğiniz biraz nakde ihtiyacınız olacaktır; fakat bu yatırımda kullanılmayan para anlamına gelmez. Beklenmedik şeyleri planlayarak

ve yatırım varlıklarınızın bir kısmını son derece likit tutarak hedef yolunuzdan fazla sapmadan bu gibi durumlarla baş edebilirsiniz. Unutmayın, tam tersi de olabilir. Ne zaman elinize fazladan para geçse (ücret artışı, ikramiye veya borç ödemesi gibi) bunu borçlarınızı ödemek için kullanın veya tasarruf ve yatırımlarınıza ekleyin.

Yatırımlarınıza emeklilik ihtiyaçlarınızı dâhil ettiğinizden emin olun. Eğer yaşam tarzınız mütevazılaşacaksa, kimi danışmanlar şu anki gelirinizin yüzde 60-70'ine ihtiyaç duyacağınızı tahmin ediyorlar. Daha karmaşık hesaplamalar için (enflasyon ve yatırım getirilerinin olası etkileri gibi) bir finans planlayıcısı ile iletişim kurun veya bazı emeklilik planlama yazılımlarını deneyin.

Şu anki tasarruf aşamanızı değerlendirin ve menkul değerlerinizi buna göre planlayın. Hedef takviminizden ne kadar ileride olursanız yatırımlarınızdaki riskleri o kadar çok kaldırabilirsiniz. Bütün hepsinin anahtarı şudur: *Hemen para biriktirmeye başlayın.*

Son olarak, finansal hedeflerinizi tutturmanıza yardımcı olacak bir ön yatırım planı tasarlayın. Planınızı geliştirmek ve eksiksiz hale getirmek zaman alabilir fakat temel bir model (yaş yöntemi gibi, bu yöntemde yaşınızı bir yüzdeye dönüştürür ve menkul değerlerinizin o yüzdesini tahvil ve nakit paraya, geri kalanını da hisse senetlerine yatırırsınız) iyi bir başlangıç noktasıdır. İçinizden gelen ilk dürtü yüklüce bir nakit parayla, çok rağbet gören, yeni çıkan bir hisse senedini almak olabilir, fakat bu büyük olasılıkla sizi istediğiniz yere götürecek en iyi yol değildir. Düşünmeden satın almak gibi düşünmeden yapılan yatırım da size hiçbir şey vermeden paranızı tüketebilir. O yüzden biraz daha bilgi ve deneyim kazanana dek temel bir planla başlayın veya size yardım edecek bir profesyonel tutun. Daha sonra, paranız sizin için çalışıyorken, hedeflerinize ve takviminize uygun bir portföy planlamak için zaman ayırabilirsiniz. Bu şekilde tasarruflarınızı inşa edebilir ve koruyabilirsiniz.

Biraz bağımsız araştırma da yapmanız gerekir. Bu da paranızı yatırmayı düşündüğünüz firma seçiminde gerekli özeni göstermenin yanı sıra portföy takibi ve performans izlemeyi de kapsar.

Yatırım Tercihleriniz

Başarı için gereken tüm malzemelere sahip olmak iyi bir başlangıçtır fakat tarif olmadan çok uzağa gidemezsiniz. Lezzetli bir pasta yapmak için bütün malzemeleri alır ve eşit miktarlarda karsarsınız, ortaya yenebilecek bir şey çıkmaz. Elinizdeki malzemeleri ölçüp biçme ve yeni bir yapı oluşturacak şekilde karma sanatını öğrenerek yatırımda ustalaşmak, sabırla, özenle ve sebatla çalışmayı gerektirir.

Bir Portföyün Öğeleri

Yatırım portföylerinin çoğu birtakım öğelerden ibarettir. Genellikle aşağıdakilerin bir birleşimini içerirler:

- Likit varlıklar (nakit ve nakit benzeri değerler)
- Sabit getirili menkul kıymetler (tahvil ve yıllık düzenli gelirler)
- Öz kaynaklar (hisse senetleri)
- Gayrimenkul
- Emtia (kıymetli maderıler)
- Diğer yatırımlar

Siz test edilip onaylanmış yatırım ilkelerini uyguladığınız müddetçe hangi menkul değerlerin sizin portföyünüzü oluşturacağını hesaplamak zor bir süreç değildir. Bu ilkeler sabit bir zaman tercihine sahip olmak, yatırım çeşitlendirmesinden yararlanmak (varlık tahsisi yoluyla) ve yatırım hedefleri belirlemektir. Portföy belirleme sürecinizdeki en önemli iki faktör risk ve çeşitlendirmedir.

RİSK DEĞERLENDİRME

Her Seçim Risk Demektir

Yatırım dünyasında, risk ile ödül arasında çok hassas (ve kişisel) bir dengede yürümek zorundasınız. Yatırım ne kadar belirsizse yatırımınızın beklendiği kadar performans gösterememe ve hatta bütün yatırımınızı kaybetme riski de o kadar fazladır. Gelgelelim yatırım riskinin artmasıyla birlikte, daha büyük yatırım getirileri kazanma fırsatı da artar. Eğer çok fazla risk alma konusunda rahat değilseniz ve riski en aza indirmeye çalışıyorsanız, daha düşük yatırım getirileri (bu da kendi içinde bir risk şekli olabilir) elde edersiniz. Aslında riski tamamen yok edemezsiniz. Eğer hiç risk almazsanız, yatırım yoluyla para kazanamazsınız.

Yatırım riski direkt olarak piyasa dalgalanmasına (zaman içinde finans piyasalarında sürekli olarak meydana gelen dalgalanmalara) bağlıdır. Bu dalgalanmanın birçok nedeni vardır: faiz oranındaki değişimler, enflasyon, politik meseleler. Ayrıca ekonomik trendlerin de kolayca tutuşabilir piyasa koşulları oluşturması sonucu bir portföyün performans sonuçları hızla değişebilir. Ne tuhaftır ki, bu dalgalanma, doğası itibariyle, portföyünüzün getiri sağlaması için birtakım fırsatlar yaratır ve risk işte bu şekilde yatırımlarınızı ve yatırım stratejinizi etkiler.

Başka birçok risk türü vardır ve bazıları diğerlerinden daha karmaşıktır. Burada öğreneceğiniz risk sınıflandırmaları portföyünüzü tasarlamaya başlarken büyük olasılıkla göz önüne alacağınız risk türleridir.

Hisse Senedine Özgü Riskler

Herhangi bir hisse senedi yatırımcı için belirli miktarda risk taşır. Bu riski, portföyünüzü çeşitlendirerek en aza indirebilirsiniz. Bir iki hisse senediyle amatörce uğraşan bir yatırımcı yatırımının yok olup gittiğini görebilir, iyi çeşitlendirilmiş bir portföyde de bunun olması mümkün olsa bile olasılık çok daha zayıftır. (Bunun

bir örneği de 2008-9'da görüldüğü gibi toptan bir ayı piyasası durumudur.) Trend analizinin bir öğesini karar verme sürecinize ekleyerek ve büyük resme (örneğin küresel ekonomi ve politikaya) dikkat ederek piyasalardaki beklenmedik keskin bir dönüşle gelen yıkıcı kayıpları önlemek konusunda daha donanımlı hale gelebilirsiniz.

Hareketsizlik Riski

Finans piyasalarına güvenmeyen ve paralarını bir banka hesabında tutmakla kendilerini daha rahat hisseden insanlar umduklarından daha az getiriyle yetinmek zorunda kalabilirler; hareketsizlik riskinin esası budur, paranızla hiçbir şey yapmadığınız için azımsanmayacak kayıplarınız olur. Tasarruf hesaplarındaki faiz oranları, riskten kaçınma dediğimiz ana yatırım ilkenizi hayata geçirmenizi sağlasalar bile, enflasyon oranıyla baş edemedikleri için zaman içinde yatırımınızın satın alma gücünü azaltırlar. Mantığa biraz aykırı gelen bu nedenden ötürü, tasarruf hesabı daima en güvenli seçim olmayabilir. Güvenlik hissinizden vazgeçmeden enflasyonla mücadele etmenize yardım edecek en azından biraz daha fazla yüksek getirileri olan yatırımları değerlendirmek isteyebilirsiniz (enflasyona endeksli Birleşik Devletler hazine bonoları gibi).

Hareketsizlik riskinin yakın bir akrabası olan enflasyon riski de gelecekte doların satın alma gücünün daha düşük olacağı beklentisine dayanır. Normalde enflasyonu geçmekle ilgileniyorsanız hisse senetleri en iyi yatırımdır ve para piyasası fonları enflasyonla mücadelede en az etkili olanlardır.

Piyasa Riski

Piyasa riski, isminin çağrıştırdığı şeye çok benzer. Tutucu bir para piyasası yatırım fonu aracılığıyla olsa bile, finans piyasalarına para yatırdığınız her seferinde, paranızı piyasaların düşme ve hatta çökme riskine maruz bırakırsınız. Piyasa riskinin yanı sıra, borsadaki değişimlerin yarattığı bir belirsizlik mevcuttur; bu belirsizliğe küresel, politik, sosyal veya ekonomik olaylar, hatta yatırım yapan

halkın ruh hali sebep olur. Buna rağmen belki de en büyük yatırım riski paranızı piyasa riskine maruz bırakmamaktır. Eğer paranızı borsada çalıştırmazsanız, yıllar içinde borsanın büyümesinden yararlanamazsınız.

Kredi Riski

Genellikle tahvil yatırımlarıyla ilişkili olan kredi riski bir şirket, temsilcilik veya belediyenin bono veya tahvilleri üzerinden faiz veya anapara ödemesini zamanında yapamama olasılığıdır. Borcunu zamanında ödeyememeyle ilişkili en büyük risk genellikle şirket borçlarında bulunur: Şirketler sürekli olarak kepenk indirirler. Madalyonun öbür yüzündeki Birleşik Devletler hazine kâğıtlarında ise neredeyse hiç kredi riski yoktur, çünkü bunların arkasında Birleşik Devletler hükümetinin tam güven ve itimadı vardır. Tahvillerin finansal sağlığını ölçmek amacıyla, Moody's ve Standard & Poor's gibi kredi derecelendirme kuruluşları bunlara yatırım dereceleri verir. A dereceli tahviller sağlam kabul edilirken, C dereceli tahviller istikrarsız kabul edilir.

Kur Riski

Kur riskinin, en çok uluslararası veya yükselen piyasa yatırımlarında bulunduğu kabul edilmesine rağmen herhangi bir zamanda herhangi bir piyasada meydana gelebilir. Bu risk yabancı yatırımların değerini, kârları veya denizaşırı ülkelerde işleri olan Birleşik Devletler şirketlerinin menkul değerlerini etkileyen kur dalgalanmalarından ortaya çıkar. Kur riski küresel terörizm veya savaş tehdidinin yol açtığı zamanlarda olduğu gibi jeopolitik istikrarsızlık zamanlarında ister istemez artar.

Faiz Oranı Riski

Tahvil faiz oranları yükseldiğinde tahvil fiyatı düşer (veya tam tersi). Dalgalanan faiz oranlarının hisse senetleri ve tahviller üzerinde önemli bir etkisi vardır. Normalde tahvilin vadesi ne kadar uzunsa, faiz oranı riskinin etkisi de o kadar fazla olur. Ancak uzun vade-

li tahviller genellikle daha büyük olan riski telafi etmek için daha yüksek getiriler öderler.

Ekonomik Risk

Ekonomi yavaşladığında şirket kârları ve dolayısıyla hisse senetleri zarar görebilir. Örneğin Ortadoğu'daki politik istikrarsızlık orada yatırım yapmayı en iyi ihtimalle rizikolu kılar. Bölgenin çoğu muhtemelen tüm gezegen üzerinde en fazla talep gören emtia olan petrolle dolup taşmasına rağmen bu olasılık geçerlidir.

Risk Toleransınız Nedir?

Yatırımcı olarak risk seviyeniz yaşınız, mali ihtiyaçlarınız, bakmakla yükümlü olduğunuz kişi sayısı ve borç seviyesi gibi birçok faktöre bağlıdır. Eğer yirmi beş yaşında, bekâr bir kişiyseniz ve çocuğunuz, borcunuz yoksa, üniversitede okuyan iki çocuğu olan emekliliği yaklaşmış elli beş yaşındaki birine göre risk toleransınız çok daha fazladır. Şu anki mali durumunuza ilaveten, ülser faktörünüzü de yani yatırım kaybetmenizin fiziksel ve ruhsal sağlığınızı nasıl etkileyeceğini de göz önüne almanız gerekir. Örneğin hisse senetlerinizden birinin bir günde yüzde 10 düştüğünü görmek ülserinizi alevlendirecekse bunu da risk tolerans seviyenizde hesaba katın.

Risk toleransınızı saptamaya çalışmak daima sorgulanabilir, belirsiz bir süreçtir. Yıldan yıla risk toleransınızın nasıl değişeceği konusunda asla tam olarak emin olamazsınız. Ancak Resolution Life'ın bir şubesi olan Lincoln Benefit Life'ın geliştirdiği aşağıdaki test bu konuyu açıklığa kavuşturmanıza yardımcı olabilir. Her soru için verilen seçeneklerden bir yanıt seçin ve en sonunda sonuçlarınızı değerlendirin.

1. Eğer birisi, kâr etme olasılığı yüzde 80 olan bir işe öz sermayenizin yüzde 15'ini yatırmanızı teklif ederse siz şöyle dersiniz:

   A. Hiçbir kâr seviyesi böyle bir riske girmeye değmez.
   B. Kâr seviyesi yatırdığım miktarın yedi katı olmalı.

C. Kâr seviyesi yatırdığım miktarın üç katı olmalı.
D. Kâr seviyesi en az benim ilk yatırımım kadar olmalı.

2. Gelecek birkaç ay içinde 20.000 dolar kazanma umuduyla 10.000 dolar borca girseniz kendinizi ne kadar rahat hissedersiniz?

A. Çok rahatsız hissederim. Asla böyle bir şey yapmam.
B. Biraz rahatsız hissederim. Büyük olasılıkla böyle bir şey yapmam.
C. Biraz rahatsız hissederim. Fakat böyle bir şey yapabilirim.
D. Çok rahat hissederim. Kesinlikle böyle bir şey yaparım.

3. Finale kaldığınız bir piyango biletiniz var diyelim; 100.000 dolarlık büyük ikramiyeyi kazanma şansınız yüzde 25. Çekilişten önce biletinizi en az şu fiyata satarsınız:

A. $15.000
B. $20.000
C. $35.000
D. $60.000

4. Ne kadar sıklıkla, profesyonel spor bahsi oynamak, kumarhanede kumar oynamak ve piyango bileti almak faaliyetlerinin bir veya daha fazlasına 150 dolardan fazla para yatırırsınız?

A. Asla.
B. Yaşamım boyunca bir iki kez.
C. Geçen yıl bu faaliyetlerden birine para yatırdım.
D. Geçen yıl bu faaliyetlerden iki veya daha fazlasına para yatırdım.

5. Eğer bir hisse senedi siz aldıktan sonra aynı yıl içinde iki katına çıkarsa ne yaparsınız?

A. Bütün hisselerimi satarım.
B. Hisselerimin yarısını satarım.

C. Hiç hisse satmam.
D. Biraz daha hisse alırım.

6. Vadesi dolmak üzere olan yüksek getirili bir mevduat bononuz var ve faiz oranları da o kadar düştü ki kendinizi daha yüksek getirisi olan bir şeye yatırım yapmak zorunda hissediyorsunuz. Parayı yatıracağınız en olası yer:

A. Birleşik Devletler tasarruf bonoları.
B. Kısa dönemli bir tahvil fonu.
C. Uzun dönemli bir tahvil fonu.
D. Hisse senedi fonu.

7. Büyük miktarda parayı nereye yatıracağınıza karar vermeniz gerektiğinde ne yaparsınız?

A. Kararı ertelerim.
B. Karar vermesi için aracım gibi başka birine danışırım.
C. Kararı danışmanlarımla paylaşırım.
D. Kendi başıma karar veririm.

8. Yatırım kararlarınızı nasıl verirsiniz?

A. Asla kendi başıma değil.
B. Bazen kendi başıma.
C. Genellikle kendi başıma.
D. Tamamen kendi başıma.

9. Yatırım işlerindeki şansınız nasıldır?

A. Berbat.
B. Orta.
C. Ortadan iyi.
D. Harika.

10. Şu cümleyi tamamlayın: Yatırımlarımın başarılı olmasının esas nedeni:

A. Şansın daima benim tarafımda olması.
B. Doğru zamanda doğru yerdeydim.
C. Fırsatlar ortaya çıktığında onlardan faydalandım.
D. Bu şekilde olması için dikkatle planlama yaptım.

Kendinize her A yanıtı için bir, B yanıtı için iki, C yanıtı için üç ve D yanıtı için dört puan verin.

Eğer puanınız on dokuz veya daha düşükse, siz risk almaktan rahatsız olan tutucu bir yatırımcısınız. Büyük olasılıkla finansal hedeflerinize ulaşmak için bazı hesaplanmış riskler almak zorunda olduğunuzun farkındasınız fakat böyle yapsanız da rahat olmayabilirsiniz.

Eğer puanınız yirmi ve yirmi dokuz arasındaysa, siz ölçülü riskler aldığınızda kendini rahat hisseden ölçülü bir yatırımcısınız. Muhtemelen çok fazla rahatsızlık hissetmeden makul riskler almayı arzuluyorsunuz.

Eğer puanınız otuz veya daha fazlaysa, siz yüksek getiriler peşinde koşan, yüksek riskler almak isteyen agresif bir yatırımcısınız. Büyük riskler alınca çok strese girmiyorsunuz.

Tipik davranışlar gösteriyor ki çoğu yatırımcı ya riski anlamıyor ya da görmezden geliyor. Piyasa yükselirken, fiyatlardaki her yükseliş riski artırır ve potansiyel getirileri azaltırken bile, para hisse senetleri ve yatırım fonlarına akar. Bir ayı piyasasında, fiyatlardaki her düşüş riski azalttığı ve potansiyel getirileri artırdığı halde, birçok yatırımcı neredeyse panik halinde satış yapar. Çoğu yatırımcı için risk yönetiminin en etkili iki yolu, agresif riskler toplamını bütün portföyünüzün küçük bir kısmıyla sınırlamak ve bir kez başladınız mı sonuna kadar programınıza sadık kalmaktır.

Zamanın Gücü

Birikiminizi artırma söz konusu olduğunda zaman en önemli faktörlerden biridir: Ne kadar erken başlarsanız, paranızın sizin için çalışacak o kadar çok zamanı olur. Finans işinde, buna paranın zaman değeri denir ve başarılı yatırımcılar bundan tam anlamıyla yararlanırlar. Zaman değerinin bir kısmı sizin tasarruf ve yatırım-

larınızdan gelir; daha çok zamanla birlikte bir kenara daha fazla para ayırabilirsiniz. Ancak daha büyük bir bölümü bileşik faizin sihrinden gelir.

Bileşik faiz hesaplaması karışık gibi gelebilir, fakat aslında oldukça basittir. Bileşik faiz hesaplaması para kazanan yatırımlarınızın ürettiği parayı ifade eder. Örneğin banka hesabınıza 1.000 dolar yatırdığınızda ilk yıl bu paradan 100 dolar faiz kazanırsınız. İkinci yıl sadece ilk yatırımınızdan değil, hesabınızdaki miktarın tümünden yani 1.100 dolardan faiz kazanırsınız. Kazançlarınızı yeniden yatırarak bileşik faizin gücünü tam anlamıyla ele geçirebilir ve paranızın daha hızlı büyümesini izleyebilirsiniz.

ÇEŞİTLENDİRME

Riski Azaltmak

Çeşitlendirme, yatırımlarınızı çeşitli yatırım türleri arasında dağıtmak anlamına gelir. Portföyünüzü ekonominin ve finans piyasalarının salınımlarından korumanın en iyi yollarından biridir. Portföyünüz birçok farklı menkul kıymet içereceği için, bir menkulün değerindeki düşüş başka birinin değerindeki artışla karşılanabilir. Örneğin genellikle hisse senetlerinin performansı zayıfken tahvillerin performansı iyidir.

Riski Asla Tam Olarak Ortadan Kaldıramazsınız

Portföyünüzde ne kadar çeşit olursa olsun, riski asla tam olarak ortadan kaldıramazsınız. Bireysel hisse senetleriyle ilişkili riski azaltabilirsiniz fakat genel piyasa riskleri neredeyse bütün hisse senetlerini etkiler, bu yüzden aynı zamanda farklı varlıklar arasında da çeşitlendirme yapmak da önemlidir. Çözüm yolu risk ve getiri arasında bir orta yol bulmaktır.

Çeşitlendirme farklı formlarda olabilir. Örneğin birçok farklı endüstriyi temsil eden hisse senetleri satın alarak adi hisse senetlerinizi çeşitlendirebilirsiniz. Bu örneğin sadece teknoloji hisse senetleri satın almak gibi tek bir sektöre yoğunlaşmaktan daha güvenli olur. Tahvillerinizi ise hem yüksek kaliteli hem de biraz düşük dereceli tahvillerden satın alarak çeşitlendirebilirsiniz. Yüksek kaliteli tahviller genellikle tahvil portföyüyle ilişkili genel riski azaltırken, düşük dereceli tahviller de toplam getirilerinizi artırabilir (çünkü daima daha çok faiz öderler).

Çeşitlendirmeyi zaman açısından da yapabilirsiniz. Örneğin portföyünüz otuz beş yıllık şirket tahvillerini ve beş yıllık hazine bonolarını içerebilir. Uzun vadeli tahviller genellikle kısa vadeli olanlara göre daha yüksek faiz oranları sunar fakat kısa vadeli

yatırımlar dalgalanan faiz oranlarından yararlanabilmeniz için size daha çok esneklik sağlar.

Tercihli Hisse Senedi

Tercihli hisse senedi, her ne kadar teknik açıdan bir öz sermaye yatırımı olsa da, genellikle sabit gelirli bir yatırım kabul edilir. Bunun nedeni ise tercihli hisse senetlerinin genelde düzenli bir gelir şekli olan sabit, garantili kâr payı ödemelerinin olmasıdır. Aslına bakarsanız, tercihli hisse senedi bazen "tahvil gibi davranan hisse senedi" olarak ifade edilir.

Başka önemli bir çeşitlendirme de farklı menkul kıymetlere (ana yatırım türleri veya varlık sınıflarına örnek verecek olursak, hisse senedi, tahvil, gayrimenkul ve para piyasası araçlarına) yatırım yaptığınızda sağlanır. Çeşitli varlık sınıfları üzerinden, özellikle de aynı ekonomik koşullar altında farklı performans gösterme eğilimi olanlar arasında menkul değerlerinizi çeşitlendirmek, portföyünüze fazladan bir koruma sağlar.

Portföy Dağılımı

Yatırımcılar genellikle portföy dağılımı kavramını kafa karıştırıcı veya göz korkutucu bulurlar; en azından ilk başlarda. Fakat aslında oldukça basittir. Portföy dağılımı yatırım sermayenizin hangi varlık türlerine yatırılacağını belirlemekten başka bir şey değildir. Bu belirleme net değer, zaman çerçevesi, risk kabulü ve yatırımcının sahip olduğu diğer varlıklar gibi değişkenlere dayanır. Genellikle, yatırım paranızı düzgün bir biçimde tahsis etmek portföyünüzü öncelikle üç ana varlık kategorisinden oluşturmanız gerektiği anlamına gelir: nakit, sabit gelir ve öz varlıklar. Nakit bankadaki para ve "nakit benzeri değerler" kabul edilen, yani çok çabuk nakde dönüştürülebilen Birleşik Devletler hazine bonoları ve para piyasası yatırım fonları gibi kısa vadeli yatırımları içerir. Sabit gelir yatırımları; tahviller, garantili yatırım belgeleri ve faiz veren diğer menkul

değerlerdir. Öz varlıklar borsa yatırımlarıdır. Öz varlıklar da değer ve büyüme gibi daha spesifik kategorilere bölünebilir.

Ne Kadar Süre Kalacaksınız?

Bir portföy dağılımı stratejisi oluştururken, ilk olarak ne kadar bir süre boyunca yatırım yapacağınızı belirleyin. Ne kadar risk alabileceğinize karar verin. Daha sonra, sizin için uygun olan bir hedefkarışımı seçin ve bu karışımı başarmanıza yardım edecek yatırımlar seçin. Yatırımlarınızı derece derece ayarlayın. Varlık karışımınızla eşleşen gelecekteki gelir ve giderlerle başlayın ve genel planınıza uyacak şekilde mevcut dengelerinizi yeniden yönlendirin.

Maksimum getiri için doğru hisse senedi türü (birkaç örnek verecek olursak, küçük, orta ve büyük ölçekli firmaların yanı sıra uluslararası firmalar) ve tahvil (kısa, orta ve uzun vadeli, şirket ve devlet) karışımı yapmayı başarmak incelik isteyen bir iştir. İşleri biraz daha karmaşıklaştıracak olursak, dalgalanma toleransınızı ve yatırımlarınızın çeşitliliğini de hesaba katmalısınız. Bu nedenle, bu kritik planlama aşamasında size yardımcı olacak kalifiye bir finans planlamacısına veya danışmanına başvurup başvurmamak sizin yatırım konusunda yapılacaklar listenizin en tepesinde yer almalıdır.

Zaman ve Varlık Tahsisi

Birçok finans danışmanı, oldukça mantıklı olarak, portföy dağılımı planınızın yaşamda nerede bulunduğunuza bağlı olduğunu söyler. Eğer yeni başlıyorsanız hisse senetlerine odaklanan uzun vadeli bir strateji tavsiye edilir. Bu stratejide genellikle daha agresif hisse senetlerine yatırım yapılarak varlıkların büyümesine önem verilir. Portföy, riski azaltmak için tahviller gibi gelir yatırımlarını da içerebilir. Uzun vadeli bir strateji benimseyen bir portföy örneği yüzde 70 hisse senedi, yüzde 25 tahvil ve yüzde 5 kısa vadeli araçlar veya nakit içerir.

Eğer emekliliğiniz yaklaştıysa veya emekliyseniz, danışmanlar genellikle sermaye korumasına daha çok önem veren, tahvillere daha çok yaslanan kısa vadeli bir strateji tavsiye ederler. Bu stratejide, cari gelir, anapara koruması ve likiditeye daha çok yoğunlaşılırken, büyüme potansiyeli için portföyün daha küçük bir bölümü hisse senetlerine ayrılır. Kısa vadeli bir strateji benimseyen bir portföy örneği yüzde 50 tahvil, yüzde 20 hisse senedi ve yüzde 30 kısa vadeli araçlar veya nakit içerebilir.

İki Portföy Dağılımı Yöntemi

Portföy dağılımının iki ana yöntemi vardır. İlk yöntem zaman içinde istikrarlı bir politika izlemektir. Gelir ihtiyaçlarınıza ve risk toleransınıza bağlı olarak, dengeli bir strateji izleyebilirsiniz. Bu da hisse senedi, tahvil, nakit para ve gayrimenkul gibi her bir varlık sınıfına paranızın yüzde 25'ini ayırmayı gerektirebilir. Üç ayda bir veya her yıl, her sınıftaki yüzde 25'lik orijinal tahsisinizi sürdürmek için yeniden dengeleme yapın. Bu durumda en iyi performans gösteren varlıklarınızın bir kısmını elden çıkarırken en zayıf performans gösterenlerden daha fazla almak zorunda kalabilirsiniz. Bu tahsis sistemi her bir sınıf için beklenen getiri üzerinden karar verme gereksinimini ortadan kaldırır ve bunun yerine uzun zaman dönemlerinde daha istikrarlı getirilere olanak sağlar.

Diğer seçenek aktif stratejidir. Her sınıfın tahsisinde risk toleransınızı ve uzun vadeli hedeflerinizi temel alın. Dolayısıyla büyüme ve gelirin iyi bir karışımına ihtiyacınız varsa, piyasaya dayanarak hisse senetleri yatırımınızı portföyünüzün yüzde 35 ila 65'i arasında tutabilirsiniz. Bu aralıkları her bir varlık sınıfı için geliştirebilirsiniz.

Açıkçası, aktif bir strateji çokça ev ödevi, finans piyasalarına ve onları nelerin etkilediğine dair iyi bir bilgi birikimi gerektirir. Yatırımlarınızı en azından haftada bir kontrol etmeniz ve (gerçek performanslarının yanı sıra) yeni beklentilerinize göre menkul değerlerinizi ayarlamanız gerekir. Ayrıca büyük piyasa güçleri ve trendlerini, küresel politika ve ekonomik bağlamdaki değişimleri

ve hatta sektör performansındaki mevsimlik farklılıkları bile hesaba katmak zorundasınız. Sürekli doğru tercihler yaparsanız (bu, bilgi edinip deneyim kazandıkça daha sık alacağınız bir sonuçtur), çok yüksek kazançlar elde edebilirsiniz.

Portföy dağılımınızı organize etmek bu işi kavradıktan sonra oldukça basit bir süreçtir. Yine de portföy dağılımı planınızın zamanla değişime tabi olduğunu ve bugün doğru olanın beş yıl sonra doğru olmayabileceğini unutmayın. Portföy dağılımı stratejiniz yaşamınızdaki değişiklerle bağdaşacak biçimde değiştirilebilir.

Yaşam Boyu Yatırım Stratejisi

Yatırım ihtiyaç ve stratejileriniz hem yaşınıza hem de yaşamın hangi evresinde bulunduğunuza bağlı olarak zaman içinde değişir. Otuz yaşında, çok küçük çocukları olan birinin portföyü, otuz yaşında, hiç çocuğu olmayan veya kırk yaşında, çok küçük çocukları olan birinin portföyünden çok büyük ölçüde farklı olacaktır.

Portföy Dağılımı Nerede Başlar?

Başlamanın en basit yolu eski yaklaşık hesaptır: Yaşınızı 100'den çıkarın, sonuç sizin hisse senedi tahsis yüzdenizdir, portföyünüzün geri kalanı da sabit getirili yatırımlara ve nakde ayrılır. Bu son derece basit yöntem mükemmel tahsis yüzdesini vermez, fakat iyi bir başlangıç noktasıdır.

Bunu aklınızın bir köşesinde tutarak, portföyünüzü tasarlarken birtakım yaşam tarzı faktörlerini göz önüne almanız gerekir. Yaşınızla birlikte, şu gibi faktörleri göz önüne almalısınız:

- Şu anki ve gelecekteki aile durumunuz
- Şu anki ve gelecekteki iş olasılıklarınız (özellikle de kendi işinizi kurmayı düşünüyorsanız)
- Şu anki ve beklenen borç seviyeleriniz

Bu faktörler değiştikçe, yatırım stratejileriniz ve portföy dağılımı tercihleriniz de değişir. Örneğin, yaşamınız geliştikçe veya zaman ufkunuz kısaldıkça, portföy dağılımı stratejiniz büyümeden varlık korunumuna doğru yönelebilir.

Yatırım stratejinizi belirlerken aklınızda tutmanız gereken başka bir şey de gerektiğinde düzeltmeler yapabileceğinizdir. Yaşam karşınıza zorluklar çıkarır (ikizlerinizin olacağını öğrenmek gibi) ve sürprizler getirir (uzun süredir görmediğiniz bir akrabadan 500.000 dolar miras kalması gibi). Genel stratejiniz sık sık değişmeyecek olmasına (ve değişmemesi gerekmesine) rağmen, ihtiyaç ortaya çıktığında değişiklik yapmaya yetecek kadar esneklik olmalıdır.

YATIRIMCI PROFİLİNİZ

Yatırımlarınızı Kişiselleştirmek

Kendi beklentilerinizi yönetmek yatırım planlama sürecinizin büyük bir parçasıdır ve bu da tam olarak nasıl bir yatırımcı olduğunuzu belirlemekle başlar. Bunu bilirseniz, yatırım planınızın geri kalanı çok daha kolaylıkla yerli yerine oturacaktır. Yatırımcı profillerinde birçok ince farklılıklar olmasına rağmen, iki ana tür, al ve elinde tut ile piyasa zamanlamasıdır. Zaman tercihinde nerede olduğunuz, risk toleransınız ve kişisel tarzınız nasıl bir yatırımcı olacağınızı etkiler.

Yatırımcı profilinizi belirlemek için kendinize sorabileceğiniz bazı iyi sorular şunlardır:

1. Piyasadaki dalgalanmalar beni bütün gece uyutmuyor mu?
2. Yatırım konusuna yabancı mıyım?
3. Kendimi yatırımcıdan çok birikimci olarak mı görüyorum?
4. Birkaç günde veya haftada varlıklarımın yüzde 25'ini kaybetmekten korkuyor muyum?
5. Menkul kıymetler piyasalarındaki iniş ve çıkışlarda rahat mıyım?
6. Yatırımcılık ve menkul kıymetler piyasaları konusunda bilgili miyim?
7. Uzun vadeli bir hedef için mi yatırım yapıyorum?
8. Kısa dönemli büyük kayıpları kaldırabilir miyim?

Eğer ilk dört soruya evet yanıtını verdiyseniz büyük olasılıkla tutucu bir yatırımcısınızdır. Eğer son dört soruya evet yanıtını verdiyseniz büyük olasılıkla agresif bir yatırımcısınızdır. Eğer ikisinin arasında bir yerdeyseniz kendinize ılımlı bir yatırımcı diyebilirsiniz. Tutucu yatırımcılar genellikle al ve elinde tut stratejisini izlerken agresif yatırımcılar sıklıkla piyasa zamanlayıcılarıdır. Ilımlı yatırımcılar ise genellikle iki türü bir profilde harmanlarlar.

Al ve Elinde Tut

Al ve elinde tut yatırımcılığında, piyasaya girdiğinizde, içinde kaldığınız müddetçe, piyasanın ne yaptığının aslında önemli olmadığını duymuş olabilirsiniz. Bu tarz düşünce biçiminde çokça doğruluk payı vardır. Çalışmalar gösteriyor ki hisse senetlerinin değeri yılda yüzde 10 ila 12'ye ve uzun dönemli Birleşik Devletler Hazine araçlarının değeri yılda yüzde 6 ila 8'e dek artabilir. Bileşik faiz endeksi mucizesiyle birleştiğinde, uzun dönemli bir hedef sağlam, disiplinli bir yatırım stratejisiyle birlikte yirmi, otuz ve özellikle kırk yıl sonra büyük getiriler sağlayabilir.

İşin püf noktası piyasalarda kalmak ve keskin iniş çıkışları kaçırmamaktır. Piyasa zamanlamasıyla uğraşan insanlar (piyasa zamanlayıcıları, en uygun zamanlarda borsaya girip çıkmaya çalışan Wall Street gözü pekleri) piyasanın ani hareketlerini kaçırmayı göze alırlar. Kaçan fırsatlar sonucu yitirilen paranın geri kazanılması zordur.

Piyasa Zamanlamasının Dezavantajları

Piyasa zamanlayıcıları ayrıca genellikle, al ve elinde tut stratejisini izleyenlere kıyasla daha yüksek işlem maliyetleriyle karşı karşıya kalır. Ne zaman bir yatırımcı menkul değerler alıp satsa, bir işlem ücreti ortaya çıkar. Piyasa zamanlayıcısı ortalamanın üzerinde getiriler elde etse bile, işlem maliyetleri bu üstün performansı boşa çıkarabilir. Artı, piyasayı zamanlamaya çalışmak ilave risk oluşturabilir. 1962'den 1991'e kadar olan zaman dilimini düşünün. 1962'de adi hisse senetleri alan bir yatırımcı bir al ve elinde tut stratejisiyle yüzde 10,3'lük bir kazanç sağlardı. Eğer aynı yatırımcı piyasa zamanlaması yapmaya çalışsa ve en iyi performans gösteren ayların sadece on ikisini kaçırsa (toplam 348 aydan) kazancı sadece yüzde 5,4 olurdu. Bu teorinin başka bir yüzü de olduğu kabul edilmelidir. Eğer yatırımcı en kötü dönemlerinde (1987 çöküşü ve ardından gelen bazı ayı piyasaları gibi) piyasadan çıkmış olsa, ekonominin kötüye gittiği dönemler sırasında piyasada kalmış olacağı duruma göre getirileri daha da yüksek olurdu.

Piyasa zamanlama tekniklerini kullanmanın başka bir negatif yönü de vergi raporlamadaki zorluklardır. Bir vergi yılında piyasaya birkaç kez girip çıkmak (bazen bir ayda birkaç kez) birçok vergilendirilebilir kazanç ve kayıp işlemlerine yol açar ki bunların hepsi de gelir vergisi beyannamenizde açıklanmalıdır.

ARACILAR

Yatırım Danışmanlarınız

Bir yatırımcı olarak, bir aracı (kişi ya da kurum) seçerken çok sayıda seçeneğiniz vardır. Seçiminizi yapmadan önce, ihtiyaçlarınız, rahatlık seviyeniz, kişisel taahhüdünüz ve araştırma için müsait zamanınız gibi faktörlerin yanı sıra yatırım portföyünüze kişisel olarak katılma arzunuzu da değerlendirmeniz gerekir. Ayrıca seçiminizle ilişkili ücretler hakkında da bilgi sahibi olmalısınız.

İskontocular

Eğer olası şirketleri kendi başınıza araştırmaya hazır ve istekliyseniz, o takdirde bir iskontocu ihtiyacınıza uygun düşebilir. Birçok kişi yatırımlarının sorumluluğunu almanın insana güç veren bir deneyim olduğunu keşfeder. Birçok yatırımcı bütün mevcut bilgilere aşina olduklarında, kendi yatırımlarını idare edebilecek en iyi duruma ulaşmış gibi hisseder ve sürücü koltuğunda oturmaktan mutlu olurlar.

Aracı kurumların talep ettikleri komisyonlar 1975'te yeniden düzenlendi ve bu karar tam anlamıyla iskontocuların çıkışının başlangıcı oldu. Alım-satımlar artık yatırımcıların, Morgan Stanley Wealth Management gibi tam hizmet veren aracı firmalara ödedikleri paradan çok daha azına yapılabiliyordu. İskontocular günümüzde daha önce hiç sunmadıkları kadar hizmet sunuyor. Bunu günümüzün daha yeni ve hızlı teknolojisiyle birleştirdiğinizde bütün yatırım bilgileri artık yatırımcıların elinin altında diyebiliriz.

İnternetin muazzam gelişimiyle birlikte, öz eğitim fırsatları neredeyse sınırsızdır. Yeni başlayan yatırımcılar artık tam hizmet veren aracıların eriştikleri kaynakların birçoğuna erişim hakkına sahip. Verilere bu kolay erişim nedeniyle, tam hizmet sunan aracılara olan talep de azalıyor. Biraz istek ve kararlılıkla başarılı olabilirsiniz. İnternetteki bilgilerin zenginliği sayesinde, yeni bir şirketin piyasaya çıkışından tutun da belli bir gündeki en yüksek

işlem gören on hisse senedine kadar her şey hakkında bilgi sahibi olabilirsiniz.

Çevrimiçi Aracılar

TD Ameritrade ve diğer çevrimiçi aracılar yalnızca internette mevcuttur; bunlarda geleneksel bir aracı kurumda olduğu gibi biriyle yüz yüze konuşmak gibi bir seçenek yoktur. Çevrimiçi aracılar internet üzerinden verdikleri hizmet aralığını genişletiyor ve hisse tahsisi ve araştırma dağılımı gibi alanlarda tam hizmet veren aracılara yetişmeye çalışıyorlar.

En iyi internet sitelerinden bazıları finans kurumlarına ait ve yatırımcılar da fareyle bir kez tıklayarak (gerçek zamanlı borsa kayıtlarından tutun da analizci raporları ve borsayla ilgili temel bilgilere kadar) her şeye erişebiliyorlar. Hatta size bazı müthiş yatırım fikirleri önerebilecek başka yatırımcılarla bile iletişime geçebilirsiniz. Çevrimiçi iskontocuların yaygınlaşması az bir ücret karşılığında tam gün alım satım yapmayı mümkün kılmıştır. Bazı durumlarda, 10 doların altında işlemler yapabilirsiniz. İnternette ticaret yapmak, ev ödevinizi yaptıysanız ve tam olarak hangi hisse senedine sahip olmak istediğinizi biliyorsanız idealdir.

Tam Hizmet Veren Aracılar

Ayak işlerinin çoğunu başka birinin yapmasını istiyorsanız, tam hizmet veren bir aracıyı tercih edebilirsiniz. Kuşkusuz tam hizmet veren aracılar tavsiyeleri için bir kâr payı isterler. Tam hizmet sunan bir aracının sizi muazzam sermaye kazançlarına yönlendireceği konusunda bir garanti yoktur. Ayrıca bu tarz birçok aracının, genellikle küçük hesaplar yerine büyük hesaplarla (örneğin 250.000 dolardan fazla yatırım yapan müşteriler) daha çok ilgilendikleri de doğrudur.

Bazı uzmanlar, 100.000 dolardan fazla yatırımınız varsa, tam hizmet veren bir aracıdan yararlanma olasılığını araştırmanız

gerektiğine inanırlar. Hem sizin temel yatırım felsefenizi paylaşan hem de tercih yapabileceğiniz birkaç yatırım seçeneği sunan bir aracı bulun. En az beş yıllık bir yatırım deneyimi olan bir aracı seçin. Hem boğa hem de ayı piyasalarında ticaret yapmış birini tercih edebilirsiniz.

Tavsiyeler Alın

Tam hizmet veren bir aracıyla çalışmak istiyorsanız tanıdığınız ve güvendiğiniz birinden referans isteyin. Hileli iş yapan aracılara dikkat edin, bu kişiler sadece komisyon almak için çok işlem yaparlar. Bu tarz hileli işler komisyonla çalışan aracılar için özellikle faydalıdır çünkü ne kadar çok işlem yaparlarsa eve o kadar çok ekmek götürürler.

Aracı adaylarınızla görüşmeniz son derece uygundur (ve tavsiye edilir). Bu kişilere, bu işte ne kadar zamandır bulunduklarını, eğitimlerini, yatırım felsefelerini ve bilgilerinin çoğunu hangi kaynaklardan elde ettiklerini sorun. Düzenli olarak hangi yatırım yayınlarını okuduklarını, hangilerini en yararlı bulduklarını ve nedenini sorabilirsiniz. Hisse senedi tavsiyelerinde bulunurken aracı kurumun raporlarını esas alıp almadıklarını öğrenin. Ayrıca, müşterilerinin 2007-09 ayı piyasası sırasında ne durumda oldukları veya müşterilerini gerileme dönemlerinden korumak için hangi stratejilerden faydalandıkları gibi daha detaylı sorular da sorabilirsiniz. Ayrıca aracının sizden talep edeceği ön ödemeleri ve bu ödemelerin ne zaman isteneceğini yazılı bir liste halinde size vermesini isteyin. Eğer aracı sizi başından savarsa veya sorularınızı yanıtlamazsa başka birini bulun.

Aracıları İzlemek

Aracıların ücret yapısını iyi bilmek çok önemlidir. Aldığınızı bilmediğiniz ve eğer bilseniz kullanmayacağınız hizmetlerden ötürü sizden ücret talep edebilirler. Ayrıca bir hesap açmak, sürdürmek

ve kapatmak; çek almak; yatırım profillerine katılmak; menkul değerler alıp satmak ve çeşitli seminerlere katılmaya ilişkin ücretler hakkında da araştırma yapabilirsiniz. Olası anlaşmazlıkları önlemek için, bu bilgileri (olay olduktan sonra değil) yazılı olarak ve önceden edinmeniz önemlidir.

Finans Endüstrisi Düzenleme Kurulu (FINRA) belirli bir aracının uygulamaları hakkında, disiplin cezaları veya şikâyetlerle ilgili geçmişine bakarak sorularınızı yanıtlayabilir. Ayrıca aracının sizin eyaletinizde iş yapma lisansının olup olmadığını da teyit edebilir.

FINRA'nın Kökenleri

FINRA, Ulusal Menkul Değerler Aracı Birliği (NASD) Temmuz 2007'de NYSE düzenleme komitesiyle birleştiğinde oluşturuldu. Bundan önce, tüketici-aracı sorunlarını NASD ele alıyordu. NASD ayrıca finans profesyonellerinin lisans sınavlarını yapmanın yanı sıra, NASDAQ ve diğer tezgâh üstü piyasaların idaresinde de en büyük sorumluluğa sahipti.

FINRA yatırım yapan kişileri korumakla görevli, başlıca sivil kurum olmasının yanında, Birleşik Devletler'de iş yapan bütün menkul değer firmalarının da (4.000'den fazla firma) işleyişini denetler. Ana ofisleri New York ve Washington'da bulunan FINRA'nın, Birleşik Devletler'de yaklaşık 3.500 çalışanı vardır.

Finans Planlayıcıları

Başka bir hisse senedi ticareti seçeneği de profesyonel bir finans planlayıcısı tutmaktır. Bu kişiler sadece yatırımlarınızı idare etmekten fazlasını yaparlar; size sigorta, vergi, varlık yönetimi ve gayrimenkulle ilgili meselelerde yardım edebilirler. Bir finans planlayıcısıyla iş yapmanın maliyeti önemli ölçüde farklılık gösterebilir. Böyle bir profesyonelle çalışmayı tercih ederseniz, komisyon yerine belli bir ücret ödemeniz daha iyi olabilir. Eğer planlayıcı yalnızca komisyonla çalışıyorsa, çok miktarda ticareti teşvik etmesi kendi

yararına olabilir. Bazı planlayıcılar sabit bir saat ücreti belirlerken, bazıları da toplam varlıklarınıza ve ticaret faaliyetlerinize dayanan bir ücret isteyebilirler. Bu tarz düzenlemede, önerilerinden hiçbirini yerine getirmeseniz bile, finans planlayıcısına ödeme yapmaktan sorumlusunuz. Diğer planlayıcılar ücret temelli ödemeler ile komisyonun bileşimi üzerinden çalışırlar. Burada, işlem başına daha az ödeyebilirsiniz, fakat ayrıca ilave ücretleri ödemekten de sorumlu olursunuz.

Bir Yatırım Kulübüyle Çalışmak

Yatırım kulübünde, bir grup insan bir araya gelip paralarını bir havuzda birleştirir ve bu parayı yatırım yapmak için kullanırlar. Teknik açıdan, yatırım kulüpleri genellikle ortaklıklar olarak kurulur. Her bir üyenin görevi belirli bir (veya iki) yatırımı incelemek ve daha sonra bulgularını gruba sunmaktır. Daha sonra grup hangi yatırımların alınıp hangilerinin satılacağına oylamayla karar verir. Genellikle her bir kulüp üyesi aktif olarak yatırım kararlarına katılır. Kulüp toplantıları genellikle eğlenceli olduğu kadar eğiticidir de.

BetterInvesting Etkinlik Düzenler mi?

Grubun birçok şubesi üyeler için çeşitli öğrenme etkinlikleri düzenler. Etkinlikler arasında, gruplara, Home Depot, General Electric ve Intel gibi şirketlerin sunumlarını görme fırsatı sunan yatırımcı fuarları vardır. Etkinlik programını görmek için www.betterinvesting.org sitesine bakın.

En başarılı kulüplerden bazıları en iyi sonuçları, üyeler tutarlı bir yatırım stratejisi geliştirip de buna bağlı kaldıklarında alırlar. Hisse senetlerini alıp elde tutma stratejisi genellikle en iyi yaklaşımdır. Böyle bir girişim, yeni yatırımcıların temel yatırım tekniklerine aşina olmalarına ve deneyimli yatırımcıların becerilerini iyileştirmelerine yarayan muhteşem bir yöntemdir. Üyeler fikirlerini paylaşabilir ve birbirlerinin hatalarından ders alabilirler.

Yatırım kulüpleri genellikle münferit hisse senetlerine yatırım yapar. Üyelerin, sürekli olarak belirlenmiş bir miktarda yatırım yapmaları, sermaye kazançlarıyla birlikte kâr paylarını tekrar yatırımda kullanmaları ve farklı türlerde büyüme hisse senetlerine yatırım yapmaları önerilir. Bu tarz kulüpler ortalama dolar maliyetinden faydalanır, büyük miktarda tek bir yatırım yapmanın aksine sürekli olarak önceden belirlenmiş miktarda para yatırırlar. Bir hisse senedinin fiyatı düştüğünde, her yatırımcı sabit yatırım miktarına karşılık daha çok hisse elde eder. Diğer taraftan, hisse senedi fiyatı yükseldiğinde yatırımcı o sabit miktara karşılık daha az hisse alır.

BÖLÜM 10

PROFESYONELLERDEN TAVSİYELER

Yatırımcılık kamuoyunda çok tanınan bir meslek değildir. Wall Street veya başka bir yerde çalışan ve kendileri ile müşterileri adına para kazanan çalışkan insanlar genellikle akşamleyin magazin haberlerine konu olmazlar. Bununla beraber, çok tanınan ve yatırımcılık hakkındaki düşünceleri piyasadaki birçok kişiye rehberlik etmiş bazı yatırımcılar da vardır. Neredeyse hepsi kitap yazdığından (veya haklarında kitaplar yazıldığından) yatırım felsefelerini daha iyi anlamak için bu kitapları okuyabilirsiniz.

BENJAMIN GRAHAM (1894–1976)

Değer Yatırımının Babası

Modern hisse senedi yatırımcılığının gurusu kabul edilen biri varsa büyük olasılıkla Benjamin Graham buna en yakın kişidir. Değer yatırımının babası olan Benjamin Graham günümüzün en başarılı yatırımcılarından biri olan Warren Buffett'e doğrudan ilham veren kişidir.

Graham İngiltere'de dünyaya gelmesine rağmen çok genç yaşta New York'a taşındı. Şehirde büyüdü, Columbia Üniversitesi'nden mezun oldu ve Wall Street'te işe başladı. (Parasının çoğunu 1929'da borsada hisselerin birden düştüğü dönemde kaybetti fakat daha sonraları analizci olarak saygın bir statü elde etti.) 1934'te David Dodd'la birlikte *Security Analysis* (Menkul Kıymet Analizi) ve 1949'da *Intelligent Investor* (Akıllı Yatırımcı) adlı kitapları yazdı. *Intelligent Investor* çoğu kez modern yatırımcılığın tarihindeki en önemli eserlerden biri olarak kabul edilir.

Spekülasyona Karşı Yatırımcılık

Graham yatırım felsefesini, *Security Analysis*'te yatırım ile spekülasyon arasında yaptığı bir ayrımda anlaşılır ve ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır. Onun düşüncesine göre yatırım, size makul bir risk miktarı ve yatırımdan iyi bir getiri sağlayan detaylı analize dayanır. Başka her şey, yani analiz etmeden paranızı hisse senetleri ve tahvillere yatırmak, spekülasyondur.

Dikkatli analiz Graham'ın yönteminin özünü oluşturur. Onun teknik analiz yöntemi, piyasanın geçici dalgalanmalarını ve hisse senedi fiyatlarını reddederek, şirket temellerinin ve uzun dönemli trendlerinin incelenmesini tercih etti.

Pasif Yatırımcı ile Aktif Yatırımcı

Graham, uzun vadeli satın alan ve hisse senetlerini analiz etmek için çok çaba sarf etmeden oluruna bırakan savunmacı yatırımcı ile

piyasayı inceleyen ve yatırım fırsatları arayan aktif yatırımcı (kendisi gibi) arasında bir ayırım yaptı.

Graham'ın Büyük Buhran sırasında borsadaki kayıpları onu gerileyen bir piyasada ucuz hisse senedi bulmanın olası olduğuna ikna etti. Dikkatli bir çalışma piyasada, belirlenen değeri altındaki bir seviyede işlem gören firmaların hisselerini ortaya çıkarabilirdi. Bu (bir hisse senedinin fiyatının er geç şirketin gerçek değerini yansıtacağı görüşü) değer yatırımının özüdür.

Bay Piyasa

Graham piyasanın bir ortak gibi olduğunu farz ederek ona Bay Piyasa adını verdi. Bu hayali figür sürekli olarak size hisse senedi satmayı veya sizden hisse senedi almayı teklif eder. Bu teklifleri dinlemekte özgürsünüz, ancak hepsinin dikkate almaya değer olmadığını da aklınızın bir köşesinde tutmalısınız. Eğer teklifi beğenmezseniz çekip gidebilirsiniz, çünkü Bay Piyasa ertesi gün başka bir teklifle sizi bekliyor olacaktır. Graham, ortalama yatırımcıda, kötü bir alışveriş yapmaktansa piyasayı görmezden gelme becerisi olduğunu düşünüyordu. Bu piyasaya sürekli katılımdan çok daha iyidir ki sürekli katılım yatırımcıyı piyasanın bütün dalgalanmalarını, saçma sapan iniş ve çıkışlarını hesaba katmaya zorlar.

> "Bir hisse senedi bir kısaltma veya elektronik bir sinyalden ibaret değildir; bu, hisse fiyatına bağlı olmayan esas değeriyle birlikte, gerçek bir iş dalındaki sermayedeki paydır."
>
> — Jason Zweig

Menkul Değerler Analizi

Graham'ın esasen menkul değerler analizi mesleğini icat ettiği söylenir. Ayrıca şirketleri doğru finansal bildirimler yapmaya zorlayan 1933 Menkul Değerler Yasası'nda da önemli bir rol oynadı. Kuşku-

suz, analizinin doğası göz önüne alındığında, doğru finansal verilerin açıklanması Graham'ı doğrudan ilgilendiriyordu.

Öğretmen ve Tüccar

Columbia Üniversitesi'nde menkul değerler analizi dersi veren Graham'ın adından, zamanı ve tavsiyeleri konusunda cömert olduğu için övgüyle söz edilirdi (Buffett ve başkaları tarafından). Yaşamının son zamanlarını çoğunlukla, yeni yatırımcıların piyasada para kazanmalarına yardım etmek için formüller üretmekle geçirdi.

Graham'dan etkilenen başlıca yatırımcılar şunlar olmuştur:

- Warren Buffett
- Charlie Munger
- Peter Lynch
- John Templeton
- Jerome Chazen

WARREN BUFFETT (1930–)

Omaha Büyücüsü

Ne zaman ki listeciler Amerika'nın en zengin adamlarını sıralasa, Warren Buffett'ı listenin tepesinde veya ona yakın bir yerlerde bulacağınızdan emin olabilirsiniz. Genellikle Omaha Büyücüsü olarak anılan Buffett'ın servetinin ihtiyatlı bir tahminle aşağı yukarı 64 milyar dolar olduğu sanılıyor.

Değer Yatırımı Tutkunu

Buffett ilk hisse senetlerini on bir yaşındayken aldı (bunlar bir petrol ve benzin şirketinin hisseleriydi; üç tane kendine ve üç tane de kız kardeşine aldı). Para biriktirmeye yoğunlaşarak gazete dağıtmaktan 1.000 dolar biriktirdi. Bu parayı başka işler kurmak için kullandı ve nihayet 2.000 dolar biriktirerek bu parayla Nebraska, Omaha'daki evinin yanında bir çiftlik aldı. Bu çiftlikten kazandığı parayla Pennsylvania Üniversitesine gitti. Yüksek lisans eğitimi için yer ararken tesadüfen Columbia Üniversitesi'ni buldu. Orada kendisinden daha büyük Benjamin Graham'ın nezaretinde okurken onun yatırım hakkındaki teorilerini benimsedi. O ve Graham ömür boyu arkadaş kaldılar ve Graham, Buffett'ın yatırımcılık tarzına en çok etki eden kişi oldu.

Buffett aynı zamanda yatırımcılık konusundaki sağduyulu yaklaşımıyla da ünlüdür. "Bildiğini al", özdeyişine inanır ve George Soros'un finans dünyasının ayırt edici özelliği olan üst tabakalarda şık manevralar yapmayı reddeder.

Dünyanın en zengin insanlarından biri olmasına rağmen Buffett alçakgönüllü bir yaşam sürer ve boş zamanlarının çoğunda eşi ve arkadaşlarıyla briç oynar.

> "Fiyat ödediğiniz, değer ise elde ettiğiniz şeydir."
>
> — Warren Buffett

Hayırseverlik

Buffett Birleşik Devletler'deki servet eşitsizliğini çok eleştirmiş ve birçok vesileyle miras alınan servet kavramına inanmadığını söylemiştir. Çeşitli hayır kurumları ve projelere (genellikle milyarder Bill Gates'le ortak olarak) büyük miktarlarda bağışta bulunmuş ve ölmeden önce neredeyse bütün servetini dağıtmaya niyeti olduğunu göstermiştir.

Berkshire Hathaway

1962'de Buffett tekstil firması Berkshire Hathaway'in hisse senetlerini almaya başladı. 1964 itibariyle, şirketin çoğunluğuna sahipti ve derece derece menkul değerlerini genişletmeye başladı. Şu anda çok çeşitli iş dallarına girmiş olan şirketin hisse senetleri de New York borsasındaki en yüksek değere sahip hisse senetlerindendir. Buffett'ın şirketteki liderliği çok takdir edilir ve önemli bir şirket vizyonu örneğinin yanı sıra güçlü bir sosyal sorumluluk ölçüsü de sağladığı kabul edilir.

PETER LYNCH (1944–)

Bildiğinizi Alın

1944'te doğan Lynch öncelikle Fidelity Investments'taki Magellan Fonunun son derece başarılı yöneticisi olarak takdir edilir. Yönetimini 1977'de devraldığında fon yaklaşık 18 milyon dolar değerindeyken, on üç yıl sonra emekli olduğunda değeri 14 milyar dolara çıkmıştı.

Farklı yatırım tarzlarına sahip olan Graham ve Buffett'ın aksine, Lynch felsefeden felsefeye atlamış, özellikle birini benimsememiştir. Aynı zamanda, bazı aforizmalarıyla da ünlü olmuştur; en tanıdık olanı şudur: Bildiğinize yatırım yapın.

Yatırımcılığın Sekiz Kuralı

Lynch (Massachusetts şehir kulübündeki bir gösteride Fidelity'nin başkanı D. George Sullivan'ın golf takımlarını taşıdıktan sonra) Fidelity'de staj yaptı. Şirket basamaklarını yavaş yavaş tırmanarak nihayet şirketin araştırma müdürü oldu. Bu pozisyonda, şirketin yatırımlarını ve hangilerinin iyi gidip, hangilerinin gitmediğini gözleyebiliyordu.

Lynch'in ilkeleri aşağıdaki sekiz mantrada özetlenmiştir:

1. Bildiğinizi alın.
2. Ekonominin durumunun ve faiz oranlarının ne olacağını tahmin etmeye çalışmayın.
3. Hatalarınızdan ders alın.
4. İyi olan ve iyi yönetilen işletmeleri satın alın.
5. Alınacak doğru şirketleri belirlemede acele etmeyin.
6. Bir şeyi neden satın aldığınızı daima açıklayabilmelisiniz.
7. Riskli girişimlerden kaçının.
8. Gözünüzü toptan ayırmayın.

Onun bakış açısından dört numara özellikle önemlidir. Şu sözleri ünlüdür: "Bir aptalın bile yürütebileceği bir işi tercih edin;

çünkü büyük olasılıkla er ya da geç bu işi bir aptal yürütecektir." Graham ve Buffett gibi o da analize inanıyordu, fakat analizin piyasalardan çok şirketlere uygulanması gerektiğini hararetle savunuyordu: "Eğer ekonomi ve piyasa tahminlerini analiz etmek için on üç dakikadan fazla harcıyorsanız, on dakikayı boşa harcamışsınız demektir."

On Paketçi

Lynch üniversitedeyken, golf sopaları taşıyarak ve başka yollardan 1.000 dolar kazandı. Bu parayla Flying Tiger adındaki bir havayolu şirketinin hisse senetlerini aldı. Bir röportajında şöyle demiştir: "Bu hisseleri hava nakliyesinin geleceği olduğunu düşündüğümden satın aldım. Şansım çok yaver gitti çünkü hisseler başka bir nedenden yükseldi. O sırada Vietnam Savaşı başlayınca Vietnam'a birçok birliği öncelikli olarak uçaklarla taşıdılar ve hisse senetleri yükseldi. Sanırım, dokuz-on katına çıktı ve ilk on paketçiye böyle sahip oldum." Lynch'in icat ettiği "on paketçi" terimi değeri satın alınan fiyatının on katına çıkan bir hisse senedini ifade eder.

Lynch iyi bir portföyün içerdiği bütün hisse senetlerinin çok iyi performans göstermesi gerekmediğini öne sürmüştür. Onun görüşüne göre ihtiyacınız olan şey performansı iyi ile vasat arasında olan hisse senetlerine karşılık bir ila iki on paketçinizin olmasıdır. "Bu işte iyiyseniz, çoğunlukla haklı çıkarsınız. Asla her zaman haklı çıkamazsınız. Bu iş, 'Hah, işte yanıtı buldum,' diyebileceğiniz saf bilime benzemez."

JACK BOGLE (1929–)

Yatırım Fonu Gurusu

John Clifton "Jack" Bogle birçok yatırımcı tarafından yatırım fonu yatırımcılığının gurusu olarak tanınır. Ona bu ünü 1999'da yayımlanan *Common Sense on Mutual Funds* (Yatırım Fonlarına Sağ Duyuyla Yaklaşmak) adlı kitabı kazandırmıştır. Bogle, Princeton'dan mezun olduktan sonra Wellington Management Şirketi'nde çalıştı. 1974'te kurduğu Vanguard Group çok itibarlı bir yatırım fonu yatırımcısı oldu.

Geleceği Tahmin Etmek

Bogle, 1951'de Princeton Üniversitesinde okurken yatırım fonları hakkında yazdığı tezinde, yatırım fonu yöneticilerinin, uzun dönemli trendlerden çok kısa dönemli kazançlara odaklanmaları gerektiğine dair hâkim görüşe karşı çıktı (karşı çıktığı bu görüş esasen ünlü ekonomist John Maynard Keynes'in görüşüydü). "Endüstrinin uzman profesyonel yatırımcılarının ekonomik girişime sofistike ve analitik şekilde odaklanacakları tahmininde bulunmuştum, ama ne yazık ki bu gerçekleşmedi... Skor: Keynes 1, Bogle 0."

Bogle sürekli olarak pasifçe yönetilen düşük maliyetli endeks fonlarına yatırım yapmayı tavsiye etmiştir. Önerileri şöyledir:

- Basitlikten yana olun.
- Ücret gibi yatırım masraflarını en aza indirin.
- Kısa dönemli kazanca odaklanmak yerine uzun dönemli yatırımlar yapın.
- Yatırım kararları vermek için duygular yerine temel analizden faydalanın.
- Yatırımlarınızı endeks fonlarına yoğunlaştırın.

Bogle'ın stratejilerini övenler arasında, birkaç vesileyle yatırımları endeks fonlarına yoğunlaştırma fikrine katıldığını belirten, televizyon ekranlarında yaptığı parayla ilgili yorumlardan tanıdığımız Jim Cramer da vardır:

> "Finans piyasaları, bilimsel bir deney yapar gibi tek bir değişkeni kolayca izole edilemeyecek kadar karmaşıktır. Hisse senedi fiyatlarındaki kısa dönemli dalgalanmalara dair kesin öngörülerin istikrarlı bir doğrulukla yapılabileceğine dair bir kanıt kesinlikle yoktur."
>
> — John C. Bogle

Uzun Vadeli Olarak Elinizde Tutun

Fon esaslı portföyün sürekli manipülasyonuna çok karşı olan Bogle bunun yerine satın alıp uzun vadeli olarak elde tutmayı önerir. Yatırım fonlarının pasif yönetimini savunur. Ayrıca geçmiş performansın gelecekteki performans için kılavuz olarak kullanılması gerektiğini önerir (bu temel analizin sacayaklarından biridir), fakat geçmiş fon performansına aşırı değer vermeye karşı da uyarır.

Sonuç olarak, Bogle'ın yatırım rehberliği muhtemelen Graham, Buffett ve Lynch'in ilkelerinden çok Amerikalıların ellerindeki yatırım türlerine odaklanır. Ancak tüm bu yatırım guruları eğer paranızı daha çok para kazanmak için kullanmak istiyorsanız size değerli dersler sunarlar.

DİZİN

A

Açığa satış 9, 168
Adi hisse senetleri 38, 39, 46, 47, 121, 171, 218, 225
Akıllı Yatırımcı (B. Graham) 234
Alternatif enerji fonları 199
Amerikan Merkez Bankası 9, 15, 16, 64
Aracı kurum 67, 82, 108, 127, 189, 190, 227, 228, 229

B

Belediye tahvilleri 43, 58, 59, 61, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 103, 106, 119, 183
Bileşik faiz 55, 61, 69, 73, 125, 173, 185, 192, 217, 225
Bireysel emeklilik 81, 189
Bogle, John 17, 81, 96, 241, 242
Borçlanma yoluyla satın alma 143, 170
Borsa yatırım fonları (BYF'ler) 9, 41, 52, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 159, 162, 196, 198
Buffett, Warren 9, 37, 132, 134, 234, 236, 237, 238, 239, 240, 242
Büyük Buhran 26, 235
Büyüme hisse senetleri 232
Büyüme yatırımcılığı 136, 137

Ç

Çeşitlendirme 54, 68, 78, 80, 83, 84, 96, 100, 101, 102, 107, 112, 113, 118, 119, 155, 161, 209, 218, 219
Çevre dostu fonlar 199, 200
Çevrimiçi ticaret 42

D

Dalgalanma 55, 57, 59, 60, 66, 70, 104, 111, 117, 118, 130, 132, 165, 210, 212, 220, 224, 234, 235, 242
Değer artışı fonları 84
Değer fonları 98
Değer hisse senetleri 46, 49, 96, 119
Değer yatırımı 33, 85, 98, 111, 132, 134, 137, 234, 235, 237
Dengeli fonlar 87, 100, 106
Devlet tahvilleri 24, 56, 58, 67, 68, 69, 71, 72, 78, 100, 103, 104, 112
Dolandırıcılık 27, 55, 144
Döngüsel hisse senetleri 49

Döviz ticareti 157, 158, 159
Durgunluk 22, 23, 28, 65, 86, 144

E

Eğitim tahvilleri 180
Eğitim yatırımı 181
Ekonomi 11, 12, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 45, 49, 53, 65, 92, 101, 148, 151, 213, 218, 225, 239, 240
Ekonomik göstergeler 9, 17, 18, 19, 20
Elektronik ticaret 82
Emeklilik planlaması 172, 183, 186, 208
Emtia ticareti 157
Endeks fonları 81, 87, 95, 96, 110, 201, 241, 242
Enflasyon 15, 17, 18, 20, 60, 64, 78, 112, 125, 143, 161, 193, 207, 208, 210, 211

F

Faiz oranları 15, 16, 17, 19, 28, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 80, 103, 105, 117, 121, 143, 182, 210, 211, 212, 215, 218, 219, 239

G

Gates, Bill 238
Gayrimenkul yatırımları 142, 147, 153, 154, 184
Gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYİH) 11, 18, 19
Graham, Benjamin 234, 235, 236, 237, 239, 240, 242
Gün içi işlem 139, 140, 141

H

Hazine bonoları 57, 63, 67, 70, 211, 218, 219

I - İ

Iskarta tahviller 61, 68, 76, 103, 105
İçeriden bilgi ticareti 26
İskontocular 93, 227, 228
İşlem fiyatı 114, 164, 165
İşsizlik endeksi 18, 19, 20

J

Jobs, Steve 134

K

Kambiyo (forex) 139, 157, 158
Kâr payı 16, 32, 33, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 73, 97, 98, 112, 117, 122, 133, 136, 154, 165, 183, 186, 219, 228, 232
Keynes, John Maynard 241
Kısa dönemli ticaret 139
Kısa vadeli tahviller 60
Kıymetli madenler 9, 161, 162, 163, 167, 205, 209
Kira 142, 144, 147, 149, 150, 151, 152
Kredi riski 58, 59, 212
Kur riski 212
Küresel ekonomi 28, 29, 53, 211

L

Likidite 42, 73, 76, 81, 82, 124, 128, 142, 157, 221

M

Mega fonlar 102
Menkul değerler 11, 24, 25, 26, 40, 41, 42, 53, 55, 68, 69, 70, 79, 86, 87, 90, 92, 94, 95, 99, 100, 104, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 125, 126, 127, 129, 164, 165, 168, 181, 199, 204, 208, 209, 212, 219, 221, 225, 230, 235, 236, 238
Mevduat sertifikaları 56, 180, 181
Moody's 61, 71, 212

N

NASDAQ 9, 25, 40, 41, 42, 49, 50, 113, 139, 171, 230
Niş sektör 111, 136, 197
NYSE 24, 25, 40, 41, 42, 45, 49, 50, 112, 113, 230

O - Ö

Opsiyonlar 41, 104, 111, 159, 160, 164, 165, 166, 167, 191
Orta ölçekli fonlar 101
Orta ölçekli hisse senetleri 47
Özel fonlar 104

P

Piyasa riski 117, 211, 212, 218
Piyasa zamanlaması 93, 94, 99, 101, 224, 225, 226
Portföy 17, 23, 36, 46, 47, 54, 55, 56, 57, 60, 62, 68, 69, 73, 77, 78, 80, 83, 84, 85, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 100, 103, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 121, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 143, 144, 161, 169, 180, 195, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 240, 242

R

Risk değerlendirme 210
Risk toleransı 9, 52, 57, 105, 117, 118, 121, 187, 204, 213, 221, 224
Roth BES'leri 81, 184, 189, 190, 191, 192, 193
Roth, William 190, 191
Russell 2000 endeksi 25, 108

S - Ş

Satın alma opsiyonu 164
Savunmacı hisse senetleri 59, 234
Sektör fonları 23, 98, 99
Sektör rotasyonu 22, 23
Sıfır kuponlu tahviller 61, 69, 73
Soros, George 237
Sosyal yönden sorumlu yatırım 50, 201, 202, 204
S&P 500 Endeksi 25, 96, 108, 111, 112, 154, 155
Spekülasyon 120, 145, 234
Şirket tahvilleri 43, 55, 59, 61, 62, 68, 70, 71, 72, 74, 75, 78, 90, 104, 198, 218

T

Tarım ürünleri 167
Teknik yatırım 136, 137
Templeton, John 236

Tercihli hisse senetleri 38, 46, 47, 219
Tezgâh üstü hisse senetleri 25
Tüketici fiyat endeksi (TFE) 18
Tüketici güveni 18, 19
Türevler 158, 160

U

Üretici fiyat endeksi (ÜFE) 21
Ürün 18, 23, 24, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 50, 75, 97, 108, 122, 137, 157, 162, 166, 167, 194, 196, 197, 199, 202

V

Vadeli işlem 111, 112, 159, 160, 161, 166, 167
Vergiden muaf yatırım 183
Vergi erteleme 175, 183, 184, 187, 189, 193

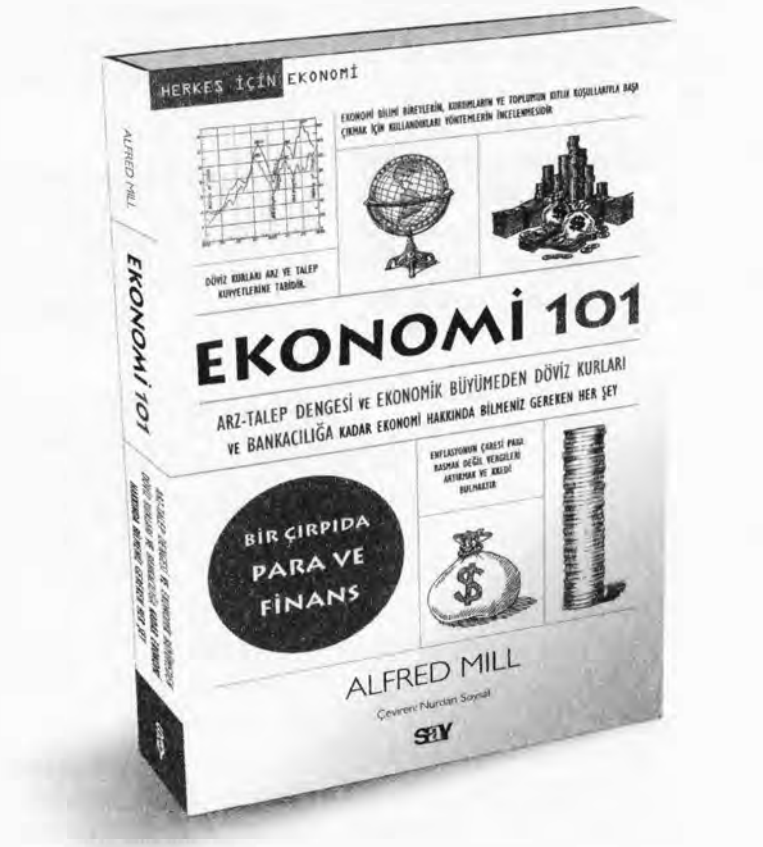
W

Wall Street Journal 22, 24, 65, 91, 116, 127

Y

Yatırımcı profili 224
Yatırım danışmanları 79, 127, 227
Yatırım fonları 9, 23, 28, 43, 52, 56, 57, 68, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 98, 99, 101, 102, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 152, 153, 154, 155, 161, 162, 178, 185, 186, 187, 189, 190, 196, 198, 199, 211, 216, 219, 241, 242
Yatırım kara delikleri 192
Yatırım kulüpleri 137, 231, 232
Yatırım portföyü 30, 57, 68, 84, 126, 206, 209, 227
Yatırım türleri 31, 43, 52, 101, 121, 131, 153, 154, 185, 202, 206, 218, 219, 242
Yeşile boyama 195, 202, 203
Yeşil fonlar 198, 199, 202
Yeşil hisse senetleri 196, 198
Yeşil portföy 204, 205
Yeşil yatırım 195, 196, 197, 200, 204

BİR ÇIRPIDA PARA VE FİNANS

Ekonomi 101 ekonomi konusunda hiçbir şey bilmeyenlerin gazetelerin ekonomi sayfalarında çıkan haberleri okuyup anlayabilmelerini, ekonomiyle ilgili sohbetlere katılabilmelerini ve genel olarak ekonomi bilimi hakkında fikir edinebilmelerini sağlamak için hazırlandı. Bu kitabı okuyarak yatırım araçları, arz-talep dengesi, döviz kurları, mikroekonomi gibi temel ekonomi bilimi kavramlarını öğrenecek, aklınızdaki pek çok soruya yanıt bulacak ve aşağıdakiler gibi başka ilginç sorularla karşılaşacaksınız:

KÂRLI BİR YATIRIM PORTFÖYÜ OLUŞTURUN!

Geleceğinizi garantiye almak mı istiyorsunuz? Bunu elinizdeki tüm parayı harcayarak yapamazsınız. Ama hemen söyleyelim: Bunu para biriktirerek de yapamazsınız. Yatırım yapmanız gerek. Yatırım, paranızın çalışıp sizin için para kazanması demektir. Böylece birikimleriniz hızla büyür. *Yatırım 101* size para biriktirmekle yatırım yapmanın aynı şey olmadığını göstermekle kalmayacak, paranızı işletmenin tüm çağdaş yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmanızı sağlayacak. Benim çok param yok demeyin. Çok küçük rakamlarla yatırım yapmaya başlayabilirsiniz. Yatırım yapmak için zengin olmaya gerek yok! Ama zengin olmak için yatırım yapmaya gerek var!

İşte *Yatırım 101*'den size birkaç öneri:

- **Yatırıma hemen başlayın.**
- **Lüks harcamalardan vazgeçin.**
- **Piyasaları takip edin.**
- **Ne kadar gençseniz o kadar çok risk alın.**

internet satış
saykitap.com
30 TL
ISBN 978-605-02-0618-0
9 786050 206180
SAY YAYINLARI

6. BASKI
sayyayincilik.com
facebook.com/sayyayinlari
twitter.com/sayyayinlari
instagram.com/sayyayincilik